

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

– publicație fondată de acad. Gleb Drăgan –

REDACȚIA:

Director: dr. Dumitru MURARIU

membru corespondent al Academiei Române

Consilier editorial: dr. Valentin MARIN

Redactor șef: Acad. Mihail-Viorel BĂDESCU

Redactor șef adjunct: dr. Tiberiu TĂNASE

Secretar de redacție: C.Ș. Mirela-Adriana ANGHELACHE

Colegiul de redacție: Viorela-Valentina DIMA, Edith-Mihaela DOBRESCU, Emilian M. DOBRESCU, Dan GÎJU, Emil HEDEȘIU, Marian MOȘNEAGU, Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, Nicolae ROTAR, Narcis ZĂRNESCU.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine autorilor

Adresa redacției:

Calea Victoriei, nr. 125, camera 31, sectorul 1 București, cod 010071

Adresa web: <http://www.studii.crifst.ro>

Administrator pagină web: Andrei Lămureanu

ACADEMIA ROMÂNĂ
Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii
– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca, 2022

Revista este inclusă în baza de date internațională CEEOL

© Autorii, 2022

Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și părerilor
exprimate în paginile revistei revine exclusiv autorilor.

ISSN 1844 – 9220
ISSN-L 1844 – 9220

Editura MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

*În memoria dlui col (r) dr. ist. Valentin MARIN,
cel care a însuflețit această revistă*

CUPRINS

157 DE LA NAȘTEREA LUI DRAGOMIR HURMUZESCU	
100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI EDMOND NICOLAU	
150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ION HELIADE RĂDULESCU	

Filofteia REPEZ, Nicolae-Florin PRUNĂU	
Omagiu savantului român Dragomir Hurmuzescu.....	19
Stan PETRESCU	
Dragomir Hurmuzescu, remarcabil fizician, inventator, profesor și ctitor al radiofoniei românești.....	35
Eufrosina OTLĂCAN	
Edmond Nicolau, 100 de ani de la naștere.....	47
Eufrosina OTLĂCAN	
Ion Heliade Rădulescu, ctitor al Școlii românești.....	53

EVOCĂRI

Valentin-Stelian BĂDESCU	
Medici musceleni de altădată – Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse.....	61
Curcă DUMITRU	
File din istoria Facultății de medicină veterinară din București. Partea a II-a: 100 de ani de la transformarea Școlii superioare de medicină veterinară în Facultatea de medicină veterinară, arondată între anii 1921 și 1948 Universității din București.....	99
Iorgu PETRESCU, Angela PETRESCU	
Grigore Antipa – Raportul prezentat în fața Academiei Române despre activitatea sa în timpul ocupației străine a Bucureștilor din Primul Război Mondial	145

Stan PETRESCU

Take Ionescu în diplomația și viața politică românească, la cumpăna dintre
secolul 19 și începutul secolului 20.....153

Daniela-Amby OSTAFE, Laura-Alexandra OSTAFE,
Laurențiu-Norocel OSTAFE

Academician Ana Vasilichia Aslan, inventatoarea produsului Gerovital H₃ –
Realizare de excepție în știința românească.....171

STUDII ȘI COMUNICĂRI

Mirela-Adriana ANGHELACHE

Scara Richter, celebra scară de măsurare a mărimii cutremurelor. Istoric și
descriere.....193

Emilian M. DOBRESCU, Edith Mihaela DOBRESCU

Influența COVID-19 asupra copiilor și tinerilor – Perspective ale
organizațiilor internaționale.....207

Ștefan GHEORGHE

Starea de drept și starea de fapt în România anilor 1944–1947. Considerații
privind schimbarea formei de guvernământ a României la începutul
regimului comunist.....215

Eugen SITEANU

Șapte secole de generare și regenerare a strategiei acțiunilor rapide227

Tiberiu TĂNASE

Puncte de vedere privind asasinarea marelui istoric român Nicolae Iorga,
membru al Academiei Române. Implicarea poliției legionare și a
Corpului Muncitoresc Legionar (CML) în asasinat.....237

Narcis ZĂRNESCU

Creierul, câteava procente epistemice. O foarte scurtă istorie a
neuroștiințelor. Excurs bibliografic.....249

PERSONALITĂȚI

Gabriela ANDREI, Mircea-Dragomir ANDREI

Dr. Carol Paul Karácsonyi la 80 de ani.....265

Ioan Codruț LUCINESCU

Mitiță Constantinescu, susținător constant al industrializării României în
perioada interbelică.....283

Marian Traian GOMOIU, Sanda MAICAN, Dumitru MURARIU

Două personalități ale biologiei românești – Profesorul Mihai Băcescu și
discipolul său, Marian-Traian Gomoiu.....295

Ioana PETCU, Andreea Florina RADU, Tiberiu TĂNASE

Aspecte mai puțin cunoscute din viața și activitatea lui Henri Coandă.....309

Alin M. OLĂRESCU

Nicolae P. Leonăchescu și Julius Natterer, două modele de organizare a
memoriei.....335

VARIA

Ionel Aurelian COTOBAN

Durustorum – Constantiniana Daphne, punte peste Dunăre – Cale a sfinților.....363

SEMNAL EDITORIAL, RECENZII

Mirela Adriana ANGHELACHE

Maria Boștenaru Dan (ed.): Heritage, Landscape and Restoration of
Historical Gardens (Patrimoniul, Peisajul și Restaurarea Grădinilor
Istorice).....373

Mirela-Adriana ANGHELACHE

Ioan Munteanu: „Stradele Brăilei”, „Stradele Brăilei II”, „Piața Traian –
kilometrul zero. Povestea unei străzi – Regala”377

Adrian BAVARU

Alexandru Ș. Bologa: Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină
„Grigore Antipa” Constanța – Repere.....383

Valentin-Stelian BĂDESCU

Mihail-Nicolae Stanca: Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi, Vol. I
și II.....389

Alexandru Ș. BOLOGA

Tiberiu Tănase (coord.): Ovidiu Boureanu, Petru Ștețcu – Democrație vs.

Totalitarism (manual)395

IN MEMORIAM

Viorel BĂDESCU

Dr. Valentin Marin – o viață dedicată profesiei și Comitetului Român de

Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii.....401

Alin M. OLĂRESCU

Valentin Marin – Un militar de carieră și istoric în slujba Comitetului

Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.....417

Eugen SITEANU

Omagiu adus domnului dr. Valentin Marin.....427

Mărturii despre domnul dr. Valentin Marin.....431

CONTENTS

157 YEARS SINCE THE BIRTH OF DRAGOMIR HURMUZESCU
100 YEARS SINCE THE BIRTH OF EDMOND NICOLAU
150 YEARS SINCE THE DEATH OF ION HELIADE RĂDULESCU

Filofteia REPEZ, Nicolae-Florin PRUNĂU Tribute to the Romanian scientist Dragomir Hurmuzescu	19
Stan PETRESCU Dragomir Hurmuzescu, outstanding physician, inventor, professor and founder of the first Romanian broadcasting station.....	35
Eufrosina OTLĂCAN Edmond Nicolau, 100 years since his birth.....	47
Eufrosina OTLĂCAN Ion Heliade Rădulescu, founder of the Romanian school.....	53

RECOLLECTIONS

Valentin-Stelian BĂDESCU Muscel doctors of yesteryear – Ovidiu Vlădescu, a doctor of times long gone.....	61
Curcă DUMITRU Pages from the history of the Faculty of Veterinary Medicine in Bucharest. Part II: 100 years since the transformation of the Higher School of Veterinary Medicine into the Faculty of Veterinary Medicine, affiliated to the University of Bucharest between 1921 and 1948.....	99
Iorgu PETRESCU, Angela PETRESCU Grigore Antipa – Report presented to the Romanian Academy about his activity in the foreign occupation of Bucharest during World War II.....	145
Stan PETRESCU Take Ionescu in Romanian diplomacy and political life, at the crossroad between the end of the 19 th century and the beginning of the 20 th century....	153

Daniela-Amby OSTAFE, Laura-Alexandra OSTAFE, Laurențiu-Norocel OSTAFE Academy member Ana Vasilichia Aslan, the inventor of the Gerovital H ₃ product – an exceptional achievement in Romanian science.....	171
--	-----

STUDIES AND COMMUNICATIONS

Mirela-Adriana ANGHELACHE Richter scale, the famous scale of earthquake magnitude. Its history and description	193
Emilian M. DOBRESCU, Edith Mihaela DOBRESCU Covid-19 influence on children and youth – Perspectives from international organizations.....	207
Ștefan GHEORGHE The rule of law and the state of affairs in Romania in the years 1944-1947. Considerations regarding the change of the form of government of Romania at the beginning of the communist regime.....	215
Eugen SITEANU Seven centuries of generating and regenerating rapid action strategies	227
Tiberiu TĂNASE Views on the assassination of the great Romanian historian Nicolae Iorga, member of the Romanian Academy. The involvement of the legionary police and the Legionary Labour Corp (LLC) in the assassination.....	237
Narcis ZĂRNEȘCU The brain, some epistemic percentages. A very short history of neuroscience. Bibliographical digression.....	249

PERSONALITIES

Gabriela ANDREI, Mircea-Dragomir ANDREI Dr. Carol Paul Karácsonyi at the age of 80.....	265
Ioan Codruț LUCINESCU Mitiță Constantinescu, constant supporter of Romania's industrialization in the interwar period.....	283

Marian Traian GOMOIU , Sanda MAICAN, Dumitru MURARIU Two personalities of Romanian biology – Professor Mihai Băcescu și and his disciple, Marian-Traian Gomoiu.....	295
Ioana PETCU, Andreea Florina RADU, Tiberiu TĂNASE Lesser known aspects of Henri Coandă's life and activity.....	309
Alin M. OLĂRESCU Nicolae P. Leonăchescu and Julius Natterer, two models of memory organization.....	335

VARIA

Ionel Aurelian COTOBAN Durustorum – Constantiniana Daphne, bridge over the Danube – Path of the Saints.....	363
---	-----

EDITORIAL SIGNAL, REVIEWS

Mirela Adriana ANGHELACHE Maria Boștenaru Dan (ed.): Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens.....	373
Mirela-Adriana ANGHELACHE Ioan Munteanu: “The stretes of Brăila”, “The stretes of Brăila II”, “Traian Square– kilometre zero. The story of a street – the Royal street”	377
Adrian BAVARU Alexandru Ș. Bologa: The National Institute for Marine Research and Development “Grigore Antipa” Constanța – Historical highlights.....	383
Valentin-Stelian BĂDESCU Mihail-Nicolae STANCA: Mihail Eminescu and the truth of the Holy Bible, Vol. I and II.....	389
Alexandru Ș. BOLOGA Tiberiu Tănase (coord.): Ovidiu Boureanu, Petru Ștețcu – Democracy vs. Totalitarianism (manual)	395

IN MEMORIAM

Viorel BĂDESCU

PhD Valentin Marin – A life dedicated to the profession and the Romanian
Committee of History and Philosophy of Science and Technology.....401

Alin M. OLĂRESCU

Valentin Marin – A career military man and historian in the service of
the Romanian Committee of History and Philosophy of Science and
Technology of the Romanian Academy.....417

Eugen SITEANU

Tribute to Mr. PhD Valentin Marin.....427

Testimonies about Mr. PhD Valentin Marin431

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS – PUBLICAȚIE FONDATĂ DE ACAD. GLEB DRĂGAN –

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Acad. Dorel BANABIC, președinte al Secției de Științe Tehnice a Academiei Române.

Acad. Gheorghe BENGĂ, președinte al Filialei CRIFST – Cluj-Napoca a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

Alexandru Ș. BOLOGA, dr. în biologie, președinte al Filialei CRIFST – Constanța.

Șerban DRAGOMIRESCU, prof., membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Ștefan IANCU, prof. univ. dr. ing., membru fondator/titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, consilier de proprietate industrială, membru al Diviziei de Istoria Tehnicii a CRIFST al Academiei Române.

Gheorghe MOHAN, dr. în biologie, prof. univ. la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Gheorghe MUSTAȚĂ, prof. univ. dr., membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, conf. univ. dr., vicepreședinte al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Magdalena STAVINSCHI, dr., membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Mihail ZAHARIADE, prof. univ. dr., cercetător științific I la Institutul Național de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române.

157 DE LA NAȘTEREA LUI
DRAGOMIR HURMUZESCU

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA
LUI EDMOND NICOLAU

150 DE ANI DE LA MOARTEA
LUI ION HELIADE RĂDULESCU

OMAGIU SAVANTULUI ROMÂN DRAGOMIR HURMUZESCU

Filofteia REPEZ¹, Nicolae-Florin PRUNĂU²

filofteiarepez@univ-danubius.ro, florin.prunau@univ-danubius.ro

ABSTRACT: Dragomir Hurmuzescu was an outstanding scientist and inventor, researcher, physicist, professor, reformer. As a teacher and school organizer he contributed to the cultural development of our country. A pioneer in experimental higher education, he managed to include a practical orientation in education in order to meet the needs imposed by the economic and social evolution of the country. He is considered the founder of the Romanian electrical engineering education and the initiator of the first broadcasting station in our country, a great personality of Romanian science and technology, with important contributions in electricity, chemistry, thermodynamics, optics or physics. This article is a tribute to the Romanian scientist, on the 157th anniversary of his birth.

KEYWORDS: Dragomir Hurmuzescu, scientific activity, didactic activity, achievements, recognition.

„Dacă istoricii români au un geniu al lor, pe Nicolae Iorga,
tot așa și radiotehnicienii români au un geniu al lor,
pe Dragomir Hurmuzescu”³.

Din București la Sorbona

Dragomir Hurmuzescu s-a născut la 13 martie 1865 în București, *într-o casă modestă de pe calea Dorobanți, situată aproape de întretărirea cu strada Grigore Alexandrescu*⁴.

Părinți au fost Martin Hurmuzescu, mic funcționar la poștă și Profira,

¹ Membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIST al Academiei Române, cadru didactic asociat la Facultatea de Comunicare și Relații Internaționale/Universitatea „Danubius”, Galați.

² Cadru didactic asociat la Facultatea de Comunicare și Relații Internaționale/Universitatea „Danubius”, Galați.

³ Dr. Ing. Ioniță Dăescu, *Dragomir Hurmuzescu, părintele radiofoniei românești*, articol publicat în Revista de Istorie a Electrotehnicii Românești, vol. 3, februarie 2016, nr. 1, p. 22 (revista este o publicație a INCDIE ICPE-CA București). [4]

⁴ [5], p. 7.

casnică, ocupată cu gospodăria și cu creșterea celor trei băieți (Dragomir, Mihai și Petre, primul fiind cel mai mare).

Anii copilăriei lui Dragomir Hurmuzescu au fost plini de jocurile copiilor din toate timpurile: înălța zmeie pe maidane, alerga pe câmpurile învecinate, se dădea cu săniuța ori fugea *să cumpere o ceașcă de salep fierbinte de la turcul care își plimba căruciorul cu samovarul aburind pe străzile cartierului*⁵.

După ce a terminat cursul primar de la școala situată pe strada Polonă, lângă grădina Icoanei, la 1 septembrie 1877, *îmbrăcat în haine noi de dril*⁶, începe clasa întâi gimnazială la gimnaziul Matei Basarab (la vremea respectivă în București funcționau numai două școli secundare publice de șapte clase – liceele Sfântul Sava și Matei Basarab, și două gimnazii cu câte patru clase). Școala gimnazială funcționa într-o casă particulară din strada Sfinților, lângă biserica cu același nume. Drumul de acasă la această școală era lung, *mai ales că nu-l putea face decât pe jos, străbătând prin niște ulicioare mahalaua lăutarilor, unde treceam prin armonia repetițiilor și sub rufele întinse la uscat*⁷. Tovarăș de nădejde de drum era prietenul său Leopold Niculescu, peste ani actor și cunoscut interpret al personajului Cațavencu din comedia „O scrisoare pierdută”⁸ scrisă de I. L. Caragiale.

După absolvirea celor patru clase gimnaziale, un eveniment tragic se întâmplă în familie, decesul tatălui, așa că tânărul de 16 ani devine cap de familie și susținător al mamei și al celor doi frați mai mici.

Dornic de a continua studiile, se prezintă, cu certificatul de absolvire a celor patru clase gimnaziale, la secretariatul Liceului Sfântul Sava pentru a fi înscris la cursul superior secundar din toamna anului 1881. Întrucât nu mai erau locuri libere, directorul liceului, impresionat de dorința tânărului în susținerea cauzei pentru continuarea studiilor, îl îndrumă să se adreseze ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice (la vremea respectivă Vasile Alexandrescu-Urechia⁹), care, nevrând să încalce dispozițiile de limitare a locurilor date chiar de el însuși, îl recomandă ca audient până la Crăciun.

⁵ *Ibidem*, p. 7.

⁶ *Ibidem*, p. 9.

⁷ *Ibidem*, p. 9.

⁸ Premiera acestei comedii a avut loc la 13 noiembrie (stil vechi) 1884, la Teatrul Național din București; jucată în prezența reginei Elisabeta, care dădea tonul aplauzelor, piesa s-a bucurat de un mare succes de public; succesul extraordinar de la premieră este urmat de un șir de 11 reprezentații consecutive.

⁹ 1834–1901, istoric, scriitor, publicist, om politic, membru fondator al Academiei Române.

În scurt timp, tânărul Dragomir Hurmuzescu a reușit să se impună ca fiind unul dintre cei mai merituoși elevi, și, ca urmare, după primul trimestru este trecut în catalog alături de ceilalți elevi. Acest liceu este, după cum bine se cunoaște, locul unde au învățat elevi care aveau să devină personalități importante în istoria țării, adevărați deschizători de drumuri și lideri în domeniile în care au activat; amintim, alături de Dragomir Hurmuzescu, pe: Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Constantin I. C. Brătianu, Ion I. C. Brătianu, Dumitru Caracostea, Ion Gheorghe Duca, Take Ionescu, Constantin A. Rosetti, Gheorghe Tătărăscu, Majestatea Sa Regele Mihai I al României.

După absolvirea liceului, urmând exemplul altor colegi, a cerut să fie primit ca voluntar într-unul din regimentele garnizoanei București, anume la Batalionul 4 vânători, aflat sub comanda maiorului Lipan.

Scutit de implicarea în programul de după-amiază din unitate, a urmat, din toamna anului 1884, cursurile Facultății de Științe Naturale. Aici îl interesa în mod deosebit cursul de fiziologie al profesorului Alexandru Vitzu (primul român care dobândise la Paris cel mai înalt titlu universitar din domeniul științelor naturale – în anul 1882 a susținut teza de doctorat la Sorbona, intitulată *Cercetări despre structura și formarea tegumentelor la crustaceele decapode*) și cursul de botanică al profesorului Dimitrie Brîndză (director al Grădinii Botanice din București, ales, în anul 1879, la numai 33 de ani, membru titular al Academiei Române, iar între anii 1893 și 1895 vicepreședinte al acestei înalte instituții).

Pregătirea militară a durat doar șase luni, după care s-a prezentat la examenul de sublocotenent în rezervă, pe care l-a trecut cu succes.

Din octombrie 1885 se numără printre bursierii Școlii Normale Superioare, secția de științe fizice, care funcționa pe lângă Universitatea din București, ca o instituție distinctă, cu scopul de a forma viitoarele cadre de profesori pentru învățământul secundar. Localul acestei școli se afla într-o casă particulară, necorespunzătoare și mult prea neîncăpătoare, situată pe la începutul Căii Griviței, ca apoi să se mute în Calea Rahovei într-o clădire mai încăpătoare, cu o curte mare, unde viitorii profesori se plimbau în serile calde de vară după terminarea orelor de program¹⁰.

Doi profesori îi fac o puternică impresie în timpul anilor de studenție:

Sursa: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Vasile_Alexandrescu-Urechia, accesată la data de 04.03.2022. [8]

¹⁰ [5], *op.cit.*, pp. 12–13 și p. 17.

Alexe Marin, cel care a realizat proiectul primei rafinării de petrol din România, de la Ploiești, în anul 1857 și pe cel privind iluminatul public al capitalei, pentru care se utiliza combustibil produs la Ploiești, și *Emanoil Bacaloglu*, membru al Academiei Române din anul 1879.

Despre nemărginita bunăvoință a primului profesor, Dragomir Hurmuzescu, citat de Constantin A. Ghica, amintea *despre felul cum se desfășura examinarea unui candidat slab pregătit, dialogul având un pronunțat iz caragialesc*:

Profesorul: Spune-mi, te rog, despre sulf și compușii lui cu oxigenul?

Studentul: (după mai multă gândire): Sulful este un corp chimic.

Profesorul: Ce fel, metal sau metaloid?

Studentul: Metal

Profesorul: Nu prea.

Studentul: Este metaloid.

Profesorul: Foarte bine. Ce culoare are?

Studentul: Verde.

Profesorul: Nu prea verde, bate mai mult în galben¹¹.

Cel de-al doilea profesor îl impresionează prin sobrietatea atitudinii și prin cursurile sale bine concepute și expuse într-o frumoasă limbă românească, *eliminând din limbajul științific al timpului termeni ca travaliu, moviment, vitessa, despre care era de părere că sînt tot atît de barbari ca și ridicoli¹².*

În numai doi ani, Dragomir Hurmuzescu a trecut cu succes examenele tuturor materiilor care se predau la această școală în mod normal în trei ani și obține, prin concurs, o bursă pentru a-și continua studiile de fizică la Paris din octombrie 1887.

În a doua perioadă de studenție (licența în științe fizico-chimice la Facultatea de Științe a Universității din Paris), s-a remarcat prin frecvențarea cursurilor, conferințelor și lucrărilor de laborator, prin participarea activă la conferințele de fizică ținute cu ocazia lucrărilor practice, prin sârguința cu care studia și prin lucrările originale a căror valoare l-a făcut cunoscut în lumea științifică a vremii respective.

În vara anului 1890, a susținut examenul de licență, clasificându-se primul în serie la științele fizico-chimice (al doilea a fost tot un român,

¹¹ *Ibidem*, p. 14.

¹² *Ibidem*, p. 14.

Dionisie Many, mai târziu profesor la Școala de Poduri și Șosele din București). În același timp, la examenul pentru obținerea licenței în științele naturale primul loc a fost ocupat tot de un român, *Emil Racoviță*. *Cei doi laureați au fost sărbătoriți cu mult entuzism și cu legitimă mândrie de către colegii lor din cadrul grupului studenților români, iar Spiru Haret, aflat în trecere prin Paris, le-a oferit o masă*¹³.

Urmează o nouă etapă în devenirea sa profesională, respectiv studiile în vederea obținerii titlului de doctor, fiind primit să lucreze în laboratorul de cercetări fizice al Sorbonei, al cărui director, renumitul profesor Gabriel Lippmann, l-a primit cu bunăvoință pe tânărul român. În timpul studiilor de doctorat mai lucrau în laborator cu Dragomir Hurmuzescu, având aceeași calitate de cercetători nesalariați, trei francezi, un norvegian, un belgian și o tânără poloneză, Marie Salomea Skłodowska, mai târziu prima femeie aleasă membră a Academiei de medicină din Paris și soția fizicianului Pierre Curie.

După perioada noiembrie 1890 – aprilie 1896 petrecută în laboratorul de cercetări al Sorbonei, în care publică un număr de 13 lucrări originale în „Comptes Rendus de l'Académie des Sciences” și în „Bulletin de la Société Française de Physique”, a susținut teza de doctorat cu titlul „*Nouvelle détermination du rapport v entre les unités électrostatiques et électromagnétiques*” (Foto nr. 1¹⁴), la 28 aprilie 1896, obținând calificativul cel mai înalt. *Începătorul timid devine acum o personalitate cunoscută și apreciată de întreaga lume științifică a timpului*¹⁵.

Cu toate oportunitățile oferite de o carieră în Paris, Dragomir Hurmuzescu (Foto nr. 2¹⁶) alege să

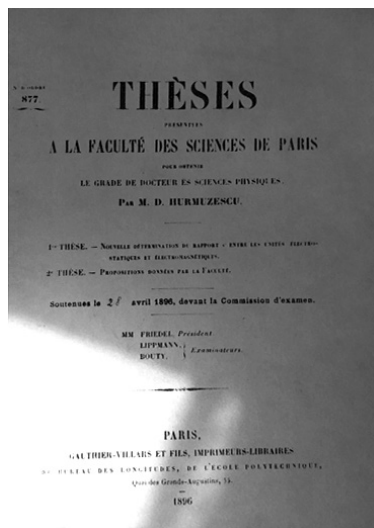

Foto nr. 1 – Coperta tezei de doctorat a savantului român (1896)

¹³ *Ibidem*, p. 28.

¹⁴ *Ibidem*, poza 9.

¹⁵ *Ibidem*, p. 32.

¹⁶ *Ibidem*, poza 10.

se întoarce în țară, conștient fiind de misiunea pe care o avea de îndeplinit în țară: *Odată împlinită obligația pentru care fusesem trimis la Paris, gândul meu s-a îndreptat către țară, unde trebuia să contribui prin cunoștințele mele la propășirea științei și învățământului public. Pentru aceasta mă prezentam cu un capital de cunoștințe în domeniul fizicii, recunoscut prin buna reputație de care mă bucuram printre fizicienii de seamă. În plus, urmărisem cu atenție mișcarea de reformă a învățământului public din Franța, ținându-mă în curent cu aplicațiile și dezvoltarea crescândă a industriei electricității. Astfel, am plecat sub auspicii promițătoare, hotărât să ajut prin munca și realizările mele la înfăptuirea progresului țării, dar stăpânit în același timp de o intimă melancolie la părăsirea vieții și muncii liniștite din marele și luminatul oraș al lumii, Parisul¹⁷.*

Foto nr. 2 – Dragomir Hurmuzescu la întoarcere în țară (1897)

¹⁷ Ibidem, pp. 32–33.

Aspecte din activitatea științifică și didactică

Întors în țară, și-a ocupat timpul liber efectuând cercetări diverse în laboratorul din cadrul Școlii de Poduri și Șosele din București. Aceste cercetări au ajutat la elaborarea unei comunicări având ca temă „razele X”, susținută la 10 iunie 1896 în cadrul conferinței ținută în amfiteatrul Școlii de Poduri și Șosele, urmărită de un public numeros.

Impresionat de calitatea radiografiilor care însoțeau comunicarea, doctorul Constantin Dimitrescu-Severeanu, părintele chirurgiei românești, care asista la conferință, a introdus cel dintâi în serviciul său de chirurgie folosirea radiografiei și a radioscopiei.

La 1 octombrie 1896, își începe activitatea didactică, în calitate de conferențiar la catedra de fizică și matematică din cadrul Facultății de Științe din Iași, iar la o lună a acceptat și postul de profesor de științe fizico-chimice de la Liceul internat din același oraș, unde a avut posibilitatea să organizeze un laborator (Foto nr. 3¹⁸), în care și-a reluat experiențele și cercetările neglijate după plecarea sa din capitala Franței.¹⁹

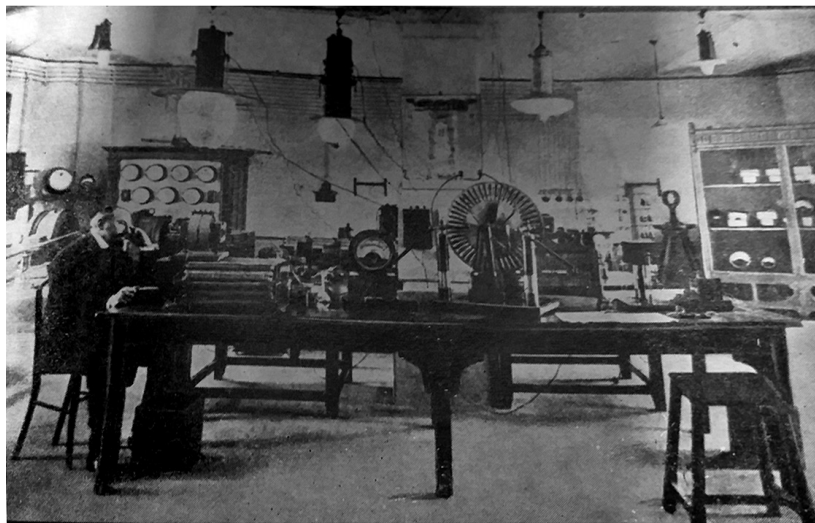

Foto nr. 3 – Dragomir Hurmuzescu în primul său laborator la Iași

¹⁸ [5], *op.cit.*, poza 12.

¹⁹ Dragomir Hurmuzescu – părintele radiofoniei românești, p. 26, disponibil online pe site-ul http://www.romania-actualitati.ro/dragomir_hurmuzescu_parintele_radiofoniei_romanesti-77429, accesat la data de 05.03.2022. [13]

Cei șaptesprezece ani petrecuți ca profesor la Iași au arătat eforturile muncii sale pe tărâm didactic; în acest sens, exemplificăm:

- înființează împreună cu câțiva colegi „Societatea de științe” în 1901 și revista „Les Annales Scientifiques de l’Université de Jassy” în care se publicau rezultatele studiilor efectuate pentru a fi aduse la cunoștința specialiștilor din țară și din străinătate. Sub conducerea profesorului Dragomir Hurmuzescu ca secretar de redacție, această revistă a apărut în perioada 1901–1913, conținând *peste 150 de lucrări originale din toate ramurile științei, fiind bine primită printre revistele europene și americane de la diferitele universități*²⁰;

- înființează cu alți colegi, în 1903, „Societatea de amatori fotografi”, care a organizat, în același an, prima expoziție de fotografii, unele colorate, ce a atras mulți vizitatori;

- prezintă la Congresul internațional al petrolului ținut la București, în 1907, studiul asupra radioactivității petrolului, efectuat pe terenurile petrolifere din jurul Câmpinei;

- realizează un studiu asupra radioactivității izvoarelor minerale din România, în colaborare cu N. Patriciu, în 1908, care a fost publicat în „Analele” din Iași, „Analele Academiei” din București și „Radium” din Paris;

- inițiază „Școala de electricitate”, împreună cu alți colegi de la Facultatea de Științe, care a fost deschisă la 1 noiembrie 1910 pe lângă Universitatea din Iași. Durata de școlarizare stabilită inițial la un an a fost extinsă la doi ani, pentru ca din anul 1913 cursurile să se desfășoare pe un interval de trei ani, iar școala să ia numele „Institutul Electrotehnic” al Universității din Iași, ulterior transformându-se în Facultatea Tehnică a universității, precursora viitoarei Politehnici „Gheorghe Asachi” înființată în 1939;

- cursurile sale „Căldură și electricitate” (1902) și „Electricitate generală” (1911) constituiau o tratare modernă și sistematică a capitolelor de fizică ce constituiau obiectul său de predare;

- prezidează lucrările congresului de radiologie desfășurat la Bruxelles în anul 1910, alături de alte personalități din lumea fizicii (Marie Curie, Ernest Rutherford, Svante Arrhenius);

- cu ocazia împlinirii a cincizeci de ani de la înființarea Universității din Iași (în anul 1910), aniversarea a avut loc în anul 1911, publică un articol

²⁰ [5], *op.cit.*, p. 96.

foarte bine documentat cu privire la formarea și evoluția învățământului științific din țara noastră, care a fost foarte apreciat.

După activitatea de la Iași, a fost chemat la București, unde a ocupat postul de la catedra nou înființată de „Aplicațiunile căldurii și electricității” de pe lângă Facultatea de Științe din București. Chemarea *era determinată de necesitatea organizării și în capitala țării a unui învățământ tehnic*²¹.

La lecția inaugurală a Institutului Electrotehnic din București, din anul universitar 1913–1914, profesorul Dragomir Hurmuzescu scoate în evidență influența reciprocă dintre știința și practica aplicațiilor care au adus noi descoperiri și multiplele laturi ale studiului electricității.

Absolvenții profesorului Hurmuzescu s-au remarcat prin merite deosebite, ocupând, după finalizarea studiilor, potrivit academicianului Aurel Avramescu, locuri de seamă în instituții științifice sau industriale.²²

În fața căderii inevitabile a Bucureștiului, a părăsit capitala în toamna târzie a anului 1916, împreună cu soția (Victoria) și cei trei copii (doi băieți și o fată), la Vaslui, apoi la Iași. *În timpul iernii 1916–1917, soția profesorului Hurmuzescu se îmbolnăvi de tifos, dar, din fericire, scăpă cu viață*²³.

Pe 18 august 1917 au pornit într-o călătorie anevoioasă care a durat două luni de la plecarea din țară către Paris, ocolind teatrul operațiilor militare, traseul fiind: Petrograd, Stockholm, Oslo, urmat de traversarea Mării Nordului, debarcarea la Edinburg (Anglia), apoi Londra și Dover de unde au luat vaporul către Paris.

Ajuns la Paris, Dragomir Hurmuzescu a desfășurat o serie de activități care l-au ajutat să strângă o vastă documentație; dintre activitățile desfășurate menționăm câteva în continuare.

A fost ales în comitetul organizat de românii refugiați la Paris, dezbătând acțiunile ce trebuiau desfășurate. Paralel, a vizitat laboratorul de la Sorbona unde a lucrat câțiva ani, reîntâlnindu-se cu profesorul universitar Gabriel Lippmann (laureat al Premiului Nobel pentru Fizică în anul 1908), care continua cercetările asupra fotografiei în culori. S-a întâlnit și cu bunul său prieten Charles Édouard Guillaume, care își desfășura activitatea la Sèvres, unde se afla Biroul internațional de măsuri și greutăți și, împreună, efectuează o vizită la uzina nou creată prin

²¹ *Ibidem*, p. 100.

²² *Ibidem*, p. 107.

²³ *Ibidem*, p. 111.

subscripție publică pentru construirea pe scară industrială a aparatelor de optică necesare armatei.

Urmează o serie de vizite protocolare: prima, la 27 octombrie 1917, prin participarea, în calitate de membru al delegației române, la audiența cu președintele francez Raymond Poincaré, care a *manifestat un deosebit interes și o caldă simpatie pentru România și interesându-se de urmările ocupației străine*²⁴; a doua cu ministrul instrucțiunii publice, Daniel Vincent, iar a treia cu Lucien Poincaré, fratele președintelui și fostul șef de lucrări al savantului român când lucra în laboratorul de fizică. Rezultatul acestor vizite s-a materializat în ședința de lucru ținută în cabinetul directorului Coville, care și-a însușit, cu mici modificări, proiectul prezentat de Dragomir Hurmuzescu, prin care recomanda formula organizării învățământului superior aplicat unor institute tehnice universitare: *pe lângă pregătirea științifică generală, în institute urma să se facă și educația specială a viitorului inginer, cuprinzând toate cunoștințele necesare*²⁵.

Se remarcă, în perioada șederii la Paris, participarea sa la cea de-a doua conferință interaliată a academiilor de știință, prilej de întâlnire și reîntâlnire cu reprezentanți ai științei mondiale (de exemplu cu profesorul Schuster de la Universitatea din Londra și cu sir Dyson, directorul Observatorului din Greenwich).

În martie 1919, părăsește definitiv Parisul, se reîntoarce la București, unde-și lăsase casa și institutul în grija unui asistent devotat, inginerul St. Cunesco.

Nerăbdător să-și reia activitatea se implică în numeroase activități, dintre care exemplificăm:

- a reluat organizarea congreselor Societății științifice, împreună cu alți colegi; cu această ocazie, în primăvara anului 1914 s-a publicat „Cartea societăților științifice participante la congrese”, în care se remarcă Societatea română de fizică aflată sub președinția lui Dragomir Hurmuzescu atât prin numărul mare al participanților, cât și din punct de vedere al realizărilor practice;

- participă, în vara anului 1926, în calitate de delegat al Academiei Române, la Congresul cooperației intelectuale desfășurat la Varșovia, în scopul strângerii legăturilor culturale între popoare în domeniul cultural;

- în anul 1927, însoțind-o pe soția sa, aleasă ca reprezentantă a

²⁴ *Ibidem*, p. 113.

²⁵ *Ibidem*, p. 113.

României la congresul Societății internaționale pentru protecția tinerelor fete, la Neuchâtel (Elveția), a vizitat universitatea și laboratoarele, apoi la Geneva, Biroul Internațional al Muncii din cadrul Societății Națiunilor;

- s-a implicat în activitatea politică din țară cu speranța că va susține Institutul Electrotehnic din București;

- în anul 1932 a participat la Paris, în calitate de membru și de invitat al Societății electricienilor francezi, la congresul care celebra 50 de ani de la primul congres al electricității ținut în anul 1881, unde se reîntâlnește cu foști prieteni. *În secția specială din cadrul congresului, consacrată învățământului electrotehnic, ca o dovadă a înaltei prețuiri de care se bucura în lumea științifică mondială, lucrările au fost conduse de delegatul țării noastre, Dragomir Hurmuzescu*²⁶; cu această ocazie, s-a reîntâlnit pentru ultima dată cu prietena și colega de la Sorbona, Marie Curie, geniala descoperitoare a radiului, care, după puțină vreme de la această revedere, a încetat din viață;

- a fost ales (în anul 1919) decan al Facultății de Științe din București;

- a fost ales senator de Bacău în guvernul liberal prezidat de către I.G. Duca (care vine la putere în anul 1933); în această calitate a susținut înființarea Societății române de radiodifuziune; de asemenea a fost raportor al legii meseriilor în Senat, solicitând mijloace pentru dezvoltarea unui învățământ științific universitar și general;

- a pus bazele „Asociației prietenilor radiotelefoniei” și revistei „Radiofonia”, împreună cu alți colegi din cadrul Institutului Electrotehnic;

- a susținut o serie de conferințe de popularizare a cunoștințelor de radiofonie la Ateneul Român, precum și în alte orașe ale țării (Ploiești, Constanța, Timișoara, Brașov, Brăila);

- în anul 1936, a fost ales prorector al Universității din București.

Dintre reușitele profesorului Dragomir Hurmuzescu legate de Institutul Electrotehnic se numără la loc de cinste: realizarea primului post de emisie din România, în anul 1927, de la care s-au transmis concertele de la Ateneul Român și s-au difuzat simfoniile lui Ludwig van Beethoven, și construirea primul post radiofonic, în anul 1928, cu mijloacele proprii ale institutului. Urmarea acestor realizări deosebite a fost înființarea „Societății de difuziune radiofonică din România”; din

²⁶ *Ibidem*, p. 125.

inițiativa guvernului, în martie 1928, președinte al primului Consiliu de administrație a fost desemnat Dragomir Hurmuzescu.²⁷

Popularizator al științei, Dragomir Hurmuzescu (Foto nr. 4²⁸) considera că *învățătura nu trebuie să constituie un privilegiu*, fiind un adversar al *mandarianatului* (numele sub care îi desemna pe acei oameni de știință care nu lăsa să filtreze decât puțin câte puțin din patrimoniul lor spiritual), după opinia sa *patrimoniul științific și cultural trebuie să aparțină tuturor*²⁹.

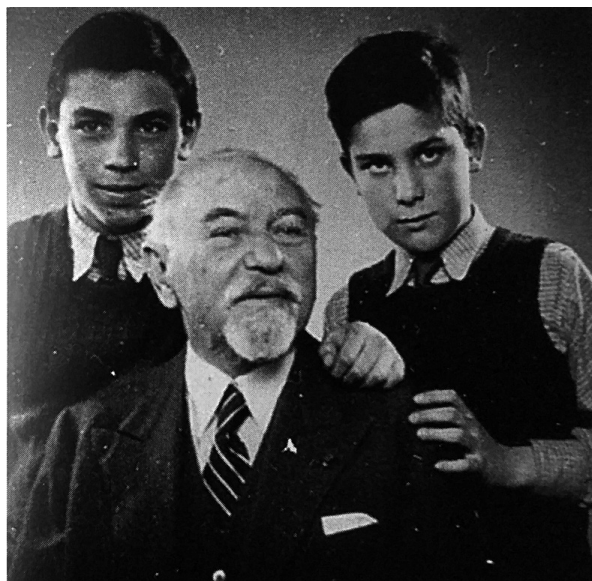

Foto nr. 4 – Dragomir Hurmuzescu împreună cu cei doi nepoți din partea ficei, Alexandru (Sandu) și Constantin (Dinu) Ghika, în anul 1936

După pensionarea de la catedră în anul 1937 (la venerabila vârstă de 72 de ani), a continuat să desfășoare alte activități care *contribuiau la întreținerea unei tinereți spirituale*³⁰, respectiv: activa ca membru în consiliul de administrație și în comisia tehnică a Societății române de radiodifuziune și în Comitetul de conducere al Academiei de științe, și ca președinte al Comisiei căminelor de ucenici din cadrul Ministerului Muncii; a fost prezent

²⁷ *Ibidem*, pp. 134–135.

²⁸ [6], p. III.

²⁹ [5], *op.cit.*, p. 157.

³⁰ *Ibidem*, p. 160.

la ședințele instituțiilor culturale din care făcea parte, anume: Societatea de fizică, Societatea de geografie, „Universitatea Liberă”, Ateneul Român.

La aceste preocupări se adugă lectura, citea și zece ore pe zi, alternând șirul lecturilor din domeniile sale preferate – știință, călătorii, biografii de oameni celebri sau cărți de istorie. *Experiența de trei sferturi de veac îi arătase că existența înseamnă muncă fără preget și că pentru aceasta viața reprezintă un domeniu nelimitat, deschis posibilităților de afirmare. Tot ceea ce dobândise în decursul vieții putea fi de ajutor generațiilor noi, și Dragomir Hurmuzescu nu aștepta să i se ceară să împărtășească celor mai tineri din comoara cunoștințelor sale*³¹.

Potrivit memoriilor nepotului Constantin (Dinu) Ghika din partea fiicei Maria-Rodica, la 88 de ani își petrecea timpul citind și scriind. *Își păstrase intacte facultățile intelectuale și își scria memoriile, ținea un jurnal, urmărea prin lecturi progresele din lumea fizicii și era pasionat de politică*³².

Cu toate acestea, în perioada regimul comunist a intrat într-un con de umbră; deși conștiente de valoarea savantului, autoritățile acestui regim nu i-au iertat faptul că unul dintre fii, mânat de convingerile lui, fugise din țară și apoi în Statele Unite, iar celălalt era în închisoare, condamnat la 20 de ani pentru uneltire împotriva puterii comuniste³³.

O fractură de femur datorată decalcifierii organismului, a determinat o reducere simțitoare a activității savantului, fiindu-i imposibil să se ridice din fotoliul cu ajutorul căruia era transportat prin casă.

Beneficia de pensia de profesor universitar de 500–600 de lei pe lună, la care se adăuga o pensie specială acordată de Academia Română, *poate având mustrări de conștiință pentru că nu a luat în rândul membrilor săi un om care ar fi constituit o podoabă a instituției*³⁴.

Moartea l-a surprins pe neașteptate, la masa de lucru la 31 mai 1954. Avea 89 de ani. *A părăsit viața muncind. (...) cum ar fi fost mai bine să lucrez în viața mea?... tot numai pentru dezvoltarea învățământului și a științei*³⁵.

*Academia Română a luat în sarcină funerariile, pe care le-a organizat cu fast și coroane. S-au rostit discursuri elogioase. Măruntă consolare. Nu-i mai foloseau la nimic defunctului (...).*³⁶

³¹ *Ibidem*, p. 160.

³² [6], *op.cit.*, p. 78.

³³ *Ibidem*, p. 74.

³⁴ *Ibidem*, p. 79.

³⁵ [5], *op.cit.*, p. 163.

³⁶ *Ibidem*, p. 87.

A fost înmormântat la Cimitirul Bellu din București.

Recunoașterea activității profesionale

Pe timpul vieții și post-mortem, meritele sale au fost apreciate.

În timpul vieții, numele său apare menționat în mod elogios în multe lucrări de specialitate din Franța; a fost cooptat, încă din timpul studiilor, ca membru al Societății franceze de fizică; a fost membru al Société Française des Electriciens și ulterior membru de onoare.

A fost ales membru corespondent al Academiei Române pe 21 mai 1916 (repus în drepturi la 3 iulie 1990); de asemenea, în timpul vieții a deținut calitatea de membru și președinte în diverse consilii și comitete.

La împlinirea unui secol de la nașterea sa, în 1965, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), a propus omagierea marelui savant român. *Această onoare care se făcea unui savant român a fost anunțată de toată presa pe prima pagină*³⁷.

La aniversarea celor 100 de ani de învățământ superior electrotehnic în România, Facultatea de Electrotehnică de la Iași a inaugurat Aula de onoare „Dragomir Hurmuzescu”, iar în fața facultății, din inițiativa Promoției 1965, a fost dezvelit bustul savantului Dragomir Hurmuzescu, turnat în „bronzul recunoștinței neșterse”.³⁸

Licee din țară poartă numele savantului: Liceul Tehnologic „Dragomir Hurmuzescu” din București, Deva și Medgidia.

Numele său a fost dat unor străzi – de exemplu Strada Dragomir Hurmuzescu din sectorul 5, București.

Printre premiile Academiei Române la secția de științe fizice se numără acordarea premiului „Dragomir Hurmuzescu” anual.

Se adaugă numeroase articole, comunicări și cărți dedicate marelui savant român.

Personalitatea lui Dragomir Hurmuzescu dăinuie peste ani prin munca și realizările sale, prin modestie și demnitate, prin efortul făcut pentru a contribui și de a afla permanent despre cuceririle științei.

³⁷ *Ibidem*, p. 207.

³⁸ [3], p. 28.

Bibliografie:

- [1] Baltag Octavian, Chișleag Radu, *Dragomir Hurmuzescu – invenții și descoperiri*, articol, publicat în revista NOEMA XIV, 2015.
- [2] Caba Mihai, *150 de ani de la nașterea savantului, Dragomir Hurmuzescu (1865-1954)*, articol publicat în revista Meridianul Cultural Românesc, an I, nr. 1 an I, nr. 1, ianuarie-februarie-martie 2015.
- [3] Dăescu Ioniță, *Dragomir Hurmuzescu, părintele radiofoniei românești*, articol publicat în Revista de Istorie a Electrotehnicii Românești, vol. 3, februarie 2016, nr. 1.
- [4] Ghica Constantin A., *Dragomir Hurmuzescu, Savanți de pretutindeni*, Editura Științifică, București, 1967.
- [5] Ghika Dinu, *Lungul drum al nopții către zi. Memorii 1948–1978*, Editura Vremea, București, 2017.

Surse internet:

- [6] <http://www.histmuseumph.ro/>
- [7] <https://editiadedimineata.ro/>
- [8] http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Vasile_Alexandrescu-Urechia
- [9] <http://galeriaportretelor.ro/item/alexe-marin/>
- [10] <https://www.agerpres.ro/documentare/2019/06/20/romani-celebri->
- [11] <https://www.phys.uaic.ro/index.php/prezentare/personalitati>
- [12] http://www.romania-actualitati.ro/dragomir_hurmuzescu_parintele_radiofoniei_romanesti-

DRAGOMIR HURMUZESCU, REMARCABIL FIZICIAN, INVENTATOR, PROFESOR ȘI CTITOR AL RADIOFONIEI ROMÂNEȘTI

Stan PETRESCU¹
stan.petrescu@gmail.com

ABSTRACT: Physicist Dragomir Hurmuzescu obtained his Bachelor's and Doctoral degrees at the University of Paris, under the guidance of famous Gabriel Lippmann, winner of the Nobel Prize in Physics in 1908. The Romanian physicist is the one who established, in 1894, the electromotive voltage formula of a galvanic cell with metal poles. Together with the Frenchman Louis Benoist, Hurmuzescu discovered that X-rays had the property of discharging electrified bodies. The Romanian physicist invented dielectrine, an electrical insulating material based on sulfur and paraffin, used in the invention of the "Hurmuzescu electroscope", with the help of which Pierre and Marie Curie discovered radium. Hurmuzescu is also considered the "father of Romanian broadcasting", under his guidance being built, in Bucharest, in 1926, the first broadcasting station in Romania. Professor Hurmuzescu was also active in other fields such as ensuring radio links of Romania with other countries, through radio waves, an objective achieved in 1914 by Emil Giurgea, his collaborator, expanding the field of broadcasting, accelerating the establishment of the first national broadcasting station, supporting and popularizing the amateur radio movement. Professor Dragomir Hurmuzescu took care of the training and guidance of some outstanding specialists, who activated under his guidance.

KEYWORDS: Dragomir Hurmuzescu, physicist, inventions, broadcasting station, dielectrine, electroscope, telegraph.

¹ General de brigadă (r.), prof. univ. dr., membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

Motto: *Oamenii mari se nasc în case mici.*

Nicolae Iorga

Una din marile minți luminate ale neamului a văzut lumina zilei la 13 martie 1865, acesta fiind nimeni altul decât Dragomir Hurmuzescu, românul fizician, inventator, profesor universitar și ctitor al radiofoniei românești, un Nicolae Tesla al românilor. Drumul formării sale intelectuale urmează cele mai importante evenimente politice, care s-au derulat între câștigarea statalității noastre, 1877, și realizarea reântregirii celor trei Dacii într-una singură – România Mare, 1918.

Parcursul său de formare educațională începe odată cu înscrierea sa, anul 1873, la școala primară de pe strada Polonă, și începând cu data de 1 septembrie 1877 va fi înscris la gimnaziul Matei Basarab. De la 1 septembrie 1881, continuă pregătirea la Liceul „Sf. Sava” din București, pe care îl absolvă în anul 1884, anul când Timișoara devine primul oraș din Europa în care se introduce iluminatul electric. După absolvirea ultimei clase de liceu și obținerea bacalaureatului, se înscrie voluntar în Batalionul 4 Vânători și, totodată, la cursurile Facultății de Științe din București, aici alegându-și un profil de studiu fizico-matematic.

În toamna anului 1887, Hurmuzescu obține o bursă de studii și pleacă la Paris, unde devine student al Universității Sorbona, unde își ia licența și obține doctoratul. În tot acest timp, petrecut la Paris va avea prilejul să cunoască oameni, profesori și savanți deosebiți, precum Constantin Miculescu, renumit fizician român, specialist în termodinamică și optică, precum și pe profesorii Jules Henri Poincaré (unul dintre cei mai mari matematicieni și fizicieni francezi, având contribuții științifice importante și în domeniile astronomiei, geodeziei, termodinamicii, mecanicii cuantice), Gabriel Lippman (fizician francez, profesor laureat al Premiului Nobel pentru Fizică în anul 1908, pentru metoda sa de reproducere fotografică a culorilor pe baza fenomenului de interferență) și Joseph Bertrand (matematician francez cunoscut pentru teorema potențialelor ce determină orbite închise), de la care a dobândit înalte cunoștințe științifice teoretice necesare cercetării sale de mai târziu. În cadrul Laboratorului de cercetări fizice de la Sorbona, condus de renumitul profesor Gabriel Lippman, va avea drept colegă și pe Maria Salomea Slodovska, savanta de mai târziu, Marie Curie, deținătoarea a două premii Nobel – fizică și chimie.

La vârsta de 31 de ani, mai precis în 28 aprilie anul 1896, a obținut

doctoratul în fizică, susținând teza de doctorat intitulată *Nouvelle détermination u entre les unités électrostatiques et électromagnétiques*. Lucrarea de doctorat va fi publicată în același an, la Paris. Cercetarea sa teoretică va genera și o aplicație practică, pentru că în baza acestei cercetări a proiectat și realizat un dinam cu patru induși (tensiunile electromotoare generate de câmpul magnetic al inductorului) fixați pe același arbore, invenție care a stârnit interes deosebit specialiștilor în domeniu.

Revine în țară, în mai 1896, iar în toamna aceluiași an, a ocupat funcția didactică de conferențiar, la catedra de matematici generale, în cadrul Facultății de Științe a Universității din Iași. În același an este numit și profesor de fizică la Liceul Internat, actualmente Liceul Costache Negruzzi, unde își va amenaja un laborator de cercetare. În anul 1897 a fost numit director al Liceului Internat. De asemenea, a înființat și predat la catedra de Căldură și Electricitate, din cadrul Facultății de Științe, unde a înființat și predat la catedra de Căldură și Electricitate, din cadrul Facultății de Științe.

Din proprie inițiativă, în 1901, a fost înființată Societatea de Științe din Iași, sub egida căreia s-a tipărit publicația „Les Annales Scientifiques de l'Université de Jassy”, Dragomir Hurmuzescu deținând funcția de secretar de redacție. Între anii 1904–1907 va deține funcția de secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice, perioadă în care gândește și pune în executare proiectul de reorganizare a învățământului științific liceal.

În 1909, Dragomir Hurmuzescu organizează, la Iași, prima Școală de aplicație a electricității din țara noastră care, începând cu data de 1 noiembrie 1910, a devenit Școala de Electricitate de pe lângă Universitatea din Iași, pentru ca la o distanță de trei ani, în 1913, aceasta să devină Institutul Electrotehnic. Aici, împreună cu colaboratorul său, inginerul Emil Petrașcu, omul de știință a înființat o Secție de radiocomunicații pentru inițierea studenților.

La 21 mai 1916 este ales membru al Academiei Române.

În 1919, a devenit decan al Facultății de Științe și prorector al Universității și în această dublă calitate a înființat, în 1920, Școala de Electricitate, devenită Institutul Electrotehnic.

În 1925, la Institutul Electrotehnic al Universității București a fost construit și dat în folosință primul receptor radiofonic ce a făcut posibile primele audiții publice, ținute de două ori pe săptămână, joia și sâmbăta la orele 21:30. La 26 martie se înființează Asociația Prietenilor

Radiotelefoniei din inițiativa Societății Române de Fizică condusă tot de Dragomir Hurmuzescu. Din inițiativa sa, în 1934, a fost posibilă organizarea în București a primului Congres de științe din România.

S-a retras din activitatea științifică, în 1937, la vârsta de 72 de ani.

În 1948, din motive politice este exclus din Academia Română, alături de alte nume de mare rezonanță culturală. În anul 1990 va fi repus în drepturi.

Academia Română, Templul Culturii Neamului, a cunoscut, din păcate, asemenea tuturor instituțiilor culturale de prestigiu ale țării, brutalitățile și ororile regimului comunist totalitar, fiind excluși din Academie 98 de membri titulari, corespondenți de onoare, considerați neconformi noilor orientări comuniste și chiar ostili regimului, datorită gândirii și operei lor științifice. Epurări s-au făcut și în rândurile cercetătorilor din institutele Academiei. Totodată, proprietățile Academiei au fost și ele supuse naționalizării. Ulterior, Academia Română a fost depozată, adesea fără formele legale elementare, de unele colecții de documente, monede, piese arheologice și opere de artă, transferate abuziv altor instituții și recuperate parțial după 1989².

Distincții

Activitatea sa didactică și de cercetare științifică, extrem de bogată, i-a fost recunoscută printr-o serie de distincții, aprecieri publice deosebite și prin acordarea sa în foruri științifice din naționale și din străinătate.

Pe timpul studiilor efectuate în Franța, a fost ales membru al „Societății Franceze de Fizică”, apoi membru al „Comitetului savanților străini din Franța”, precum și membru al „Societății Fizicienilor Germani”. A fost membru corespondent al Academiei Române, din anul 1916, precum și membru fondator al Academiei de Științe din România.

Pe parcursul carierei sale științifice prolifică a deținut funcții de conducere în sistemul învățământului universitar românesc: decan al Facultății de Științe, prorector al Universității din București (1919).

În cadrul Congresului de radiologie desfășurat la Bruxelles în 1910, a prezidat una din ședințele de comunicări. La acest congres, de această onoare s-au bucurat și alte nume mari ale științei, precum Marie Currie, Ernest Rutherford³.

² [9], accesare 21.05.2022.

³ Fizician și chimist din Noua Zeelandă, laureat al Premiului Nobel pentru Chimie în anul 1908, este considerat „părintele” fizicii nucleare. [12], accesare 20.05.2022.

Hurmuzescu – Fizicianul strălucit

Este deținător al mai multor brevete de invenții, fondator al radiofoniei și al învățământului electrotehnic din România. În ceea ce privește seria descoperirilor în fizică⁴, extragem mai jos câteva pasaje din excelenta lucrare a domnilor profesori Octavian Baltag și Radu Chișleag:

Dielectrina

Hurmuzescu a topit parafina și sulful pe care l-a dizolvat în prealabil cu benzol, apoi amestecul a fost răcit brusc, sub presiune, obținând astfel un dielectric cu foarte bune proprietăți izolatoare, pe care l-a denumit „Dielectrine”. Din amestecul sulfului și parafinei a luat naștere un material nou, componentele compensându-și reciproc proprietățile mecanice. Materialul se preta foarte bine la prelucrare mecanică (strunjire, frezare), imediat după ce a fost obținut. Acest material a fost brevetat la Oficiul de Brevete din Paris, brevetul fiind eliberat la data de 9 aprilie 1894. Dielectrina a fost folosită la construirea diferitelor aparate electrice: electroscopae, electrofoare, comutatoare, izolatoare etc.

Electroscopul Hurmuzescu

Electroscopul este un instrument electrostatic care servește la măsurarea potențialelor și sarcinilor electrice. De asemenea, indică semnul încărcării electrice; adică dacă este o sarcină negativă sau pozitivă. În acest sens el va studia proprietățile unor substanțe cu proprietăți de electrizare a mediului, fenomen detectabil și măsurabil cu ajutorul electroscopului. Aceste preocupări ale lui de măsurare a stării de electrizare l-au determinat să caute soluții pentru un electroscop performant. Izolarea foițelor electroscopului față de mediul exterior și în special suportul este confecționat dintr-un material izolator conectat de obicei la pământ. Hurmuzescu a conceput un tip nou de electroscop ecranat față de mediul exterior și pentru care a ales drept izolant dielectrina. Aceste rezultate au fost comunicate în anul 1894 și apoi publicate. Electroscopul său, prezentat în 1894 la Societatea Franceză de Fizică, se caracterizează prin izolarea perfectă datorită dielectrinei și prin folosirea pentru prima oară a unei carcase metalice.

⁴ extrase din [3], pp. 396 – 406.

Electroforul

În general, electricitatea era produsă prin frecare. Cel mai simplu dispozitiv, „electroforul” era constituit dintr-un material bun izolator a cărui suprafață era frecată cu un alt corp, de obicei metalic. Cantitatea de electricitate obținută era în mare măsură determinată de calitatea izolatorului. Noul material, dielectrina, era ideală pentru a fi folosită în construcția unui electrofor. Aceste aparate, electroscoful construit în diferite variante, și electroforul, produse de firma Chabaud au fost prezentate cu ocazia expozițiilor anuale ale Societății Franceze de Fizică.

Ionizarea sub acțiunea razelor X

Fenomenele legate de ionizare erau cunoscute ca urmare a expunerilor la radiația ultravioletă sau a radioactivității. Studiul acestor fenomene se efectua folosind ca detector de sarcini electrice electroscoful, care era singurul instrument pentru măsurarea electrizării în acel moment. Cercetările lui Hurmuzescu l-au condus la o verificare experimentală, rezultatele arătând că radiația ultravioletă descarcă corpurile încărcate cu electricitate, în special cele cu sarcini negative.

Hurmuzescu și francezul L. Benoist constată o nouă proprietate a razelor X, descărcarea corpurilor electrizate. Această descoperire a fost făcută pe data de 31 ianuarie 1896. Aducerea la cunoștința lumii științifice a acestei descoperiri a fost făcută de profesorul G. Lippmann⁵, în ședința din 3 februarie 1896, anunțând că autorii sunt domnii Benoist și Hurmuzescu.

Tubul Chabaud – Hurmuzescu pentru generarea razelor X

Victor Chabaud, care producea prin firma sa aparatele concesionate de Hurmuzescu, s-a arătat interesat ca și Hurmuzescu de altfel, de posibilitatea măririi intensității razelor X. Au studiat influența vidului, forma și natura electrodului care producea radiațiile X, electrod (anticatod) pe care l-au numit anod. Urmare a cooperării, imaginează un nou tip de tub, pe care, îndată de 4 mai 1896, îl prezintă Academiei, acesta fiind primul tub franțuzesc pentru razele X.

⁵ Gabriel Jonas Lippmann a fost un fizician francez, profesor universitar la Sorbona, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică în anul 1908, pentru metoda sa de reproducere fotografică a culorilor pe baza fenomenului de interferență.

[11], accesare 20.05.2022.

Radiologia medicală

Laboratorul de la Sorbona avea câteva tuburi catodice generatoare de raze X, astfel încât, se putea repeta experiența lui Röntgen. Realizările și stadiul cercetărilor privind efectele razelor X erau relativ cunoscute în lumea pariziană. Unul dintre aceștia, doctorand în medicină, Gheorghe Marinescu (1863–1938), prieten cu Hurmuzescu, îi propune să aducă pacienți pentru examinare radiografică. Ca urmare, sunt examinați radiografic câțiva pacienți și astfel se realizează un șir de alte premiere științifice mondiale: primele radiografii ale craniului, la bolnavii care sufereau de acromegalie (boala endocrina care se manifesta prin dezvoltarea exagerată a tuturor extremităților: a capului, nasului, urechilor, buzelor, a membrelor (degetelor) datorită hipersecreției hipofizei și ale extremităților la bolnavi de polidactilie (prezența unor degete suplimentare la nivelul mâinii sau la nivelul piciorului). Întors în țară, Hurmuzescu prezintă descoperirile legate de razele X, iar în ziua de 10 iunie 1896 demonstrează, la București, noua tehnică de investigare radiologică.

Fenomenele magneto-chimice

Efectul stării de magnetizare asupra oxidării corpurilor era cunoscut de mult timp, dar cercetările erau sporadice și dificil de abordat datorită cunoștințelor limitate privind magnetismul. Hurmuzescu abordează acest aspect încă din perioada cercetărilor de la Sorbona, cercetări continuate și la Iași.

Școala profesorului – învățământul tehnic superior electrotehnic în Iași

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea Dragomir Hurmuzescu era profesor în cadrul Universității Mihăilene din Iași. Ca rector al Universității ieșene, profesorul Hurmuzescu se preocupă intens de dezvoltarea Laboratorului de Căldură și Electricitate în spiritul extinderii formelor aplicative ale învățământului tehnic, creând în cadrul Laboratorului o secție specială de Electrotehnică, cu săli și instalații proprii. La 1 noiembrie 1910 s-a înființat Școala de Electricitate Industrială, de pe lângă Universitatea Iași, considerată a fi începutul învățământului superior de profil electric din România. A ținut cursuri de specialitate în acea perioadă despre: electricitate; algebră elementară și superioară; geometrie analitică; electrotehnică; mașini electrice și încercări de mașini; „Telegrafie și telefonie fără sârmă” (*wireless*-ul de astăzi).

În paralel cu școala, profesorul Hurmuzescu activează și în alte domenii precum asigurarea de legături radio ale României, cu alte țări, pe calea undelor hertziene, obiectiv realizat, în 1914, de Emil Giurgea, colaboratorul său, extinderea câmpului de acțiune al radiodifuziunii, grăbind înființarea primului post național de radio, sprijinirea și popularizarea mișcării de radioamatori.

Profesorul Dragomir Hurmuzescu s-a ocupat de pregătirea și îndrumarea unor specialiști remarcabili, care au activat îndrumarea sa:

Emil PETRAȘCU (n. 1884, d. 1967 București)

A studiat la Universitatea București, Facultatea de Științe, cu specializarea Radiocomunicații. În prima parte a vieții sale a activat în cadrul Institutului Electrotehnic, aflat în componența Universității, concentrându-și toate eforturile pe realizarea de stații de radioemisie, inițial în Telegraf Fără Fir – TFF, ulterior în fonie. A fost principalul colaborator al prof. Hurmuzescu la crearea Asociației Prietenii Radiofoniei, apoi a Societății de Radiodifuziune și a publicat mai multe articole și studii la revista Radiofonia, pe toată durata apariției acesteia.

Emil GIURGEA (n. 1885, d. 1960, București)

A fost un fizician deosebit, absolvent al Facultății de Fizică din Paris, dar a acționat pragmatic, pe terenul muncii asidue, ca inginer în domeniul radio. A revenit în țară în anul 1913, moment când realizează și instalează, în Parcul Carol, primul post de TFF, cu o putere instalată de 8 kW. Antena folosită, alternativ, pe recepție și la emisie, era întinsă între Turnul Vlad Țepeș și vârful Minaretului de pe insula lacului din Parc. Trei telegrafisti profesioniști au făcut legături radio TFF (morse) cu mari orașe și capitale europene: Atena, Milano și Paris. Astfel, în 1914, România devine foarte cunoscută, pe calea undelor radio, în eter. Prin această uriașă realizare tehnică de vârf, pentru acele vremuri, Emil Giurgea, a devenit Pionierul Radiotelegrafiei Românești.

Mihai KONTESCHWELLER. (n. 1897, Craiova, d. 1947, București)

S-a specializat în domeniul electric la universități din Bristol și Paris și a activat la Paris la firma fratelui său care producea aparate de radio. În 1925 va conduce lucrările de instalare, în zona Herăstrău, a unui post de TFF de 150 kW, importat din Franța.

În 1934 a făcut o demonstrație de radiodirijare a unui vaporas, pe nume Nimfa, prezentat la Expoziția târg a industriei românești, organizată în Parcul Carol, devenind Pionier al telemecanicii românești (denumirea de telemecanică s-a păstrat până în 1980). Vaporasul naviga pe lacul din parc și putea să execute șase comenzi: înainte, înapoi, stânga, dreapta, stop și sirenă. A decedat la 50 de ani. În scurta sa viață activă a fost extrem de productiv, a scris mai multe cărți, dintre care două au fost premiate de Academia Română. A înregistrat un mare număr de brevete de invenții în domeniile radio și auto.

I. C. FLOREA (n. 1902, d. 1995 București)

A fost un inginer strălucit, licențiat în științe fizico-chimice la prestigioasa Universitate din București. A activat ca inginer radiotehnician. Se pare că ponderea activităților lui I. C. Florea a fost în domeniul organizatoric, al învățământului radio și al publicisticii. A colaborat constant la revista Radiofonia, reapărută în 1928. Începând cu a doua parte a anului 1934, și-a înființat propria publicație Radio Universul, în paginile căreia a militat mult pentru dezvoltarea radioamatorismului românesc, afirmând că „România este țara cu cel mai mic număr de radioascultători”.

Radio Universul a apărut până după război și a fost un concurent loial pentru Radiofonia, Radio Adevărul, Radio România și Radio, publicațiile oficiale ale Societății de Radiodifuziune.

Realizările lui Hurmuzescu întregesc averea științifică a Academiei:

- a proiectat și construit un dinam cu voltaj mare (peste 2000 V) prin care a atras atenția multor cercetători ai vremii;

- fondator al învățământului electrotehnic din România;

- a avut contribuții esențiale în domeniul electricității și fizicii razelor X, punând bazele primului laborator de electricitate din țară, considerat prima școală de fizică experimentală;

- a inventat izolatorul numit dialectrină și a construit electroscopul;

- a fost membru fondator al Academiei de Științe din România.

A publicat numeroase lucrări științifice:

Rezultatele cercetării științifice și experiențele de laborator, vor fi publicate și apreciate, în reviste de specialitate, unele fiind editate și în limba franceză, la Paris, precum: *Teoria matematica a luminii* sau *Dielectrina – un nou izolant*, *Noul electroscop – noi aparate electrice*.

Unele lucrări au fost editate în limba română, fiind tipărite atât în străinătate, cât și la București, astfel:

- Dialectrina, un nou electroscope – articol publicat în „Soc. fr. Physique” (1894);
- Căldură și electricitate (1900);
- Telegrafia fără sârmă, cu ajutorul undelor electrice (1902);
- Radioactivitatea petrolurilor române – „Congresul Industriei Petrol” de la București (1907);
- Radioactivitatea apelor minerale din România – articol publicat în „Ann. Academiei Române” (1909);
- Viitorul industriei electrice în România – articol publicat în „Revista Gen. Electr.” (1919);
- Electricitate generală și aplicată (1934);
- Efectul Zeeman (este efectul divizării unei linii spectrale în mai multe componente în prezența unui câmp magnetic static) și magnetonii (Unitate de măsură pentru magnetismul electronului și al nucleelor atomice) – articol publicat în „Buletinul IRE” (1936);
- Dezvoltarea științelor și progresul social, Viitorul Industriei Electrice, în România, Electricitate generală și aplicată etc.

A fost permanent prezent, cu articole, în revistele de specialitate, precum Radiofonica, iar în anul 1931 va publica lucrarea „Toate tainele radiofoniei”, conținând un număr de 336 pagini, Editura Ramuri, Craiova, prefată de Dragomir Hurmuzescu. În anul 1938 a publicat cartea „Călăuza Radioamatorului”, Editura Cartea Românească SA, București.

A ținut conferințe în fața studenților, precum și în fața unui public generos și larg, cu ajutorul microfonului. Sub președinția sa a fost înființată *Asociația generală a radioamatorilor*, în anul 1931.

Fără nicio îndoială, se cunoaște faptul că profesorul Dragomir Hurmuzescu a fost stimat, iubit, apreciat și respectat, pentru contribuția sa nemijlocită la dezvoltarea științei românești și punerea în aplicații practice a descoperirilor tehnice, în folosul oamenilor, fiind numit, pe drept cuvânt, decanul fizicienilor români. El figurează, pentru viitorime, în *Panteonul marilor valori științifice naționale și internaționale*, alături de multe alte personalități românești deosebite, care, prin înalta lor contribuție științifică și practică au îmbogățit progresul civilizației umane. Dragomir Hurmuzescu, se înscrie ca o mare personalitate, ca un mare savant român,

pe linia dezvoltării înaltei tehnologii românești de către electroniștii de seamă ai țării și ai lumii, fiind considerat un remarcabil fizician, inventator și profesor, membru al Academiei Române și fondator al Academiei de Științe din România.

Este o datorie de onoare, pentru noi, urmașii lui în ale cercetării științifice românești, să-i facem cunoscută activitatea sa prodigioasă, să-i cinstim memoria și să reamintim românilor că în vocabularul științific universal regăsim invențiile și inovațiile tehnice deosebite ale profesorului Hurmuzescu. Numele savantului Hurmuzescu este așezat, cu demnitate, alături de cele consacrate ale altor savanți români celebri: pilele Karpen, efectul Coandă, becul Teclu, fenomenul Procopiu⁶ etc.

Bibliografie:

- [1] ***, Almanah Tehnium (1983, p. 78);
- [2] ***, Articol preluat din Revista Conex Club nr. 70 din anul 2005;
- [3] Baltag O. și Chișleag R., *Dragomir Hurmuzescu – Invenții și descoperiri*, NOEMA XIV, 2015;
- [4] Bedreag C.G., *Bibliografia fizicii românești: Biografii*, Ed. Tehnica, Buc., 1957;
- [5] ***, Enciclopedia Marilor Personalități – Volumul II, Editura Geneze, București, 2003.
- [6] ***, Revista Radiofonica (1933–1935).

Surse internet:

- [7] <https://www.activenews.ro/prima-pagina/150-de-ani-de-la-nasterea-fizicianului-Dragomir-Hurmuzescu-ctitor-al-radiofoniei-romanesti-100470/>;
- [8] [https://www.academia.edu/29459643/Dragomir_hurmuzescu](https://www.academia.edu/29459643/Dragomir_hurmuzescu;);
- [9] <https://romanialibera.ro/aldine/exclusi-intemnitati-793604/>;
- [10] [https://en.wikipedia.org/wiki/Pagina_principală](https://en.wikipedia.org/wiki/Pagina_principală;);
- [11] [https://ro.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Lippmann](https://ro.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Lippmann;);
- [12] https://ro.wikipedia.org/wiki/Ernest_Rutherford.

⁶ Efectul circular al discontinuității de demagnetizare care apare la trecerea unui curent electric alternativ printr-un fir feromagnetic.

EDMOND NICOLAU, 100 DE ANI DE LA NAȘTERE

Eufrosina OTLĂCAN¹

eufrosinaotl@gmail.com

ABSTRACT: This paper presents the contributions of Professor Edmond Nicolau to Cybernetics, in particular those related to the conference dedicated to Ștefan Odobleja held in Oradea and the conference in Palma de Mallorca in 1995. The paper also refers to the precursors of Cybernetics in Romania, as well as to several definitions of the science called Cybernetics are mentioned.

KEYWORDS: Professor Edmond Nicolau, Romanian forerunners of Cybernetics, Informatics, artificial intelligence.

Profesorul, nu ca oricare altul, Grigore C. Moisil spunea că: Matematica se întinde de la filosofie la inginerie. Se poate face și o completare la afirmația marelui nostru matematician: Cibernetica, și cu ajutorul matematicii, îmbrățișează toate științele.

Despre apariția și obiectul ciberneticii, acad. Mihai Drăgănescu, în Prefața cărții *Precursori români ai ciberneticii* [4] ne spune că, după apariția lucrării lui Norbert Wiener în 1948, s-a pus în discuție „dacă cibernetica este o idee, un punct de vedere, un mod de gândire sau o veritabilă știință de-sine-stătătoare”. Există vreo deosebire între teoria generală a sistemelor și cibernetică? Răspunsul este că, în *sens larg* reprezintă unul și același domeniu; în *sens restrâns*, cibernetica se referă la structurile buclelor de reacție (conexiunile inverse = feedback) într-un sistem; un mod de gândire cibernetic este orientat spre căutarea buclelor de reacție. „Uneori însă cibernetica este privită într-un sens foarte larg drept știință a conducerii. Acest semn de egalitate între cibernetică și știința conducerii poate fi înțeles prin rolul conexiunilor inverse în orice activitate de conducere.”

Cibernetica în România are ca punct de plecare pe cei care i-au fost precursori. În cartea citată mai sus, cele șase capitole descriu aportul adus de trei mari savanți: D. Danielopolu (autori Constantin Bălăceanu, Victor

¹ Profesor universitar, membru al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

Săhleanu și Gh. Petrovici), *Ștefan Odobleja* (autori Victor Săhleanu și Gheorghe M. Ștefan), *Paul Postelnicu* (autor Alexandru Giuculescu).

Pagini despre Cibernetică și Cibernetica în România aflăm și în cartea *O incursiune în istoria științei și tehnologiei informației*, autor Ștefan Iancu [1]. Preiau câteva rânduri, din care, la pagina 257, un citat din cartea lui Norbert Wiener, *Cibernetica sau știința comenzii și comunicării la ființe și la mașini*: „când conduc acțiunile unei alte persoane, îi comunic un mesaj și cu toate că acest mesaj are un caracter imperativ, tehnica comunicării nu diferă de cea a transmiterii unui fapt. Afară de aceasta, dacă vreau ca o conducere să fie eficientă, trebuie să mă informez asupra tuturor mesajelor provenind de la acea persoană, mesaje care pot să mă anunțe că ordinul este înțeleș și că a fost executat”.

Șt. Iancu scrie: „Cibernetica devine *știința informației*, are ca obiect și studiul general al semnalelor, având ca scop furnizarea unor elemente pentru studiul transmiterii lor și luând în considerare structurile însele ale mijloacelor de comunicare a acestor mesaje (studiul rețelilor). Cele două noțiuni – comandă și comunicație – se îmbină deci în mod strâns, informația devenind valoroasă numai dacă ea permite să se acționeze”. Capitolul *Dezvoltarea științei și tehnologiei informației și comunicațiilor în România* din carte are un subcapitol dedicat vieții și operei lui Ștefan Odobleja (1902–1978), membru post-mortem al Academiei Române din anul 1990.

Acestui subiect i-a dedicat o mare parte din publicațiile sale regretatul matematician-informatician Marin Vlada, plecat prematur dintre noi în septembrie 2021. În anul 2020, ing. Ștefan Odobleja jr. și conf. univ. dr. Marin Vlada au publicat *Site-ul Dr. Ștefan Odobleja* la Editura Publicitaria.

În legătură cu prioritatea lui Ștefan Odobleja în știința cibernetică, redau cele scrise de m.c. al Academiei Române Gheorghe M. Ștefan în volumul *Precursori români ai ciberneticii*: „Avem de-a face, pentru prima oară în literatura mondială, cu o carte [*La psihologie consonantiste*, Paris, 1938] care, pe parcursul a 860 de pagini, pledează pentru impunerea unor principii în considerarea conexiunilor realității, pe un nivel de generalitate, principii care la 10 ani după apariția acestei lucrări au fost consacrate ca *cibernetice* prin lucrarea care este prin consens ca întemeind această știință, Cibernetica lui Norbert Wiener”.

În cartea lui Ștefan Iancu, capitolul numit mai sus, citim la p. 350 ce se scrie și despre Edmond Nicolau: „Cercetările românești în domeniul inteligenței artificiale au început în anul 1960, când Edmond Nicolau

(1922–1996) a conceput o metodă de stabilire automată a teoremelor în logica booleană. În 1963 au fost construite primele mașini de vorbit și recunoscut vorbirea (Ed. Nicolau, I. Weber, St. Gavăt), iar ulterior M. Beliş a construit un automat ce recunoștea forme scrise și a dezvoltat o teorie a învățării.”

Pe Edmond Nicolau l-am cunoscut la conferințele de cibernetică organizate de Iosif Constantin Drăgan la Oradea și la Palma de Mallorca (Spania). Înainte de a scrie despre contribuția sa la aceste conferințe, preiau date biografice de pe internet².

Edmond Nicolau s-a născut la Brăila pe 3 iunie 1922. A urmat școala în orașul natal, cu bacalaureat în anul 1941 la Liceul Nicolae Bălcescu, apoi a studiat la Facultatea de Telecomunicații a Politehnicii din București, unde și-a luat licența și titlul de inginer în radiocomunicații, în anul 1945. La acest Institut va avea carieră didactică până la sfârșitul vieții. A predat, între alte cursuri, pe cele de Măsură electrice și electronice, de Antene și propagarea undelor, Rețele neuronale. Între timp studiază matematica și filosofia, iar în 1969, susține teza de doctorat cu titlul „Sinteza sistemelor radiante”, obținând titlul de doctor inginer.

Publică, în afara cărților de inginerie „clasică”, și studii de cibernetică, realizează modele cibernetice ale sistemului nervos, este promotorul ciberneticii medicale, fiind unul dintre fondatorii Societății Române de Rețele Neuronale (1987), are contribuții în domeniul inteligenței artificiale (limbaje naturale), este invitat să conferențieze la universități din Franța, Marea Britanie, Mexic, Germania și fosta Uniune Sovietică. Între premiile pe care le-a obținut, menționez Premiul Traian Vuia al Academiei R.P. Române în 1974, Premiul cel mare al Institutului de Înalte Sinteze din Nisa în 1975, Premiul Fundației Systems Research Foundation în 1986. A scris singur sau în colaborare, a coordonat 70 de cărți și a publicat circa 350 de articole. Dintre acestea, *Introducere în lingvistica matematică* a fost scrisă în colaborare cu Solomon Marcus și Sorin Stati și publicată în 1966.

Datorită și insistențelor lui Edmond Nicolau la sfârșitul anilor 1960 s-a înființat Facultatea de cibernetică economică la Academia de Studii Economice din București, al cărei prim decan a fost. Între anii 1966–1968, Edmond Nicolau a fost primul director al Centrului de calcul al ASE.

Dintre comunicările sale de cibernetică, mă opresc la prezentarea în

² https://ro.wikipedia.org/wiki/Edmond_Nicolau

plenul Conferinței Naționale de Cibernetică din 15–16 noiembrie 1993, dedicată Comemorării a 15 ani de la încetarea din viață a lui Ștefan Odobleja. Aici Edmond Nicolau a avut expunerea *Inteligența artificială. Stadiul actual și perspective*. Citează: „[...] în conformitate cu testul lui A. Turing o mașină cibernetică este inteligentă dacă poate susține un dialog telegrafic cu un om inteligent, mașina fiind închisă într-o incintă opacă, așa încât persoana din exterior să nu poată să-și dea seama dacă dialoghează cu un om inteligent sau cu o mașină. Este, deci, un test de substituție”. Pe linia inteligenței artificiale „s-a ajuns astfel în situația în care calculatorul (datorită programelor de calculator) este capabil să pună probleme omului, depășind teza lui Norbert Wiener, care afirma că sistemele de calcul sunt capabile de a rezolva probleme, dar nu sunt capabile să-și formuleze probleme. Încă o dată se verifică faptul că nu avem o bază atunci când fixăm limite dezvoltării unor noi domenii”. În legătură cu încercări de a construi calculatoare care să funcționeze precum creierul uman, chiar dacă există „experiențe care demonstrează posibilitatea programelor de a simula anumite activități intelectuale”, mi se pare sugestivă o comparație pe care o face Edmond Nicolau: „Dar la fel după cum avionul zboară pe alte principii ca păsările, nu trebuie să ne imaginăm că mașinile inteligente vor funcționa pe principiile creierului. (...) până în prezent nici în ceea ce privește stocarea informației, nici în ceea ce privește paralelismul procesării datelor, nu ne putem compara cu creierul (...). Că este posibil ca într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, calculatorul să treacă la o activitate creatoare, este aproape o certitudine”.

Parcurgând volumul lucrărilor acestei Conferințe Naționale (Editura Europa Nova, 1994), care, deși a fost o conferință dedicată evocării lui Ștefan Odobleja, expunerea lui Edmond Nicolau în cadrul plenar nu face nicio referire la „cibernetică” *Psihologiei consonantiste*.

Unul dintre cele mai mari succese internaționale avute de o carte a inginerului Edmond Nicolau a fost al celei scrise împreună cu medicul neurolog Constantin Bălăceanu-Stolnici, *Biological and Technical Aspects of Cybernetics*³, apărută în 1963.

La Palma de Mallorca, unde în zilele de 11–13 iulie 1995 a avut loc Joint Conference on General Cybernetics „The Challenge of Change – Learning to Cope with the (Self) Organizing Systems”, organizată de Fundația

³ apărută la U.S. Dept. of Commerce, Washington D.C..

Europeană Drăgan, Academia Cibernetică „Șt. Odobleja” și International Simulation and Gaming Association, Edmond Nicolau a avut două expuneri: prezentarea cărții *ODOBLEJA. The Birth of Generalized Cybernetics on Romanian Soil – An Evaluation*, autor Joseph Constantin Drăgan, și lucrarea *Cybernetics and Creativity*.

La două sau trei zile după 2 septembrie 1996 m-am aflat și eu în biserică în care, pe catafalc, era trupul neînsuflețit al celui care, doar cu un an în urmă, era persoana plină de viață, de zâmbet, care ne făcea fotografii în parcurile înmiresmate de florile de leandru din Palma de Mallorca. Omul de știință căruia îi admirasem viteza și dexteritatea cu care bătea la mașina de scris notițele despre Conferința Academiei Odobleja pentru ziarele *El Dia del Mundo*, *Ultima Hora*, *Diario de Mallorca*, *Baleares*, *Diario 16 Baleares*, *Daily Bulletin*, pentru *Renașterea Bănățeană* și pentru *Redeșteptarea*, săptămânal din Lugoj. Aici, în biserica ortodoxă a unui cimitir din București, erau și câțiva participanți de la ședințele comisiilor de cibernetică, era lume multă, ar fi putut fi și greci și oameni de confesiuni religioase diferite, precum și organizații sociale. Știu doar că s-a murmurat „Veșnica pomenire” pentru cel care a fost o mare valoare a științei și culturii române, Edmond Nicolau.

Bibliografie:

- [1] Iancu Ștefan, *O incursiune în istoria științei și tehnologiei informației*, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2010.
- [2] Nicolau Edmond, Bălăceanu-Stolnici Constantin, *Biological and Technical Aspects of Cybernetics*, la U.S. Dept. of Commerce, Washington D.C., 1963.
- [3] Odobleja jr. Ștefan, Vlada Marin, *Site-ul Dr. Ștefan Odobleja*, Editura Publicitaria, 2020.
- [4] ***, *Precursori români ai ciberneticii*, volum colectiv, Editura Academiei RSR, 1979.
- [5] ***, *Conferința Națională de Cibernetică*, Oradea, 15–16 noiembrie 1993, Editura Europa Nova, București, 1994.
- [6] ***, *Conferința Internațională de Cibernetică*, Palma de Mallorca, iulie 1995.

Sursă internet:

- [7] https://ro.wikipedia.org/wiki/Edmond_Nicolau

ION HELIADE RĂDULESCU, CTITOR AL ȘCOLII ROMÂNEȘTI

Eufrosina OTLĂCAN¹

eufrosinaotl@gmail.com

ABSTRACT: This article pays homage to a great scientific and cultural personality in Romania, the first president of the Romanian Academy, Ion Heliade Rădulescu, who passed away 150 years ago. Disciple of Gheorghe Lazăr, who had been his professor at the first Higher School in Bucharest, Heliade Rădulescu was a political man, an outstanding member of the Revolution of 1848, writer, poet, philologist, editor, founder of the Romanian press.

KEYWORDS: Ion Heliade Rădulescu, president of the Romanian Academy, writer, poet, philologist, editor.

Foto: Ion Heliade Rădulescu (1802–1872)²

Anul acesta s-au împlinit, în 6 ianuarie, 220 de ani de la naștere, iar în 27 aprilie, 150 de ani de la moartea celui care a fost un uriaș al culturii române din vremea sa. În fața Universității din București străjuiesc, în marmură albă, cei trei ctitori de școală românească: Ion Heliade Rădulescu, Gheorghe Lazăr și Spiru Haret. După dezvelirea statuii lui Heliade la 21 noiembrie 1880, Alexandru Vlahuță a scris o poezie pe care o încheie astfel: „Ah, ridică-ți, bard ilustru, din a vremii adâncime /Fruntea-ți plină de

¹ Profesor universitar, membru al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

² din volumul *Istoria matematicii în România*, vol. 1, pg. 123.

lumină și privește din trecut /Cum te-adoră viitorul, fii tăi cum au făcut /Într-o marmură eternă umbra-ți sfântă să se-nchege /Și cum astăzi ți se-nchină și te-admiră codrul-rege.”

Pentru a scrie despre Ion Heliade Rădulescu, trebuie să începem cu prima școală superioară românească în limba română și creatorul ei, Gheorghe Lazăr, cel care-i va deschide toate drumurile unuia dintre fondatorii Academiei Române, devenit și primul ei președinte.

Gheorghe Lazăr, ardeleanul născut în satul Avrig de lângă Sibiu în anul 1779, a studiat la Cluj filosofia și dreptul, apoi trei ani teologia la Viena, unde și-a însușit și cunoștințe de matematică și inginerie. A fost hirotonisit preot ortodox, dar împiedicat de nimicnicia unor oameni să profeseze la Sibiu, după ce a fost profesor la Institutul teologic nou înființat acolo, unde a și publicat un *Dicționar român-german și Gramatica germano-română pentru tinerimea valahică*, ajunge la București în anul 1816 și devine cunoscut ca inginer topometru. I se va și spune Lazăr inginerul. De aici încolo, numele lui Gheorghe Lazăr se leagă de creația primei școli superioare naționale.

Strădania lui Gh. Lazăr de a deschide o școală românească la București este susținută prin raportul adresat lui Vodă Caragea în 1818, semnat de Mitropolitul Nectarie, Grigore Ghica, Constantin Bălăceanu, Alexandru Mavrocordat și Iordache Golescu. Se scrie în acest raport că se va întocmi „școală românească cu dascăli iscusiți și epistomoniki” (oameni de știință) și că „cercetând ca să găsim pe vreunii din dascălii români care să aibă această știință și să poată învăța pe ucenici chiar în limba noastră cea românească, și altul mai destoinic n-am putut găsi fără pe unul Lazăr, inginer, care a venit acum de curând din părțile Transilvaniei aici într-acest pământ...”.

Gheorghe Lazăr trebuia, mai întâi, „să tălmăcească din limba latinească pre cea românească și apoi să le parodosească ucenicilor” (termenul de student a fost introdus în limba română doar de Ion Heliade Rădulescu în 1839). Tot în raportul către Vodă, se specifică a fi predate de Lazăr aritmetica, „gheografia istoricească pe harte”, geometria „teoreticească” și geometria practică. Tot Lazăr mai predă istoria și filosofia; „la aceste cursuri dascălul patiot trezea în mințile și inimile elevilor săi sentimente patriotice, le insufla acestora respect față de trecutul istoric al poporului nostru și răspândea ideile umanitare ale timpului său” ne spune Andonie în cartea sa privind istoria matematicii în țara noastră.

Școala s-a așezat la mănăstirea Sfântul Sava „în niște odăi ce sunt la altarul bisericii, unde a fost înainte școala elinească”. Astfel se deschide Școala de inginerie hotarnică românească, cu director Gheorghe Lazăr, care publică, cu ocazia deschiderii școlii, *Înștiințare de toată cinstea vredniciei tinerimi*, în care precizează cele 3 cicluri ale școlii: elementar, secundar, universitar.

Ion Heliade Rădulescu, cel mai strălucit elev al școlii lui Lazăr, dar și continuator al acestuia la conducerea școlii, a rămas în Istoria României ca om politic, membru marcant al Revoluției de la 1848 din Țara Românească, membru al guvernului provizoriu și apoi al Locotenenței domnești, l-a păstrat Istoria literaturii române ca scriitor, poet (precursor al poeziei moderne), filolog, iar în istoria culturii române rămâne ca editor și întemeietor al presei în Țara Românească. George Călinescu în al său volum *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (Editura Minerva, 1982) îi dedică 17 pagini, începând cu p. 131, unde scrie: „După D. Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii române este fără îndoială I. Eliade Rădulescu, scriitor cu suflet ardent, creator pretutindeni, desfășurat deopotrivă în viață și în artă, înzestrat cu mari însușiri și cu tot atât de mari cusururi. Ieșea din acea obscură pătură de târgoveți care avea să răzbată printre marile familii boierești și să întemeieze România modernă”. Încheind paginile despre Eliade, G. Călinescu scrie: „De n-ar fi trebuit să înceapă totul și să-și cheltuiască energia în lupta pentru formația limbii din învălmășeala căreia nu putea vedea limpede adevărata poezie, Eliade ar fi putut deveni un foarte mare poet”.

Dar I. Heliade Rădulescu și-a cheltuit energia în multe domenii, pe care chiar și Călinescu le amintește în volumul citat. Despre această multiplă și complexă personalitate, încercând să readuc aici în memoria cititorilor doar latura sa de ctitor al învățământului românesc, îmi iau drept ghid minunata carte, la care mă întorc adesea, *Istoria matematicii în România* (vol. 1, Ed. Științifică, București, 1965), a inginerului George Șt. Andonie.

Școlit mai întâi în familie cu dascăl grec, de la 13 ani va frecventa Școala grecească de la Academia Domnească, unde profesor îi este un filolog grec și de unde i se trage numele Eliade; la 16 ani se transferă, împreună cu alți colegi români, la Școala de ingineri hotarnici de la Sfântul Sava, deschisă de Gheorghe Lazăr. Cum G. Călinescu folosește, ca și Andonie, numele de Eliade, așa îl voi mai numi și eu în multe rânduri din cele ce

urmează. La numai 18 ani, Eliade devine asociat al lui Lazăr, pentru a preda aritmetica și geometria, Lazăr păstrându-și să predea trigonometria. În 1821 școala se închide din cauza evenimentelor revoluționare și a ocupației turcești, dar se redeschide în 1822. De acum înainte și până în 1827 Eliade Rădulescu revine profesor, inclusiv director al școlii. El va preda la Sfântul Sava mai multe discipline, printre care: gramatică, matematici, logică, filosofie, retorică, istorie, geografie, topografie. Cunoștea bine limbile latină, franceză, italiană, și ceva spaniolă, traducând lucrări științifice din aceste limbi. Mulți termeni tehnici introduși în limba română i se datoresc lui, dar și lui Gheorghe Lazăr.

Despre modul cum a luat succesiunea lui Lazăr, Eliade povestește într-o scrisoare din 1836 adresată lui Costache Negruzzi, din care preiau doar câteva rânduri din cartea lui Andonie: „M-am pus în mijlocul zidurilor celor dărmate de la Sfântul Sava, un biet dascăl cu zece lei pe lună, înconjurat de câțiva școlari săraci, horărâți și fanatici în hotărârea lor și am început lecțiile mele de gramatică, până când am sfârșit cu dâșii un curs de matematică și filosofie în limba națională în vreme de șase ani fără să mă întrebe cineva ce fac, fără să vie cineva să încurajeze pe școlari. Venea iarna; lemne nicăieri, fiecare școlar aducea câte un lemn de pe unde găsia care era abia în stare să încălzească preajma unei sobe sparte, ce umplea casa de fum și să topească fulgii de zăpadă ce vijelia îi repezea pe ferestrele cele sparte. Tremurând cu mâna pe compas și pe cretă ne făceam lecția și Dumnezeu a binecauvântat ostenele noastre, ce erau niște minuni ale dragostei și hotărârii”. Între elevii de care vorbește Eliade s-au aflat și patru sau cinci moldoveni trimiși de mitropolitul Veniamin Costache să învețe la școala de la București între anii 1824 și 1828.

Pentru prima carte școlară, Eliade trece în anul 1828 la Sibiu și tipărește *Gramatica* sa, iar, întors la București către sfârșitul anului, cumpără de la mănăstirea Mavrogheni și instalează o tipografie, în care va tipări traduceri, scrieri originale, manuale didactice, dar editează în 1829 și primul ziar din Țara Românească: *Curierul românesc*. Aici s-a tipărit prima lucrare de matematică din Țara Românească, *Aritmetica lui I. B. Francoeur, Tradusă și pusă în lucrare în Școala națională din Sf. Sava de I. Eliad, București, 1828. În tipografia lui Eliad*. Tot aici s-a tipărit *Geometria* lui Legendre, tradusă de Petru Poenaru.

Societatea literară înființată la 1827 de Dinicu Golescu având scopul principal, însă nedeclarat, de emancipare a țării de sub jugul străin, îl are

între membrii săi pe Ion Eliade Rădulescu, care o va folosi ca pe un mijloc de a propaga ideile de înnoire a învățământului. El o vede ca pe o operă națională și scrie despre inițiatorul ei: „La întoarcerea din călătoriile sale din Europa a răposatului Constantin Goleșcu [a murit în 1839] nu întârziară a ne cunoaște. (...) Din ideile noastre puse la un loc și din neputința de a se pune în lucrare, ieși necesitatea de a se forma o nouă societate secretă. Statutele și principiile ei le așezai eu, în anul 1827. Iată aceste principii:

1. Școala din Sfântul Sava să se împlinească și să se înalțe la gradul de colegiu. După modelul acesta să se creeze altul la Craiova.

2. Crearea școalelor normale în capitala fiecărui județ, prin elevii ieșiți din colegii.

3. Crearea școalelor primare în fiecare sat.

4. Fundare de jurnale sau gazete în limba română.

5. Abolirea monopolului tipografic.

6. Încurajarea spre traducțiuni și tipărirea acesora.

7. Stăruirea spre ieșirea din regimul fanariot prin reforme înțelepte sau renoirea primelor instituțiuni ale țării”.

Se știe că multe deziderate nu au fost îndeplinite, altele rezolvate mai târziu, prin legile lui Spiru Haret. De un veac și jumătate, Ion Heliade Rădulescu se odihnește sub crucea din curtea bisericii Mavrogheni din București, lângă frumoasa școală gimnazială care-i poartă numele.

Din fața Universității bucureștene, statuile rămân impozante, mute și privesc mai departe în viitorul pe care și l-ar dori mai sigur.

Bibliografie:

- [1] George Șt. Andonie, *Istoria matematicii în România*, Editura Științifică, București, 1965;
- [2] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, 1982.

EVOCĂRI

MEDICI MUSCELENI DE ALTĂDATĂ – OVIDIU VLĂDESCU, UN MEDIC AL UNOR VREMURI DEMULT APUSE

Valentin-Stelian BĂDESCU³

valentinbadescu@yahoo.com

ABSTRACT: In the current article, the author – a former career soldier, now a lawyer – aims to present the life and work of country doctor, Ovidiu Vlădescu, an outstanding professional and a man of honor, whose career is unblemished. The author gives extensive and edifying details on the geography and demography of the Boteni commune – the place where Dr. Vlădescu practiced his profession, as well as on the eating habits, the health status of the population, healthcare practices, the dispensary and pharmacists and pharmacies in the area.

KEYWORDS: Ovidiu Vlădescu, doctors from Muscel, Boteni commune, healthcare practices, medical deontology.

1. Argumentum și cuvânt înainte

Mărturisesc că am scris greu, extrem de greu aceste rânduri. Nu doar pentru că, după cum se spune, numai Balzac nu avea trac în fața colii albe. Ci din motive de etică modernă, de valori contemporane implementate de așa-zisul „politically correct”. Timp de mulți ani am fost ofițer al Armatei Române, apoi, m-am convertit de la meseria armelor la cea a legilor devenind avocat, adică am încercat și încerc să apăr adevărul, să-l ajut pe semenul meu să-și afle dreptatea. Deși la prima vedere pare ciudat cum un fost militar de carieră, acum avocat, să facă un portret al unui medic de țară care i-a marcat profund primii ani ai copilăriei. Ei bine „Adevărul rămâne, indiferent de soarta celor care l-au servit”; este un citat al lui Gheorghe Brătianu pe care mi l-am însușit. În plus, medicul de țară – *Ovidiu Vlădescu* – pentru că despre el este vorba nu a fost acuzat de nicio faptă reprobabilă sau de încălcarea drepturilor omului în toată cariera sa. De aceea, invităm

³ Cercetător științific asociat al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române și membru al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

cititorul să străbată împreună cu noi granițele nematerialnice ale efemerității temporale și ale datelor biografice, să depășim prepoziția „în”, pentru a ajunge „întru” acea devenire a ființei, de care vorbea atât de frumos Noica în repetate rânduri. Vom cuprinde medicul, dar ne vom depărta totodată de el, pentru a opri călătoria într-un contur spațial mai puțin accesibil, în miezul ființial al inimii lui Ovidiu Vlădescu, întrucât fiecare destin, dintre cele care sunt la un moment dat în sânul unei societăți își are cercul său. Fiecare viață este, pe fața ei esențială, într-un fel, o întoarcere, așa cum prea înțelept ne-o adeverește varianta românească a basmului „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”. Omul trebuie să știe că trecerea lui prin viață, ca ins, și prin istorie, ca mică ori ca mare colectivitate, este o mișcare în cerc, o permanentă „întoarcere”. Acest principiu, izvorător de sensibile răspunsuri existențiale, ne duce cu gândul direct la ceea ce a afirmat odată un mare sfânt al Ardealului, părintele Arsenie Boca: „Fericit cine se-ntoarce și ajunge iar Acasă, rotunjind ocolul. Aceasta e cărarea”. De ce? Pentru că drumul nostru este din exteriorul zbuciumat spre inimă, din non-sensul vieții palpabile în sensul unic al rădăcinii ființei. Mai exact, omul este chemat să se întoarcă întru Dumnezeu, de acolo de unde a pornit de fapt.

Medicul nostru își redusese existența la minim, trăind într-o deplină modestie și bucurându-se de aspectele simple, nematerialnice ale vieții umane. Iubea singurătatea și pot spune că cea mai frumoasă perioadă a vieții lui a fost satul, departe de zgomotul și agitația orașului. Era persoana care își concentra mereu atenția asupra binelui, distilând negativul în bunătate. Dorea să-și vadă pacienții vindecați, în dorința de a trece de la sinele individual la cel lărgit. Pe omul acesta ascet și sihastru nimeni nu l-a văzut posomorât, iar acum, revenind cu câțiva pași spre călătoria ireversibilă a vieții, înțelegem că drumul său sistematic are odată și odată un sfârșit. La Ovidiu Vlădescu, finalul a venit în 1960, la Boteni, după o existență deplin activă, de repetate căutări ale acelui ceva care aduce sufletului împlinire totală. Părintele Arsenie Boca insista adesea pe faptul că există o puternică legătură în familie, în urma căreia antecedentele părinților au o mare capacitate de transmitere generațiilor următoare. Calitățile sufletești, puterea de dăruire și voința sunt trăsături ale medicului român pe care le-a moștenit de la înaintașii săi, nu au rămas îngropate în negura vremii, ci s-au transmis mai departe, potențându-le valoarea. În căutările noastre asidue și năzuința de a-l descoperi pe omul Ovidiu Vlădescu am găsit un

studiu al unui înaintaş al său preocupat de istoria neamului pe care, din motive de redare exactă a adevărului istoric, îl vom reproduce aproape integral fără nicio intervenție pe textul original, așa cum l-am aflat în arhivă.

Doctorul Ovidiu Vlădescu nu vine din neant, ci dintr-o stirpe aleasă de mari boieri români care au dat Țării Românești sfetnici de seamă, dar și dintr-o zonă zonă binecuvântată a României, Botenii Muscelului din Județul Argeș despre care vom face scurte considerații socio-demografice.

2. Câteva considerații socio-demografice despre Botenii Muscelului

2.1. Chestiuni introductive privind poziția geografică a comunei Boteni

Comuna Boteni se află în marginea nord-estică a județului, la limita cu județul Dâmbovița, pe malurile Argeșului, fiind străbătută de șoseaua națională care o leagă spre sud de Mioveni și Pitești, spre nord de Valea Mare-Pravăț și Câmpulung.⁴ La sfârșitul secolului al XIX-lea, comuna făcea parte din plasa Argeșelul a județului Muscel și era formată din satele Pământeni, Gogorani, Vârtopol, Câmpșorul, Balabani, Linia și Lunca, având în total 1.563 de locuitori ce trăiau în 348 de case. În comună funcționau o biserică și o școală cu 61 de elevi⁵. Anuarul Socec din anul 1925 consemnează comuna ca reședință a plășii Argeșelul, având 2.161 de locuitori în satele Balabani și Boteni.⁶ Ulterior, urmare a reformelor administrative succesive, în anul 1950, comuna a fost transferată raionului Muscel din regiunea Argeș, iar în anul 1968 a trecut la județul Argeș, în alcătuirea actuală.⁷ Din punctul de vedere al tipului de sat, deși Botenii se află într-o fundătură depresionară aproape circulară, nu are o formă îngrămadită, ci una răsfirată. Mai întâi va trebui să luăm în considerare însăși valea Argeșului care, în vatra satului, își mărește cu mult atracția în ceea ce privește structura ceva mai adunată a caselor, prin formarea de lunci ce favorizează așezarea locuințelor. S-ar putea spune că nici o altă vale secundară a Argeșului, la Boteni, nu are o putere de atracție mai mare ca valea Gogorasca. La aceasta se adăugau și alte văi, deși cu o înrăurire mai mică. Forma de relief care influențează cel mai puternic tipul de sat

⁴ Google Maps, Comuna Boteni, Argeș (Map). Cartografie realizată de Google, Inc. Google Inc., accesat la data de 12.01.2022.

⁵ Lahovari George Ioan, *Boteni, com. rur. Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1898.

⁶ „Comuna Boteni în Anuarul Socec al României-mari”. Biblioteca Congresului SUA.

⁷ v. pentru detalii și conformitate, Legea nr. 2/1968 și Legea nr. 3/1968.

este panta domoală, plaiul înclinat începând de la nivelul de 725 m spre bază, până spre liniile cu cea mai mare pantă, forma de relief ce găzduiește dinspre aval locuințe până sus de tot.⁸ Pe lângă factorii arătați mai sus, ca determinare geofizică intervine o nouă componentă pozitivă, „culmea”, ce avantajează la Boteni o „așezare de culme”, și anume cătunul Balabani. Initial, nu a existat un plan după care să se construiască. Pentru modernizarea comunei s-ar impune câteva priorități precum îndiguirea râului Argeșel, în porțiunea ce afectează satul ca așezare și alimentarea cu gaze. La cele două condiții prealabile de dezvoltare a așezării s-ar mai putea adăuga finalizarea asfaltării drumurilor pe străzile paralele, dar și altele pe care edilii împreună cu locuitorii le pot propune și realiza.

În anul 1975, atunci când regimul comunist, din ura fățișă față de țărănul român liber, a decis desființarea satelor și transformarea lor în niște hibride așezări, după model sovietic, în care locuitorii puteau fi controlați și manipulați, s-a aprobat o noua schiță de sistematizare a comunei Boteni, potrivit căreia satele Balabani și Muscel rămân în afara vetrei satului. Tot astfel și o parte din Luncă, Ungureni, Vârtop și Linie în întregime trebuiau desființate și demolate iar locuitorii mutați în cutii de chibrituri, conform modelului unic din toată țara. În unele zone, mai ales la câmpie, distrugerea satelor s-a făcut. Astăzi, din păcate, prin metode mult mai parșive, depopularea satului românesc este aproape înfăptuită, prin migrația masivă a tinerilor către țările din vestul Europei cu consecința diminuării drastice a populației, până la dispariție. Ce poate fi mai trist în a proba cele afirmate: la începutul anului 2020, în satul Lunca, unde locuiește autorul acestor rânduri, a fost închisă Școala care funcționa neîntrerupt de aproape 100 de ani. O școală modernizată cu sume mari de bani va deveni centru de îngrijire persoane vârstnice în care pandemia coronavirus îi va trîia în drumul lor spre cer, sau adăpost pentru refugiații din Ucraina, precum alte imobile de acest fel, motiv și imbold de îmbogățiere nemeritată pentru asasinii și hoții care ne-au furat țara, inclusiv comuna Boteni. Închidem școlile și construim pușcării, așa văd decidenții noștri de azi, trădători de neam și țară, viitorul nației române!

Dar, să revenim, la *Botenii Muscelului și oamenii săi buni și bătrâni*⁹

⁸ v. site-ul: <https://brauldelaboteni.ro/index.php/istoricul-comunei-boteni/consideratii-socio-demografice>.

⁹ Ion Chelcea, *Botenii Muscelului și oamenii săi buni și bătrâni*, Editura Tritonic, București, 2005, p. 43.

la populația care, de la primele începuturi, s-a limitat la câteva familii, care ulterior s-au tot înmulțit, un aport însemnat aducându-l cei veniți din afară fie prin căsătorii, fie prin adăugirea altora la populația de băștină. Altfel nu s-ar putea explica unele nume de familie care arată cert o atare proveniență. Între acestea, este de reținut familia Cojanu, al cărei nume se referă la locuitorii veniți dinspre șes. Numele de familie Leau sugerează o origine poloneză. Exemplele acestea denotă ca populația din Boteni este formată din oameni de proveniență diversă, cel mai mare aport avându-l locuitorii din vatra satului. Despre creșterea numărului de locuitori se poate vorbi abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când vin în sat ungurenii, ce formează un cătun aparte: Boteni-Ungureni, spre deosebire de Boteni-Pământeni sau băștinași. În noua formă administrativă (incluzând și satul Balabani), în anul 1912, în comuna Boteni locuiau 1.069 bărbați și 1.167 femei, constituind 501 familii. În anul 1958, comuna Boteni avea 3.002 locuitori stabili, dintre care 1.486 bărbați și 1.516 femei. Conform recensământului efectuat în anul 2011, populația comunei Boteni se ridica la 2.495 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din anul 2002, când se înregistraseră 2.739 de locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români ortodocși (97,56%)¹⁰ care de când se știu au consumat o hrană curată, neinfestată.

2.2. *Despre alimentația populației din Boteni*

De-a lungul timpurilor, în marea lor majoritate, țăranii au avut o viață destul de modestă, oglindită și în modul de alimentație. Hrana populației comunei noastre, ca de altfel a întregii țărâni române, era asigurată mai mult de producțiile agricole proprii. Din vechime oamenii cultivau legumele, cerealele și pomii fructiferi pe lângă casele lor, totodată creșteau și animale ale căror produse le asigurau existența. Trăind într-o zonă deluroasă, mai puțin favorabilă culturii cerealelor, oamenii de prin părțile noastre depindeau într-o oarecare măsură de recolta de cereale din zona de câmpie. În anii secetoși, recoltele fiind slabe, oamenii au fost nevoiți să consume chiar porumb vechi, fapt care a dus la îmbolnăvirea multora de pelagră. Persoanele vârstnice povestesc că au fost și ani de foame în timpul războaielor sau al unor calamități naturale. O astfel de situație cu mari lipsuri alimentare a fost în anii 1946–1947, când sătenii erau nevoiți

¹⁰ Rezultatele finale ale Recensământului din 2011: „Populația stabilă după etnie – județe, municipii, orașe, comune”. Institutul Național de Statistică din România, iulie 2013.

să meargă cu așa zisul „tren al foamei” în zona de sud a țării pentru a aduce acasă unul-două duble de porumb sau de grâu pentru supraviețuirea familiei. Am reținut de la domnul Ion Tavi Bănică, nepotul lui Petre Țuțea, că acesta din urmă ar fi intervenit, datorită poziției pe care încă o avea în guvernământul de la București pentru direcționarea unui vagon cu cereale în vederea alimentării populației din Boteni.

Până în urmă cu câteva decenii, principalul aliment al țăranilor era mămăliga. Concludente în acest sens sunt mărturiile unor străini care au călătorit prin satele noastre și au cunoscut realitatea în mod nemijlocit. Negustorul englez Thomas Thornton nota la începutul secolului XIX-lea în însemnările sale: „baza hranei românilor este o fiertură groasă făcută din făină de porumb, o mâncare gustoasă și hrănitoare, ce i se zice mămăligă”¹¹. Alimentele cele mai consumate erau fructele și legumele. Românii munteni, scria cărturarul Ion Ghica la 1875, sunt poporul cel mai frugal ce am văzut. Un muncitor care sapă toată ziua de dimineață, până seara se hrănește cu legume fierte în apă, cu două fire de ceapă și cu o bucată de mămăligă. E drept că la fiecare masă el mănâncă ouă, brânză și lapte, cu excepția zilelor de post. Cât despre carne, era consumată doar în zilele de sărbătoare și din când în când mânca pește sărat și pastramă. Și alți cunoscători ai vieții țărănești din secolul al XIX-lea remarcă faptul că sătenii se hrăneau mai mult cu legume și fructe, fie proaspete, fie uscate sau conservate în sare, oțet sau prin fermentație acetică.

Cu privire la alimentația sătenilor de la noi, îmi amintesc de anii copilăriei, că era sărbătoare când mama tăia câte o pasăre de făcea o ciorbă și ne oferea un ou fiert, iar la desert dovleac și mere coapte în cuptorul sobei de la bucătărie. Fasolea, ceapa, usturoiul și oțetul erau alimentele noastre zilnice. Medicul M. G. Obedenaru, în anul 1895, critica hrana insuficientă a țăranilor, „varza murată, prunele uscate, fasolea, ceapa, usturoiul și castraveții murați serveau drept hrană pentru lungile și desele posturi, pentru miercurile și vinerile din fiecare săptămână, în total 185 de zile de post într-un an”.¹² Pe măsura evoluției societății românești, mai ales după

¹¹ Valeria I. Pravăț, *Monografia comunei Hârtiești, 1475–2005*, Editura Paralela 45, Pitești 2005, p. 37.

¹² Obedenaru-Gheorghiade Mihail (1839–1885), medic, publicist și diplomat român cu studii medicale la Paris; intern al spitalelor pariziene. Medic primar al Spitalului de copii din București. Profesor la Facultatea de Medicină din București. Membru corespondent al Academiei Române. Profesorul Obedenaru a fost ales în anul 1873 membru al Academiei Române căreia i-a lăsat toată averea împreună cu numeroase colecții de

anul 1900, s-au produs îmbunătățiri și în modul de alimentație al țăranilor. Se consumă o cantitate mai mare de carne, care este pregătită sub formă de ciorbă dulce, friptură și rareori alte preparate. Produsele lactate și ouăle sunt frecvent folosite cu excepția posturilor. În ceea ce privește legumele și fructele proaspete, acestea sunt diferite de la un anotimp la altul. Primăvara se folosesc în alimentație plantele care cresc timpuriu, cu ar fi urzicile, loboda, unișorul care sunt pregătite sub formă de ciorbe acrișoare. Alături de acestea se consumă fasolea boabe, prunele uscate și mai ales varza murată, care este aproape nelipsită de la masă. La fel și merele, pe care sătenii le păstrează în pivnițe până în lunile mai-iunie. Vara, alimentația devine mai bogată căci se adaugă legumele proaspete, dar și fructele precum cireșe, vișine, fragi, zmeură, mure, mere vătate și altele. Toamna este cea mai îmbelșugată – cu roșii, ardei, varză, fasole verde și tot felul de fructe la care se adaugă ciupercile comestibile și cartofii noi. În timpul iernii se consumă o cantitate mai mare de carne, mai ales de porc. Bucătăria noastră țărănească folosește în mică măsură sosurile și prăjelile, carnea se prepară mai mult prin fierbere, frigere sau prin afumare obținându-se preparate culinare deosebit de gustoase. Aceasta a contribuit la menținerea stării de sănătate a oamenilor și a puterii lor de muncă până la vârste înaintate, chiar peste 70–80 de ani. În prezent, în bucătăriile noastre se prepară o mulțime de bucate tradiționale cât și altele noi. Gospodinele au învățat să facă fel de fel de prăjituri, dulcețuri, conserve fiind și în acest mod preocupate de îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții de familie. În această conjunctură au apărut și primele forme de asistență sanitară în zona noastră.

3. Forme mai vechi și mai noi de asistență sanitară în zona Muscelului

Preocupări pentru sănătatea publică și mai ales asistență medicală pentru cei nevoiași și suferinzi, au existat în Muscel din vremuri îndepărtate. Astfel, a existat la Câmpulung o instituție de asistență socială pentru săraci și infirmi, care au fost lăsați în grija locuitorilor din satul

manuscrise, cântece românești, documente istorice. El a fost una dintre personalitățile culturale de frunte din acea epocă, desfășurând o intensă activitate în cadrul funcțiilor deținute. A avut o bogată și fructuoasă activitate publicistică, colaborând la diferite periodice din țară și străinătate: *Românul*, *Transilvania*, *Revista științifică*, *Gazeta spitalelor*, *Gazeta medico-chirurgicală*, *Dictionnaire encyclopedique des sciences medicales*. Temele abordate în opera sa publicistică dovedesc cultura sa vastă, multilaterală, precum și dragostea de țară și popor.

Mățăul de Jos, sat vecin comunei noastre, care pentru aceste servicii ale lor, li s-au acordat unele scutiri de dări. Din enunțul următorului hrisov, dat în iunie 1639 de către Matei Basarab voievod, rezultă acest lucru: *Cu mila lui Dumnezeu, Io Matei Basarab voievod și domn a toată Țara Românească, dat-am domnia mea această poruncă a domnii mele satului Mățăul de Jos din Județul Muscel, care iaste al săracilor din orașul domnii mele Câmpulung, ca să fie în pace și slobod de bir și de talere și de împrumutare și de găleată de fân, și de cal și de boi și de miere și de ceară și de slujba domnească și de potvoade și de mertice și de dijma stuplior și a gostinarilor și a rămătorilor și de oaie de slugerie și de plai și de cai de olac și de toate dajdiile, câte vor fi peste an în țara domnii mele, de către nimeni bănuială să nu aibă. Pentru că însumi domnia mea m-am milostivit de i-am iertat, cum au fost iertați și în zilele altor domni. Și am scris eu, Pârul Spudei, în scaunul orașului Târgoviște, în luna lui iunie, leat 7147 (1639)¹³. A existat, așadar, la Câmpulung o instituție de asistență socială pentru săraci și infirmi, puși în grija locuitorilor din Mățăul de Jos, din apropierea orașului. Pentru serviciile și grija acestora ei au fost scutiți de dări, subliniind că acest sat „au fost de treaba și hrana săracilor și a gârbovitorilor și schiopilor din orașul domniei mele din Câmpulung¹⁴”. Probabil că numărul infirmilor era destul de mare pentru că se menționează că sătenii din Mățăul de Jos trebuiau să lucreze la „moara lor și să le dregă biserica”¹⁵.*

Pompei Samarian, amintind de hrisovul lui Matei Basarab voievod din iunie 1639, a emis ipoteza că „săracii” și „mișei” erau infirmi din războaiele duse de voievozii Țării Românești pentru închegarea statului și apărarea independenței¹⁶, iar dr. Nicolae Vățmanu amintește de leproși, care ar fi fost așezați în partea de sud a orașului, în locul numit „Câmpul mișeilor”.¹⁷ Flaminu Mârțu a emis această ipoteză, pornind de la identificarea noțiunii de mișel cu aceea de lepros, dar dacă inițial termenul de lepros a desemnat pe bolnavul de lepră, cu timpul el s-a modificat,

¹³ v. *Istoric Spitalul Municipal Câmpulung* preluat de pe site-ul: <http://www.smcampulung.ro/index/istoric>, accesat la data de 20.01.2022.

¹⁴ https://archive.org/stream/RevistaDeIstorieAMuscelului2012/Revista%20de%20Istorie%20a%20Muscelului%20%282012%29_djvu.txt

¹⁵ Ioan Răuțescu, *Câmpulung-Muscel. O monografie istorică*, Editura, ARS DOCENDI, 2009, p. 21.

¹⁶ v. Samarian Pompei, *Istoria medicinei și farmaciei*, vol III, București, 1932, p. 23–24.

¹⁷ Nicolae Vățmanu, *De la începuturile medicinei românești*, Editura Științifică, București, 1966, p. 41.

rămânând cu semnificația de sărac, infirm etc.¹⁸ De altfel, în toată perioada 1639–1736 hrisoavele domnești amintesc doar de săraci, gârbovi, schiopi, orbi, mișei, ologi. Subliniind rolul bisericii și al preoților în educarea poporului de jos, Coresi, în *Tâlcul Evangheliei* (1564) se referă la „mișelime”, înțelegând pe omenii săraci, poporul de jos. El cerea preoților să învețe, să strige tare, să dojenească pe asupritori „cum să nu piară mișelimea”. Același înțeles trebuie că avea acest cuvânt și în secolul următor. Este, de asemenea, de amintit că în orașul Câmpulung Muscel s-a constituit una din cele mai vechi calicii, organizație de ajutor public, pusă sub auspiciile statului. Prin această organizație se urmărea să se distribuie săracilor fonduri obținute din caritate publică. Despre calici se amintește și în cartea *Îndreptarea legii*, respectiv în anul 1652, în care sunt menționate și probleme de asistență socială și de morală. Se precizează că soția este obligată să îngrijească de soțul bolnav; prevede și pedepse pentru avortul provocat, otrăviri, viol. Se arată că în cazuri de răniri, otrăviri, să se consulte vraciul. Ne găsim în perioada când numele de vraci este tălmăcit cu acela de „doftor”. În felul acesta apare la Mardarie Cozianul și în *Îndreptarea legii*. Apoi în țară sunt cunoscuți medici la Curtea lui Șerban Cantacuzino și mai ales la Constantin Brâncoveanu unde încep să apară și opere medicale, ca lucrarea lui Alexandru Mavrocordat 1637–1710) despre *Circulația sângelui*. Câmpulung, fiind un centru cultural, este posibil să o fi cunoscut. Considerăm că prin relația acestui oraș cu Brașovul, unii dintre orășenii câmpulungeni să fi auzit și despre unii din primii medici ai Brașovului ca Valentin Kraus și Paulus Kyr, care au publicat în anul 1555, lucrarea intitulată *Sanitatis studium* (Studiul sănătății), prima carte de medicină tipărită la noi.¹⁹

Ca instituție de asistență sanitară și socială este cunoscută *Epitropia obștilor*, înființată în anul 1775 de către Alexandru Ipsilanti voievod, cu îndatoriri privind îngrijirea orfanilor, invalizilor, infirmilor, bătrânilor și boierilor scăpătați. Din fondurile „Cutiei milelor” se asigura asistența la domiciliu a bolnavilor săraci. Astfel de forme de asistență socială vor fi fost desigur cunoscute și la Câmpulung Muscel, mai ales după incendiul din anul 1737 și după ciurma din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Pentru cercetarea bolnavilor de prin județe se luaseră măsuri de a trimite

¹⁸ Flaminu Mârțu, *Cercetări arheologice cu privire la „mișei” din Câmpulungul medieval*, în: *Din istoria luptei antiepidemice din România*, București, 1971, p. 40.

¹⁹ *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 1040.

medici de la București. Pentru județul Muscel fusese trimis Șetrarul Ioan, medic la Spitalul Colțea din București.²⁰ „În aceea vreme medicina se practica, de multe ori, mai ales de către improvizați, mai ales de către bărbieri. Ei luau sânge și puneau lipitori. Numai orașele mari aveau medici trecuți prin universități. Primul medic român al orașului București a fost Dimitrie Caracas, numit în această funcție în anul 1785. El se bucura de multă considerație din partea bolnavilor. A fost cunoscut și de câmpulungeni și musceleni, despre care scrie că „sânt robuști, sănătoși și rareori suferă de friguri intermitente; (...)Arată că unii dintre ei aveau gușă, care după părerea sa era produsă de „atmosfera umedă dintre munți”. Dintr-un act de vânzare din Câmpulung, din octombrie 1802, apare numele unui medic chirurg, care semna Josephus Ziegler chirurgus. Este posibil ca acesta să fi fost primul medic al orașului.”²¹

În anul 1819 practica medicina în Câmpulung Iacob Denkovschi. El a fost medic particular al orașului până în anul 1831. În toamna acestui an, Comitetul carantinelor a hotărât să înființeze post de medic public în orașele reședință de județ. Acest post îl solicită Iacob Denkovschi. Preciza că a practicat medicina și spițăria în Câmpulung timp de 12 ani, deci din anul 1819. După anul 1832 în fiecare județ a fost numit un medic oficial, iar în țară a început preocuparea pentru pregătirea cadrelor medicale necesare. Este de reținut că muscelianul doctor Nicolae Kretzulescu a publicat primul tratat de anatomie și a fost creatorul Școalei de felceri (chirurghi) în 1841²². Este de menționat că în aprilie 1853, domnitorul Barbu Știrbei promulga legea pentru întinderea așezămintelor sanitare, urmând ca în fiecare județ să se numească un doctor cu leafa de 800 de lei pe lună, un doctor chirurg cu 300 lei pe lună și un felcer. Prin această lege, medicul județului era îndatorat să dea consultații gratuite la spital, să viziteze pe bolnavii săraci la locuința lor, iar în cazuri mai grave și în afară de oraș. Avea, de asemenea, obligația să supravegheze spițeriile, să dirijeze vaccinările, de a se deplasa în județ, în caz de epidemii, să examineze recruții și de a face inspecții sanitare la sate. Între anii 1859–1861, serviciul sanitar al județului Muscel a fost condus de doctorul Iacob Dimitrie Felix, medic român de origine cehă-austriacă, membru titular și vicepreședinte al Academiei

²⁰ v. Samarian Pompei, *Din epidemiologia trecutului românesc. Ciurma*, București, 1932, p. 115.

²¹ *Ibidem*.

²² Ioan Răuțescu, *Op. cit.*, p. 23.

Române (1885–1886). În anul 1864, în Câmpulung era medic Fuss. În general, locuitorii nu apelau la medic pentru consultații, ci apelau mai mult la descântătoare, la vraci etc.

La îndemnul Serviciului sanitar din Principatele Unite, mitropolitul țării a trimis o circulară către preoți, în 27 februarie 1860, cărora le cerea să convingă cetățenii de necesitatea consultărilor medicilor recunoscuți de stat. Redăm mai jos această circulară, emisă de la cancelaria Mitropoliei cu nr. 533: *Prin adresa cu nr. 216, făcând cercetare (și) oarecare observații asupra pătimașei omeniri, care, prin necăutare de doctori ajunge în grele patimi, onor Administrația generală a Serviciului Sanitar din acest Prințipat, ne aduce rugăciunea de a îndatora pe preoți, spre a predica din toate puterile cuvântului, atât prin biserici, cât și în particular, încredințarea ce urmează a avea locuitorii în doctorii recunoscuți de stăpânire la boalele lor, chiar de la început și de orice fire va fi boala, căci s-a observat că mulți pătimași, nu numai că nu chiamă în neputințele lor pe doctori, după toate mijloacele ce le dă țara astăzi, dar, se dau mai bine pe mâna vrăjitoarelor, descântătoarelor, ghicitoarelor, prevestitorilor, bărbierilor, șarlatanilor și alții, încât ajung pe nesimțite în boalele cronice, netămăduitoare și merge, fără vreme, în groapă, lăsând urmașilor sărăcie și anevoințe și că asemenea oameni vătămători să se dea pe mâna polițiilor spre a-și lua pedeapsa după lege. Ca să se stârpească această ceată de înșelători și împiedicători ai bunelor întocmiri ale stăpânirii, precum și în poporul unde o propagandă de neîncredere în doctori, acolo urmează și preoții prin adevărata lor eloquență și pe lângă rugăciunile către Atotputernicul Dumnezeu, la patul bolnavilor, să stăruiască a chema și doctorul. Și astfel urmând cu doctorul sufletesc, cu mare cucernicie morală și tăinuire spre tămăduirea pătimașului, să nu-l lase pradă credulității absurde în mâinile babelor, vrăjitoarelor și șarlatanilor, cari sânt goniți chiar de sfânta biserică, ca niște demoni împieliați, ce întunecă pământul cu înșelătoriile ce exersează, cu fel de meșteșuguri pe furis, ca să atragă curiozitatea celor neadăpați în cunoștințele reale și adevărate. Toți preoții să stăruie a predica și a învăța pe locuitori a să pătrunde de niște asemenea sfaturi, în vremi de boală și patimi ale lor, făcând orice vor putea spre stărpirea acestui rău, încuibat în toată țara și să triumfe adevărata știință*²³.

Un rol important în organizarea sanitară a țării l-au avut doctorul Carol Davila, numit în anul 1859 inspector general al spitalelor, și doctorul I. Felix, care a funcționat ca director general al Serviciului sanitar

²³ Arhiva Protoeriei Muscel, dos. 1838 și Arhivele Naționale București, M. C. I. P. dos. 369/1860 f. 34.

al României în perioada 1892–1899. Este de reținut că doctorul I. Felix a condus Serviciul sanitar al județului Muscel din iunie 1859 până la sfârșitul lui august 1861. Într-un studiu publicat în *Monitorul medical* sub titlul *Observații asupra pelagrei la Muscel*, doctorul I. Felix menționează că din 80.000 de suflete câte avea atunci județul Muscel, un număr de 80–90 erau bolnavi de pelagră. El arată că „toți pelagrosii se aflau în cea mai mare sărăcie” și că din toate satele județului, la Priboieni (Muscel) „am găsit mizeria cea mai mare din întregul județ”. Nota în anul 1862 că în plasa Podgoriei a constatat 56 cazuri de pelagră, dintre care 21 în Priboieni, 8 cazuri în plaiurile Nucșoara și Dâmbovița și 7 cazuri în plășile Râurile și Argeșel.²⁴ Este de reținut faptul că prin gazetele care apăreau la Câmpulung se popularizau probleme de medicină, de îngrijirea sănătății. Gazeta „Vocea Muscelului”, de pildă, anunța publicul despre conferința pe care urma să o țină dr. Ștefănescu, în ziua de 25 august 1888, cu subiectul *Câteva cuvinte de igienă rurală a districtului Muscel*. Altă gazetă, „Voința Muscelului”, din 16 septembrie 1901, publica articolul: *Destre igienă*, scris de dr. Jugureanu, articol apărut în mai multe numere. Gazeta anunța că acest medic va deschide băile de abur ale Eforiei Crețulescu din Câmpulung. Multe articole privind sănătatea publică au apărut în revista „Prietenul nostru” din 1911²⁵ în care aflăm și despre alte forme de asistență precum: adăpostul de călători și bolnița, forme de asistență ce au luat ființă odată cu organizarea vieții mănăstirești.

Adăpostul de călători reprezenta o formă de asistență mănăstirească și se găsea pe lângă mai toate mănăstirile și unde vremelnic primeau gratuit găzduire și hrană călătorii în trecere sau bolnavii ce veneau la mănăstire pentru rugăciuni, slujbe sau diferite alte practici religioase vindecătoare.

Bolnița apare tot la începutul vieții mănăstirești, ca parte integrantă din ființa mănăstirii. Bolnița era formată dintr-un complex de clădiri din cadrul mănăstirii, însă izolat de restul clădirilor acesteia și cuprindea chiliile bolniței, biserița bolniței și uneori foișorul. Chiliile bolniței erau în număr în funcție de dezvoltarea ce o avea mănăstirea și serveau ca adăpost călugărilor bolnavi și bătrâni care aici primeau hrana și îngrijirile necesare. În apropierea acestor chilii se construia o mică biserică ce servea

²⁴ v. Ilie Stănculescu, *Probleme ale sănătății publice în Câmpulung Muscel, ieri și azi*, apărută sub egida Consiliului Popular al Orașului Câmpulung Muscel, 1974, p. 94.

²⁵ N. Nicolescu, *Sănătatea publică, în Câmpulung Muscel ieri și azi*, pp. 314 – 318.

pentru rugăciunile călugărilor din chiliile bolniței, pentru efectuarea slujbelor rituale pentru cei internați aici, ca și pentru slujbele celor decedați în bolniță. La bolniță nu se acorda asistență medicală calificată. Călugării internați beneficiau de odihnă, de scutire la participarea la slujbele de noapte, de un regim alimentar mai puțin auster și în caz de necesitate și de ajutor medical prin solicitarea unui medic, dacă se găsea în acea vreme. De cele mai multe ori se apela la unul dintre călugării mănăstirii priceput în folosirea plantelor medicinale sau alte practici vindecătoare. Biserica de la Câmpulung, vechea ctitorie a lui Basarab I Întemeietorul, a fost rezidită de Matei Basarab în 1635–1636, când o transformă în mănăstire de călugări: „nu am lasatu pre tocmeala ce au fostu adică să fie biserică de mir, ci o am făcut lăcaș mănăstiresc”. Tot în acel timp, probabil, au loc și primele începuturi ale bolniței de la Câmpulung, deoarece în hrisovul dat în 1647, Matei Basarab cere „ca să fie grijă cu nevoință egumenului și fraților de călugări bolnavi”. Nu se mai păstrează chiliile bolniței de la Câmpulung, iar biserica bolniței existentă astăzi a fost construită abia în anul 1718, potrivit pisaniei păstrate. În anul 1810 se mai păstrau din complexul bolniței patru chilii.

Până la apariția medicilor absolvenți ai școlilor de chirurgie sau ai facultăților de medicină, populația apela la descânțece și leacuri băbești, la practicile religioase, la plantele medicinale sau, mai apoi, la sfatul și „medicamentele” oferite de diverși empirici care se intitulau doctori și la bărbieri, situație ce a persistat secole de-a rândul. Descânțecel, acea înșiruire de elemente vorbite, iraționale, erau cunoscute din cele mai vechi timpuri și au reprezentat mult timp un rol însemnat într-o lume ignorantă și în care nici medicii nici medicamentele nu existau. Și totuși în acele timpuri, practicile religioase, care recomandau, în esență, credința în Dumnezeu și Iisus Hristos, în forța divină, cât și folosirea plantelor medicinale, au ajutat în mare măsură la evoluția mai bună a presului de vindecare al bolii. Încrederea în forța și ajutorul Divin a adus poporului român luminarea sufletului și odihna trupului; a adus o liniște și o echilibrare a sistemului nervos și prin aceasta normalizarea metabolismului organic, factori cu rol important în menținerea sănătății și în evoluția spre vindecare a bolnavului. Pe de altă parte, plantele medicinale au avut un rol important. Ele au fost cunoscute din cele mai vechi timpuri, dacii fiind știuți ca buni cunoscători în cunoașterea și folosirea plantelor medicinale, practică ce s-a transmis urmașilor lor românii. Pe unul din calendarele

domnești ale lui Constantin Brâncoveanu, se afla scris la 1 mai 1699: „luni am luat iarbă de curățenie”²⁶.

În pravila lui Matei Basarab, tipărită la Târgoviște în 1652, se precizează că vrăciului îi revine sarcina să cerceteze ierburile spre a descoperi pe cele cu proprietăți de vindecare și împotriva otrăvirilor. O serie de măsuri organizatorice au fost luate în Țara Românească în anul 1831, măsuri prevăzute în Regulamentul Organic, atunci când teritoriul Țării Românești a fost împărțit în șase ocruguri sanitare, ocrugul fiind o regiune sanitară ce cuprinde unul sau mai multe județe; județele Argeș și Muscel formând ocrugul 4, la care a fost numit, în 1831, medic șef, doctorul Vasile Ananici. Tot Regulamentul Organic prevedea că întreaga activitate sanitară a țării, cât și a carantinelor, erau sub conducerea Comisiei carantinelor, care funcționa sub controlul „mai marelui dohtor al prințipatului”, care în acel timp era doctorul Estioti, organul tutelar suprem fiind „Vornicia din năuntru”. Doctorul Vasile Ananici, șeful ocrugului cu sediul la Pitești, rămâne numai până în 1832, când este numit în locul său doctorul Carol Sekeli.

Cel mai vechi document în care se vorbește de existența unui spital civil în Câmpulung, datează din anul 1844 și este plângerea unor robi ai mănăstirii din Câmpulung, care au fost internați în acel spital și au ieșit nevindecați și supuși la taxe mari. Această scrisoare se află astăzi în colecția Muzeului de istorie al orașului Câmpulung. Ca multe dintre spitalele din acel timp din țară, și spitalul din Câmpulung a fost spital venerian, fapt confirmat și de adresa Comitetului Carantinelor din 14 mai 1852 către comisia spitalului venerian din Râmnicu Vâlcea, prin care anunță că a numit la acel spital felcer pe Ioniță Gheorghiu „ce se află acum felcer la spitalul venerian din Câmpulung”²⁷. Nu cunoaștem locul unde a funcționat în acel timp spitalul venerian din Câmpulung, dar în anul 1869 în „Espunerea despre situația Principatului România de la 16/ 28 noiembrie 1668 până la 15/ 27 noiembrie 1869” se arăta că din lipsă de fonduri nu s-a putut reclădi spitalul și s-a cumpărat pentru spital casele lui Gheorghe Ghermănescu. În această clădire spitalul a funcționat cu 28 de paturi. Casa Ghermănescu se afla în curtea spitalului din 2004, cu fața la actuala stradă doctor Costea, temeliiile clădirii păstrându-se, acoperite de pământ. În anul 1872 este numit la spital doctorul Nicolae Jugureanu, câmpulungean de origine, abia venit din Franța, unde urmasa și absolvise Facultatea de

²⁶ Ion I. Șucu, *Monografia Comunei Mioarele, județul Argeș*, București, 1976, pp. 26–29.

²⁷ *Ibidem*, p. 31.

medicină din Montpellier. A fost primul medic încadrat oficial la acest spital care până la acea dată a funcționat numai cu unul, uneori cu doi felceri. În anul 1892 doctorul Jugureanu reușește să înceapă construcția unui nou spital, cu 35 de paturi, dat în folosință doi ani mai târziu. Spitalul devine din spital venerian în spital mixt, cu posibilități de tratament medical și chirurgical, secția de boli contagioase și venerice având o clădire construită separat, în spatele clădirii principale. Doctorul Jugureanu se pensionează în anul 1901 și moare în 1919, înmormântat în cimitirul Flămânda, din localitate. În anul 1901 este numit la spital doctorul Gheorghe Costea care activează aici până în 1919, când moare bolnav de tifos exantematic, boală luată în urma Primului Război Mondial, după ce fusese trimis cu spitalul în Moldova. În anul 1919 spitalul avea tot 35 de paturi, cu un singur medic și doi felceri. Iar acum, după această incursiune spațio-temporală în zona Muscelului, să revenim la starea de sănătate a populației din arealul comunei Boteni.

4. Despre starea de sănătate a populației din Boteni

4.1. Preliminarii

În Boteni, ca de altfel în toată zona Muscelului, anterior medicinei științifice de azi, se practica medicina empirică, sub formă de leacuri și buruieni, descânțece etc. Între plantele de leac la care se recurgea cel mai des în trecut, în comuna noastră, se numărau: napsoreii, când omul era bolnav de ciumă și de rânză; pătlagina, de asemenea, era folosită ca o buruiănă de leac. La dalac (antrax) era folosit lipanul. Nu mai vorbim de izma, care se întrebuința la orice boală. La fel ca izma, coada-șoricelului era folosită la orice boală. În Boteni, reputația unei bune cunoscătoare de buruieni de leac o avea, prin 1937, Chiva lui Sticloii care susținea că „doftoriili” de la spital n-ar fi bune „dăloc”. Pe lângă buruienile de leac, sătenii, potrivit mentalității lor din acel timp, se mai încredeau și în descânțece. Pentru descânțece era cunoscută, la cea vreme, Leanța Oancii Dumitrescu. La fel de pricepută în astfel de practici era țața Paraschiva, din Luncă, astfel cum era ea cunoscută care, prin „tras” sau masaj cum se spune azi și pusul ventuzelor oferea leacul miraculos al vindecării. Acum dăm buzna în farmacii ori la medicul de familie pentru o banală răceală. Un oarecare succes aveau țigăncile, nu cele de vatră, nici rudăresele, ci ursăresele, ce veneau de la Schitu Golești, unde exista o așezare de ursari, ce se ocupau cu spoitul tingirilor, făcutul pieptenilor; acestea dădeau cu ghiocul.

Cât privește medicina veterinară empirică, aceasta pare a fi și mai accentuată prin tradiție decât medicina umană. În sat au existat întotdeauna „doftori” sau „doftoroaie” pentru oameni, dar și pentru animale. Astfel, recunoscut în sat până la moarte a fost Țoi al lui Neculae Chelcea. Pentru a prezenta medicina științifică va trebui să ne referim – din lipsa de alte date – la condițiile de început, când în anul 1906 se construiește dispensarul din Boteni, iar medicului i se atribuie locuința proprie și infirmerie cu 12 paturi, pentru tratarea bolnavilor contagioși. În revista *Muscelul* (1908, 2, 3–50) se anunța că în acest timp se fac pregătiri pentru zidirea spitalului, locul fiind donat de Ecaterina Vlădescu („cocoana Titina”, cum era cunoscută în sat), medic de județ fiind un anume dr. Rigani. Clădirea era igrasioasă, necorespunzător împărțită, neluminată îndeajuns, iar pe jos era ciment. Acest loc a adăpostit dispensarul până în 1941–1942, când se construiește altul. În perioada vechiului local (1927) sunt tratați aici și tuberculoși. Deși au fost semnalate numeroase cazuri de pelagră, acestea totuși erau în descreștere. Populația de la un timp a început să consume și pâine. Numai gușa a putut fi deplin eliminată ceva mai târziu. Îmi amintesc cum, în fiecare an, începând din clasa I și până la absolvirea clasei a VIII-a eram obligați să înghițim pastilele oferite, la începutul fiecărui an școlar, de felcerul dispensarului. În ceea ce privește îngrijirea sănătății, lumea satelor care era lovită mai ales de malarie și tuberculoză, beneficia în slabă măsură de asistență medicală. Referitor la starea de sănătate a populației din comuna noastră se poate spune că în general oamenii erau rezistenți la îmbolnăviri. Asta reiese din catagrafia sud Muscel din decembrie 1814, în care se arată că în comuna Boteni din totalul de 365 suflete un număr de 14 aveau anumite afecțiuni care le diminuau puterea de muncă. Din document aflăm că 2 pătimesc de epilepsie, 5 surpați, unul ologit din căzătură, unul schiop din naștere și unul schiop din zăcere. Cauzele care generau diversele boli erau fie ereditare fie datorate condițiilor de viață și mai ales de muncă ale oamenilor.

Referitor la igienă este neîndoios faptul că oamenii întrețineau curățenia corporală și cea a locuinței, atât cât era posibil în acele timpuri. În 1876 germanul Gustav Rasch scria despre țăranul român că acesta contrastează uimitor cu alți țărani europeni. El este deosebit de curat chiar și în cazul cele mai mari sărăcii, casa construită din împletituri și pământ era ținută în deosebită curățenie. Gustav Rasch spunea că *Țăranul român compune partea cea mai însemnată a populațiunii din România, e laborios, moderat, frugal și îndestulat. Deși a suportat trei secole jugul turcesc, acea domnie turcească,*

care a depravat, ruinat și despopsulat țara, nu și-a pierdut conștiința nobilei sale origini de la cel mai mare popor, ce a fost odinioară pe pământ. Dacă-l întreabă cineva de străbunii săi, răspunde: „sum roman”, precum ziceau strămoșii lui „Civis Romanus sum”²⁸. Un alt german, pe nume D.R. Henke, într-un studiu intitulat „Rumăneni”, vorbind despre urmașii daco-romanilor spunea că românul are peste tot un caracter blând, onest, credincios, amical, binefăcător; iubește curățenia, este amabil și ospitalier cu străinii. Are o minte și o judecată trează și o pătrundere ageră. Românul se aclimatizează ușor cu țările străine, însă își iubește patria cu un devotament rar și suferă mult de dorul ei. Nu-i lipsesc amorul de patrie, curajul și bravura: nu-i lipsește ideea și priceperea de ordine și disciplină; este onest și credincios încât i se poate încredința orice avere fără de cea mai mică grijă. Se caracterizează cu deosebire prin inteligență foarte înaltă și o rară capacitate pentru cultură²⁹.

Desigur, familiile țărănești aveau mulți copii și locuiau cu toții în una două camere, unde preparau și hrana. Animalele domestice erau lăsate libere prin curți, trăind în tovărășia oamenilor, cărora le transmiteau anumite boli. Din timpuri vechi oamenii și-au căutat sănătatea folosind mai ales plantele medicinale, așa zisa farmacie verde. Cu judecata lui superioară, omul a reținut plantele care îi aducea alinarea sau vindecarea unor boli și a transmis aceste cunoștințe din generație în generație. Astfel s-a format comoara de cunoștințe a medicinei populare care a devenit mai târziu izvor de cercetare pentru oamenii de știință. Studiind puterea tămăduitoare a plantelor numite buruieni de leac, s-au inventat medicamentele care nu sunt altceva decât chintesența plantelor medicinale. Din corespondența familiei Brătianu aflăm ce medicamente erau folosite în anul 1870: camforul pentru dureri de gât, chinina pentru malarie și apa de păcură pentru tuse. Pentru tratamentul anumitor boli sătenii noștri au folosit și procedee empirice cum ar fi descântecurile, tăierile sub limbă, aplicarea pe abdomen a mălaiului umezit cu lapte acru, punerea pe frunt a feliilor de cartof, aplicarea ventuzelor pe spate etc. Se mai practică și descântecul de deochi de către persoane în vârstă care au învățat cuvintele descântecului pe ascuns (l-au furat) și pe care îl rosteau în șoaptă; într-o ulcică de lut cu puțină apă se stingeau câțiva cărbuni din vatră și se dădea celui deochiat să bea.³⁰

²⁸ A.P. Alessi și M. Popu, *Rezelul Oriental*, Editura lui Paul Cieslar, Gratz, 1879, p. 115.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu 1821–1891*, Editura Humanitas, București, 2004, p. 148.

Primele acțiuni pentru crearea unui sistem sanitar modern s-au întreprins în vremea lui Cuza și au continuat după anul 1877 prin neobosită activitate a doctorului Carol Davila. După anul 1900 și mai ales după Marea Unire din anul 1918, preocuparea statului pentru ocrotirea sănătății populației a crescut în mod constant. Primul document care se referă la organizarea asistenței medicale din comuna noastră datează din anul 1914. În el se arată că: „la Boteni exista un sediu de cerc de moașe cu o singură moașă pentru satele Văleni, Hârtiești, Vulturești și Boteni. Câțiva ani mai târziu s-a înființat Circumscripția Sanitară Boteni, din care făceau parte satele din comunele mai sus menționate. Personalul sanitar al acestei circumscripții era format în anul 1924 dint-un medic, doi agenți sanitari și două moașe oficiale.

În domeniul medical un rol binefăcător l-a avut doctorul Ovidiu Vlădescu, ce și-a contopit viața cu profesia, activând și pe alte tărâmurii, nu numai în cel medical, pentru ridicarea nivelului sătenilor la o conștiință de viață sănătoasă sub toate aspectele. Datorită sânguinței acestui medic, dr. Ovidiu Vlădescu, perioada interbelică găsește în Boteni un local adecvat, dotat cu cele necesare bunului mers al activității sanitare în sat. În anii '60-'70 ai secolului trecut existau în Boteni un dispensar și o casă de nașteri. În acea perioadă exista în sat o farmacie care funcționa încă dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial, care, împreună cu dispensarul, asigura sănătatea unui număr de 3.172 de locuitori ai comunei Boteni. Lăudabilă a fost activitatea medicului Ovidiu Vlădescu, în calitate de șef al Circumscripției Sanitare Boteni, până în anul 1960, contribuind la îmbunătățirea evidentă a stării de sănătate și de igienă a populației. Munca doctorului Vlădescu nu se rezuma doar la consultații și făcea o adevărată educație sanitară în rândul populației, astfel ca în orice casă să fie curățenie și să nu lipsească săpunul, prosopul și lenjeria de pat. Despre personalitatea sa vom detalia într-o secțiune specială, ceva mai departe, în cuprinsul studiului. După pensionarea doctorului Ovidiu Vlădescu, timp de câțiva ani asistența sanitară a fost asigurată de agentul sanitar Titică Constantinescu și moașa Georgescu Elisabeta, persoane foarte energice care și-au făcut meseria în mod exemplar, răspunzând cu promptitudine la solicitările bolnavilor, mergând la domiciliul acestora zi și noapte pentru tratament fără a preinde vreo recompensă.

4.2. Dispensarul din Boteni

Pentru a prezenta medicina științifică va trebui să ne referim – din lipsă de alte date – la condițiile de început, când în anul 1906 se construiește dispensarul din Boteni, când medicului i se atribuie locuință proprie și infirmerie cu 12 paturi, pentru tratarea bolnavilor contagioși. În presa vremii³¹, se anunța că în acest timp se fac pregătiri pentru zidirea spitalului, locul fiind donat de Ecaterina Vlădescu (aceeași „Cocoană Titina”), medic de județ fiind un anume doctor Rigani. Cuprins de admirație pentru acest personaj cu care Boteniul se poate mândri oricând, mi-am pus, cât se poate de firesc, o întrebare: A fost, oare, Ecaterina Vlădescu, prin actele sale caritabile, un unicat? Răspunsul nu putea fi decât unul singur, de fapt întrebarea era câți au mai fost, și, convins că niciun efort nu e prea mare pentru aflarea făcătorilor de bine, mi-am propus să-i caut prin toate fondurile și colecțiile arhivistice și să-i fac, cumva, cunoscuți pe cât mai mulți dintre ei, chiar pe toți dacă ar fi posibil. După câțiva ani de căutări, am reușit să dau un răspuns, cu siguranță incomplet, întrebării despre numărul filantropilor din județul Muscel.³² Nu atât numărul lor, cu mult peste 600, este impresionant, cât frumusețea în sine a faptelor ce răzbat din actele de donație și testamentele acestora, noblețea sufletească a celor care și-au dăruit părți însemnate din agoniseala de o viață, pentru semenii lor, mai ales pentru construcția de școli în folosul copiilor, văzuți ca viitorul nostru cel mai de preț. Importanța socială a operei lor este indiscutabilă.

În primul rând, remarcăm că fenomenul filantropiei a fost important ca amploare, donațiile au fost numeroase și foarte consistente pentru dezvoltarea instituțiilor, mai ales la sate. Aproape că nu există comună argeșeană sau mușceleană unde să nu întâlnim filantropi prin ale căror donații s-au construit școli, spitale, dispensare, sedii de primărie, de bănci populare, biserici, muzee, case de cultură și multe altele, acolo unde nu erau sau erau insuficiente. Adesea ei au donat nu doar terenul pe care s-au construit localurile acestor instituții ci și banii ori materialele de construcție necesare. Astfel, ei au răspuns nu doar unor nevoi individuale ci și celor sociale, făcând ceea ce statul ar fi făcut cu mare greutate și întârziere. O asemenea atitudine față de nevoile societății, venită nu numai din partea unor personalități înstărite dar și din partea a numeroși oameni simpli, este de natură să arunce o lumină favorabilă și corectă asupra unui popor

³¹ Revista „Muscelul”, 1908, pp. 2–50.

³² Gheorghe Șovar, *Filantropi argeșeni și musceleni*, Arhivele Naționale, Pitești, 2014, p. 74.

prea adesea denigrat pe motivul unei preținse lipse de civilizație. Un popor care nu așteaptă, pasiv, doar de la autorități și de la bugetul statului, resursele dezvoltării, este, indubitabil, un popor matur și civilizat.

În al doilea rând, pe lângă noblețea în sine a gesturilor filantropice, se cuvine să admirăm frumusețea și uneori, delicatețea în care au fost redactate actele de donație și testamentele. Numeroase donații au vizat dezvoltarea învățământului prin construirea deșcoli, mai ales la sate, și adesea vom întâlni formulări, în preambulul actelor, care încep astfel: „pentru a proba dragostea ce am avut totdeauna pentru lumina vârstărilor tinere ale consătenilor mei, dăruiesc”, iar dania consta într-o suprafață de teren situat în centrul satului sau în locurile cele mai indicate pentru amplasarea școlii. Pentru a-i motiva pe cât mai mulți copii spre învățătură, unii filantropi au creat fonduri bănești separate pentru acordarea de burse sau pentru cumpărarea de haine și rechizite școlare elevilor săraci.

În al treilea rând, aceste documente sunt izvoare istorice, ele ajută la cunoașterea mai exactă a istoriei și nu doar a celei locale, deoarece printre donatori există câteva personalități de mare anvergură (Dinu și Vintilă Brătianu, Ion Mihalache, Elena Perticari Davila ș.a.), precum și reprezentanți ai unor ilustre familii românești de pe aceste plaiuri (Golescu, Bălcescu, Brătianu, Micescu, Bălăceanu ș.a.), prin ale căror donații substanțiale s-au întemeiat instituții cu rezonanță la nivel național, cum ar fi: Centrul Cultural I.C.Brătianu de la Ștefănești, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești, Muzeul Bălcești, aflat astăzi în județul Vâlcea, colegiile naționale liceale Zinca Golescu și Maria Teiuleanu din Pitești, Ion Mihalache din Topoloveni și multe altele. Totodată, printre beneficiarii acestor acte de donație, în afara comunităților locale, mai pot fi amintite, Academia Română, Patriarhia României, Ministerul Sănătății, Ministerul Culturii și alte ministere, Episcopia Argeșului împreună cu mai multe mănăstiri și biserici etc., care au fost înzestrate cu diferite bunuri, cu scopul ca aceste instituții respectabile să folosească bunurile primite tot în scopuri filantropice, culturale, civilizatoare. Perioada de timp pe care am avut-o în vedere, cercetând aceste documente, a fost cea antebelică și interbelică, până în primii ani postbelici. Este cunoscut faptul că regimul comunist, instalat în România după cel de al Doilea Război Mondial, a avut drept țință, printre multe altele, confiscarea proprietăților funciare, în scopul, pe cât de iluzoriu, pe atât de absurd, al egalizării tuturor cetățenilor. Odată cu deposedarea românilor de proprietățile lor, aceștia au fost privați

și de posibilitatea de a mai face acte filantropice de acest gen. Paradoxal poate să pară faptul că majoritatea donațiilor de terenuri apar în primii ani de comunism, dar este evident faptul că aceste „donații”, făcute în baza unor decrete, n-au avut decât o valoare propagandistică, denaturând de fapt esența noțiunii de donație în folosul comunității. Nu întâmplător, aceste acte fac astăzi, după prăbușirea regimului comunist, obiectul celor mai multe revendicări de terenuri, soluționate prin legile de restituire a proprietăților funciare. De aceea, chiar dacă vor mai fi existat și în timpul regimului comunist asemenea acte, cu siguranță ele au fost sporadice și nereprezentative, prin comparație cu epoca anterioară. Numărul mare al filantropilor și diversitatea actelor care le atestă binele făcut, m-au determinat să aduc un pios omagiu adus tuturor filantropilor aflați nu numai în zona Argeșului și Muscelului, ci și în toată România. Acestor oameni le datorăm, însă, mult mai mult decât un pios omagiu.

Revenind la spitalul din Boteni, fruct al unei donații, potrivit spuselor medicului Ovid Vlădescu, de numele căruia se leagă multe binefaceri față de sat, nu corespundea condițiilor cerute de o instituție medicală. Clădirea era igrasioasă, necorespunzător împărțită, neluminată îndeajuns, iar pe jos era ciment. Acest loc a adăpostit dispensarul până în 1941–1942, când se construiește altul. În perioada vechiului local (1927) sunt tratați aici și tuberculoși. Statistica de la acea vreme arată: 33 bolnavi de sifilis, 20 de cazuri de pelagră, 5 bolnavi de paludism și unul de cancer, conjunctivită granuloasă – 2 cazuri, orbi – 5, surdomuți – 21, gușă endemică: bărbați – 24, femei – 13, gușați și cretini: bărbați – 8, femei – 11. Situația statistică nu era ținută la zi. De abia după anul 1924, când medicul Ovidiu Vlădescu conduce serviciul medical în comună, se ține o evidență riguroasă. Începând din anul 1924, ni se spune că sifilisul a fost tratat „mai rațional”. Vara și toamna s-a întreprins chiar și o campanie cu medicamente gratuite puse la dispoziție de către Minister. Cât privește tuberculoza, bolnavii incipienți erau tratați cu injecții tonice, paludismul nu prezenta cazuri serioase, nici focare endemice. Rarele cazuri erau aduse de la „câmp”. Deși au fost semnalate numeroase cazuri de pelagră, acestea totuși erau în descreștere. Populația, de la un timp, a început să consume și pâine. La primele manifestări cutanate, locuitorii se adresau doctorului, ceea ce făcea ca numărul pelagroșilor să descrească, această boală fiind în prezent eradicată. Așa cum spuneam, în cele ce preced, în domeniul medical un rol binefăcător l-a avut doctorul Ovidiu Vlădescu, ce și-a contopit viața cu profesia, activând și pe alte

tărâmurii, nu numai în cel medical, pentru ridicarea nivelului sătenilor la o conștiință de viață sănătoasă sub toate aspectele. A ținut numeroase conferințe cu ocazia cercurilor culturale, la șezătorile de la căminul cultural. Datorită sânguinței acestui medic, doctor Ovidiu Vlădescu, epoca interbelică găsește în Boteni un local adecvat – dotat cu cele necesare bunului mers al activității sanitare în sat. În anii '60-'70 ai secolului trecut, existau în Boteni un dispensar și o casă de nașteri. Dispensarul consta dintr-un cabinet de consultații pentru adulți și copii, o sală de tratament, un staționar pentru adulți, un laborator, un cabinet stomatologic, un laborator dentar. Cât privește cadrele, aici funcționau 2 medici, unul reprezentând medicina generală, celălalt stomatologia, un asistent medical, un asistent igienist, un tehnician dentar, o soră pentru dezinfecții, două îngrijitoare.

Pentru perioada imediat următoare, până în decembrie 1989, despre medicii din Boteni am aflat detalii interesante din autobiografia asistentei Filofteia I. Păunescu, pusă la dispoziția noastră, cu multă generozitate de către fiica sa doamna profesoară Ligia Constantinescu și soțul său, domnul profesor Alexandru Constantinescu de la care am aflat și alte amănunte inedite printre care și acela că doctorul Vlădescu avea un motan ce-i preceda calea – motanul simțea când pornea spre spital medicul întrucât totdeauna acesta avea pregătită o bucată de salam sau carne –, dădea alarma pentru personalul familiarizat deja cu exigența medicului în ceea ce privește ordinea și curățenia. Revenind la „Coana moașa”, așa cum o cunoșteau oamenii comunei, aceasta s-a născut în anul 1920 în comuna Malu cu Flori, județul Muscel din părinții Andrei și Elisabeta Busuioc. După absolvirea școlii primare din satul natal intră cu media mare la școala de moașe din București pe care o absolvă în 1939. A făcut practică la dispensarul Malu cu Flori, apoi, în plin război, în 1940 a fost angajată o scurtă perioadă, ca moașă la Spitalul Colentina. La solicitarea sa, primește din partea ministerului un post din comuna Davidești, care avea mai multe sate arundate. Apoi se mută în Boteni, de unde face deplasări periodice – luni și vineri – în satele învecinate, pe jos, indiferent de anotimp. Ulterior, „medicul meu, domnul doctor Vlădescu este băgat la chiaburi, fiind forțat să iasă la pensie, lunându-i locul un doctor tânăr, Csap Felix Carol care face ancheta stării de sănătate pe fișe și carnete personale cu coduri”. Doctorul Csap nu a rămas mult timp în Boteni, mirajul Capitalei era mare. Astfel că la dispensarul comunal vine familia doctorului Constantinescu, oameni vrednici de pomenire, profesioniști și oameni apropiați de cei aflați în

suferință. Numai că invidia colegilor pentru succesul acestora în tratarea bolnavilor îi determină să lucreze o perioadă în Libia unde, cu ajutorul lipitorilor plantate pe gât, vindecau beduinii, care beau apă din locuri nu prea curate. Se întorc în țară, nu pentru mult timp, întrucât comunismul deșănțat, din ultima perioadă a epocii Ceaușescu făcea ravagii, îi obligă să rămână în Suedia, unde plecaseră în excursie. Un amănunt picanteresc din acea perioadă, ne-a fost relatat de către domnul profesor Alexandru Constantinescu, fratele doctorului, căsătorit cu fata „Coanei moașă”, doamna profesor Ligia Păunescu. Astfel, fiul doctorului, elev eminent al celui mai bun liceu din Câmpulung Muscel, Liceul „Dinicu Golescu” a fost desemnat să ofere buchetul de flori „celui mai iubit fiu al poporului”, cu ocazia unei vizite de lucru efectuată în zonă. Interesant a fost faptul că și ulterior plecării din țară a familiei Constantinescu imaginile prezentate la televiziunea națională îl prezentau tot pe liceanul premiant! Și fiindcă suntem la problema emigrației, să amintim că Botenii au „dăruit” occidentului capitalist, în acea vreme și alți medici precum doctorul Tică Popescu, în prezent om de succes în afaceri, în domeniul medical în Australia, sau doctorul Doru Rădulescu, la Paris. Despre acesta din urmă vom mai vorbi atunci când vom pomeni despre activitatea farmaceutică din Boteni!

Rememorând acea perioadă, la Boteni, după plecarea în occident a familiei doctorilor Constantinescu, a venit doamna doctor Joantă din București. Dânsa pleca vinerea și se întorcea marțea și nu numai că nu mă ajuta la urgențe, dar îmi făcea și unele probleme, trebuia să-i țin locul dumeanei la consultație, plus că trebuia să merg la ședințele ce se țineau pe linie sanitară, la Sfatul Popular. Oameni și oameni, doctorița a dispărut așa cum a apărut, își mai amintesc puțini despre ea. Am aflat de la alți concetățeni că a fost căsătorită, o perioadă cu procurorul militar, colonelul magistrat Mihai Popov, procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Militară de Apel din București, pe care l-am cunoscut personal, atunci când am îndeplinit funcția de consilier juridic al Academiei Tehnice Militare, în ultimele decenii ale secolului al XX-lea și începutul celui de-al XXI-lea. Figură enigmatică și totuși publică, domnul procuror militar Mihai Popov care se considera urmaș al dinastiei Romanovilor, a instrumentat dosarul asasinării generalului Vasile Milea, dosarul „Țigareta”, iubea și aprecia sincer armata României. O enciclopedie ambulantă! L-am cunoscut personal iar după retragerea din magistratura militară trăiește, împreună cu o a doua soție undeva, într-o casă modestă situată în Pasul Tișuța.

Interimatul scurt al doctorei Joantă a fost urmat de o altă perioadă, cea a „mandatului” medicului Dan Axenciuc, extrem de controversat, adu-
lat și contestat deopotrivă de admiratorii sau delatorii săi. Epopeea lui se
întinde inclusiv după lovitura de stat din decembrie 1989 când, urmare a
legislației în domeniu, medicii care funcționau în imobilele cu destinație
medicală (dispensar, policlinică etc.) le-au preluat, prin contract de como-
dat, și au devenit cabinet individuale ale medicilor de familie. Concurența
a devenit acerbă, inclusiv în Boteni. Astfel că, în 2009, pe lângă cabine-
tul medicului Dan Axenciuc, puse în discuție exagerările sale bahice,
a apărut, cu sprijinul primarului Vasile Leau un nou medic de familie,
doctoarea Cristina Mihalache, tot din București, soția neurochirurgului
George Mihalache din Pitești, al cărei cabinet a fost instalat în fosta clă-
dire a casei de nașteri din Boteni, transformată în dispensar. Imobilul a
fost modernizat prin planul de investiții al Primăriei Boteni, mai ales că
doamna doctor a promis că nu va mai face zilnic naveta la Pitești, în spațiul
amintit fiindu-i amenajat un apartament de locuit. După știința noastră
naveta continua și astăzi, în anul de grație 2020. Și mai mult, tot prin grija
primarului, pacienții doctorului Axenciuc au fost obligați să migreze spre
noul cabinet cu toate că medicul nostru locuia în același vechi imobil unde
își avea cabinetul și permanent – 24/24, 7/7 – putea și intervenea la orice
solicitare a pacienților săi, chiar la domiciliul acestora. Consumul exagerat
de alcool i-a cauzat boala și apoi decesul prematur medicului nostru. Însă,
decât o lipsă totală a asistenței medicale, ar părea mai utilă o abordare nu
tocmai ortodoxă, cea a unui medic „cosmetizat”. A salvat multe vieți Dan
Axenciuc, chiar în stare de ebrietate, a fost un diagnostician desăvârșit, fără
a avea la dispoziție instrumentarul medical tehnologizat de astăzi. Punea
perfuzii, făcea injecții, intervenea chirurgical ori de câte ori era nevoie. Nu
chema ambulanța pentru orice infecție minoră. Din păcate, ne-a părăsit
prematur. Cabinetul și pacienții săi au fost preluați de care doamna doctor
Anamaria Părvulescu. Numai că și aceasta, a părăsit comuna, pentru un
cabinet în Pitești. Astfel că, potrivit site-ului Casei Naționale de Asigurări
de Sănătate³³, în Boteni, pe lângă cabinetul medical individual menționat,
mai regăsim un cabinet de medicină dentară unde acordă consultații și
efectuează tratamente de specialitate medicul stomatolog Răican Ioana,
precum și un cabinet medical veterinar „Zafiu Alexandru-Petru”. Ambele

³³ <http://www.cnas.ro/map/idCounty/9/idLocation/177>, accesat la data de 27.01.2022.

specialități continuă, în aceleași imobile, preluate după 1989, activitățile specific din epoca anterioară.

O precizare se impune: nu suntem adepții comunismului, am criticat epoca respectivă, dar cifrele confirm un adevăr dureros. Mai clar, atunci în Boteni trăiau peste 3.000 de oameni, Botenii fiind a treia comună din județ, după Rucăr și Domnești, ca populație și putere economică. Dispunea de un dispensar cu un singur medic. În contemporaneitate, chiar când satul parcă s-a mutat în cimitir, populația Botenilor, potrivit recensământului din anul 2011, a scăzut la 2.495 de locuitori, mai puțin față de recensământul din anul 2002, când se înregistraseră 2.739 de locuitori. Comuna are pe lângă cele două cabinet medicale individuale amintite și un „Centru de permanență Boteni – Vulturești unde regăsim doi medici, Mihalache Cristina și Petre Marian.

Referitor la bolile cronice, sub raportul frecvenței lor s-au manifestat: hipertensiune arterială, cardiopatii, reumatisme articulare acute, boli ale ficatului și colecistului, diabet, boli nervoase-psihiice, endocrine-gușe (care dovedesc carența de iod în apa de băut), ulcer, cancer. Există un număr foarte mare de poliartrorze (din cauza climei). Cât privește minerii, atunci când mina funcționa la capacitate maximă, între aceștia – 140 salariați – se înregistrau cazuri de lombosciatică, cu incapacitate temporară de muncă – lumbago acut, discopatii vertebrale și ulcer duodenal. Nu se înregistrează nici un caz de boală profesională (silicoze). Tratamentul și chimioprofilaxia erau obligatorii și gratuite. Din doi în doi ani se făceau radiografii pulmonare pentru întreaga populație, în vederea depistării cazurilor noi de tuberculoză. Așadar, în comuna noastră au activat cadre medicale cu o bună pregătire de specialitate care s-au bucurat de apreciere atât din partea organelor superioare din sistemul sanitar, dar mai ales din partea cetățenilor comunei. Ele s-au remarcat nu numai prin prestația medicală competentă, dar și prin căldura sufletească cu care i-au înconjurat pe cei aflați în suferință. Așa se explică faptul că starea de sănătate a locuitorilor comunei noastre a fost în general bună. Nu s-au manifestat epidemii ci doar cazuri izolate de hepatită depistate la timp și tratate corespunzător. După lovitura de stat din 1989 și în domeniul sanitar s-au petrecut schimbări, introducându-se, în anul 1999, sistemul medicilor de familie astfel cum a fost prezentat în cazul Botenilor. În acea perioadă existat în sat o farmacie care funcționa încă dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial, care împreună cu dispensarul asigura sănătatea unui număr de 3.172 de

locuitori ai comunei Boteni. Dezvoltări cu privire la sistemul farmaceutic din zonă, cu osebire cel din această comună musceleană, în cele ce urmează.

4.3. Farmaciști și farmacii din Boteni

În secolul întemeierii farmaciilor, ținutul Argeș-Muscel era organizat administrativ în două județe, Argeș și Muscel. Prima farmacie modernă din acest ținut a fost înființată la Pitești, în anul 1839, de către Friederich Eitel din București, licențiat la Pesta și autor al Farmacopeii Romane, editată în 1862. După câțiva ani a cedat-o fratelui său, Josef Eitel, care între timp absolvise studiile de specialitate la Pesta. Ulterior, tânărul absolvent a cumpărat farmacia Salvator, iar prin contopirea celor două oficine a înființat firma farmaceutică cu același nume. Farmacia Salvator era situată pe Strada Mare, locul de promenadă din centrul orașului, strada denumită Șerban Vodă, cel care a ctitorit în anul 1656 Biserica Sfântul Gheorghe. În anul 1847 este menționată farmacia Esculap. Abia în 1898 apare și un nume românesc, Ștefan Orezeanu cu Farmacia Modernă, situată în Piața Sfântul Gheorghe. La începutul secolului al XX-lea, când populația orașului Pitești număra 17.000 de locuitori, existau trei farmacii: Salvator, Esculap și Modernă. Norma legislativă din acea perioadă permitea un număr limitat de farmacii raportat la numărul locuitorilor. Din documente de arhivă rezultă că, în anul 1921, normele au permis transformarea a două drogherii în farmaciile Aquila și Nova. Farmacia Aquila se afla pe strada Doamna Bălașa nr. 5 și fusese deschisă de farmacistul brașovean Nicolae Bobancu, o personalitate cu multe calități profesionale, intelectuale și de mentor pentru tinerii colegi. Farmacia Nova din Piața Episcopiei nr. 30 a fost inițial drogherie, aparținând farmacistului Niculae Iliescu. În anul 1948, sistemul politic a decis naționalizarea tuturor farmaciilor, laboratoarelor care produceau medicamente, depozitelor și sucursalelor firmelor străine. Fără a primi depăgubiri, foștii farmaciști particulari au fost obligați să se angajeze la stat.

Revenim la medicii și farmaciștii noștri. Majoritatea constituia o elită prin pregătirea profesională și conduită. Printre aceștia se numărau și cei din Boteni, profesioniști deosebiți, precum și doamna farmacist Eleonora Rădulescu, dirigintele farmaciei, o legendă vie și martor al evoluției domeniului farmaceutic din ultimul secol. Vorbind despre ei astăzi suntem obligați să ne înclinăm cu respect și admirație în fața tuturor profesioniștilor din acest domeniu important al societății. Meritele și sacrificiile

acestora obligă generația de astăzi să continue tradiția cu demnitate, respect și competență. Și cu responsabilitate, desigur! Despre acei oameni am amintiri frumoase. Încă din copilărie, de la vârsta de cinci, șase ani mergeam împreună cu părinții în „sat” (de fapt în centrul comunei unde erau toate instituțiile statului) și făceam popas la farmacia din centrul urbei. Era de fiecare dată o mare bucurie pentru că spectacolul care mă aștepta mă amuza și interesa în egală măsură. Acolo lucra o distinsă farmacistă – doamna Rădulescu – al cărui soț, fost comandor de aviație, avea o prețuire deosebită pentru părinții mei, dascăli în comună, și aveam voie să merg în spatele teighelei, unde mă fascinau flacoanele, sticlulele, mojarale, totul mi părea o lume de vis. Nu am crescut printre farmaciști și medici dedicați, dar pe lângă dragostea pe care mi-au arătat-o, mi-au stârnit și cultivat interesul pentru aceste meserii deosebite. Istoria medicinei și farmaciei arată evoluția societății în domeniul sănătății și implicit ale civilizației actuale. Și mai e ceva, unicul copil al familiei Rădulescu, Doru Rădulescu nu s-a îndepărtat prea mult de rădăcini, este tot medic, dar în Franța, unde a emigrat definitiv, vânzând totul, la Boteni, după moartea părinților săi. Acum, la Boteni, funcționează din nou o farmacie privată, LAUR PHARM SRL, a familiei Grama. A mai fost o tentativă, dar nereușită de înființare a unei alte farmacii.

După aceste incursiuni în fascinanta istorie a sănătății din Boteni, să ne oprim mai stăruitor asupra uneia dintre personalitățile care a marcat-o definitiv, medicul Ovidiu Vlădescu, un om al unor vremuri demult apuse.

5. Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse

5.1. Precieri

În aceste premise interne și circumstanțe externe, prospectarea trecutului istoric al poporului român este o condiție esențială pentru siguranța viitorului politic, economic și cultural al acestuia. Evoluția unei societăți, familii sau persoane va putea fi conturată în măsura în care adevărul istoric este cunoscut, înțeles și însușit, iar învățămintele desprinse devin realitate și nu doar ilustrări episodice risipite de-a lungul timpului. De aceea, în această lucrare ne-am propus cel puțin două obiective declarate. Cel dintâi are în vedere comunicarea către publicul cititor a rezultatelor unor cercetări istorice, iar al doilea dorește să readucă în atenție personalitatea vrednicului de pomenire Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse. Ele se întrepătrund în acest caz.

Ovidiu Vlădescu a fost – ca să parafrazăm o zicere celebră – unul dintre acei oameni rari care, deși au ajuns mari, nu au încetat niciodată să fie buni. Ovidiu Vlădescu a rămas bun mereu, chiar și atunci când soarta l-a îngenuncheat complet și l-a umilit în așa măsură încât părea să nu mai fie nicio speranță. El a păstrat constantă speranța, care poate fi privită și ca o formă a bunătății, speranță nu atât pentru sine – trestie gânditoare, cum ar fi zis Blaise Pascal – cât pentru concetățenii săi. Mai mult, doctorul Ovidiu Vlădescu trata cu vorba rostită din inimă. Precum spunea unul dintre cei mai renumiți vindecători ai antichității, Avicenna: „Medicul are trei mijloace de luptă împotriva bolii – cuvântul, planta și cuțitul.” Observați? Pe primul loc este *cuvântul*. Într-unul din spitalele din Paris, Emily Kyao psiholog, își obliga pacienții de trei ori pe zi să repete cu voce tare sau în gând de 10 ori expresia „În fiecare zi mă simt tot mai bine și mai bine”. Și ce credeți? Pacienții grav bolnavi timp de o lună s-au vindecat, la unii chiar a dispărut nevoia de intervenție chirurgicală.

Bravul nostru medic de la țară confirma, în acest mod, ipoteza marelui savant Paracelsus, care susținea că credința face minuni. Adică, sănătatea noastră este o consecință directă a gândirii. Nimeni nu se îndoiește de existența unei legături directe între starea mintală și cea fizică. Nu te gândi la rău – te vei îmbolnăvi, cam așa gândea și grația doctorul Vlădescu. El credea într-una dintre cele mai importante legi ale psihologiei care spune: „Expresia verbală a iubirii, simpatiei și admirației intensifică energia vitală a celui care o ascultă. Iar cuvintele rele reduc energia ascultătorului: „Bucurați-vă de viață, indiferent cât este de grea!” Așadar, sănătatea, viața și destinul unei persoane depind direct de gândurile sale. *Te gândești la bine* – așteaptă binele. *Te gândești la rău* – rău vei obține. Totdeauna așa a gândit Ovidiu Vlădescu. A fost un medic cetățean, iar această concepție a sa despre calitatea de conducător al omului, l-a plasat și în postura de cetățean și de deținător al unor demnități în viața cetății. Anumiți specialiști de astăzi, care l-au cunoscut – tot mai puțini pe măsura trecerii anilor, precum și dintre aceia care i-au studiat munca și viața m-au ajutat să croiesc acest contur al personalității sale. Mai întâi, profesorul universitar doctor Ion Chelcea – adevărat sociolog al reconstituirii vieții trecute – își amintea cu emoție episoade din activitatea lui Ovidiu Vlădescu, de la ipostaza sa de medic până la aceea de conferențiar cu ocazia cercurilor culturale, la șezătorile de la căminul cultural. Cuvintele de amintire ale profesorului Ion Chelcea sunt nostalgice și pline de căldură umană, dar și precise, sobre și

lămuritoare pentru un portret, așa cum i-ar fi plăcut și celui evocat aici. Treptat, se dezvăluie și alte fațete ale personalității celui care a ilustrat așa de strălucit istoriografia musceleană în secolul trecut. O altă evocare, plină de gratitudine, făcută cu multă omenie și cu talent de literat o aflăm de la doamna profesor Valeria I. Pravăț, autoarea *Monografiei comunei Hârtiești*³⁴. Bine documentată, amplă și edificatoare este și monografia *Pe Dâmbovița în sus pe urmele lui Negru Vodă și ale urmașilor săi: Vlădenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie* a lui Ion Șerban Fălculete și Ioan Fălculete³⁵, preum și *Monografia comunei Mioarele*³⁶, toate trei așezările fiind vecinele din imediata proximitate a comunei Boteni. Istoricii care scriu aici sunt de toate vârstele și orientările istoriografice, semn al interesului special pe care-l suscită încă viața lui Ovidiu Vlădescu, dar mai ales al actualității caritabile pe tărâmul tămăduirii suferințelor semenilor săi.

Lucrarea aceasta este necesară și din alt motiv: Ovidiu Vlădescu urmașul unei vrednici familii de boieri români care au jucat un rol important în istoria Țării Românești, privită ca matcă a conservării etniei românești și, din această perspectivă, are și pagini militante, cu un verb uneori, poate, prea avântat, scoase din context, aceste pagini pot părea unora desuete, subiective ori chiar condamnabile. De aceea, demersul nostru, fără să fie împotriva criticii istorice oneste și cumpătate, pledează pentru echilibru și pentru dreaptă cumpănire. Nu ne raportăm aici la criteriul adevărului obiectiv, ci la onestitate, la corectitudine și la rectitudinea morală. Din aceste puncte de vedere, cu toate meandrele unei vieți de om și nu de zeu (de om care a trebuit și să trăiască și să se hrănească!), viața lui Ovidiu Vlădescu rămâne model de urmat, rămâne drept reper incontestabil de bună cuviință, de conduită corectă și de dragoste sinceră pentru comunitatea musceleană chiar în condițiile „medicinii interzise”. Mai clar și direct spus, mulți dintre tinerii care au devenit medici în anii '90 nu știu, poate, că în deceniile anterioare era riscant să acorde asistență medicală unor pacienți neagreați de regimul politic. Astfel, doctorul Serafim Pâslaru din Câmpulung Muscel a fost condamnat la închisoare pentru „delictul” de a fi îngrijit la domiciliu o persoană aflată în vizorul Securității, iar chirurgul

³⁴ Valeria I. Pravăț, *op. cit.*, p. 38.

³⁵ Ion Șerban Fălculete, Ioan Fălculete, *Pe Dâmbovița în sus pe urmele lui Negru Vodă și ale urmașilor săi: Vlădenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2016, p. 142.

³⁶ Ion I. Șucu, *op. cit.*, p. 32.

Constantin Trifan din Făgăraș, care nu a permis milițienilor să brutalizeze în spital un rănit pe care și-a asumat riscul să-l opereze, a fost închis pentru „uneltire contra orânduirii socialiste“. Acest episod este relatat tot de către un chirurg, dr. Nicolae Constantinescu, în articolul „Demantelarea comunismului“ publicat în MEMORIA – revista gândirii arestate. În paginile revistei mai întâlnim, în afară de chirurgul Constantin Trifan, și alți medici care au profesat medicina cu eroism în condiții vitrege. Astfel, în articolul menționat mai sus, autorul îl amintește pe doctorul Victor Gordan, care a avut curajul de a scrie un certificat de deces adevărat unui deținut omorât în bătaie, în formularea: „deces prin traumatism cranio-cerebral și hemoragie cerebrală“; cu toate că a fost amenințat și lovit pentru a modifica diagnosticul, nu a cedat. Alți doi medici sunt evocați în acest număr: dr. Nicolai Roșu, fost medic al Curții Regale, și dr. Nicolae Ganea Roth, care a fost condamnat la cinci ani de temniță pentru o afirmație scoasă din context.

5.2. Ovidiu Vlădescu, un vrednic model de medic de la țară al unor vremuri demult apuse

Este acel om care nu are program de lucru, este cel care nu are Crăciun, este acel om care nu are Revelion, care nu petrece zile de naștere și nici sărbători, care nu are nici vară și nici iarnă, care nu îi îmbrățișează pe cei dragi în momentele dificile. Pentru el toate zilele sunt la fel. Este precum drapelul național, se spală cu ploaia și se usucă cu soarele, e acela care nu-și vede crescând copii și nici trecerea anilor lor. Este cel care are prieten întunericul nopții, stelele cu care împărtășeste problemele sale și, în nopțile cele mai reci, gândurile sale. Este acela care nu răspunde familiei sale, pentru că trebuie să se ocupe de familia altora, este acela care doarme mai puțin decât ceilalți în cursul vieții sale și știe că va muri înaintea altora, obosit și cu puțini, dar adevărați, prieteni. Este acela care atunci când este de serviciu, se transformă în psiholog, părinte, frate ori ghid pentru ceilalți, care se emoționează pentru un gând, pentru o frază, dar nu arată acest lucru, deoarece ceea ce exprimă el la exterior, este îmbărbătarea pentru alții. Pe de altă parte, formația sa de medic, aflat într-o genealogie profesională impresionantă, prezentă în mișcare, dragostea pentru meseria aleasă, dar și curiozitatea de a vedea dincolo de timp ce se întâmplă cu această artă și știință, medicina, toate acestea l-au determinat să concilieze două domenii mai greu de conciliat, literatura și istoria, unindu-le vectorial în pagini de iatroistorie.

Percepția mea, atât cât i-am putut descifra personalitatea, a fost aceea de adevărat „Imperator”, inteligent la extrem, exigent cu sine, caustic cu farsorii, de o cultură vastă, tenace, mereu dornic de a se autodepăși și conștient, totdeauna, că meseria de medic nu are program. Faptul că numele Doctorului Ovidu Vlădescu, la atâția ani de la trecerea într-o lume mai bună și mai dreaptă, nu se regăsește în memoria unor instituții de la noi, reprezintă încă o dovadă că pilda latinilor „Nemo propheta in patria sua”³⁷ sau în traducere românească: „nimeni nu e profet în țara lui” rămâne de-a pururi și, din păcate, perfect adevărat! Se pare că Oscar Wilde ne-ar fi luminat înțelegerea și cu următorul aforism: „adevărul este rareori pur și niciodată simplu.”

Despre viața și existența acestui Om am îndrăznit să prezint câte ceva din propriul meu adevăr. Am încercat, în paginile de față să satisfacem mai multe așteptări, atât literare, cât și istorice, rezultatul fiind un fundal pitoresc și tulburător, un sat românesc devenit brusc un centru de comandă al medicinei muscelene de pe valea Argeșului și mă gândesc desigur la Boteni, sat ce contrazice violent sintagma „locul unde nu se întâmplă nimic”, dar și o suită de portrete memorabile, surprinse, fie în tușe grăbite, în crochiuri, fie cu reveniri pedante, cu tușe groase și apăsate. E vorba desigur de doctorii urbei, dar nu numai de ei, într-o galerie de portrete ce amintesc de castelele medievale cu regi sau seniori aflați în diacronie sau de membrii unei academii ilustre. Am încercat să întâlnim iatroistoria cu analiza critică contextuală. Ce a rezultat din acest melanj vor decide cititorii, judecătorii mei supremi parcurgând și formulările concluzive ce însoțesc de obicei orice demers de cercetare științifică.

6. În loc de concluzii, despre declinul elitelor și responsabilitatea socială a medicinei, despre profesia de medic și sacrificiul personal

Sistemul de sănătate publică însuși alunecă spre privatizare prin promovarea mijloacelor private, în scopul degrevării lui pentru că nu mai face față responsabilității sale sociale. Lipsa tot mai acută de timp ne face să devenim mai puțin sensibili la nevoile altora; responsabilitatea socială, care în trecut reprezenta o ideologie, devenind doar un concept de marketing sau, culmea, o condiție pentru cotarea la bursă. Cu riscul de a deveni nepopular pentru unii, îmi păstrez credința că responsabilitatea socială,

³⁷ *Evangelia după Luca*, capitolul IV, verset 24.

incluzând, printre altele, și medicina ar aduce un imens serviciu profesiei și că din puținul pe care l-ar da fiecare, după posibilități, s-ar putea obține beneficii, inclusiv de imagine, pe termen lung. Deci, dacă medicii doresc să devină „cetățeni de frunte” ai societății, așa cum erau odinioară, cred că trebuie să-și asume și responsabilitatea socială. Campaniile publicitare de promovare ale breslei sau ale medicilor individuali nu sunt suficiente dacă nu sunt însoțite de gesturi, chiar sacrificii pentru a veni în ajutorul cetății și al oamenilor aflați în nevoie. Asemenea gesturi ar face să recâștige încrederea, să relaționeze mai mult cu comunitatea și cred că așa le-ar merge mai bine și în plan economic. Dacă vor trăi izolați, între cabinet și spital, izolați vor fi și de oameni. În afară de aceasta, cred că trebuie să se impună prin forța argumentelor nu prin provocarea de scandaluri publice, cum se obișnuiește azi în toate mediile. Aceasta înseamnă să fie prezenți la elaborarea legislației, să participe mai activ la procesul de adoptare a acesteia, pentru că ne așteaptă vremuri grele, dacă e să ne uităm la tendințele europene de dereglementare a profesiilor liberale. Atunci chiar nimeni nu va mai putea susține profesia, pentru că statutul medicului va fi ca al oricărui SRL. Și când spun asta, nu mă refer numai la legislația privind reglementarea profesiei, mă refer și la implicarea efectivă, indiferent de opțiuni și simpatii politice, la elaborarea și promovarea unei legislații moderne și necesare în toate domeniile vieții sociale, inclusiv la revizuirea Legii fundamentale. Vorbind despre nevoia implicării, mă refer la cei câțiva medici parlamentari și parțial, la activitatea efectivă a acestora considerând-o pasivă. Prea puțini și prea puțin, câțiva între câteva sute de parlamentari. Eu cred că ar trebui să fie măcar câteva zeci și de aceea, de ani de zile, am pledat pentru implicare și pentru responsabilitate, chiar dacă ești medic și chiar dacă trebuie să îți asumi o serie de riscuri, inclusiv profesionale. Știu, statutul medicului este indisolubil legat de respectarea deontologiei profesionale, care spune că medicina este profesie de interes public. De aici cred că trebuie să pornească toate demersurile pentru a redobândi prestigiul de altădată. Asta nu înseamnă să fie cu ochii la trecut, ci să păstreze deontologia în noile contexte și într-o viziune de perspectivă pentru că este cea care diferențiază și poziționează medicii în societate prin dedicație față de aceasta și onestitate.

Așa cum precizam în debutul demersului nostru de cercetare științifică, în care ne-am propus să oferim o imagine asupra evoluției bibliografiilor românești ale istoriei medicinei, din zona Argeșului și Muscelului,

de la cele dintâi elaborate – databile la sfârșitul secolului al XIX-lea – și până în prezent, am pornit de la constatarea faptului că iatroistoria nu a beneficiat niciodată în România de un program unitar de bibliografiere. Situându-se la granița preocupărilor medicilor și istoricilor, fiecare „breaslă” a reținut și bibliografiat doar parțial scrierile de istoria medicinei, în funcție de propria perspectivă științifică. Ca urmare, deși de-a lungul timpului au existat numeroase inițiative tangențiale, niciuna dintre ele nu a oferit cercetătorilor o lucrare de referință completă. Există perioade aproape exhaustiv acoperite, ca urmare a complementarității bibliografiilor medicale cu cele istorice, dar apar deopotrivă intervale temporale marcate de o evidentă sub-bibliografiere. Așadar, trebuie punctată necesitatea demarării unui proiect de elaborare a primei bibliografii autohtone dedicate istoriei medicinei, în încercarea de a umple un gol istoriografic și de a oferi iatroistoricilor un solid instrument de referință. Concluzia generală privind stadiul bibliografiei istoriei medicinei românești este că, deși în decursul timpului au existat multiple preocupări în acest sens, unele soldate cu rezultate valoroase, tematica lor variată și criteriile utilizate în selecția informației au permis apariția unor „pete albe” ce nu vor putea fi completate decât prin realizarea unei sinteze bibliografice, bazată atât pe colectarea informației din toate sursele anterior expuse, cât și pe noi cercetări. Alcătuirea unei bibliografii a istoriei medicinei în România rămâne nu doar un deziderat ci și o necesitate, căci pe de o parte trebuie recuperate nenumărate studii integrabile acestui domeniu din secolul al XIX-lea până în prezent, pe de altă parte, în condițiile actuale, când producția științifică se află în continuă creștere, istoria medicinei are nevoie de un instrument care să îi repertorieze evoluția. Sursele unei asemenea întreprinderi se află la îndemâna celor interesați. Multiplele bibliografii pe care le-am trecut în revistă cumulează cu siguranță peste 50% din titlurile iatroistorice românești. Procentele lipsă pot fi completate prin cercetări bibliografice orientate în mare parte spre secțiunile istorice ale revistelor de medicină, astfel încât domeniul autohton al istoriei medicinei să ajungă să beneficieze de un instrument de referințe care i-ar ușura cu siguranță dezvoltarea și i-ar asigura un important spor calitativ, căci raportarea la o bibliografie reprezintă o formă de cunoaștere și utilizare a trecutului, iar o cercetare serioasă nu poate face abstracție de scrierile precursorilor³⁸.

³⁸ Vlad Popovici, *Istoria medicinei și a farmaciei în Clujul Medical 2010*, preluat de site-ul: <http://hiphi.ubbcluj.ro>, accesat la data de 02.02.2022.

Mai este ceva foarte important, faptul că trăim într-o lume deformată de păcat, de răutate și de moarte, compromisul există încă din momentul din care suntem conștienți de situația noastră în lume și continuăm să trăim. Apoi se agravează, căci căutăm să ne facem comozi când ar trebui să luptăm până la ultima picătură de sânge împotriva stării de fapt. Compromisul este faptul că acceptăm să trăim o viață în care nu suntem sfinți, nesocotind chemarea pe care Dumnezeu ne-o face fiecăruia, „Fiți sfinți, pentru că Eu sunt Sfânt”³⁹. Reușim să găsim o cale în care, cu grație și pe nesimțite, să punem în acord ceea ce se exclude, viețuirea în lume și căutarea lui Dumnezeu. Compromisul devine ca o a doua natură și, chiar dacă suntem conștienți că îl facem, nu mai știm să renunțăm la el. La toate popoarele de demult trebuia să existe o coerență a omului, adică viața lui trebuia să se potrivească cu concepția sa. Există o corespundență directă și imediată între ideile împărtășite de acel om și viața lui și nu se putea concepe anomalia ca cele două să fie separate. Această cerință a durat mii de ani, dar a început să se stingă începând din modernitate, mai întâi în Occident, apoi s-a întins treptat în tot restul lumii. Un semn distinctiv al modernității este acela că nu mai contează cum trăim, și că nici nu mai trebuie să dăm cuiva socoteală.⁴⁰ Ultimii care mai au intenția de a face să corespundă în viața lor ideile cu modul de a trăi sunt credincioșii. Ei încă mai au un model la care se raportează și în funcție de care își judecă viața trăită. Cum modelul creștin nu poate fi decât sfântul, întotdeauna există un decalaj, omul se va considera în deficit, își va recunoaște eșecul, dar nu abandonează lupta. Compromisul este să accepți să trăiești, dar netinzând asimptotic să-ți atingi modelul.

Poți rezolva cumva acest compromis? Dacă ești viu, nu! Pentru că întotdeauna te vei considera, probabil pe bună dreptate, mai puțin decât sfântul. O rezolvare posibilă ar fi un eșec, iar singurul mod rezonabil de a trăi al unui creștin este tensiunea intensă între modul de viață prescris, având ca scop sfințenia, și cel real, în care toate trăirile noastre sunt amestecate cu pofte și cu patimi. Există o exigență a viețuirii creștine în ceea ce caut să cunosc, să fac, să gust. Există tendințele mele naturale, și există apoi preceptele credinței, care mereu intră în contradicție. Râvna mea ajunge, cu timpul, să scadă. Există o perioadă a începuturilor, în care dorința e

³⁹ Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru, 1, 16.

⁴⁰ Paul Curcă, *Omul compromisului*, preluat de pe site-ul: <https://www.crestinortodox.ro/editoriale>, accesat la data de 18.02.2022.

maximă, faci lucrurile ca la carte: rugăciune, posturi, asceză, ferirea de ispite, selecția drastică a lecturilor, filmelor, a persoanelor cu care vorbești, a temelor de discuție, aproape tot ce faci se subsumează rigorilor credinței. După un răstimp, însă, care poate varia de la câteva zile până la câțiva ani, această îndârjire a practicii creștine începe să scadă. E perioada, lungă și ternă, de re-acomodare cu lumea. Începi să-ți accepți nevoile lumești, să te lași, din nou, pasionat de lucrurile pe care ai vrut anterior să le elimini. Nu redevii păgân, dar te pliezi pe cerințele poftelor tale, și poate e mai rău ca atunci când încă nu te convertisei. Îți accepți o serie de înlesniri, te privești cu mai multă indulgență, relativizezi păcate pe care înainte le taxai foarte aspru în mintea ta. Ai mereu regrete pentru zelul pierdut, când ascuți predica la biserică, citești o carte religioasă, afli întâmplări despre părinți duhovnici minunați și promisiuni de revenire la starea inițială. Dar, treptat, și aceste regrete se sting. Îți găsești o stare de echilibru în care acorzi credinței un rol în viața ta, fără să „exagerezi” însă, ca la început. Cazi la învoire cu lumea și, fără prea multe zbateri sufletești, îți vezi mai departe de viață.

Asta e o stare de fapt. E bună sau rea? Sigur că e extrem de rea. Să ne amintim că avem un Dumnezeu gelos, care ne vrea pentru El. „Dă-mi, fiule, inima ta”⁴¹. Or, inima noastră e împărțită între chemarea de sus și tentațiile pămâtenene, iar asta nu înseamnă că suntem duali, ci complet pământești. „Căci nu poți sluji la doi domni”.⁴² De fapt, noi păstrăm doar formal credința și acțiunile care decurg din ea. Am renunțat la cer, pentru că oricum e prea departe de noi, și am devenit pământești. Cum însă știm că există un Dumnezeu, căci ceva din adâncul nostru îl cheamă, nu putem nici renunța la tot ceea ce se referă la El. Încercările din această perioadă își au, și ele, rostul lor. Descoperim ce se află înăuntrul inimii noastre, ce putem să facem, cât putem lupta, ne dăm măsura puțințelor noastre. Primim harul, pe care apoi îl pierdem, dar îl avem în vedere ca pe o țintă pe care să o urmărim pas cu pas. Pentru ca trecerea noastră prin pustiu să aibă în numele cui lupta, la ce să se raporteze. Dumnezeu ne pune la încercare, iar noi nu putem decât să ne silim. Aceasta ar fi calea cea bună, pe care merge credinciosul. Numai că nu așa se întâmplă lucrurile întotdeauna întrucât „duhul lumii acesteia caută să ne slăbească încordarea duhovnicească, oferindu-ne drept mângâiere bunăstarea materială trecătoare”.

⁴¹ Pilde 23, 26.

⁴² Sfânta Evanghelie după Matei, 6, 24.

Atunci cădem în trândăvie, nepăsare, mândrie, ne căutăm voia proprie, cădem adesea pradă ispitelor, iar inima începe să se împietrească. Ne dispare râvna, pe care am avut măcar de vreo câteva ori, nu ne mai pasă de cele de sus, căci oricum par inaccesibile, ne gândim că oricum suntem cineva, cu realizările pe care le avem deja, ne căutăm îndreptățirea în cele ce le facem, căutăm să răspundem cerințelor poftelor noastre, iar ispitele reintră în programul obișnuit. Dacă revenim la compromis, vedem că cel mai adesea urmăm această a doua cale. Mai păstrăm ceva din aparența căutării lui Dumnezeu, dar deja, în inima noastră, am făcut prea mult loc poftelor trupești, conviețuim cu ele, ne mulțumim cu ceea ce poate să ne ofere viața, fără a mai avea acel avânt de a trece dincolo de ea. Compromisul e o zonă calduță, liniștită, de confort, din care cu greu ne mai lăsăm extrași. Nici nu mai avem motive să o facem. Deja provocările pe care ni le oferă cotidianul sunt destul de complexe ca să ne mai lase timp să ne mai ocupăm și de altele.

Asta e starea noastră, a compromisului permanent, tragică în fond, dacă am fi atenți la ea. Ce putem face însă? Odată ce am văzut că starea noastră e un compromis, să încercăm să ieșim de aici. Să ne amintim cât mai des de Dumnezeu, să rezistăm cât mai bine tentațiilor, să ne rugăm, să trăim până la capăt și să avem încredere în milostivirea Celui de Sus întrucât trăim într-o civilizație a „vorbilor deșarte!”, a imaginilor deșarte, unde nevoile hipertrofiate pervertesc dorința, unde banii condiționează visele, unde publicitatea devine opusul ascezei, această reducere voluntară a nevoilor în scopul eliberării de sub tirania dorinței. De aceea așteptăm un cuvânt al vieții, al morții date în vileag, un cuvânt plin de liniște, un cuvânt de viață și înviere. Acum, când, etica având rolul de modelare a comportamentului în general, trebuie să fie conectată societății actuale mai ales prin interdisciplinaritate, fapt ce ar permite abordarea și înțelegerea complexă a fenomenelor sociale și acțiunilor individuale. Impactul eticii în activitățile de educație și cercetare, activități cu o mare vizibilitate publică, determină abordări și conexiuni inclusiv interinstituționale, prin entitățile publice și private, cu atribuții și interese în domeniu. În contextul pandemic, etica a cunoscut provocări intense, iar datorită complexității determinate de noua realitate, dilemele etice cunosc o nouă dimensiune generată de dificultatea delimitării în practică între comportamentul neetic și eroarea profesională. Comunitatea științifică simte astfel nevoia de a dezbate multiplele aspecte ale acestor noi dileme, de a-și împărtăși abordările practice și de a genera

modele de acțiune, precum și pentru identificarea unor soluții viabile, inclusiv din perspectivă legislativă.

Bibliografie:

- [1] ***, *Bibliografia Istorică a României*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969;
- [2] Brătescu Gheorghe, *Istoriografia medicală românească*, în *Apărarea sănătății ieri și azi. Studii, note documente*, Editura Medicală, București, 1984;
- [3] Chelcea Ion, *Botenii Muscelului și oamenii săi buni și bătrâni*, Editura Tritonic, București, 2005;
- [4] Chelcea Ion, *Privire către noi înșine, ca popor*, Pitești, Universitatea din Pitești, 2002.
- [5] Chelcea Septimiu, *Zona Muscel: o perspectivă socio-etnografică*, Viitorul social, 1984;
- [6] Crăiniceanu Gheorghe, *Literatura medicală românească* Institutul de arte grafice București, 1905;
- [7] Gomoiu Victor, *Repertoriul medicilor din ținuturile românești*, Tipografia Cultura, București, 1941;
- [8] Gomoiu Victor, *Istoria presei medicale în România*, Tipografia Furnica, București, 1936;
- [9] Gomoiu Victor, *Istoricul revistei „Spitalul” și tabla generală a materiilor*, București, 1931;
- [10] Fălculete Ion Șerban, Fălculete Ioan, *Vlădenii din plaiul Dâmboviței. Pagini de viață și istorie*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2016;
- [11] Ionescu C., *Index bibliografic al medicinei populare românești*, Editura Bit, Iași, 2001;
- [12] Pârvolescu Gheorghe, *Legi, regulamente, instrucțiuni, decrete etc. sanitare*, București, 1885;
- [13] Pravăț Valeria I., *Monografia comunei Hârtiești*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- [14] Ștrempel G., *Bibliografia românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1996;
- [15] Răuțescu Ioan, *Câmpulung-Muscel – O monografie istorică*, Editura, ARS DOCENDI, 2009;
- [16] Tudose Petre, *Medici argeșeni în cel de Al Doilea Război Balcanic și în Războiul pentru Întregirea Neamului*, Editura Tiparg, Pitești, 2007.

Pagini internet accesate:

- [17] site-ul: <https://www.crestinortodox.ro/editoriale>
- [18] <https://www.justitiarul.ro/qanon-romania-trump-si-planul-de-asa-nare-a-mlastinei-globaliste>
- [19] <http://hiphi.ubbcluj.ro>

FILE DIN ISTORIA FACULTĂȚII
DE MEDICINĂ VETERINARĂ DIN
BUCUREȘTI. PARTEA A II-A:
100 DE ANI DE LA TRANSFORMAREA
ȘCOLII SUPERIOARE DE MEDICINĂ
VETERINARĂ ÎN FACULTATEA
DE MEDICINĂ VETERINARĂ,
ARONDATA ÎNTRE ANII 1921 ȘI 1948
UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI

Curcă DUMITRU

curca_fiziopat@yahoo.com

ABSTRACT: The current article continues the presentation of the history of the Faculty of Veterinary Medicine in Bucharest. In this second part, we refer to aspects such as: the first veterinary medicine lessons, which led to the formation of the first School of Veterinary Medicine, and later to its transformation in 1921 into the Faculty of Veterinary Medicine, affiliated to the University of Bucharest between 1921 and 1948, when a second Faculty of Veterinary Medicine was established in Arad, in south-western Romania, which operated only between 1948 and 1957. The article also refers to curricula (including professional practice abroad), academic departments and professors, students and enrolment numbers, laboratories and other study facilities, scientific research and publications, cooperation with professional associations in the field etc.

KEYWORDS: history of Romanian higher education in veterinary medicine, the Faculty of Veterinary Medicine in Bucharest, affiliation to the University of Bucharest, the General Association of Romanian Veterinarians, the Romanian Veterinary Medicine Society.

Motto: „Timpul nu stă niciodată pe loc, de aceea
omul trebuie să pășească mereu înainte”

Carol Davila

***A. Transformarea Școlii Superioare de Medicină Veterinară
în Facultatea de Medicină Veterinară din București,
arondată între anii 1921–1948 Universității din București***

Transformarea Școlii Superioare de Medicină Veterinară în Facultatea de Medicină Veterinară din București s-a realizat în anul 1921, când Ministerul Instrucțiunii Publice era condus (*ad interim*) de către Constantin Argetoianu, iar la inițiativa parlamentară a senatorului N. Tănăsescu (Fig. 1) este votată în Senat și în Camera Deputaților Legea transformării Școlii Superioare de Medicină Veterinară în FACULTATEA DE MEDICINĂ VETERINARĂ din București (FMVB) și încorporată în Universitatea din București. Legea a fost votată în Senat la 05 Iulie 1921 cu 70 voturi pentru și 4 voturi contra; iar în Camera Deputaților, votarea Legii a fost la 19 Iulie 1921, cu 109 voturi pentru și 2 voturi contra (1, 3).

Fig. 1 – Avocatul Nicolae Tănăsescu, senator (stânga); Constantin Argetoianu, Ministerul Instrucțiunii Publice, *ad interim* (mijloc); desproprietărit sub regimul comunist de întreaga sa avere, a fost arestat în „noaptea demnitarilor” din 5/6 martie 1950 (dreapta), a murit la 6 Februarie 1955 în închisoarea de la Sighet. Constantin Argetoianu a fost reabilitat de justiție în anul 1999 (*Evenimentul zilei*, 6 Iulie 1999, accesat în 30 martie 2014)

Promulgarea Legii de către Regele Ferdinand, s-a făcut la data de 22 iulie 1921, publicată în Monitorul Oficial nr. 3429 din 22 Iulie 1921 (1, 3,

33). Astfel, prin acest act legal, învățământul medicinei-veterinare și-a primit consacrarea definitivă ca învățământ universitar. Legea nr. 3429 din 22 Iulie 1921, modifică doar 3 articole din Legea nr.1824 din 27 Mai 1909, Legea Haret-Athanasie (Facsimil nr. 1).

*Legea transformării Școlii Superioare de Medicină
Veterinară în facultatea de Medicină Veterinară
Expunere de motive*

Încă din anul 1900, de când în Școala Superioară de medicină veterinară condițiile admiterii pentru candidați erau ca și pentru celelalte instituții similare înglobate în Universitatea din București, de a avea 8 clase de liceu, s-a constatat că această școală a fost socotită într-o stare de inferioritate față de celelalte instituții școlare în care condițiile de admitere erau egale, în special față de Facultatea de medicină umană, deși amândouă au fost înființate în același timp de către medicul general Carol Davila, în aceleași condițiuni, cu studii asemănătoare, întrucât și una și alta sunt ale biologiei, dar cu aplicări diferite (Facsimil nr. 2).

Având în vedere că:

1. Școala superioară de medicină veterinară este organizată după tipul universitar încă din 1909;

2. Studenții nu sunt admiși decât cu 8 clase de liceu;

Având în vedere că:

3. Corpul profesoral este recrutat, ca și la toate facultățile, în baza studiilor făcute în țară și în străinătate, precum și a lucrărilor originale;

Având în vedere că:

4. Studiile care se predau în această școală sunt universitare și asemănătoare celor de la facultatea de medicină umană, iar unele se fac împreună cu studenții acestei facultăți și cu acei de la facultatea de științe;

5. Durata cursurilor este de 5 ani, în plus cel puțin 6 luni pentru prepararea în laboratoarele școlii a unei teze originale și în baza căreia se obține numai titlul de medic veterinar;

Având în vedere că:

6. Senatul universitar din București, într-un consiliu ținut în luna februarie 1920, a fost de acord ca Școala de Medicină Veterinară să fie transformată în Facultate de medicină veterinară;

Având în vedere că:

7. Fostul ministru al Instrucțiunii publice, domnul Profesor Ioan Borcea, a depus la Parlamentul de sub guvernul dlui Alexandru Vaida-Voevod un astfel de proiect, dar dizolvându-se în timp Parlamentul, legea nu s-a putut vota;

Având în vedere că:

8. Transformarea Școalei de medicină veterinară nu necesită nici o cheltuială în plus pentru Stat, întrucât ea actualmente are laboratoarele necesare pentru bunul mers al învățământului, iar venitul net ce și-l creează prin consultații și preparare de seruri întrece cifra de 500.000 lei;

Având în vedere

9. Necesitatea de a se crea cât mai mulți medici veterinari pentru satisfacerea nevoilor economice ale țării și păstrarea unei cât mai severe igiene publice, precum și lipsurile mari de medici veterinari militari, evidențiate și mai mult odată cu întregirea hotarelor țării, întrucât pentru România întregită nu există decât o singură școală de medicină veterinară;

Având în vedere că:

10. Necesitatea de a se atrage către această ramură a științei medicale cât mai mulți tineri, Supunem atenției dumneavoastră următorul proiect de lege pentru modificarea articolelor următoare din Legea învățământului de medicină veterinară promulgată prin decretul regal Nr. 1824 din 27 Mai 1909 și publicată în Monitorul Oficial Nr. 51 din 04 Iunie 1909 (Legea Haret-Athanasiu).

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII

FERDINAND I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României

La toți de față și viitori, sănătate:

Corpurile legiuitoare au votat și adoptat, și Noi sancționăm cele ce urmează:

LEGEA

Art. unic, Art.1, 6 și 23 se modifică astfel:

Art. 1. Învățământul medicinei veterinare se dă în facultatea de medicină veterinară, care se încorporează Universității din București.

Art. 6. Personalul didactic al Facultății de Medicină Veterinară se compune din profesori titulari, conferențieri, șefi de lucrări și asistenți. Ei sunt asimilați corpului didactic al celorlalte facultăți.

Art. 23. Facultatea de Medicină Veterinară conferă diploma de doctor în medicina veterinară după normele celorlalte facultăți. Pentru obținerea ei, candidatul va trece examenele studiilor care se predau în facultate în 5 ani, și vor susține o teză care va fi o lucrare originală.

Diplomele obținute conferă posesorilor toate drepturile prevăzute de legi și regulamente.

Această Lege s-a votat de Senat în ședința de la 05 Iulie anul 1921 și s-a adoptat cu majoritate de șaptezeci voturi, contra patru.

*Vicepreședinte, G. Mironescu
(L.S.S.)*

Secretar, E. Melidon

Această Lege s-a votat de Adunarea deputaților în ședința de la 19 Iulie anul 1921 și s-a adoptat cu majoritate de una sută nouă voturi, contra două.

*Vicepreședinte, Dr. Avram Imbroane
(L.S.A.D.)*

Secretar, D. Lazăr Iacob

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată în Monitorul Oficial.

Dat în București, la 22 Iulie 1921

(L.S.St.)

FERDINAND

Ministru instrucțiunii ad-interim,

*C. Argetoianu
Ministrul Justiției,
M. Antonescu*

No.3.429

Lege promulgată și publicată în MO/22 Iulie 1921.

Prin acest act, legal, Școlii Superioare de Medicină Veterinară i se recunoaște calitatea de Facultate de Medicină Veterinară. Noua facultate este arondată Universității din București. Conform legii, personalul didactic al facultății se compune din profesori titulari, conferențieri, șefi de lucrări și asistenți, similar corpului didactic al celorlalte facultăți. În situația dată, se consideră că se vor putea realiza mai ușor îmbunătățirile necesare dezvoltării învățământului în raport de nevoile țării și, de asemenea, că legătura directă cu Universitatea va lărgi câmpul cercetărilor

științifice. Din punct de vedere al activităților curente și al reglementării problemelor organizatorice, instituția a continuat să fie condusă după regulamentul din 1909, regulament care, după cum este știut, stipula încă de atunci organizarea școlii în sistem universitar.

Lege pentru organizarea școlii superioare de medicină veterinară

CAP. I

Dispoziții Generale

Art. 1. — Învățământul medicinei veterinare se dă în școala superioară de medicină veterinară.

El este gratuit pentru fiii de români.

Fii de străini pot fi primiți în școală și dacă vor fi locuri disponibile, după ce se vor satisface cererile fiilor de români. Ei vor plăti atunci o taxă care se va fixa prin regulament și care se va vărsa în casa școlii. Ministerul poate dispensa, în parte sau în total, de plata acestei taxe pe studenții merițiți și săraci.

Art. 2. — Învățământul în școala superioară de medicină veterinară consistă în cursuri cu demonstrații, în conferințe, în lucrări practice făcute în laboratorii, în spitale de animale și institute pendinte de școală, sau în alte laboratorii în afara de școală, când consiliul profesorilor va găsi că aceasta este necesar.

Art. 3. — Învățământul în școala superioară de medicină veterinară va cuprinde următoarele materii:

Anatomia comparată a animalelor domestice (mamifere și păsări) și anatomia topografică;

Chimia biologică și toxicologia chimică;

Embriologia și teratologia și obstetrica;

Fiziologia și istologia comparată, materia medică și farmacodinamica cu terapeutică generală;

Medicina operatoare și potcovitul normal și patologic;

Microbiologia și anatomia patologică cu toxicologia anatomoclinică;

Patologia medicală cu clinica și terapeutică medicală și jurisprudența comercială veterinară;

Patologia chirurgicală cu clinica și terapeutică chirurgicală și fiziologia obstetrică;

Patologia cu clinica și terapeutică boalelor contagioase și po-
liji sanitare veterinare;

Zootehnia și exteriorul animalelor domestice;

lure în societate și să treacă un concurs. Concursul se va ține înainte
unul jurat format din directorul școlii, din profesorul de medi-
cină operatoare și potcovitul normal și patologic și un delegat numit
de minister. El va constă din o probă scrisă și trei probe practice,
din care una cu privire la lucrul forului, una de potcovit nor-
mal și una de potcovit patologic.

Leala maestrului-potcovar se va fi supusă reținerilor pentru
pensie și gradului, ca și aceea a personalului didactic.

Art. 32. — Maestrul potcovar ajutor va trebui să pozează cer-
tificate că a lucrat într-un atelier de potcovărie cel puțin cinci ani,
sau ca călău potcovar cel puțin 3 ani. El va trece un examen în
fața unei comisii formate din directorul școlii, profesorul de medi-
cină operatoare și potcovitul normal și patologic și maestrul-potcovar
șef. Examenul va constă din trei probe practice, al căror număr
și obiect se va fixa de către comisia examinatoare.

Art. 33. — Pentru a fi admis ca călău potcovar de clasa III,
un candidat va trebui să pozează un certificat că a lucrat într-un
atelier de potcovărie cel puțin trei ani și să depona un examen
în fața comisiei prevăzute la art. 32.

Ucenicii din atelierul de potcovărie al școlii vor fi și ei admiși
după trei ani de practică a trece examenul de călău potcovar
clasa III.

Înmatricularea la gradul de călău potcovar de clasa II și de clasa
I se va face fără alt examen, în urma recomandării comisiei
profesorelor.

Art. 34. — Pe lângă atelierul de potcovărie al școlii se va
înființa o școală de maeștri potcovari. Diploma de maestru-potcov-
ar liberat al acestei școli se va bucura de toate drepturile acor-
datele prin legea meseriei.

Modul de funcționare al școlii de maeștri-potcovari se va
hotărî prin regulament.

CAP. VI

Dispoziții tranzitorii

Art. 35. — Toate legile, regulamentele și dispozițiile contrarii
legii de față sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților, în ședința dela
21 Martie anul 1909, și s'a adoptat cu majoritatea de șasezeci și
șase voturi, contra unu.

Președinte, M. Plerekyde.
(L. S. A. D.)

Secretar, N. Racotă.

Această lege s'a votat de Senat, în ședința dela 21 Martie anul
1909, și s'a adoptat cu unanimitate de puterți de voturi.

Vicepreședinte, Costescu Comăneanu.

Secretar, C. C. Danilescu.

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie învestită cu
sigiliul Statului și publicată prin *Monitorul Oficial*.

Dat în București, la 27 Maia 1909.

Carol.

Ministrul instrucțiunilor
publice și al cultelor,
Sp. Haret.

Ministrul de justiție,
T. Stefan.

No. 1.831.

Regulament al școlii superioare de medicină veterinară

CAP. I

Cursuri, conferințe, lucrări practice și excursii

Cursuri

Art. 1. — Științele prevăzute la art. 3 din legea de organizare
a școlii superioare de medicină veterinară sunt repartizate pe 5 ani
de studiu, precum urmează:

ANUL I

1) Chimia biologică cu toxicologia (partea chimică); 2) Ana-
tomia descriptivă; 3) Istologia generală; 4) Embriologia; 5) Fizi-
c; 6) Teratologia.

ANUL II

1) Botanică; 2) Zoologia; 3) Fiziologia cu istologia comparată;
4) Parasitologia; 5) Agronomia; 6) Potcovit normal (igienic); 7)
Exteriorul animalelor domestice.

Facsimil nr. 1 – Legea nr. 1824 din 27 Mai 1909, Legea Haret-Athanasiau, care cuprinde în total 34 articole și este însoțită de un Regulament de funcționare.

LEGEA TRANSFORMĂRII ȘCOALEI SUPERIOARE DE MEDICINĂ VETERINARĂ ÎN FACULTATE

Expunere de motive

Încă dela anul 1900, de când în școala superioară de medicină veterinară condițiile de admitere pentru candidați erau, ca și pentru celelalte instituții similare înglobate în Universitate, de a avea 8 clase de liceu, s'a constatat că această școală a fost scoasă într-o stare de inferioritate față de celelalte instituții școlare în cari condițiile de admitere erau egale, în special față de facultatea de medicină umană, deși amândouă au fost înființate în același timp de către medicul general Carol Davila, în aceeași condiții, cu studii asemănătoare, într-o dată și una și alta suau ramuri ale biologiei, dar cu aplicări diferite.

Având în vedere că:

1. Școala superioară de medicină veterinară este organizată după tipul universitar încă dela 1909;
2. Studenții nu suau admisi decât cu 8 clase de liceu;

Având în vedere că:

3. Corpul profesoral este recrutat, ca și la toate facultățile, în baza studiilor făcute în jură și în străinătate, precum și a lucrărilor originale;

Având în vedere că:

4. Studiile ce se predau în această școală suau universale și asemănătoare celor dela facultatea de medicină umană, iar unele se fac împreună cu studenții acestei facultăți și cu acei dela facultatea de științe;

Având în vedere că:

5. Durata cursurilor este de 5 ani, în plus cel puțin 6 luni pentru prepararea în laboratoarele școlii a unei teze originale, și în baza căreia se obține numai titlul de medic veterinar;

Având în vedere că:

6. Senatul universitar din București, într'un consiliu ținut în luna Februarie 1920, a fost de avis, ca școala de medicină veterinară să fie transformată în facultate de medicină veterinară;

Având în vedere că:

7. Fostul ministru al instrucțiunii publice, d. profesor Borcea,

a depus în Parlamentul de sub guvernul d-lui Vaida un astfel de proiect, dar dizolvându-se în acel timp Parlamentul, legea nu s'a putut vota;

Având în vedere că:

8. Transformarea școlii de medicină veterinară nu necesită nici o schimbare în plus pentru Stat, întrucât se actualizează are laboratorii necesare pentru bunul mers al învățământului, iar venitul net ce p-l crează prin consultații și prepararea de servicii în trecut cifra de 500.000 lei;

Având în vedere că:

9. Necesitatea de a se crează cât mai mulți medici veterinari pentru satisfacerea nevoilor economice ale țării și păstrarea unei cât mai severe igienă publice, precum și lipurile mari de medici veterinari militari, evidențiate și mai mult decât cu intrarea hoțurilor în țară, întru cât pentru România interzicerea nu există decât o singură școală de medicină veterinară;

Având în vedere că:

10. Necesitatea de a se atrage către această ramură a științei medicale cât mai mulți tineri.

Supunem aprobării d-voastră următorul proiect de lege pentru modificarea articolelor următoare din legea învătământului de medicină veterinară, promulgată prin decretul regelui No. 1824 din 27 Mai 1909 și publicată în Monitorul Oficial No. 51 din 4 Iunie 1909.

MINISTERUL ÎNSTRUCȚIUNII

FERDINAND I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La fost de fost și ăstăzi, astăzi:

Corpurile legislative au votat și adoptat, și Noi sancționăm ceea ce urmează:

LEGEA

Art. unic. Art. 1, 6 și 23 se modifică astfel:

Art. 1. Învătământul medicilor veterinari se dă în facultatea de medicină veterinară, care se încorporează universității din București.

Art. 6. Personalul didactic al facultății de medicină veterinară se compune din profesori titulari, conferențieri, șefi de lucrări și asistenți. Ei suau auxiliarii corpului didactic al celorlalte facultăți.

Art. 23. Facultatea de medicină veterinară conferă diplome de doctor în medicină veterinară după normele celorlalte facultăți. Pon-

tru obținerea ei, candidatul va trece examenul studiilor cari se predau în facultate în 5 ani și va susține o teză, care va fi o lucrare originală.

Diplomele obținute conferă posesorilor toate drepturile prevăzute de legi și regulamente.

Acastă lege s'a votat de Senat în ședința dela 5 Iulie anul 1921 și s'a adoptat cu majoritate de șaptezece voturi, contra patru.

Vice-președinte, G. Mironescu.

(L. S. S.)

Secretar, E. Melidon.

Acastă lege s'a votat de Adunarea deputaților în ședința dela 19 Iulie anul 1921 și s'a adoptat cu majoritate de una sută nouă voturi, contra două.

Vice-președinte, Dr. Avram Imbroane.

(L. S. A. D.)

Secretar, D. Lazăr Iacob.

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului și publicată în Monitorul Oficial.

Dat în București, la 22 Iulie 1921.

(L. S. St.)

FERDINAND

Ministru instrucțiunii ad-interim,

G. Argetoianu.

Ministru justiției,

M. Antonescu.

No. 3.429.

Facsimil nr. 2 – Legea transformării Școlii superioare de medicină veterinară în FACULTATE, nr. 3429 din 22 iulie 1921, ce cuprinde Expunerea de motive, în număr de 10, care modifică doar art. 1, 6 și 23 din Legea nr.1824 din 27 mai 1909, Legea Haret-Athanasie care are în total 34 articole.

Laboratoarele erau efectuate ca și în perioada anterioară transformării Școlii în Facultate, durata studiilor a fost de 5 ani, examenele se susțineau la fiecare materie prin prezentarea la trei probe (scris, oral și probă practică), se susținea o teză pentru obținerea titlului de doctor în medicină veterinară etc., în plus, se prevedea ca teza de doctorat să fie o lucrare originală executată în laboratoarele facultății, candidatul urmând să prezinte odată cu manuscrisul tezei și avizul departamentului sau laboratorului în care a lucrat și prin aceasta trebuind să se facă proba că, studentul a lucrat cel puțin 6 luni asupra subiectului. Era necesară și opinia asupra valorii lucrării pentru obținerea titlului de doctor în medicină veterinară.

S-a realizat, de asemenea, o repartizare mai judicioasă a disciplinelor (3, 37, 38). Urmărindu-se aceste îmbunătățiri, s-a ajuns în anul 1923 ca disciplinele și profesorii repartizați să fie după cum urmează: – Anatomie descriptivă și topografică – C. Gavrilesco (1, 3, 6, 12, 14, 28); – Patologia și clinica medicală – I. D. Poenaru (1, 3, 6, 42); – Anatomia patologică și microbiologia – P. Riegler (13, 18, 22, 34, 35); – Istologia generală și fiziologia animală – I. Athanasiu (1, 3, 6, 15); – Patologia și clinica boalelor contagioase – C. Motaș (1, 3, 6, 30); – Poliția sanitar-veterinară – C. Motaș; – Jurisprudența veterinară – C. Motaș; – Patologia și clinica chirurgicală – Gh. Udrișchi (1, 3, 6, 17); – Farmacodinamia și terapia generală – Gh. Slavu (1, 3, 6, 43); – Medicina experimentală și igiena – Al. Ciucă (11, 19, 23); – Parazitologia și inspecția sanitar-veterinară a alimentelor – I. Ciurea (1, 3, 6, 20, 21, 25, 26, 27); – Chimia biologică – R. Vlădescu (1, 3, 6, 42); – Zootehnia și exteriorul animalelor domestice – Gh. K. Constantinescu (3, 6, 29); – Fizica medicală (la Facultatea de științe) – C. Niculescu; – Botanica medicală (la Facultatea de științe) – Tr. Salacolu; – Zoologia descriptivă – A. Popovici-Bâznoșeanu; – Medicina operatoare și clinica obstetricală – Mihail Fălcoianu (3, 6); – Embriologie și teratologie – I. Drăgoiu (1, 3, 6); – Siderotehnia – I. Bucică (3, 6).

Luându-se în calcul necesitățile pregătirii complexe a medicului veterinar în raport de nevoile și nivelul de dezvoltare al societății românești din acea perioadă, precum și de nevoile practice din teren, în data de 15 Octombrie 1925, Ministerul Agriculturii cere Ministerului Instrucțiunii Publice să creeze, pe lângă programa existentă, șase conferințe, respectiv: – Conferința asupra laptelui și produselor derivate; – Conferința asupra apiculturii cu patologie apicolă; – Conferința asupra pisciculturii;

– Conferința asupra sericiculturii cu patologia specifică; – Conferința industriilor animale; – Conferința asupra economiei rurale și agronomiei.

Evoluția socială, dezvoltarea învățământului în general, precum și noile nevoi ale facultății, impuneau elaborarea unei noi reglementări legislative privind funcționarea facultății de medicină veterinară astfel, se trece la elaborarea unui nou regulament. Ministerul Instrucțiunii aprobă raportul nr. 114.137 din anul 1928, ce cuprindea această îmbunătățire a programei, fiind promulgat de Regele Mihai I, prin Decretul nr. 175 din 25 Ianuarie 1929 (Facsimil nr. 3), adică momentul intrării în vigoare a unui nou regulament al Facultății de Medicină Veterinară din București.

După transformarea școlii în facultate, numai după câțiva ani, se constată o creștere a numărului studenților înscriși. Dacă în anul universitar 1924–1925 facultatea avea un număr de 201 studenți (din care numai 5 erau fete), în anul universitar 1927–1928, numărul studenților ajunge la 300 (din care 9 fete). Odată cu această creștere a populației universitare, spațiile necesare procesului de învățământ devin insuficiente. Încercând o rezolvare, conducerea facultății ia hotărârea ca o parte a căminului studențesc să fie transformat în laboratoare și săli de curs. Se amenajează două amfiteatre și se construiesc, pe lângă sala de consultație, o sală de operație și un serviciu de radiologie.

Prevederile referitoare la calitatea de student și obligațiile acestuia răspundeau unor necesități imediate și anume: – Susținerea unui examen la înscrierea în facultate; – Durata școlarizării de 5 ani nu se modifică, dar crește numărul materiilor de specialitate eșalonate pe fiecare an; – Examenele pentru obținerea diplomei de doctor în medicină veterinară se stabilesc la șase; primele cinci examene se dau la finele fiecărui an de studiu și se referă la materia parcursă în anul respectiv, cel de al șaselea examen se susține la finalul anului V; – Examenele constau din două probe: o probă practică și una orală, dar proba practică fiind eliminatorie. După promovarea celor cinci examene se susține o teză de doctorat tipărită; – Tema lucrării pentru obținerea diplomei de doctor în medicină veterinară se lasă la alegerea candidaților. Subiectul se anunță în scris decanatului avizat de profesorul conducător de lucrare; – Termenul de întocmire al tezei este de șase luni.

MIHAI I.

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitorii, așdulate:

Asupra raportului ministrului Nostriu secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii cu Nr. 114.137 din 1928,

Am decretat și decretăm.

Art. 1. Aprobăm alăturatul proiect de regulament al facultății de medicină veterinară din București.

Art. 12. Ministrul Nostriu secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii este înstrăinăt cu aducerea la îndeplinire a prezentului decret.

Dat în București, la 25 Ianuarie 1929.

În numele Măiestritului Sale Regelui Mihai I.

Nicolae, Principe al României.

Miron, Patriarhul României.

George Burdagan

Ministrul Instrucțiunii,

N. Costăcheșcu.

Nr. 175.

Regulamentul Facultății de medicină veterinară

CAPITOLUL I

Art. 1. — Inscriserea în Facultatea de medicină veterinară se face dela 1-15 Octombrie la secretariatul Facultății.

Dela 15 Octombrie până la 1 Noiembrie se mai pot acorda înscrieri de către decan în cazuri speciale bine motivate.

Art. 2. — Pentru a fi înscris în Facultatea de medicină veterinară, candidatul va alătura cererii sale următoarele acte:

a) Diploma de bacalaureat și certificatul anului preparator;

b) Actul de naștere;

c) Consumămintul părinților sau al tutorilor pentru înscriere, când studentul este minor.

Secretariatul va elibera o chitanță, după un formular dat, cu Nr. și data de înregistrare a cererii, precum și numărul actelor depuse.

Aceste vor forma un dosar al studentului și se vor păstra la secretariatul Facultății până la terminarea studiilor sau până la exmatriculare.

Studentul înscris este obligat a-și declara domiciliul la secretariatul Facultății, ca și orice schimbare de domiciliu.

Art. 3. — Dosarul fiecărui student va mai conține pe lângă cererea de înscriere cu actele sale:

a) Formularul în care se înscrie numele, pronumele, înscrupțiunile, examenele și toate actele studentului;

Aplicatura și boalele albinelor.

Art. 11. — La începutul fiecărui an școlar consiliul profesoral fixează programul materiilor pe zile și ore de cursuri, lucrări practice și conferințe. Acest program se va afișa la cancelaria decanului, la laboratorii, clinici, spitale și institutele facultății.

Modificări în acest program se vor putea introduce numai cu anunțarea și aprobarea decanului.

Art. 12. — Cursurile de boale contagioase, de inspecția alimentelor de origine animală, de zootehnie și genetică, de clinica obstetrică, de clinică contagioasă și de polipe sanitare, de agromie, vor fi însoțite de excursii care se vor face la sărbători și vacanțe sau oricând, cu avizul decanului.

Pentru inspecția alimentelor studenții din anul V vor face un stagiu de abator dela 1 Martie la 15 Mai, în serii care vor fi fixate de decan.

Pentru clinici, zootehnie, igienă veterinară, studii laptești, studenții din anul IV și V vor face în serii stagii speciale în vacanța mare la instituțiile și stațiunile zootehnice ale Statului și la clinicele și institutele facultății, după un program stabilit de profesorii respectivi.

Toate stagiile sunt obligatorii.

Art. 13. — Studenții vor face lucrări practice și exerciții în laboratorii, infirmerii, spitale și institutele facultății, paralel cu cursurile și conferințele teoretice după programul stabilit.

Pentru istologia normală și patologică, microbiologia, studenții sunt obligați a face câte o colecție de preparate microscopice. La clinici studenții vor redacta foi de observații care vor fi vizate de șefii de clinici și profesorii respectivi.

La zootehnie studenții vor alicti la fișele stagiilor zootehnice memorii sau observații după un program special.

La anatomia patologică vor redacta procese-verbale de autopsie, din care unul va fi prezentat la examenul de doctorat.

La polipe sanitare, jurisprudență și medicina legală, studenții se vor exercita cu redactarea de acte corespunzătoare.

Art. 14. — Cursurile, conferințele și lucrările practice vor fi terminate în fiecare an școlar.

Art. 15. — Conferințele, deocâzi, șefii de lucrări și de clinici sau chiar persoane străine de învățământ, dar având o pregătire specială vor putea fi înscrinși cu predarea unor anumite părți din materiile, cu avizul consiliului facultății și a senatului universitar.

Art. 16. — Catedrele astăzi existente la punerea în vigoare a acestui regulament sunt următoarele:

1. Chimia biologică.
2. Anatomia comparată și anatomia topografică.
3. Fiziologia comparată a animalelor domestice.
4. Zoologia, parazitologia, inspecția sanitară a alimentelor de origine animală și industriile anexe.
5. Farmacologia, toxicologia și terapia generală, farmacia și arta de a formula.

didatul putându-se supune la un examen de materiile care nu sunt în programele Facultății sau școlilor superioare de unde are diploma sau certificatele.

CAPITOLUL III

Art. 3. — Invățământul medicinei veterinare se predă în Facultatea de medicină veterinară. Studiile durează 5 ani.

Art. 10. — Cursurile Facultății de medicină veterinară cu lucrările practice corespunzătoare sunt următoarele:

Zoologia.

Botanica.

Chimia.

Fizica biologică.

Anatomia comparată descriptivă a animalelor domestice.

Istologia comparată, embriologia și teratologia.

Fiziologia comparată a animalelor domestice.

Farmacologia și toxicologia.

Chimia biologică.

Parazitologia.

Anatomia topografică.

Anatomia patologică.

Microbiologia.

Patologia generală și experimentală.

Igienă animalelor domestice.

Patologia și semiologia medicală.

Patologia și semiologia chirurgicală.

Patologia boalelor contagioase.

Obstetrică și ginecologie.

Terapia generală.

Artă de a formula.

Medicina operatorie.

Inspecția sanitară a alimentelor de origine animală și industriile anexe.

Legislația veterinară cuprinzând polipe sanitare veterinare.

Medicina legală veterinară, jurisprudența comercială veterinară.

Patologia și sicrotehnica podologică.

Exteriorul animalelor domestice.

Zootehnia generală și genetică.

Zootehnia specială.

Studiul alimentației animalelor.

Studiul lapteului.

Clinica medicală.

Clinica boalelor contagioase.

Clinica chirurgicală.

Clinica obstetrică și ginecologică.

Agromia și economia rurală.

Piscicultura și boalele peștilor.

Sericicultura și boalele viermelor de mătase.

Facsimil nr. 3 – Ministerul Instrucțiunii Publice va aproba raportul nr. 114.137 din anul 1928, pentru îmbunătățirea Regulamentului Facultății de Medicină Veterinară, fiind promulgat de Regele Mihai I, Decretul nr. 175 din 25 ianuarie 1929

Corpul didactic în anul 1931 (Fig. 2) al Facultății de Medicină Veterinară din București, era format din absolvenții acesteia, dar cu stagii de specializare în străinătate.

Fig. nr. 2 – Corpul didactic al Facultății de Medicină Veterinară din București, în anul 1931

de la stânga la dreapta, în primul rând: R. Vlădescu, I. Ciurea, Gh. Udrischi, I. Poenaru-decan, P. Riegler, Gr. Slavu, Al. Ciucă; rândul II, în picioare: Fr. Popescu, Gh. Nichita, Gh. Iliescu, M. Fălcoianu, Gh. K. Constantinescu; rândul III: H. Dagonfski, I. Bucică, I. Bădescu, E. Apostoleanu, M. Mihăilescu; rândul IV: N. Tuschak, D. Nicolau, V. Soituz, Al. Vechiu, Al. Panu, I. Borcilă; rândul V: V. Stamo, P. Homutov, O. Vlăduțiu, V. Gheție.

După anul 1929, în activitatea facultății se resimt urmările crizei economice din anii 1929–1933, dar și de măsurile luate de Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor (ministere contopite); în timpul ministeriatului, îndeosebi a lui Nicolae Costăchescu. Reducerea finanțării de la buget impune anumite restricții administrative cum ar fi: radierea unor posturi de asistenți și preparatori, sistarea acțiunii de dotare a laboratoarelor cu aparatură, restrângerea achiziționării de materiale de laborator consumabile, restrângerea cheltuielilor prevăzute în bugetul anual pentru efectuarea cercetării științifice la catedre etc. (39).

În anul 1931, prof. Gheorghe Udrischi (17) a fost ales *senator de Suceava*, participând la alegeri ca independent – în legislația 1931–1932 sub

Guvernul condus de Nicolae Iorga, propus în calitate de medic veterinar originar din Fălticeni, precum și cea de om de știință, nefăcând parte din niciun partid politic. A făcut cunoscută parlamentarilor români, activitatea corpului didactic și a studenților din Facultate, organizând și o vizită la FMV din București (Fig. nr. 3).

Fig. nr. 3 – Vizita delegației, în frunte cu Nicolae Iorga, președintele Consiliului de Miniștri și Ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor, la Facultatea de Medicină Veterinară, însoțită de profesorul Gh. Udrischi (cel cu pălăria în mâna dreaptă), *senator independent de Suceava, ca om de știință*, în legislația 1931-1932 sub guvernul condus de Nicolae Iorga.

Cu toate că eforturile cadrelor didactice mențin activitatea instructivă la standarde superioare, noua situație impune elaborarea în anul 1936 a unui nou regulament gândit în sensul îmbunătățirii activității generale, dar nu se aduc schimbări organizatorice majore față de regulamentul din anul 1929, el prevede funcționarea a 15 catedre și 5 conferințe, durata studiilor rămânând la 5 ani, iar examenele de doctorat rămân în număr de 6, fiind finalizate cu susținerea unei teze originale, tipărite.

Legiuirile din anul 1929 și cele din 1936 vor fi modificate abia în anul 1938, când prin noi prevederi legislative, se încearcă unele îmbunătățiri ale activității didactice și de cercetare științifică, se constată totodată o creștere permanentă a numărului studenților înscriși, atât din România Reîntregită, cât și din unele țări din Balcani, se ajunge ca, după 1936, facultatea să aibă peste 400 de studenți înscriși, dintre aceștia 37 erau fete (Tabelul nr. 1), acest prag nu va mai fi depășit până în anul 1948, date publicate de istoricul Ovidiu Bozgan (www.muzeulbucurestiu-lui.ro/www.cimec.ro). Drept urmare, are loc și creșterea numărului de medici veterinari practicieni, care ajunge în anul 1924, la o încărcătură

adecvată, pentru fiecare medic veterinar pe: ținuturi, km², comune, animale (Tabelul nr. 1).

**TABEL CU STUDENȚII ÎNSCRIȘI LA MEDICINĂ VETERINARĂ
1918-1940**

An universitar	Total studenți	Băieți	Fete	Studenți de origine etnică română
1918-1919	46	–	–	–
1919-1920	101	–	–	–
1920-1921	128	–	–	–
1921-1922	121	–	–	81
1922-1923	160	–	–	–
1923-1924	169	–	–	–
1924-1925	201	196	5	129
1925-1926	189	184	5	110
1926-1927	228	221	7	136
1927-1928	300	291	9	211
1928-1929	333	326	7	229
1929-1930	326	314	12	272
1930-1931	389	375	14	328
1931-1932	427	403	24	388
1932-1933	438	403	35	391
1933-1934	442	396	36	380
1934-1935	402	364	38	353
1935-1936	401	364	37	346
1936-1937	406	372	34	325
1937-1938	445	408	37	379
1938-1939	425	394	31	367
1939-1940	419	393	26	355

Tabel nr. 1 – Încărcătura pentru fiecare medic veterinar pe ținuturi: km², comune, nr. de animale

Nr. crt.		km ²	comune	nr. animale
1.	Moldova	637	11	28.752
2.	Muntenia	589	8	16.367
3.	Oltenia	863	22	37.535
4.	Dobrogea	969	8	29.304
5.	Basarabia	822	30	35.556
6.	Bucovina	298	10	11.371
7.	Transilvania	403	16	15.027
România în medie		500	14	20.000

Tabel nr. 2 – Studenți înscriși la medicină veterinară (1918-1940)

Ulterior, prin „Legea pentru modificarea și completarea legilor privitoare la învățământul superior”, apar schimbări și în planul de învățământ al facultății de medicină veterinară din București, ajungându-se la o structură specială; Numărul catedrelor se reduce la 13, iar cel al conferințelor crește la 7, modificarea realizându-se prin contopirea unor catedre și crearea altora.

– Catedra de microbiologie și anatomie patologică este despărțită în două catedre: Microbiologie și respectiv Anatomie patologică;

– Catedra de parazitologie și inspecția sanitară a alimentelor este transformată în: Catedra de zoologie și parazitologie, cu o conferință de inspecția alimentelor;

– Catedra de igienă veterinară și patologie generală a fost transformată în Catedră de igienă și alimentație;

– Catedra de patologie și clinică chirurgicală în: Catedra de medicină operatoare și patologie;

– iar Catedra de obstetrică, patologie și clinică bovină sunt contopite într-o catedră și o conferință.

Dar aceste schimbări, modificări, comasări și denumiri ale catedrelor nu au dus la îmbunătățirea muncii didactice, fapt că numai la câțiva ani s-a considerat necesar să se intervină din nou, preconizându-se o îmbunătățire a procesului de învățământ. Schimbarea a constat din nou în regrouparea disciplinelor incluse în programa de învățământ, din aceasta rezultând 14 catedre și 7 conferințe. Evident, aceste modificări succesive vizau, o mai bună organizare și funcționare a procesului instructiv-educativ.

De altfel, așa cum s-a mai menționat, realizarea acestui deziderat va face ca, după anul 1940, să se producă o nouă creștere a numărului candidaților care s-au înscris la examenul de admitere. Sporirea numărului de candidați a permis desigur o mai bună selecție (a se vedea datele din Tabelul nr. 1), dar, de bună seamă, în situația dată, creșterea numărului de studenți care urmau cursurile facultății creau unele dificultăți în realizarea unui învățământ performant, deoarece spațiile rezervate studiului, laboratoarele și sălile de curs, devenise deja insuficiente.

Având în vedere depășirea competențelor din partea unor profesioniști, spre exemplu, cea a corpului agronomilor, care tindeau din ce în ce mai tare ca problemele legate de creșterea animalelor, deci cele zootehnice, să le revină în totalitate, se explică faptul că în data de 15 decembrie 1942 este lansat concursul pentru proiectarea campusului Institutului de Agronomie din București, amplasat în B-dul Mărăști nr. 59, unde conform documentației tehnice, arhitecții trebuiau să aibă în vedere următoarele aspecte menționate la punctul 5, care se refereau la pavilionul producției animale ce urma să cuprindă: zootehnia, anatomia și fiziologia animală, medicina veterinară, pescuit și piscicultură, zootehnia animalelor mici, lăptăria. Apoi, concursul pentru construcția campusului agronomie, s-a încheiat în

data de 1 iunie 1943, fiind depuse nu mai puțin de 16 proiecte, câștigător fiind desemnat arhitectul Alexandru Zamfiropol.

Acele prevederi, menționate la punctul 5, nu s-au mai realizat, întrucât, în România interbelică se construise și era, deja, de mai mulți ani, în stare de funcționare (din anul 1930), în cadrul Facultății de Medicină Veterinară, arondată Universității din București, un institut de profil și anume: INSTITUTUL NAȚIONAL ZOOTEHNIC, ctitoria principală a profesorului Gh. K. Constantinescu. Acesta a fost construit între anii 1926–1930, în baza *Legii pentru creșterea, îmbunătățirea și apărarea sănătății animalelor*, votată de către Parlament în Decembrie 1925, și promulgată în ianuarie 1926. Tot prof. Gh. K. Constantinescu a întocmit și primul program de activitate și cercetare, prin care au fost stabilite și formulate problemele care trebuiau cercetate prioritar, cea dintâi fiind studierea și cunoașterea materialului zootehnic existent în țara noastră. Atât modul de organizare, cât și planul activității de cercetare, oglindite în analele și publicațiile periodice ale Institutului, au stârnit aprecieri elogioase și admirație din partea oamenilor de știință din întreaga lume.

Prof. Gh. K. Constantinescu a organizat pentru prima dată în țară rețeaua de centre pentru colectarea, transportul și distribuirea laptelui și derivatelor lactate în condiții igienice, în jurul orașelor și zonele industriale. A inițiat (la stațiunile experimentale ale Institutului Național Zootehnic și unele gospodării sătești) demonstrații practice pentru prepararea și folosirea nutrețului murat (silozului) în alimentația animalelor, îndeosebi a bovinelor, metodă de preparare necunoscută până atunci în țara noastră.

Pe lângă Institutul Național Zootehnic, de numele profesorului Gh. K. Constantinescu se leagă înființarea diferitelor instituții și formațiuni zootehnice, ca și inițierea numeroaselor acțiuni cu caracter organizatoric, demonstrativ și propagandistic etc., prin care știința și metodele zootehnice au pătruns treptat în lumea satelor. În acest scop, el i-a atras pe micii crescători de animale în asociații profesionale, a înființat secții zootehnice în câteva localități din provincie – filiale ale Institutului Național Zootehnic, a organizat expoziții zootehnice pentru cele mai productive rase de animale, precum și cursuri pentru cei mai buni crescători, cu acordarea de premii în bani.

Menționăm că, în anul 1924, din inițiativa Asociației Generale a Medicilor Veterinari din România, a fost organizat primul *Congres*

Național Zootehnic și Igienă Veterinară, care s-a desfășurat în zilele de 12–14 Septembrie în inima Ardealului, la Cluj. Concomitent cu desfășurarea Congresului a avut loc și Expoziția Zootehnică a Ardealului și Banatului. Detalii privind acest Congres se găsesc în Buletinul Direcției Generale Zootehnice și Sanitare Veterinare, Anul V, No. 6–8 Iunie-August, 1924 (Fig. nr. 4).

Medaliile dedicate crescătorilor de animale sunt prezentate pe coperta 4 a Buletinului Direcției Generale Zootehnice și Sanitare Veterinare, Anul V, No. 6–8 Iunie-August, 1924 (Fig. nr. 5).

Comitetul de organizare al primului *Congres Național de Zootehnie și Igienă Veterinară*, cu caracter științific de pe tot cuprinsul României Reîntregite, a fost alcătuit din specialiști din cercetarea zootehnică, din rețeaua medical-veterinară și din învățământ (Fig. nr. 6).

Sub auspiciile Ministerului Agriculturii și Domeniilor au fost organizate expoziții zootehnice județene, pentru care au fost bătute medalii, spre exemplu pentru anul 1925 (Fig. nr. 7).

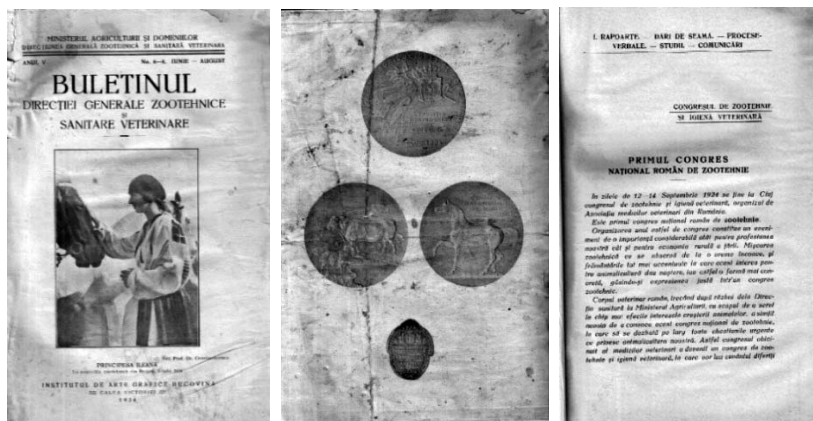

Fig. nr. 4 – Buletinul Direcției Generale Zootehnice și Sanitare Veterinare, Anul V, No. 6-8, iunie-august, 1924: coperta 1, foto principesa Ileana (stânga); coperta 4, medalii (mijloc); raport la primul Congres național român de zootehnie (dreapta)

Fig. nr. 5 – Medalii dedicate crescătorilor de animale, prezentate pe coperta 4 a Buletinului Direcției Generale Zootehnice și Sanitare Veterinare, Anul V, No. 6 – 8 iunie – august 1924.

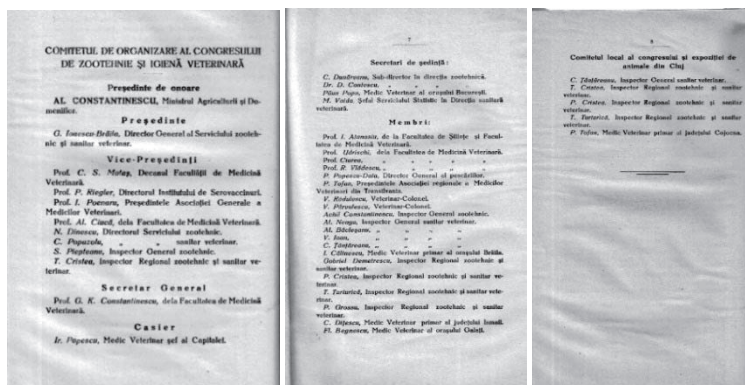

Fig. nr. 6 – Comitetul de organizare al primului Congres Național de Zootehnie și Igienă Veterinară, din 12-14 septembrie 1924, care s-a ținut în aula Academiei Agricole din Cluj.

Fig. nr. 7 – Expoziții zootehnice județene organizate de Ministerul Agriculturii și Domeniilor când au fost bătute medalii: fără specificarea anului (stânga); cele pentru anul 1925 (mijloc); specii de animale prezentate (dreapta).

Pe data de 8 octombrie 1925, la Chișinău, se deschide prima Expoziție a Basarabiei la care a participat familia regală în prezența regelui Ferdinand, reginei Maria, primului ministru I. Brătianu, altor membri ai guvernului și delegaților din orașele și satele din Basarabia.

Expoziția Generală și târgul de mostre s-au desfășurat în Palatul Sfatului Țării (Fig. nr. 8), acolo unde cu 7 ani în urmă se decisese Unirea Basarabiei cu România. Pe teritoriul din împrejurimi au fost amenajate numeroase pavilioane, în care au fost amplasate 21 de secții care prezentau cultura tradițională a ținutului și nu numai. Portalul principal al expoziției se găsea pe str. M. Kogălniceanu colț cu actuala str. S. Lazo. Cu această ocazie au fost construite porțile de intrare la expoziție, iar fiecare participant și-a amenajat câte un pavilion. La expoziție au participat țări europene ca: Italia, Franța, Polonia, Cehoslovacia și țara gazdă, România. Din partea Basarabiei au fost deschise Pavilionul metalurgic și Pavilionul agricol de păsări și animale. Ca vizitatorii să se relaxeze la expoziție era instalat și un scrânciob, care era folosit atât de adulți cât și de copii. Poze de la Expoziția Metalurgică și Agricolă din 1925 sunt în expoziția Muzeului de Istorie al Orașului Chișinău.

Fig. nr. 8 – Expoziția Generală și târgul de mostre din Chișinău: portalul principal al expoziției de pe str. M. Kogălniceanu (stânga); Palatul Sfatului Țării (mijloc); festivitatea de inaugurare a expoziției din 8 octombrie 1925

În cadrul României Reîntregite, Chișinăul găzduia una dintre cele mai cosmopolite și cochete expoziții internaționale. Următoarea expoziție de acest gen a fost inaugurată în 1933. Ajuns acum în ruine, în acea perioadă, spațiul prezenta o adevărată oază de modernitate și de bun gust. Construcțiile prezentate în imagini au fost completamente distruse de către sovietici la începutul anilor 1960, cu excepția Palatului Sfatului Țării, care astăzi găzduiește Academia de Muzică, Teatru și Arte.

Evenimentele politice de după 23 August 1944 au adus întregului învățământ românesc, schimbări de structură și organizare. Așa cum era firesc, schimbările s-au răsfrânt și asupra învățământului de profil fiind determinate în parte, de noua politică agrară a regimului totalitar.

Primii ani de după 1944 evidențiau consecințele secătuirii potențialului național datorită îndelungatei acoperiri a nevoilor frontului și a distrugerilor pricinuite de trecerea trupelor străine și, mai apoi, de staționarea armatei sovietice pe teritoriul României. Se adăuga la acestea, mobilizarea populației în alte domenii și priorități, cu scoaterea ei din circuitul productiv. Erau apoi pierderile de vieți omenești, pe front sau în condiții restrictive și, în sfârșit, era acea secătuire a economiei prin exodul tuturor resurselor sale; exodul peste graniță a bogățiilor țării prin sovromurile vremii, ordonate în eşaloanele marilor despăgubiri de război pe care România a trebuit să le plătească. A trecut apoi și răstimpul necesar noilor forțe politice să se organizeze și să ia conducerea și astfel a început epoca *reformelor* și *contrareformelor* într-o conjunctură de cataclism social, iar schimbările survenite în învățământ, schimbări care au avut o bază „socială”, o motivație economică și un suport politic, s-au inspirat constant din realitatea țării vecine, copiind de fapt *ad literam*, modelul sovietic.

Noua orientare se conturează odată cu instalarea guvernului Petru Groza la 6 martie 1945, guvern al cărui prim pas 1-a constituit „Legea pentru înfăptuirea reformei agrare”, publicată în Monitorul Oficial din 23 martie 1945. Au fost expropriate 1.468.000 ha suprafață din care 1.109.000 ha au înglobat loturile de împrăștiere pentru 918.000 de țărani, iar pe restul pământului (359.000 ha) s-au înființat gospodării agricole de stat și ferme experimentale și didactice. „Măsura” a eliminat marea proprietate agricolă și a marcat, în același timp, începutul etatizării și colectivizării agriculturii românești. „Motivația” a constituit-o necesitatea ca producția agricolă să fie în măsură de a răspunde cerințelor economiei moderne, de unde apare relevantă ideea cooperativizării, deziderat care a căpătat realitate

prin hotărârea plenarei din 3–5 martie 1949. „Înscrierea în colectivă” s-a realizat printr-un proces îndelung (1949–1962), liberul arbitru fiind susținut de metode coercitive.

Procesul a cunoscut practic două etape: etapa întovășirilor, ca formă intermediară între proprietatea privată și cea colectivă, și etapa cooperativelor agricole (în 1963 existau deja 1250 de întovășiri, însumând 239.100 de familii). Politica agrară a regimului prevedea dezvoltarea unui sector de stat format din ferme mari producătoare de semințe, animale de rasă, producție vegetală etc. Suprafața acestor unități de stat a fost inițial de 245.000 ha., la care se adaugă în 1949 (Decretul nr. 83 publicat în M.O. la 1 Martie 1949), încă 472.000 ha. Față de acest potențial agricol, producția zootehnică s-a structurat și ea de o manieră adecvată.

S-au construit începând cu anul 1964, mari complexe de creștere a animalelor și s-a prevăzut o sporire continuă a efectivelor care le populau, fapt care a cerut suplimentarea personalului distribuit în sectorul zootehnic, personal specializat. Toate acestea vor determina o anume: „gândire” și „regândire” periodică a organizării învățământului de specialitate, zootehnic și medical-veterinar.

B. Soarta Facultății de Medicină Veterinară după intrarea în vigoare a Legii învățământului din 3 August 1948

Între obiectivele principale ale Legii învățământului din 3 august 1948, „Decretul nr. 175”, s-au aflat: formarea tinerilor în spirit comunist, controlul strict al școlilor elementare, medii și superioare, prin suprimarea autonomiei universitare, precum și asigurarea cadrelor pentru planul de industrializare, prin extinderea învățământului tehnic mediu și superior.

Școlile particulare, inclusiv cele confesionale sunt naționalizate, Academia Romană este transformată în Academia Republicii Populare Române, profesorii vechii orânduiri sunt dați afară și chiar trimiși în închisori fără judecată, printre care și prof. medic veterinar Alexandru Ciucă. De o deosebită importanță s-a dovedit a fi articolul 32 care prevedea în mod expres: *Actualele facultăți și școli de învățământ superior vor fi restructurate conform prezentei legi. În acest scop, se vor putea desființa catedre inutile, altele vor putea fi raționalizate după necesități, sau se vor crea catedre noi.* Această dispoziție oferea calea legală pentru epurările cadrelor didactice „necorespunzătoare”, acțiune care avea un scop precis – eliminarea persoanelor care prin autoritatea lor morală îi puteau influența pe elevi și studenți.

Pentru învățământul românesc, perioada marilor schimbări începe prin aplicarea Legii privind reforma învățământului, când s-a emis Decretul nr. 175, publicat în M.O. din 3 August 1948, unde la învățământul tehnic, legea prevedea organizarea a două categorii de instituții:

- universități și politehnici;
- institute de învățământ superior.

Universitățile și politehnicele urmau să fie dependente de Ministerul Învățământului Public și să asigure cadrele necesare pentru învățământ, cercetare și instituțiile superioare de stat.

Institutele de învățământ superior urmau să fie dependente de Ministerul Învățământului Public sau de Ministerul de resort și să pregătească „cadrele necesare „producției”.

Schimbările se produc și la nivelul învățământului agricol din București. Facultatea de Agricultură care se afla arondată Politehnicii se desprinde de aceasta. Legea prevede înființarea a două institute: Institutul Agronomic și, Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară.

– Institutul Agronomic urma să se constituie din trei facultăți: Facultatea de Agricultură, Facultatea de Horticultură și Facultatea de Mecanizarea Agriculturii.

– Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară trebuia să aibă în componență trei facultăți, respectiv: Facultatea de Zootehnie, ca facultate nou înființată după modelul sovietic și Facultatea de Medicină Veterinară, care la acea dată se afla arondată Universității din București, precum și cea de-a treia, Facultatea de Piscicultură de la Constanța, care apoi s-a mutat la Galați.

Noua structură preconizată de reforma din 1948 va rămâne în vigoare până în 1952 când se produce o nouă schimbare organizatorică. De data aceasta se prevedea fuzionarea celor două institute ale domeniului, respectiv Institutul de Agronomie și Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară.

Conform legii învățământului, prin Decretul nr. 175, publicat în M.O. din 03 August 1948 (Fig. 9), se înființează Facultatea de Zootehnie, iar împreună cu Facultatea de Medicină Veterinară din București și Facultatea de Piscicultură de la Constanța (care apoi s-a mutat la Galați), formează Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară din București (IZMV-B), al cărui prim Rector, a fost prof. dr. Ilie Popovici: născut la 30 Octombrie 1902, comuna Budăi, azi în Republica Moldova – decedat la 11 Octombrie 1982, București, devenit membru corespondent al Academiei Române din 2 Iulie 1955.

Conform aceleiași legi a învățământului, din 03 August 1948, se înființează și Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară din Arad (IZMV-A), care va funcționa până în anul 1957, când se desființează, iar studenții de la Medicina Veterinară își vor continua studiile la București, în timp ce studenții de la Facultatea de Zootehnie, se vor transfera la Timișoara.

Profesorul Popovici Ilie (Fig. nr. 10) conduce IZMV din București până la data de 01.12.1950, când este transferat de la IZMV din Arad, prof. dr. Oprescu Aurel (Fig. nr. 11) titular la disciplina de Parazitologie-Zoologie, care va conduce IZMV din București în calitate de Rector, în perioada 01.12.1950 – Decembrie 1951; după care IZMV din București se unește cu Institutul Agronomic, formând Institutul Agronomic din București, ca apoi din anul 1952 funcționează până în anul 1990, sub denumirea de Institutul Agronomic „Nicolae Bălcescu” din București.

Odată cu intrarea în vigoare a noii Legi a învățământului, din anul 1948, consecutiv instalării noului regim politic în România, profesorul Al. Ciucă este îndepărtat definitiv din învățământ în anul 1948, exclus și din Academia Română, iar în locul său este numit la catedră prof. dr. Ilie Popovici, care era și Rectorul noului institut constituit și anume: Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară din București.

Prof. univ. dr. Aurel C. Oprescu a împărțit aceeași soartă tristă, dar în anul 1952, locul său la Catedra de Parazitologie-Zoologie este ocupat de conferențiarul Alexandru Niculescu (fost Mihăilescu), care devenise și decanul Facultății de Medicină Veterinară din București, în intervalul 1952–1957. Ceva mai târziu, în anul 1957, a fost dat afară din învățământul superior și prof. univ. dr. Ion Adameșteanu, pe lângă multe alte minți luminate ale profesiei medicale veterinare.

În anul 1949, activitățile Asociației Generale a Medicilor Veterinari din România și a Societății de Medicină Veterinară au fost suspendate/interzise (nu desființate) de către regimul comunist, măsură aplicată la toate organizațiile profesionale și științifice.

La 1 septembrie 1956, prof. Al. Ciucă participă la ședința Societății de Științe Medicale din

Fig. nr. 9 – Decret
Nr. 175, în Monitorul
Oficial pentru Reforma
învățământului
/3.08.1948

Fig. nr. 10 – Prof. univ. dr. Popovici Ilie, primul Rector al I.Z.M.V. din București, 1948 – 1950

Fig. nr. 11 – Prof. univ. dr. Oprescu C. Aurel, al doilea rector al I. Z. M. V. din București, 1950 – 1951

Republica Populară Română, ocazie cu care se constituie Secția de Medicină Veterinară, în care acad. m.c. prof. Al. Ciucă este ales președinte de onoare al Consiliului Secției de Medicină Veterinară (Fig. nr. 12), iar ca președinte activ a fost ales acad. prof. dr. Radu Vlădescu. În Consiliul Secției, prof. dr. Gheorghe Nichita este ales unul dintre vicepreședinți, alături de acad. m.c. prof. univ. dr. Ilie Popovici și de prof. univ. dr. Stamatin Nicolae.

Fig. nr. 12 – Revista *Probleme Veterinare*, nr. 2 (stânga); constituirea Secției de medicină veterinară la 1 septembrie 1956, în cadrul Societății Științelor Medicale (dreapta)

Anul 1952 aducea în prim plan două evenimente de importanță majoră: împlinirea a 100 de ani de la înființarea Școlii de Agricultură de la Pantelimon și împlinirea a 100 de ani de la moartea marelui revoluționar pașoptist Nicolae Bălcescu. Comemorarea celor două evenimente a condus la hotărârea ca instituția nou formată prin unificarea Institutului Agronomic cu Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară să poarte numele marelui revoluționar. Ia ființă astfel, în anul 1952, Institutul Agronomic „Nicolae Bălcescu” din București (Fig. nr. 13 stânga), fiecare din cele două institute componente aducând cu sine facultățile dependente, domeniu în care apăruseră deja oarecare modificări. La acea dată, Institutul Agronomic avea în componență, Facultatea de Agricultură, Facultatea de Horticultură, Facultatea de Mecanizarea Agriculturii și Facultatea de Construcții și Mașini Agricole, iar începând din 1970 va îngloba și Facultatea de Îmbunătățiri Funciare.

La rândul său, Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară care la data fuzionării avea în componență trei facultăți, respectiv, Facultatea de Zootehnie, Facultatea de Medicină Veterinară și Facultatea de Piscicultură, intră în noua formulă de organizare numai cu două facultăți. Facultatea de Piscicultură (provenită din catedra de Piscicultură și bolile peștilor ce funcționa din anul 1929 în cadrul FMVB și din secția de Piscicultură înființată în 1930 în cadrul INZ), care-și avea sediul la Constanța, trece în 1952 în dependența Institutului de Construcții Navale din Galați.

Legislația aflată în vigoare, prevedea ca instituția nou creată să fie condusă de Senatul universitar, prin intermediul direct al Biroului de senat format din: rector, doi prorectori, secretarul științific, secretarul comitetului de partid, președintele comitetului sindical și președintele Uniunii asociației studenților comuniști. Rectorul asigura conducerea directă și reprezenta instituția în relația cu alte instituții și persoane. El este numit de Ministerul Educației și Învățământului fiind ales prin vot secret din rândul a trei candidați propuși de Senatul universitar. Prorectorii sunt numiți de Ministerul Educației și Învățământului, la propunerea rectorului care este obligat să consulte în prealabil Senatul universitar. Durata unei legislaturi era de 4 ani. În perioada 1952–1989, la conducerea instituției s-au succedat, în principal, rectori a căror specialitate ținea de facultățile de profil agricol, urmărindu-se în același timp ca unul din cei doi prorectori să fie specializat în zootehnie sau medicină veterinară.

Din data de 5 octombrie 1992, IANB – București și-a schimbat

denumirea, devenind „Universitatea de Științe Agronomice din București”, aprobată prin Ordinul Ministrului Învățământului și Științei nr. 5590/1992, la cererea Senatului Universității nr. 4757/1992 și 7011/1992, iar apoi din anul 1995, conform HG 568/1995, funcționează și în prezent sub numele de Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București (Fig. nr. 13 dreapta), iar campusul universitar din B-dul Mărăști nr. 59 se întinde pe o suprafață de teren de 38 ha.

Fig. nr. 13 – Pavilionul principal al Institutului Agronomic „Nicolae Bălcescu” din București, B-dul Mărăști, nr. 59, sectorul 1 (stânga); se schimbă titulatura în 1995 devenind: Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară. (dreapta)

Problema coliziunii competențelor specialităților agronomice și zootehnice poate ușor fi înțeleasă și din cuprinsul cărții intitulată: *Manualul inginerului agronom*, vol. III, *Zootehnia*, apărut la Editura Tehnică, R.P.R., în anul 1954 (Fig. nr. 14), în care majoritatea capitolelor sunt redactate

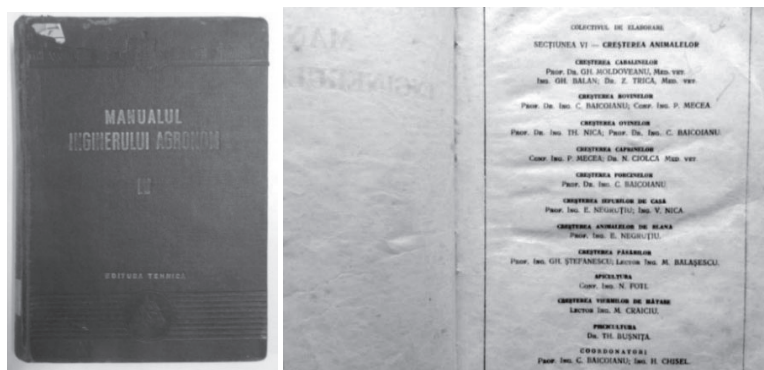

Fig. nr. 14 – *Manualul inginerului agronom*, vol. III, *Zootehnia*, apărut la Editura Tehnica RPR, în anul 1954 (stânga), unde sunt specificate capitolele și autorii respectivi (dreapta).

de ingineri agronomi, aceștia nefiind specializați în domeniul zootehniei, necunoscând bazele anatomo-fiziologice de funcționare a organismului diferitelor specii de animale de rentă, cu atât mai mult căile de ameliorare și sporire a producției animaliere.

Facultatea de Zootehnie înființată în anul 1948 după modelul sovietic, urmărindu-se reglementarea „politicii de cadre”, se transformă printr-o nouă hotărâre a Ministerului Învățământului în „Secție de Zootehnie”, alipindu-se Facultății de Agricultură cu care formează, împreună, Facultatea de Agricultură și Zootehnie. Aceasta din urmă, după cum s-a specificat, neavând statutul de facultate ci doar, de secție a Facultății de Agricultură.

În vara anului 1962 (în plină *periodă de dictatură comunistă* sub Gh. Gheorghiu Dej), secția de zootehnie își încetează activitatea, pregătirea cadrelor superioare necesare sectorului zootehnic urmând a se efectua numai prin Facultatea de Medicină Veterinară. Crescând numărul de studenți, activitatea didactică funcționa pentru a doua oară cu serii paralele, seria A și seria B, profilul și conținutul planului de învățământ a fost substantial restructurat, disciplinelor specifice pregătirii zootehnice fiindu-le repartizate, prin planul de învățământ, 50% din volumul total de ore (prin acest curriculum s-a început *zootehnicizarea* Medicinii Veterinare), din București, Iași, Cluj-Napoca și Timișoara.

După șase ani de tatonări, timp în care pregătirea cadrelor pentru creșterea animalelor s-a realizat efectiv în cadrul profilului larg al Facultății de Medicină Veterinară, ca urmare a unor intervenții la Ministerul Învățământului de către „unele personae interesate”. În anul 1968, Facultatea de Zootehnie a fost reînființată, definindu-se totodată și conținutul profilului „zootehnic” nou creat.

La reînființare, în toamna anului universitar 1968/69, Facultatea de Zootehnie și-a început activitatea cu studenți în primii trei ani de studii, organizându-se concurs de admitere doar pentru anul I și constituindu-se anii de studii II și III din absolvenți ai anilor I și II ai Facultății de Medicină Veterinară (cu studenții restanțieri, aflați în re/reexaminare, ce urmau a fi exmatriculați, dar acestora li s-a aprobat transferul la Facultatea de Zootehnie).

În cei 60 de ani de existență, Facultatea de Zootehnie din București a dat economiei naționale, respectiv, agriculturii, mii de ingineri zootehniști, specializați prin cursuri de zi, cât și prin cursuri fără frecvență. Unii s-au evindentiat, prin profesionalismul lor, în organele de decizie centrale sau locale,

în unitățile de producție de stat sau cooperatiste, în învățământul universitar, cât și în cel preuniversitar, în cercetarea științifică etc., ei demonstrând din plin menirea inginerului zootehnist în cadrul agriculturii organizate după acele principii de sorginte dictatorială, bazate pe proprietatea socialistă. Dar au fost și unii ingineri zootehniști cu funcții de răspundere care au adus prejudicii mari sectorului creșterii animalelor de rentă, fără să fi fost judecați și să dea socoteală pentru faptele lor iresponsabile.

Ulterior, Facultatea de Zootehnie din cadrul Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București își desfășoară activitatea în spiritul reformei curriculare inițiate de Ministerul Educației și Cercetării și de Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare. În cadrul Facultății de Zootehnie s-au introdus specializări noi. Astfel, pe lângă specializarea Zootehnie, în anul 2000, când a fost autorizată funcționarea specializării Tehnologia producțiilor animale, acreditată în 2005 sub denumirea de Tehnologia Prelucrării Produselor Agricole. În anul 2003 a fost autorizată să funcționeze specializarea Piscicultură, acvacultură și prelucrarea peștelui, iar în anul 2006 și specializarea Cinegetică.

În anul universitar 2020/2021, în locul Facultății de zootehnie înființate în 1948, funcționează în cadrul USAMV din București, Facultatea de Ingineria și Gestiunea Producțiilor Animaliere, care are în componența sa două departamente: a. Departamentul de Științe formative în creșterea animalelor și industria alimentară; b. Departamentul de Tehnologii de producție și procesare.

Dar, situația de provizorat continuă, în luna august 1952, are loc mutarea disciplinelor preclinice ale Facultății de Medicină Veterinară, din rațiuni care au rămas „obscure” sau „necunoscute” la nivelul unor membri ai corpului profesoral, situație pe care o cunoșteau foarte bine „acoperiții”, care n-au dorit să explice nici măcar conducerii facultății din acea vreme, dar care, de bună seamă, trebuie să fi existat anumite motive obiective sau subiective. „Motivația” fie că servea interese străine învățământului, fie că se rezuma la a copia un model de organizare sovietic, fie că se avea în vedere un principiu la modă, acela a unificării formațiunilor existente și al creării unor unități gigant, fie, în sfârșit, urmărindu-se scoaterea unor unități de un anumit profil în afara centrului bucureștean care începea să se aglomereze.

Fără să se știe „de ce”, Facultatea de Medicină Veterinară din București (FMVB) este nevoită să-și părăsească propriul local și să se

mute în cartierul Băneasa, pe B-dul Ion Ionescu de la Brad nr. 4, unde va rămâne timp de un an, până în toamna anului 1953, decanul facultății la acea vreme fiind conferențiarul de la disciplina de zoologie, Alexandru Niculescu. În fapt, la Băneasa, neexistând un spațiu adecvat și nici suficient, s-au mutat numai disciplinele preclinice, numai anii I–III, în schimb anii mari, clinicile, au continuat să funcționeze în Splaiul Independenței nr. 105. Evident, toată această peregrinare a studenților, a corpului profesoral și a materialelor didactice ale facultății nu a fost de natură să îmbunătățească procesul de învățământ.

Procesul de învățământ s-a desfășurat în conformitate cu planul de învățământ, în chip evident, exigențele, de care s-a ținut seamă la întocmirea planului de învățământ, au depins de numărul de studenți admiși pe fiecare an de studiu, de organizarea internă în întregul ei, s-au structurat, și aveau să se deruleze pe linia directivelor de stat și a hotărârilor intervenite în politica agrară la nivel de țară, dar, în raport de interdependența firească între instituții de același profil sau de profil înrudit. Așa s-a întâmplat în anul 1957, când prin desființarea Facultății de Medicină Veterinară din Arad, studenții fiind transferați în capitală, numărul studenților de la FMVB se dublează brusc, impunând nevoia adaptării programei și a facilităților existente, la această sporire numerică. Schimbările de această natură, ca de altfel schimbările din întreaga perioadă în general, prin frecvența lor, prin modificarea structurii planului de învățământ și creșterea ponderii disciplinelor social-politice, prin permanenta încercare de adaptare la principii străine tradițiilor învățământului românesc, aveau să influențeze negativ actul didactic și – evident – calitatea lui.

În intervalul 1957–1961, Facultatea de Medicină Veterinară din București funcționează cu un număr dublu de studenți, rămânând singura facultate de profil din țară. Aglomerarea facultății și nevoia presantă de cadre specializate, nevoie acutizată și de construirea marilor complexe zootehnice și înmulțirea formelor de exploatare agricolă cooperatistă, determină conducerea de stat să hotărască înființarea unei noi facultăți de profil medical-veterinar și anume: la Iași, în anul 1961 (2).

Așa cum s-a menționat mai sus, în anul 1962, secțiile de zootehnie de la facultățile de Agricultură din București, Iași, Cluj și Timișoara se desființează, iar studenții trec integral „în lichidare”, devenind peste câteva luni medici veterinari, absolvenți de la Facultățile de Medicină Veterinară din București și Iași.

În același an, 1962, secțiile de zootehnie ale Facultăților de Agricultură din Cluj și Timișoara se transformă în facultăți de medicină veterinară, dependente de Institutul Agronomic din localitatea respectivă. În noua orientare a conducerii politice superioare, se preconiza pregătirea unui specialist unic atât pentru creșterea, cât și pentru îngrijirea sănătății animalelor (4, 5). Evident, din această rațiune, la nivelul planurilor de învățământ se iau o serie de măsuri privind sporirea ponderii disciplinelor de profil zootehnic, ajungându-se la un fel de „zootehnicizare” a medicinei veterinare.

Se trece, așadar, la un plan de învățământ de „tranziție” structurat pe 24 de discipline grupate în 10 catedre. Disciplinele cuprinse în planul de învățământ (ce se desfășura conform orarului, câte 48–52 ore pe săptămână, de dimineața până seara, cu ferestre aleatorii, inclusiv sâmbăta), iar acoperirea lor cu titulari, era următoarea: – Anatomie comparată – prof. dr. Gheție Vasile; – Histologie – șef lucr. Borda Gheorghe; – Chimie analitică și biologică – prof. dr. Buruiană Lascăr; – Fiziologie animală – prof. dr. Parhon C. Constantin; – Farmacologie – prof. dr. Licperta Emilian; – Microbiologic – prof. dr. Stamatini Nicolae; – Clinica bolilor infecțioase – prof. dr. Popovici Ilie; – Fiziopatologie – conf. dr. Varachiu Nicolae; – Anatomie patologică – prof. dr. Ciurea Viorel; – Piscicultură, Apicultură, Sericicultură (PAS) – conf. ing. Bârcă Gheorghe (piscicultură), conf. ing. Cora Rosenthal (apicultură și sericicultură); – Plante de nutreț și fânețe – conf. ing. Bâlțeanu Gheorghe (care, după 2 luni pleacă în Italia la specializare și este înlocuit cu șeful de lucrări ing. Bârnaure Victor); – Mecanizarea și electrificarea agriculturii – conf. ing. Dobra Victor; – Zoologia – șef lucr. biolog Iordan Petre; – Alimentația animalelor domestice – prof. ing. Băia Gheorghe; – Avicultura – prof. ing. Ștefănescu Aurel Gh.; – Bovine-ecvine – șef lucr. ing. Temișan Vasile; – Ovine-suine – prof. ing. Nica Teodor; Dinu Mircea; prof. dr. Gligor Virgil; – Zootehnie generală și genetică – prof. dr. Furtunescu Alexandru; – Semiologie, patologie și clinică medicală – conf. dr. Nicolau Aureliu și conf. Dr. Poll Eugen; – Parazitologie și clinica bolilor parazitare – prof. dr. Niculescu Alexandru; – Reproducție, obstetrică și însămânțări artificiale – conf. dr. Lunca Nicolae, conf. dr. Popescu Petre; – Patologie și clinică chirurgicală – prof. dr. Vlăduțiu Octavian, prof. dr. Grigorescu Ion; – Expertiză sanitar-veterinară – prof. dr. Popovici Dumitru, șef lucr. dr. Popa Gavrila; – Higiena animalelor domestice – prof. dr. Gligor Virgil; – Socialism științific, în anul I – prof. Duma Aurel, lector Șeic Nichiar; – Materialism dialectic, în anul II – lector Teodoru Irina; – Economie politică,

anul III – conf. C. Grigorescu, asist. Honțuș Dumitru; – Economie agrară, anul IV – conf. Vasile Pungan; – Organizare I.A.S, anul V – prof. ing. Vrejbă Sergiu, lector ing. Șerban Vasile, lector ing. Bereș Vasile.

Disciplinele obligatorii și opționale, apreciate prin COLOCVII, la care se puneau și note, erau: – Prosectură, obligatorie – șef lucr. dr. Macarie Iuliu; – Pedagogie generală și specială, opțională – lector J. Grim; – Economia vânatului, opțională – șef lucr. ing. Mihai Bălășescu; – Limbi străine, obligatorie (rusa, germana, engleza) – asist.: C. Gârbea, Rădulescu, Iliescu; – Toxicologie specială (A.L.A.), obligatorie – I. Țugui; – Educație fizică, obligatorie – Ioan L. Avram.

În noua formulă, durata studiilor este de 5 ani, care se finaliza cu un examen de stat la următoarele specialități: clinici; zootehnie generală și specială; expertiza sanitar veterinară a produselor de origine animală; iar apoi susținerea Lucrării de diplomă, dactilografată. În urma promovării acestor examene, se acorda titlul de doctor-medic veterinar.

Întrucât, autorul prezentului articol, prof. univ., DVM, dr. Curcă Dumitru, a fost student al Facultății de Medicină Veterinară din București, în anii 1960–1965, înțelege să pună la dispoziția celor interesați, documentele doveditoare de studii universitare din acea vreme și anume: CARNETUL nr. 25/1960–1961 de student (Fig. nr. 15), cu semnătura olografă a rectorului IANB, acad. David Davidescu, și a decanului prof. dr. Ion Grigorescu; Foaia matricolă cu notele obținute la disciplinele obligatorii și facultative, parcurse în cei cinci ani de studii universitare (Fig. nr. 16), care are semnătura olografă a rectorului acad. Eugen Rădulescu, a decanului Ion Grigorescu, precum și a secretarului Gh. Brânduș; de asemenea Diploma cu nr. 196.818 din 8. XI. 1965, prin care a fost declarat MEDIC, în specialitatea VETERINAR (Fig. nr. 17).

Fig. nr. 15 – CARNETUL nr. 25/1960–1961, student anul I

ANUL VI (1977 - 1978)

ANUL VI (1977 - 1978)

Cl.	Disciplina	Notă	Cl.	Disciplina	Notă	Cl.	Disciplina	Notă
1	Matematică	10	1	Matematică	10	2	Matematică	9
2	Fizică	9	2	Fizică	8	3	Fizică	7
3	Chimie	8	3	Chimie	7	4	Chimie	6
4	Biologie	7	4	Biologie	6	5	Biologie	5
5	Geografie	6	5	Geografie	5	6	Geografie	4
6	Istorie	5	6	Istorie	4	7	Istorie	3
7	Limba Română	4	7	Limba Română	3	8	Limba Română	2
8	Engleză	3	8	Engleză	2	9	Engleză	1
9	Arte	2	9	Arte	1	10	Arte	0
10	Educație fizică	1	10	Educație fizică	0			

EXAMENUL DE STAT

Data: 15.05.1978

Cl. 6

Matematică

Fizică

RECTOR

Semnat,

Prof. ...

Prof. ...

Asist. ...

MINISTERUL ÎNȘĂĂĂRII ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

REPUBLICA ROMÂNIA

CATEDRA DE MATEMATICĂ

CLASA A VI-A

Data: 15.05.1978

Semnat

Fig. nr. 16 – Foaia matricolă, ANEXA DE STUDII la Diploma nr. 6442/196818 din 8. XI. 1965, cu notele obținute la disciplinele parcurse în cei cinci ani de studii universitare, 1960–1965.

Fig. nr. 17 – DIPLOMA nr. 196818 din 8. XI. 1965, prin care a fost declarat Medic, în specialitatea Veterinar.

În foaia matricolă pe anii I, II, III, IV și V, din anii 1960/1965, sunt prezentate disciplinele de sine stătătoare din curricula de studii a Facultății de Medicină Veterinară din București, pentru care s-a susținut examenul de promovare. Evident, nici această formă de organizare nu a fost de durată.

În anul 1966, Ministerul Instrucțiunii numește o comisie însărcinată cu studierea și îmbunătățirea planului de învățământ. Comisia hotărăște menținerea profilului de medicină veterinară, pregătirea specialiștilor în ramuri privind creșterea animalelor urmând să se realizeze în sistemul specializărilor postuniversitare.

Se puteau specializa atât medicii veterinari și inginerii zootehniști, cât și inginerii agronomi. „Experimentul” se derulează câțiva ani, după care, luând în considerare rezultatele nesatisfăcătoare, printr-un ordin al Ministerului Învățământului (Ordinul 80646/29 Ianuarie 1968) învățământul zootehnic se desprinde din nou de medicina veterinară. De la această dată, funcționau în România patru facultăți de zootehnie și patru facultăți de medicină veterinară, toate dependente de Institutele Agronomice din: Iași, Cluj, Timișoara și București.

În ultimii ani, în planul de învățământ al Facultății de medicină veterinară, aspectele referitoare la apicultură sunt incluse în disciplinele de: Creșterea animalelor și în cea de Producții animaliere, care se studiază în anul II; precum și la disciplina facultative intitulată: Securitatea produselor apicole și piscicole, care este prevăzută în planul de învățământ la anul IV.

Prin „reînființarea” Facultății de Zootehnie „de sine stătătoare”, Facultatea de Medicină Veterinară din București și-a restructurat planul de învățământ prin reducerea disciplinelor de profil zootehnic și extinderea corespunzătoare a celor de profil medical veterinar. Învățământul se desfășoară acum tot pe o durată de 5 ani (10 semestre) și se încheie cu susținerea unei lucrări de diplomă, iar titlul obținut este tot cel de doctor-medic veterinar. Planul de învățământ acordă o mai mare atenție practicii de producție, formă de activitate care se considera că stabilește contactul studentului cu profesiunea pentru care se pregătea.

Diversele forme ale procesului instructiv-educativ se desfășoară în conformitate cu „planul unic” de învățământ elaborat de consiliile facultăților de medicină veterinară și aprobat de Ministerul Învățământului, plan în care se prevăd orele considerate necesare pentru fiecare din componentele procesului de învățământ: prelegeri, lucrări practice, activitate în clinici și practica de producție. S-a urmărit, de asemenea, îmbunătățirea bazei materiale, în care scop s-au făcut o serie de amenajări și construcții noi; săli de curs, laboratoare, spital de animale. S-a mărit și reamenajat spațiul rezervat disciplinelor, anatomie patologică, histologie, fiziologie,

clinica bolilor parazitare, clinica chirurgicală. Laboratoarele și clinicile au fost înzestrate cu aparatură.

Începând din anul 1957, în sistemul specializărilor s-a introdus după modelul sovietic, aspirantura, iar apoi din anul 1965 doctoratul.

În aceeași etapă, s-a trecut la elaborarea și tipărirea cursurilor. Atenția care se acordă acestei activități face ca, în 1958, să existe pe ansamblul facultății 28 de titluri tipărite sau litografiate, iar în 1962 toate disciplinele să fie acoperite cu material bibliografic elaborat de cadrele didactice ale facultății. De altfel, până în 1970, în afara comunicărilor și articolelor publicate în revistele vremii (Anuarul I.P.I.A., Anuarul I.A.N.B., Revista de zootehnie și medicină veterinară, Arhiva Veterinară), se „tipăriseră” deja o serie de lucrări care puteau pleda pentru stăruințele „creative” ale cadrelor didactice.

Recunoștința posterității și omagiul adus pentru faptele sale, celui care a fost românul naturalizat, profesorul general doctor Carol Davila:

Construirea clădirii Facultății de Medicină, care a fost ridicată după planurile arhitectului elvețian Louis Pierre Blanc (1860–1903), sediul principal se află pe Bulevardul Eroii Sanitari nr. 8, sectorul 5 (Fig. nr. 18), lucrările au început în anul 1895 și a fost inaugurată la 12 octombrie 1903, odată cu statuia lui Carol Davila, turnată în bronz în atelierele Școlii de artă și meserii din București, opera lui Carol Storck, aflată în fața Palatului Facultății de Medicină (Fig. nr. 19).

Inițiativa ridicării unui monument al lui Carol Davila fusese luată în anul 1884, în zilele de 6–7–8 octombrie, când s-a ținut la București, *Primul congres al medicilor, medicilor veterinari și farmaciștilor*, la care, din partea Societății de Medicină Veterinară a participat ca organizator, medical veterinar Louis Vincent care a fost unul dintre secretarii congresului.

Ideea organizării acestei întruniri într-un Congres al specialiștilor din domeniul sanitar s-a născut la Turnu-Măgurele, în anul 1877, la propunerea dr. Iacob Dimitrie Felix, comandantul Spitalelor militare din zonă, și a lui Carol Davila, care era șeful serviciului sanitar al armatei române, avându-l ca aghiotant pe medical veterinar Mihail Măgureanu (alias Mihail Ghiuță), cu ocazia organizării trupelor pentru asaltul redutei Nicopol, de pe malul drept al Dunării.

Statuia lui Carol Davila este turnată în bronz și are 2 metri înălțime. Carol Davila este reprezentat în picioare, în uniformă de general, cu sabia prinsă la șoldul stâng. În mâna dreaptă, îndoită la spate, ține chipiul, iar în cea stângă, un document făcut sul (Fig. nr. 19, stânga). Faptul că

Fig. nr. 18 – Clădirea Facultății de Medicină, sediul principal, ce se află pe Bulevardul Eroi Sanitari nr. 8, sectorul 5, care a fost inaugurată la 12 octombrie 1903; carte poștală după inaugurare (stânga); fotografie recentă (dreapta).

generalul Carol Davila este prezentat cu o mână îndoită la spate nu ține atât de estetica sculpturii, cât de o realitate medicală: Carol Davila avea, în urma unui reumatism articular, brațul drept anchilozat, pe care îl salvase de la amputare, și-l ținea, în unghi drept, la spate. Pe soclul înalt de 3,5 metri, din granit negru, sunt aplicate două plăci de bronz în formă de scut. În partea de sus a plăcii din față se află toiagul lui Esculap (emblema medicinei), iar la bază, în stânga, două ramuri cu frunze de laur, legate cu o panglică (Fig. nr. 19, mijloc), iar înscrisul de pe placa din față de pe soclu, se găsește un text scris în ortografia vremii redat în Fig. nr. 20. Pe placa de bronz în formă de scut de pe partea din spate a soclului este înscrisă o listă cu persoanele care au făcut parte din COMITETUL DE ERIGERE a monumentului (Fig. nr. 19 dreapta).

Carol Davila a fost inițiatorul, creatorul și organizatorul următoarelor instituții naționale, în ordine cronologică conform textului scris în ortografia vremii, de pe placa din față a soclului, enunțăm doar pe primele trei:

1. SPITALUL OȘTIRII DE LA MÂNĂȘTIREA MIHAI VODĂ, unde, în chiliile căreia a funcționat începând cu anul 1831, Spitalul Oștirii, cunoscut sub denumirea de: *Lazaretul din București al Regimentului I*, care este prima unitate sanitară militară din Țara Românească, fiind totodată și nucleul formativ al viitorului Spital Militar Central. Primul comandant al Spitalului Oștirii de la Mânăstirea Mihai Vodă a fost medical german Iohann Georg Grūnau, care a avut o contribuție însemnată la combaterea epidemiei de ciumă (moartea neagră – Yersinia pestis), care bântuia în acea perioadă în

Țara Românească. Dr. Georg Grünau a rămas în istoria spitalului drept un medic priceput, cu simț organizatoric și bine pregătit profesional. El a întocmit primul regulament de funcționare a Spitalului ostășesc „Mihai Vodă”.

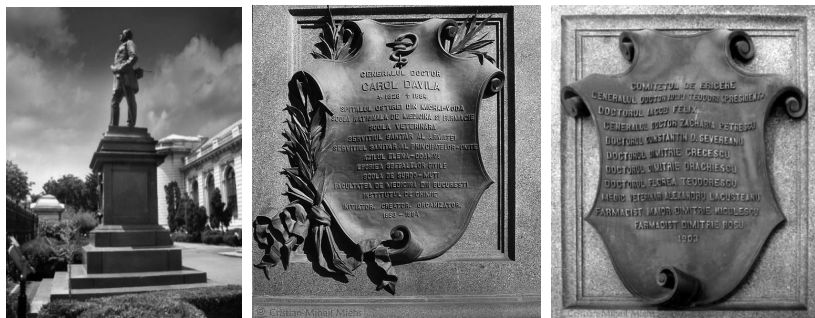

Fig. nr. 19 – Statuia lui Carol Davila turnată în bronz și are 2 metri înălțime, pe soclul din granit negru înalt de 3,5 metri (stânga); placa de bronz în formă de scut, din fașă, are în partea de sus emblema medicinei (toiagul lui Esculap), iar la bază, în stânga, două ramuri cu frunze de laur, legate cu o panglică (mijloc); placa de bronz din spate de pe soclu cu inscripția respectivă (dreapta).

2. ȘCOALA NAȚIONALĂ DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE, inițial a funcționat Școala de Mică Chirurgie (1853–1859), devenită apoi Școala Națională de Medicină și Farmacie având ca profesori pe următorii: prof. dr. Iacob Felix; prof. dr. Iuliu Teodori; prof. dr. L. Fialla. Astfel, Carol Davila a fondat în București prima școală de medicină din țările balcanice care avea și cursuri din domeniul bolilor animalelor predate de către proto-veterinarul statului Vasile Lucaci, ținute începând din anul 1853, în cadrul Școlii pentru învățatură veterinară.

3. ȘCOALA VETERINARĂ, având ca profesor de *veterinărie* pe Vasile Lucaci, care a funcționat în cadrul Școlii Naționale de Medicină și Farmacie, în 1856 devine *de facto*, ca apoi la 15 mai 1861 devine *de jure*, sub denumirea de Școala Națională Veterinară.

Menționăm faptul că pe placa de bronz în formă de scut de pe partea din spate a soclului este înscrisă o listă cu persoanele care au făcut parte din Comitetul de Erigere a monumentului, unde anti-penultimul de pe listă este medicul veterinar Alexandru Lăcusteanu (n.n. Locusteanu), în calitate de Director al Școlii Superioare de Medicină Veterinară, din perioada anilor 1890–1907.

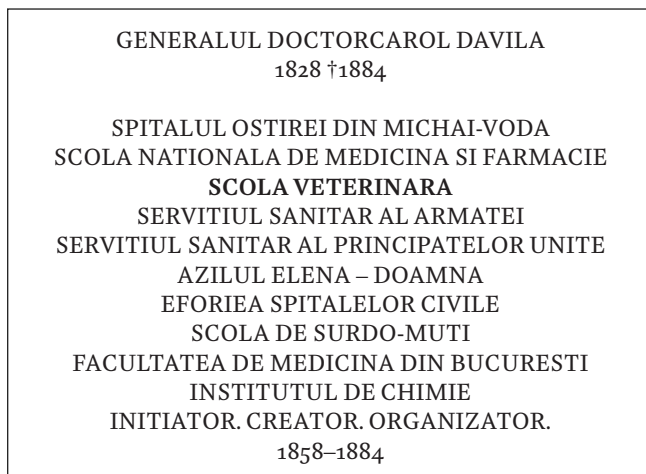

Fig. nr. 20 – Textul scris în ortografia vremii, de pe placa în formă de scut, din față a soclului statuii lui Carol Davila.

Un alt monument istoric, funerar, este mormântul din marmură și granit al generalului dr. Carol Davila și al soției sale Ana Davila, născută Racoviță (1834–1874), care se află în spațiul verde de pe strada Ana Davila (parcul Davila), de la intersecția cu str. Nicolae Paulescu, sector 5, București. În acel parc a fost înmormântat, cu onoruri militare, în ziua de 26 August 1884. Monumentul funerar a fost ridicat în anul 1903 și era împodobit cu o plachetă dreptunghiulară cu bustul lui Davila, lucrată de artiștii Mayer și Wilhelm Stuttgart. În prezent, placheta nu mai există iar mica sculptură de marmură albă este decapitată (Fig. nr. 21). Mormântul este înscris în Lista monumentelor istorice 2010 din Municipiul București la nr. 2393, (cod LMI B-IV-m-B–20073).

În luna august, anul 1984, când s-au împlinit 100 de ani de la dispariția lui Carol Davila, s-a fixat pe fațada clădirii Facultății de Medicină Veterinară din București, o placă comemorativă cu inscripția din Fig. nr. 22, iar programul Ședinței comemorative din 5 octombrie 1984, a filialei București a Societății de Medicină Veterinară este prezentat în Fig. nr. 23. În fiecare an, la 21 august se sărbătorește Ziua Medicinii Militare, când se organizează manifestări comemorative, cu depunerea de coroane la mormântul lui Carol Davila, din parcul omonim, din București (Fig. nr. 24).

După cutremurul devastator din 4 martie 1977, s-a demarat un

Fig. nr. 21 – Parcul Carol Davila (stânga); monumentul de pe mormântul din marmură și granit al generalului dr. Carol Davila (mijloc) și al soției sale Ana Davila (dreapta), născută Racoviță (1834–1874), care a fost ridicat în anul 1903.

program vast de modernizare a orașelor, dar mai ales a municipiului București. Astfel că anul 1985 aduce înviașământului medical-veterinar cea mai grea perioadă din întreaga sa existență. Grea, pentru că hotărârile care se refereau la însăși existența Facultății de Medicină Veterinară din București se luau sub imperiul arbitrariului și din rațiuni care nu aveau, de fapt, legătură cu interesele acestei profesii.

Fig. nr. 22 – Placa comemorativă fixată pe frontispiciul clădirii principale la data de 24 august 1984

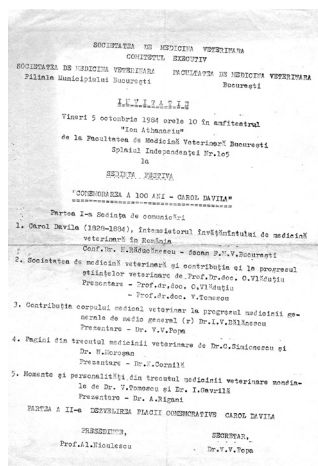

Fig. nr. 23 – Programul ședinței festive din 5 octombrie 1984 a filialei București a SMV

Fig. nr. 24 – În ziua de 21 august –
Ziua Medicinii Militare

Construcția „Casei Poporului”, care se ridica în vecinătatea sediului facultăților amplasate pe cheiul Dâmboviței și anume: Facultatea de Chimie, din Splaiul Independenței nr. 87–89, care din cauza distrugerilor suferite la cutremur, a fost demolată; Facultatea de Științe Naturale – Biologie, Splaiul Independenței nr. 91–95; Institutului de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu” Strada B. P. Hasdeu 8, în spatele facultății de biologie; Institutul „Victor Babeș” din Splaiul Independenței nr. 99–101; Institutul „Ioan Cantacuzino” din Splaiul Independenței nr. 103 și Facultatea de Medicină Veterinară din Splaiul Independenței nr. 105, a adus în discuție nevoia „sistematizării” și „asanării” zonei limitrofe.

În spațiul avut în vedere intra și Facultatea de Medicină Veterinară cu întreaga vatră, în suprafață totală de 6,5 ha, în care aceasta își crease în timp, istoria și devenirea ei, al prestigiul său național și internațional. Se punea deci, problema mutării facultății într-un alt spațiu, dintr-o altă zonă a capitalei, în lumina sloganului în vigoare, acela al „nevoii integrării învățământului cu cercetarea și producția”. Derularea evenimentelor a fost cea obișnuită în practica politică totalitară: hotărârea a fost luată la nivelul forurilor superioare de conducere, a fost apoi adusă în atenția ministerului de resort, după care s-au convocat spre încunoaștințare, organele de conducere locale.

Potrivit acestui scenariu, decanul facultății, conf. dr. Răducănescu Helgomar și secretarul științific, conf. dr. Aurel Popoviciu (cuscrul lui Ion Dincă, alias ION-TE-LEAGĂ), tatăl magnatului Gabi Popoviciu, au fost convocați la Ministerul Agriculturii (ministru fiind Angelo Miculescu), iar din partea „conducerii superioare de partid” Ion Dincă, care la acea

dată răspundea de agricultură. La întrevvedere se anunță celor în drept că, potrivit principiului integrării învățământului cu cercetarea și producția, facultatea va trebui să se mute pe platforma Institutului de Cercetări Veterinare și Biopreparate „Pasteur” din Calea Giulești nr. 333, sector 6 (director fiind la acea vreme dr. medic veterinar Ionel Pătrașcu). Se preconiza ca mutarea să se efectueze provizoriu în spațiul rezervat Laboratorului de control științific al produselor biologice și medicamentelor, urmând ca în viitor, pe platformă, să se construiască o bază modernă ca sediu al Facultății de Medicină Veterinară. Trebuia ca într-un timp util să se realizeze un proiect și o machetă a noului sediu, machetă care urma să fie prezentată conducerii superioare de partid și de stat, în frunte cu Nicolae Ceaușescu.

În primele zile ale lunii septembrie 1985, disciplinele preclinice au fost mutate în spații amenajate în grabă pe „platforma Giulești”. Au fost mutate în această etapă disciplinele de: anatomie, fiziologie, fiziopatologie, microbiologic, histologie, farmacologie și controlul alimentelor. Pentru mutarea unor aparate și materiale ale disciplinei de Fiziopatologie, șeful de catedră prof. Popa Gavrilă a solicitat comandantului Catedrei de pregătire premilitară din IANB, maior Mărăcineanu, să aducă un pluton de soldați în termen, pentru a realiza mutarea. După un mic accident produs, ce a constatat în prăbușirea nișei metalice pe scările de lemn dintre parter și etaj, aceștia au refuzat să mai continue activitatea, deoarece erau și oboșiți, în noaptea precedentă au lucrat la aeroportul Otopeni. Astfel, după repetate amenințări că suntem „sabotori”, că nu ducem la îndeplinire sarcinile conducerii superioare de partid și de stat, am reușit să transferăm pe platforma Giulești o parte din mijloacele fixe și obiectele de inventar. Dar o mare parte din bunurile unor discipline, Fiziopatologie, Microbiologie, Anatomie patologică etc., au fost depozitate în Atelierul Școală al Facultății de Îmbunătățiri Funciare, din Mărăști nr. 59, unde activitatea de depozitarea o dirija secretarul B.O.B. preclinic al PCR, „inimosul” șef de lucrări Viorel Vasile Popa și proaspătul asistent Iles Petru, aflat sub oblăduirea decanului de atunci Helgomar Răducănescu. Dar, nefiind luate un minim de măsuri de siguranță, în special după 1989, marea majoritate a bunurilor s-au „pierdut”, inclusiv cărți de o valoare istorică inestimabilă, arhivele disciplinelor etc..

În același timp, Institutul de proiectări a întocmit proiectul noului sediu și macheta corespunzătoare. Are loc o nouă *convocare* pentru

prezentarea machetei în fața lui Nicolae Ceaușescu; conducerea facultății, reprezentată de decanul Răducănescu Helgomar și de secretarul științific Popoviciu Aurel, de rectorul Institutului Agronomic „Nicolae Bălcescu”, conf. ing. Constantin Pintilie, fiind prezent și prof. ing. Ion Ceaușescu, la acea dată cadru didactic la facultatea de horticultură a Institutului Agronomic „Nicolae Bălcescu”, Cornel Pacoste secretar al Comitetului Central, și alți reprezentanți ai *activului* de partid. La această întrunire urma să se schimbe însă soarta proiectului nou întocmit.

Deși macheta a fost apreciată de conducerea superioară de partid și de stat, dar, la discuțiile care au urmat, rectorul Constantin Pintilie, din rațiuni care serveau interesele Institutului Agronomic în ansamblu, face o nouă propunere, care se dovedea a fi mai economică și anume: construirea noului local în incinta Institutului Agronomic, din B-dul Mărăști 59, sectorul I, București, pe locul actualei grădini botanice, denumită „Rosarium”, încalcându-se/ingnorându-se principiul sacrosanct enunțat și propăvăduit, și anume, acela de integrare a învățământului cu cercetarea și producția! În această situație nou creată, o serie de spații existente deja în uzul studenților n-ar mai fi trebuit construite. Se aveau în vedere utilitățile vieții universitare: căminul studentesc, sala de sport, cantina, biblioteca și altele.

Alternativa, presupunând obținerea unor economii substanțiale, este imediat luată în considerație. Se hotărăște și de această dată, realizarea unui nou proiect și a unei noi machete, avându-se în vedere incinta Institutului Agronomic. În conjunctura acestei noi viziuni, mutarea „în continuare” pe platforma Institutului „Pasteur” din Calea Giulești nr. 333, sector 6, nu mai avea logică. Dar, disciplinele, mutate deja, trebuiau să rămână în spațiile ocupate, până la finalizarea lucrărilor de construcție a sediului proiectat în grădina botanică din I.A.N.B., denumită „Rosarium”. Astăzi poartă denumirea de: Grădina Botanică „I. Todor”, din USAMV din București. Ca urmare, în Institutul Agronomic se trece la „eliberarea” unor spații, prejudiciindu-se, în chip evident, interesele și funcționalitatea serviciilor didactice a vechilor ocupanți precum și desfășurarea procesului de învățământ.

În luna septembrie 1987, disciplinele preclinice ale Facultății de Medicină Veterinară încep mutarea în spațiile „amenajate” în Institutul Agronomic (Platforma Mărăști), în pavilioanele: Agrochimie, CIOS, Viticultură.

În urmă, clădirea centrală, operă a arhitectului N. Cerchez, clădire

aflată în evidența comisiei monumentelor istorice, urma să fie demolată. Dar, pentru început, ea se transforma în ateliere de prelucrare a materialelor necesare construcției Casei Poporului, precum și în birouri ale salariaților trustului de construcții „Carpați”.

Întregul proces de „dezrădăcinare” a disciplinelor din spațiile proprii a fost de natură să afecteze deopotrivă calitatea procesului de învățământ, patrimoniul mobil și imobil al facultății realizat în timp, precum și starea de spirit a personalului ajutător, cadrelor didactice și studenților.

Față de situația dată, n-a existat nici o încercare de opoziție vădită, nici o voce nu s-a ridicat în apărare, nici o sugestie protectoare n-a venit de nicăieri. Poate era prea înrădăcinată convingerea inutilității unei asemenea poziții, sau poate exista teama adoptării de către autorități a unei măsuri radicale, respectiv desființarea efectivă a Facultății de Medicină Veterinară din București, în condițiile în care, în țară, existau deja alte trei facultăți de profil în Cluj, Iași și Timișoara.

În „acceptarea” și „tăcerea” tuturor, încă din anul 1985 erau deja mutate pe platforma Mărăști, deci în incinta Institutului Agronomic „Nicolae Bălcescu” disciplinele: biochimia, genetica și eredopatologia, bazele nutriției, zootehnia generală și specială, igiena, biofizica medicală, precum și biblioteca, cantina și căminul studențesc.

Rămăneau încă în vechiul amplasament din Splaiul Independenței nr. 105, în chip provizoriu, morfopatologia, clinica chirurgicală, clinica medicală, clinica obstetricală, clinica de boli infecțioase, clinica de boli parazitare, chirurgia generală, semiologia și radiologia, farmacia veterinară, muzeele didactice, spitalul și atelierul de siderotehnie podologică.

În această dispersare a disciplinelor a funcționat facultatea în anii universitari 1985/1986 și 1986/1987. În următorii doi ani universitari, 1987/1988 și 1988/1989, sediul din Splaiul Independenței era părăsit în totalitate, facultatea funcționând pe cele două platforme: Calea Giulești nr. 333 și Mărăști nr. 59, în spații amenajate ad-hoc și în condiții improprii unei desfășurări normale a procesului de învățământ. Pentru oficiali era o soluție provizorie care, după cum se preconiza, urma să ia sfârșit odată cu construirea noii facultăți, construcție care nu avea însă să se realizeze din cauza evenimentelor care au debutat în data de 17 decembrie 1989, inclusiv în campusul universitar al Institutului Agronomic „Nicolae Bălcescu” din București.

Evenimentele începute din 17 decembrie 1989, cu răsturnările lor de

situații, de optică și persoane/personalități, s-au impus ca factor contestatar și revendicativ în majoritatea instituțiilor țării și, cu atât mai mult, în centrele universitare unde tineretul domina numeric.

Din păcate, așa cum se întâmplă îndeobște, și cum istoria ar fi trebuit să ne învețe că nu trebuie să se mai întâmple, în acest tumult iscat de evenimente s-au dezlănțuit multe pasiuni, s-au organizat vendete, multă omenească inconsecvență și s-a încercat reglarea „unor conturi”, a multor nemulțumiri, interpretări unilaterale și uneori frustrări personale.

Sigur, în acțiunea de contestare „studentească” a existat și o motivație „obiectivă”, situație în care au fost vizate cadre didactice oneste și exigente sau cadre didactice care nu respectau regulamentul „ocupând” din timpul liber al studenților (din pauza cuvenită), în chip subiectiv.

Bibliografie:

- [1] *** (1931), „75 de ani de la întemeierea învățământului medicinei veterinare în România, 1856–1931”, Tipografia Cultura, București;
- [2] *** (2001), „40 Years of Veterinary Higher Education in Iasi”, Ed. Ion Ionescu de la Brad, Iași;
- [3] *** (2001), „Alma Mater Veterinaria Bucurescensis la a 140-a aniversare”, Ed. All, București;
- [4] *** (2002), „Alma Mater Veterinaria Napocensis MCMLXII-MMII”, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca;
- [5] *** (2001), „Medicina veterinară în sud-vestul României de la începuturi și până la sfârșitul mileniului doi”, Ed. Brumar, Timișoara;
- [6] *** (1987), „Personalități din trecutul medicinei veterinare”, Vol. I, Societatea de Medicină Veterinară, București;
- [7] Andronie Ioana Cristina, D. Curcă, V. Andronie (2010), „General MD Carol Davila, founder of the human, veterinary medical and pharmacy education in Bucharest-Romania”. 39th International Congress WAHVM, September 20th–23rd, Hotel Papillon Ayscha, Antalya Belek-Turkey; 39th International Congress of the World.pdf, p. 22; Some essays on veterinary history, Proceedings, Editor R. Tamay Başağaç Gül, Ankara, Turkey, 2012, pp. 51–62, ISBN 978–605–136–064–5, Tr.;
- [8] Curcă D. (2004), „Viața și opera profesorului univ. dr. Opreșcu C. Aurel, personalitate de prestigiu a parazitologiei românești de la mijlocul secolului XX”. Chișinău-Republica Moldova, Medicină veterinară, Lucrări științifice, Nr. 3 (25), pp. 49–56; CZU: 576.8 (032);

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/49-56_o.pdf;

- [9] Curcă D., Ioana Cristina Andronie, V. Andronie (2009), „125 years from the death of Carol Davila, founder of the human and veterinary medical education”. Scientific works, C Series, Veterinary Medicine, Volume LV (1), pp. 183–189;
 - [10] Curcă D. (2009), „125 de ani de la moartea lui Carol Davila fondatorul învățământului superior medical și farmaceutic din România”, Revista Română de Medicină Veterinară, vol. 19, nr. 4, pp. 95–113;
 - [11] Curcă D. (2009), „Omagiu de recunoștință și respect românului-moldovean, academician Alexandru Ciucă (1880–1972), personalitate de prestigiu a medicinei veterinare mondiale din secolul XX”, Chișinău-Republica Moldova, Medicină veterinară, Lucrări științifice, Nr. 11 (24); pp. 374–382: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/374-382_o.pdf;
 - [12] Curcă D., B. Sinchievici (2010), „Medicina Veterinară din România în preajma primului război mondial”, Revista Română de Medicină Veterinară, Vol. 20, nr. 3, pp. 95–113;
 - [13] Curcă D., V. Andronie, Ioana Cristina Andronie (2010), „Paul Riegler, founder of Romanian modern veterinary sciences”, 39th International Congress WAHVM, September 20th–23rd Hotel Papillon Ayscha, Antalya Belek-Turkey; 39th International Congress of the World.pdf, pp. 64; Some essays on veterinary history, Proceedings, Editor R. Tamay Başağaç Gül, Ankara, Turkey, 2012, pp. 205–220;
 - [14] Curcă D. (2010), „Romanian military veterinary medicine in surrounding of the first world war”, Scientific Works, C Series, Volume LVI (2), pp. 26–45, www.fmvb.ro/lucraristiintifice/editia-2010;
 - [15] Curcă D. (2013), „Colaborarea academicianului Gheorghe Marinescu cu personalități de prestigiu ale medicinei veterinare”, Studii și Comunicări/DIS, Vol. VI, Editura MEGA, pp. 193–207: <http://www.studii.crifst.ro>;
 - [16] Curcă D. (2013), „Of the concerns of our ancestors in the Carpat-Danubio-Pontic region for animal breeding (I. From the ancient times until the romans leaving Dacia)”, Summary, Vol. LIX (2), pp. 152–153; Scientific Works, Series C. Veterinary Medicine, pp. 197–213: http://veterinarymedicinejournal.usamv.ro/pdf/2013/vol19_3/art42.pdf;
- <http://veterinarymedicinejournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/14-vol2013-issue3/1343-of-the-concerns-of-our-ancestors-in-the-carpato-danubio-pontic-region-for-animal-breeding-i-from-the-ancient-times-until-the-romans-leaving-dacia-741#spucontentCitation42>; pp. 197–213;
- [17] Curcă D. (2014), „Personalități marcante ale medicinei veterinare din Bucovina, membri ai Academiei Romane (I). Academician (m.o.) prof. univ. dr. Udrischi Gheorghe (1867–1958); Academician (m.c.) prof. univ. dr. Petre

- Spănu (1894–1962)”, Studii și Comunicări/DIS, vol. VII, p. 37–58: <http://studii.crifst.ro/2014.php>; <http://studii.crifst.ro/arhiva.php>;
- [18] Curcă D. (2014), „Profesorul Paul Riegler – remarcabil exponent al medicinei veterinare și biologiei” Revista NOEMA, Editura MEGA, Cluj-Napoca, Vol. XIII, pp. 357–376: <http://noema.crifst.ro>;
- [19] Curcă D. (2015), „Personalități marcante ale medicinei veterinare din Bucovina, membri ai Academiei Române (II). Profesorul Alexandru Ciucă (1880–1972), Studii și Comunicări/DIS, Vol. VIII, pp. 353–386: <http://studii.crifst.ro/2015.php>; <http://studii.crifst.ro/arhiva.php>;
- [20] Curcă D. (2016), „Personalități marcante ale medicinei veterinare din Bucovina, membri ai Academiei Române (III). Profesor dr. Ion Ciurea (1878–1944), membru corespondent al Academiei Române”, Studii și Comunicări/DIS, Vol. IX, pp. 227–249: <http://studii.crifst.ro/2016.php>; <http://studii.crifst.ro/arhiva.php>;
- [21] Curcă D. (2017), „Grigore Antipa și Ion Ciurea, personalități marcante ale ihtiologiei și ihtiopatologiei românești și mondiale”, Studii și Comunicări/DIS, Vol. X, pp. 33–59: <http://studii.crifst.ro/2017.php>; <http://studii.crifst.ro/arhiva.php>;
- [22] Curcă D. (2017), „Professor Paul Riegler founder of Romanian modern veterinary sciences”, The Conference of Romanian Society of Pathophysiology 7th – 9th September 2017, Cluj-Napoca, România, revista Clujul Medical, Vol. 90, Supplement 5, S–36: www.clujulmedical.umfcluj.ro;
- [23] Curcă D. (2018), „Contribuția profesorului Alexandru Ciucă (1880–1972) în diagnosticul și eradicarea bolilor la animale”, Revista Română de Medicină Veterinară, Vol. 28, no. 3, pp. 49–60: New series; <http://www.agmv.ro/public/revista>;
- [24] Curcă D. (2018), „Apariția primelor societăți și asociații de medicină veterinară din România (I)”, Studii și Comunicări/DIS, Vol. XI, 237–273: <http://studii.crifst.ro/2018.php>; <http://studii.crifst.ro/arhiva.php>;
- [25] Curcă D. (2018), „Centenarul Marii Uniri de la 1918, la Facultatea de Medicină Veterinară din București. Ziua Bucovinei și personalitățile sale marcante ale medicinei veterinare (partea I)”, revista VETERINARIA, Anul VIII, Nr. 32, octombrie-decembrie, pp. 38–55;
- [26] Curcă D. (2019), „Centenarul Marii Uniri de la 1918, la Facultatea de Medicină Veterinară din București. Ziua Bucovinei și personalitățile sale marcante ale medicinei veterinare (partea a II-a)”, revista VETERINARIA, Anul IX, Nr. 33, ianuarie-martie, pp. 30–55;
- [27] Curcă D. (2018), „Academician (m.c.) Profesor univ. DVM, Ion Ciurea (1878–1944), personalitate marcantă a științei și culturii, școlit la Roma (1888–1896)”, Comunicare: A 47-a Reuniune Națională de Istoria Medicinii

- și a 27-a Reuniune Națională de Istoria Farmaciei, Roman, Județul Neamț, 17–19 Mai, 2018;
- [28] Curcă D. (2019), „Profesorul univ. veterinar-colonel (r) Constantin Gavrilescu (1856–1941) personalitate marcantă a medicinei veterinare militare și ale celei civile”, Studii și Comunicări/DIS, Vol. XII, pp. 217–242: <https://academiaromana.wordpress.com/2019/12/02/revista-studii-si-comunicari-dis-indexata-ceeol/>;
- [29] Curcă D. (2018), „Medicina veterinară și spațiul românesc 1918–2018 – situații și evoluții”, Centenarul Marii Uniri, Conferința cu tema: *Agricultura și spațiul românesc (1918–2018), situații și evoluții*. Academia de Științe Agricole și Silvice „Gheorghe Ionescu-Șișești” (A.S.A.S.), 30 august 2018: <http://www.asas.ro/wcmqs/sectii/medicina-veterinara/documente/Medicina%20veterinara%20si%20spatiul%20rural%20romanesc.pdf>;
- [30] Curcă D., Codreanu M. D. (2019), „Prinos de recunoștință profesorului Constantin Șt. Motaș (1869–1931), personalitate marcantă a medicinei veterinare din România, născut și școlit în orașul Vaslui”, a IX-a ediție a Congresului Național de Istoria Medicinii, 23–25 Mai 2019, Hotelul Racova și Consiliul Primăriei Municipiului Vaslui. Volumul de lucrări, Editura și Tipografia PIM, Iași, 2019, pp. 427–451,
- [31] Curcă D. (2019), „Profesorul Gheorghe Nichita (1890–1966): elev, colaborator și urmaș vrednic al savantului de renume mondial Ioan Athanasiu”, a IX-a ediție a Congresului Național de Istoria Medicinii, 23–25 Mai 2019, Hotelul Racova și Consiliul Primăriei Municipiului Vaslui. Volumul de lucrări, Editura și Tipografia PIM, Iași, 2019, pp. 451–472;
- [32] Curcă D. (2019), „Profesorul Gheorghe Nichita (1890–1966): elev, colaborator și urmaș vrednic al savantului de renume mondial Ioan Athanasiu, personalitate marcantă a medicinei veterinare din România”, revista VETERINARIA, Anul IX, nr. 35, iulie-septembrie, pp. 30–56;
- [33] Curcă D. (2019), „Notă despre centenarul fondării catedrei inspecția sanitară a cărnurilor și parazitologie, în cadrul facultății de medicină veterinară din București”, revista NOEMA, Vol. XVIII, p. 229–237: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=804383>;
- [34] Curcă D. (2020), „Viața și opera ctitorului științei veterinare moderne din România, profesorul Paul Riegler (1867–1936), (partea a I-a)”, revista VETERINARIA, Anul X, nr. 37, ianuarie-martie, pp. 20–56;
- [35] Curcă D. (2020), „Viața și opera ctitorului științei veterinare moderne din România, profesorul Paul Riegler (1867–1936) (partea a II-a)”, revista VETERINARIA, Anul X, Nr. 38, aprilie-iunie, pp. 40–56;
- [36] Iftimovici R. (1994), „Istoria medicinei”, Ed. All, București;
- [37] Picu Maria Valeria (2005), „Istoria Școlii de medicină veterinară din București: Studiu monografic”, Edit. Ceres, București;

- [38] Popa V. V., Cornilă N., Predoi G. (2011), „OMAGIU: 150 ani de învățământ medical veterinar în România, București (1861–2011)”. București, Ed. Medicală;
- [39] Simionescu C., Moroșanu N. (1984), „Pagini din trecutul medicinei veterinare românești”, Edit. Ceres, București;
- [40] Stancu I. (2002), „Reprezentanți de seamă ai medicinei veterinare românești (1856–2001)”, Edit. Coral Sanivet, București;
- [41] Stancu I. (2004), „Reprezentanți de seamă ai învățământului medical veterinar bucureștean (1856–2003)”, București, Editura Coral Sanivet;
- [42] Tomescu V., Gavrilă M. I. (1983), „Momente și personalități din trecutul științei veterinare mondiale (interferențe cu medicina umană)”, Edit. Ceres, București;
- [43] Vlăduțiu O., Rigani A. (1994), „Contribuții la progresul științelor medicale veterinare”, București, Asociația medicilor veterinari din România.

GRIGORE ANTIPA – RAPORTUL PREZENTAT ÎN FAȚA ACADEMIEI ROMÂNE DESPRE ACTIVITATEA SA ÎN TIMPUL OCUPAȚIEI STRĂINE A BUCUREȘTILOR DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Iorgu PETRESCU¹, Angela PETRESCU²

iorgup@antipa.ro; angelap@antipa.ro

ABSTRACT: In order to complete the image of scientist Grigore Antipa, during the critical period of foreign occupation of Bucharest during World War I, we publish a still unknown document regarding his activity as gerent of the Ministry of Agriculture. He was left at the disposal of the Romanian Government to manage the problems that could appear during the foreign occupation of Bucharest. After the end of the war, as other several Romanian officials from that period, Grigore Antipa had to present a report on his activity to the board of the Romanian Academy.

KEYWORDS: Grigore Antipa, World War I, Romanian Academy, occupation, report.

Revenim la subiectul tratat într-o lucrarea *Grigore Antipa – un om al datoriei* [1], referitor la activitatea lui Grigore Antipa în perioada ocupației străine și prezentăm noi documente descoperite recent în arhiva Muzeului Național de Istorie naturală „Grigore Antipa”. Legată de vizita făcută la muzeu de către Feldmareșalul August von Mackensen, cităm mențiunea extrem de prețioasă făcută de cel mai apropiat colaborator al lui Antipa de la muzeu, cel căruia Antipa i se confesa cel mai mult după orele de program de la muzeu, geologul Mircea Paucă, făcută în capitolul dedicat muncii sale la muzeu din volumul său de memorii:

¹ Cercetător științific gr.I la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”; membru al Diviziei de Istoria științei a CRIFST al Academiei Române.

² Cercetător științific gr.III la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Fig. nr. 1 – Feldmareșalul Mackensen însoțit de suită, plecând de la Muzeul Antipa.

„Misiunea pentru care fusese lăsat în teritoriul ocupat l-a obligat să aibă dese întrevederi cu feldmareșalul Mackensen, comandantul trupelor de ocupație. Acesta i-a lăsat ca amintire o fotografie (astăzi într-un înaintat stadiu de degradare) (Fig. nr. 1) care îl arată călare în fața „Muzeului de la Șosea”, însoțit de doi aghiotanți și urmat de o escortă tot călare. Fotografia executată în 5.03.1918, îi este trimisă la 21.?.1919, având pe verso cuvintele: „Cea mai bună mulțumire pentru exemplarul lucrării asupra Muzeului de Istorie Naturală, oferit mie cu cea mai mare prietenie și pentru mine în cel mai înalt grad valoroasă (ss) Mackensen (?)” [2].

Din acest fapt, oarecum minor, ne apare mai clară imaginea lui Grigore Antipa ca a unui om cu totul superior, care excedea orice pornire, altfel justificată în oarecare măsură, de a-ți urî dușmanii, un om care știa să întoarcă și celălalt obraz, mai ales într-o asemenea funcție ca aceea pe care o deținea.

Gândim că documentul pe care-l prezentăm va completa portretul savantului prezentat, poate, într-o manieră cam simplistă de unii autori, dacă ne este permis s-o spunem.

În arhiva Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” se găsește un document extrem de valoros pentru înțelegerea rolului pe care

l-a jucat Grigore Antipa pe scena politică a țării în perioada ocupației germane a capitalei, și anume: un raport adresat Academiei Române despre activitatea sub ocupația germană. Documentul, șase pagini dactilografiate de autorul lor, este un răspuns al lui Grigore Antipa la cererea Academiei Române de a-și prezenta activitatea desfășurată în această perioadă, activitate care după război a fost intens blamată de o anumită tabără politică. Nu avem cunoștiință dacă acest raport a fost sau nu publicat undeva. De asemenea, menționăm că textul are ortografia și exprimarea veche, fiind conform cu dactilograma lui Grigore Antipa din arhiva muzeului.

„Rap. Ac. R. despre activitatea sub ocupația germană 1918”

DOMNILOR COLEGI,

Deși, pentru prestigiul țării și al celei mai înalte instituțiuni culturale ale ei, cred că unui membru al Academiei Române trebuie să-i fie garantată libertatea gândirii, mă socot totuș dator față de D-voastră care-mi sunteți aici colegi pe viață – să vă dau câteva lămuriri privitoare la activitatea mea în cursul războiului nostru, spre a putea judeca astfel mai în cunoștiință valoarea imputării ce mi s-a adus că în timpul ocupației aș fi fost „funcționar al comandaturii germane”. O fac aceasta nu ca o justificare de care cugetul meu curat îmi spune că nu ar avea nevoie, ci pentru a pune stavilă, măcar la ușele Academiei, unor insinuațiuni răutacioase ce se caută a se răspândi pe socoteala mea și a se semăna discordia acolo unde trebuie să domine absoluta armonie.

Nu am fost și nu sînt om politic; deci orice aș fi gîndit în privința războiului nu era legat și de o acțiune practică. Deși în împrejurările de la 1916 eram convins – alături de mulți alții – că intrarea noastră de atunci în acțiune era o primejdie pentru țară și că trebuie să rămână în neutralitate, veghind la interesele țării și ale neamului nostru, m’am prezentat totuș în prima zi a mobilizării Ministrului de război, cerînd să mi se dea o întrebuintare. Am fost numit membru în comisia internaților și munca ce am depus-o acolo a fost cred spre cîntea țării.

La evacuarea Capitalei am rămas – cu știința Guvernului – în teritoriul ocupat, spre a continua să-mi îndeplinesc datoria de director al Muzeului de Istorie naturală și de Inspector general al Ministerului de Agricultură. Pe lângă acte oficiale, însărcinări chiar personale din partea Ministrului de război o dovesc aceasta.

Am rămas în teritoriul ocupat – desi putem lua și eu drumul comod spre

țările neutre – de oarece aveam convingerea că eu, mai mult ca oricare altul, voi avea puțința să fac aci binele; să apăr două treimi din populația noastră de asperitățile unei ocupațiuni dușmane, țara cu instalațiunile ei culturale și fructele propriei mele munci: Muzeul de Istorie naturală și Pescăriile. Am avut această convingere bazat mai cu seamă pe faptul că mi'am petrecut tinerețele în Universitățile germane, unde am conservat întinse relațiuni, și că am publicat 16 lucrări în limba germană prin care mi'am creat un nume în lumea științifică.

În adevăr nu m'am înșelat în așteptările mele și convingerea că rămânând aci voi avea de îndeplinit o mare misiune spre binele țarei s'a adeverit: Chiar din primele zile Bulgarii au cerut să transporte colecțiile Muzeului de Istorie naturală cu instalațiuni cu tot – la Sofia și numai intervențiile mele au putut salva țarei această podoabă culturală.

În timpul ocupațiunei am fost gerant al secretariatului general al Ministerului de Domenii, funcțiune pe care am ocupat'o în diferite rînduri în timpul de 26 de ani cît am servit în acest department. Nu am fost numit de Germani „ca funcționar al Comandaturei” – ca „slugă a nemților” sau ca „prieten al dușmanilor noștri” cum mi se aruncă în obraz de ziarul Viitorul ci ca cel mai înalt funcționar al acestui departament am fost rugat și chemat, cu delegație oficială, de actualul Ministru Kiriacescu, care fusese desemnat de guvern cu gerarea acestui Minister pe lângă cea a Ministerului de Finanțe.

Ca gerant am luptat pentru readucerea vieței normale și reînceperea lucrului la țară, pentru reconstituirea tuturor ramurilor de producție și a gospodăriilor devastate de trupe, pentru oprirea devastărei pădurilor, pentru producerea de venituri domeniiale care trebuiau să alimenteze bugetul statului de unde să se poată întreține întreaga admnistrație română, pentru repunerea în funcțiune a instituțiunilor care ocrotesc munca națională, ca Consiliul Superior al Agriculturii și Camerele de Comerț etc.

Mai mult încă, chiar în primele zile am obținut readucerea în țară a 48.000 prizonieri țărani, care – pe a mea răspundere – au fost lăsați liberi la ogoarele lor și pe care cu siguranță foamea i-ar fi pierdut pe jumătate dacă rămâneau în lagărele din Germania.

Mai greu a fost însă asigurarea hranei populației căci, lipsa din țările centrale făceau pe ocupanți să adune tot ce găseau spre a exporta. Pentru fiecare produs – până la cel mai neînsemnat – trebuia să duc neconținut o luptă grea ca să lese cât mai mult în țară. Memorii, proteste, intervenții personale, rugăminți, etc. erau mijloacele zilnice pentru a salva ceva mai mult pentru țară, îmbrăcăminte, încălzit, etc. Astfel de exemplu am fost în stare – contrar

afirmațiilor tendențioase din ziarul Viitorul – să fac ca dintr-o producție de pește de 11.499.000 kgr (până la 1 Aprilie 1918) să se exporte numai 839.000 kgr ear restul să fie lăsat pentru consumațiune în țară. Și aceasta a fost o mare binefacere, căci de ex. populațiunea din Dobrogea era expusă la a muri literalmente de foame, neavând nici măcar pâine. Cu modul acesta de muncă zilnic am fost în stare, pe cât s-a putut, să ferim populațiunea de calamitățile boalelor și epidemiilor provenite dintr-o stare de subnutriție și să-i conservăm sănătatea și puterea de muncă neatinsă.

Pe lângă aceste chestiuni generale am necesar să mă ocup după putință și de nevoile individuale, pentru ca populațiunea să nu simtă atât de greu asperitățile ocupației străine și să știe că este și o autoritate română care sprijină interesele lor. Am ajuns astfel ca din toate unghiurile țarei să primesc neumărate plângeri și recalamațiuni – care depășeau cu mult competența departamentului Agriculturii – și pe care le susțineau în scris și verbal față de Administrația militară. Tocmai în această direcție am putut face mult bine, apărând zi cu zi avutul public și privat și drepturile fiecărui. Chiar Academia Română a scapat veniturile moșiilor ei – care erau să fie puse sub administrație forțată – numai grație acestor intervențiuni.

În toate relațiunile mele cu Administrația militară am fost corect, loial, și tocmai prin aceasta mi-am câștigat respectul lor și autoritatea necesară pentru a le putea spune adevărul în față cu mai multă tărie și șanse de izbândă.

La venirea guvernului Marghiloman am încetat de a mai gera Ministerul agriculturii și am fost numit prin decret Regal delegate tehnic la tratativele de pace unde am luat parte la negocierile pentru chestiile dunărene și Convenția vânzării cerealelor.

De la semnarea Păcii am fost numit Comisar al guvernului întărit cu o plenipotență specială din partea M. S. Regelui, pentru a negocia și a aplica convențiile economice. În această calitate am negociat vânzarea vinului și a țuicei, cum se știe, dobândind prețuri foarte urcate.

În această a doua parte a activității mele din teritoriul ocupat am avut de dus o luptă și mai grea căci acum lipsa de alimente din țările centrale silea pe ocupanți – cu toate că pacea fusese semnată – a stoarce tot ce se mai putea lua de la noi. După un ordin de la marele cartier german, pe la finele luni lui Mai rechizițiunile au început a lua astfel de proporții încât periclitau direct hrana populației și întreaga noastră economie națională: Vitele ne-au fost luate peste

80% din stocul de dinaintea războiului și exportate; ouăle, laptele, brânza de vaci și de oi, mierea fructele, legumele, inul cânepa, lâna etc. se rechiziționau cât mai mult; se dăduse ordin a se lua tot porumbul țăranilor care trebuia să le asigure hrana până la viitoarea recoltă de grâu; peștele care trecea de ½ kgr. trebuia sărat și exportat; prin sate pornise coloane de câte 40 de soldați care căutau prin casele țăranilor și le luau pânda, velințele, lâna și tot ce mai găseau, etc.

Deși nu mai intra acum în atribuțiunile mele am început o nouă luptă în contra acestor barbarii. Cu toate că prin această extraordinară rapacitate organizată s-a făcut mult rău populației, cred totuși că intervenția mea energetică și neobosită a fost de un mare folos și în aceste grele împrejurări. Ori cum: rechizițiile prin casele țăranilor ce le făceau coloanele militare au fost oprite; rechiziția cazanelor de țiucă și a fructelor a încetat permițându-se țăranilor să-și fabrice singuri țiuca și reziliindu-se contractile cu evreii cărora li se crease un Monopol al fabricării țiucei; tunderea oilor a doua oară – care era o barbarie – a fost oprită; o bună parte din vitele deja înregistrate au fost salvate de rechiziție; motoarele și țevile de aramă de la Băile Govora, acoperișul de aramă al Catedralei din Târgoviște, fabrica de conserve Staicovici și multe alte fabrici care erau gata a fi demontate au fost salvate una după alta: ș.a.m.d.

Protestele și memoriile ce le-am adresat în contra acestei rechiziții barbare precum și în contra demontării fabricelor noastre pentru a exporta mașinile – care ne-a distrus tânăra noastră industrie – vor forma desigur o bază serioasă a pretențiilor noastre justificate de despăgubiri la pacea generală. De altfel dosarele direcției generale economice vor fi un material prețios pentru acela care va voi să scrie odată istoria ocupațiunei militare a României și să tragă consecințele cuvenite.

Tot în calitate de comisar al Guvernului am fost însărcinat să negociez condițiunile predărei adminisitrației țării în mâna Guvernului român, lucrare foarte grea și îndelungată, la care am fost ajutat de D-nii Crăsnaru, Burghel, Marian, Oscar Niculescu, Oscar Kiriacescu, Petre Antonescu, Ing. I. Tănăsescu (Petrol), Ing. Balasinovici, Murat, Ing. Mereuță, General Darvari, Dr. Dinu Brătianu, Tzigara-Samurcaș, Jul. Zanne etc. etc. Condițiunile grele ce căutau a ni le impune în unele chestiuni, refuzul nostru de a recunoaște contractele încheiate de administrația militară, precum și pretențiunile pe care le formulasem în chestiunea petrolului, etc. ne-au făcut ca nici după aproape 5 luni de negocieri să nu cedăm și astfel să întârziem ratificarea păcei și să putem câștiga timpul necesar pentru a vedea rezultatul final al războiului.

Această scurtă expunere vă poate da, Domnilor Colegi, o idee sinceră de

felul activității mele din timpul ocupațiunei, de greutatea sarcinei ce mi-am luat-o și situațiunea extrem de delicată în care mă aflu. Eu cred că mi-am îndeplinit o misiune sfântă față de țară și compatrioții mei și – cu toată munca istovitoare ce am avut-o timp de 2 ani neîntreruți – am marea satisfacție că am putut să-mi îndeplinesc în totul datoria de bun Român ce mi-o dicta conștiința mea”.

În încheiere prezentăm semnăturile olografe din cartea de onoare a muzeului, lăsate de feldmareșalul german și de către Prințul Moștenitor August Wilhelm, care au fost rugați să semneze, la fel ca oricare altă persoană care avea plăcerea să facă acest lucru la ieșirea de la muzeu, fără nici cea mai mică urmă de discriminare sau altceva.

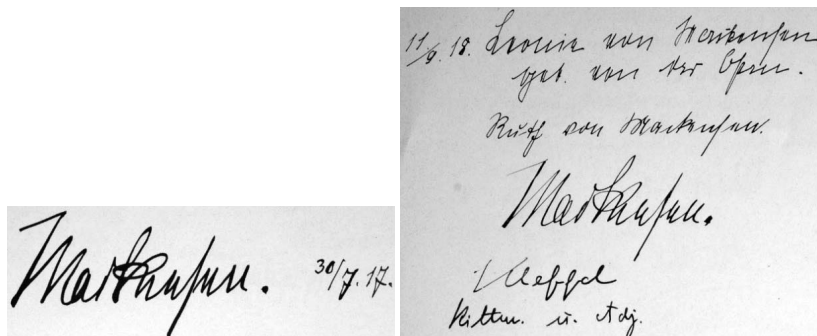

Fig. nr. 2 – Semnătura Feldmareșalului Mackensen în cartea de onoare a Muzeului de Istorie Naturală din București cu ocazia vizitelor din 30.07.1917 și 11.09.1918.

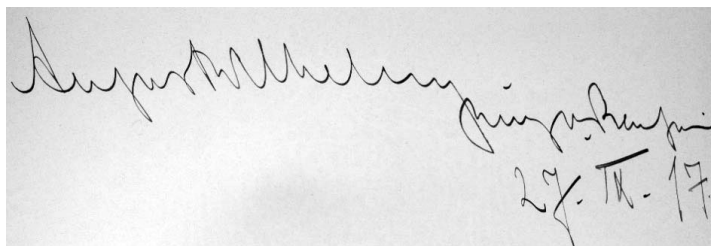

Fig. nr. 3 – Semnătura fiului Împăratului Germaniei, August Wilhelm, în cartea de onoare a Muzeului de Istorie Naturală din București cu ocazia vizitei din 27.09.1917.

În fața unor astfel de cuvinte, nouă, lucrătorilor la Muzeul lui Grigore Antipa, nu ne mai rămâne de făcut decât să ne înclinăm cu respect.

Bibliografie:

- [1] Petrescu, I., *Grigore Antipa – un om al datoriei*. Studii și comunicări/DIS, vol. X, 2017, 127–132;
- [2] Paucă, M., *Mi-am rețrăit viața. Amintirile geologului Mircea Paucă*, 1988, 158.

TAKE IONESCU ÎN DIPLOMAȚIA ȘI VIAȚA POLITICĂ ROMÂNEASCĂ, LA CUMPĂNA DINTRE SECOLUL 19 ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI 20

Stan PETRESCU¹
stan.petrescu@gmail.com

ABSTRACT: In the foreign policy, Take Ionescu pursued the national interest that he hoped would be fulfilled with the good will and support of France and England. A favorite theme in this regard is the achievement of the Balkan confederation. A supporter of the Entente, Take Ionescu spoke in favor of Romania's neutrality at the beginning of the First World War. After the government resigned on January 26, 1918, refusing to accept the consequences of an enslaving peace with the Central Powers, he preferred to go abroad, to Paris. In 1920, Take Ionescu agreed to be part of the government led by Alexandru Averescu, where he carried out a good government activity, the name of Take Ionescu being linked to the completion of the Little Entente. As a diplomat, he was the most authoritative exponent of Romanian diplomacy in the period immediately following World War I, militating for the creation of a system of alliances in Central Europe and the Balkans, as well as the creation of a block "from the Baltic to the Aegean Sea", to oppose any revisionist actions.

KEYWORDS: Take Ionescu, diplomacy, foreign policy, alliances, political activity, revisionism.

1. Politica externă a României între 1878 și 1914

Evenimentele extrem de importante care au precedat și acelea care s-au succedat Unirii de la 1859 sunt legate de elaborarea Constituției și a codurilor, instaurarea dinastiei străine, prevăzute în hotărârile Divanurilor Ad-hoc, organizarea și consolidarea puterii armate; toate acestea au contribuit, major, la valorizarea statutului internațional al Principatelor-Unite.

¹ General de brigadă (r.), prof. univ. dr., membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

Se constată cu ușurință faptul că aproape niciun element de tutelă internațională nu se mai exercita în acest areal deoarece au fost topite în noua Românei, un nou actor statal, așezat la Porțile Balcanilor, stat care, fără acceptul vreunei puteri, participa la viața internațională a statelor suverane, putând astfel semna, în nume propriu, unele documente și convenții internaționale: Convenția Uniunii Telegrafice Europene și a Crucii Roșii – în 1868, Convenția de Navigație cu Rusia – în 1866, Convenția Comercială cu Austro-Ungaria – în 1878, o alta cu Germania – în 1877 etc.

România va avea recunoaștere deplină a capacității sale juridice internaționale, prin Tratatul de la Berlin din 13 iulie 1878, nu înainte de a fi trecut printr-o vămă crudă de sânge în Războiul ruso-româno-turc de la 1877–1878 și după ce, la 10 mai 1877, Corpurile Legislative Române și-au proclamat Independența față de Turcia.

Cu toate acestea, ca urmare a ciocnirii dintre imperiile vecine de la Est, Sud și Vest, se va pierde Sudului Basarabiei, cu încălcarea flagrantă a Convenției Ruso – Române din 4/16 aprilie 1877, care autorizând trecerea trupelor rusești spre Balcani, garanta „drepturile politice și integritatea teritorială a Statului Român”². Evident că pierderea a fost dureroasă pentru tânărul stat român. Carol I, în memoriile sale³, ne arată plin de amărăciune „că numai silită de hotărârea Marilor Puteri și spre a nu fi o piedică la întărirea păcii, Camera împuternicește guvernul să se supună voinței întregii Europe, retrăgând autoritățile civile și militare din Basarabia”. În schimb, România reprimește vechea posesiune a lui Mircea cel Bătrân, Dobrogea, cel de-al doilea plămân al țării, după cum se exprima Domnitorul Carol I. După obținerea Independenței și a statutului de suveranitate, România își va intersecta interesele sale cu cele internaționale și i se va recomanda să recunoască egalitatea cultelor, egalitatea drepturilor civile și politice, acces la serviciile publice și la profesiuni pentru absolut toți locuitorii țării, fără deosebire de credință sau confesiune, ca o formă

² Așa se face că marele duce Nicolae, care nu avea decât o atitudine de desconsiderare pentru armata română, îngrămădit de turci (8/20 iulie 1877), adresa principelui Carol al României, următoarea telegramă: „Venez a notre secours! Passez le Danube ou vous voulez, comme vous voulez, sous quelles conditions vous voulez, mai venez a notre secours au plus vite. Les Turcs nous abiment, la cause chrétienne est perdue”. Sursa: *Rezelul Orientale*, Editura lui Paul Ciselar, Gratz, 1879, p. 465. „Veniți în ajutorul nostru! Treci Dunarea pe unde vei voi, cum vei voi și sub ce condițiuni vei voi, numai vino cât mai curînd în ajutorul nostru. Turcii ne-au prăpădit, cauza creștină este pierdută.”

³ 30 septembrie 1878.

de protecție a minorităților, sarcini și recomandări care la finele Primului Război Mondial au fost înscrise în tratatele de pace, pe care România le-a semnat, modificări care vor opera și în art. 7 din Constituția de la 1879.

Urmare unei activități diplomatice dinamice, recunoașterea suveranității noastre este deplină, aceasta fiind câștigată pe câmpul de bătaie, fapt ce va conduce la consolidarea noului statut juridic al statului, prin proclamarea la 10 mai 1881 a Regatului, astfel că noua formă de guvernământ monarhică a trezit dorința de reîntregire a tuturor românilor din afara granițelor, aceștia luptând pentru deznaționalizare și unirea cu țara mamă. România își va spori, în acest mod, prestigiul pe plan internațional.

Ca o măsură de apărare în fața imperialismului rusesc, s-a purces la încheierea unui tratat de alianță defensivă cu Puterile Centrale, tratat secret încheiat în anul 1883 și criticat, ca nefiresc, deoarece o mare populație de români trăia sub Monarhia Habsburgică. În ciuda acestui fapt, Regatul României, nu s-a manifestat ca dezinteresat de soarta acestor români și nu și-a dezmințit dorința arzătoare de a reface pământul Vechii Dacii, pământul latinilor de la Dunăre, cum ne pomeneau ziarele occidentale.

Conștiința națională și deșteptarea spiritului național a românilor transilvăneni sunt în creștere absolută, imposibil de oprit, chiar și după faimosul proces de la Cluj, între 14 și 25 mai, proces politic intentat de guvernul maghiar „memorandiștilor”, unde sunt dictate 14 condamnări la închisoare, iar guvernul maghiar va interzice activitatea Partidului Național Român.

În cele din urmă, cel care îi va grația pe memorandiști, la 19 septembrie 1895, va fi însuși împăratul Franz Joseph, ca urmare a presiunii imense la care era supus din partea opiniei publice, dar și datorită intervenției diplomatice a regelui Carol I pe lângă Curtea de la Viena⁴. Dorința Regelui Carol I de pregătire a Unirii tuturor românilor devenise o realitate vie, realitate care va cere noi străduințe și noi sacrificii de sânge. Primul Război Mondial va produce declicul Marii Unirii atât în conștiința românilor liberi cât și în a acelor subjugați.

Tratatul de alianță cu Austro-Ungaria din 1883, reînnoit la 5 februarie 1913 devine caduc, prin neproducerea efectului „casus foederis” (caz pentru alianță), deoarece Austro-Ungaria nu era atacată din exteriorul frontierelor sale. Așa că România se va alătura Puterilor Antantei care

⁴ <https://glasul.info/2015/05/25/in-25-mai-1894-au-fost-condamnati-la-cluj-memorandistii/>, accesat la data de 30.05.2022

lupta pentru cauza naționalităților, prin declarația sa de război, notificată Austro-Ungariei la 14/27 august 1916. *Începând cu această dată, Armata mobilizată a României, va fi dislocată și dispusă pe un front⁵ foarte larg (aproximativ 600.000 de militari, din care 420.000 numai pe frontul transilvănean), 1.500 km, pe crestele Carpaților, de la Vatra Dornei și până la Baziaș, acoperind peste 64 de pasuri și trecători⁶. Frontul pe care era dispusă armata română era unul foarte larg (aproximativ 600.000 de militari, din care 420.000 numai pe frontul transilvănean, pe 1.500 km, în raport cu frontul franco-englez, de pildă, unde, pe o întindere de 700 km se aflau patru milioane de oameni, sau frontul rus, de la Riga la Dorna, 1.500 km, pe care numai în linia întâi se aflau tot patru milioane de oameni!), determinat, în bună măsură de poziția strategică dificilă a României.*

Odată cu intrarea în secolul al XX-lea, contextul internațional suferă o serie de schimbări. Mai întâi se încheagă al doilea bloc militar, Tripla Înțelegere, dintre Marea Britanie, Franța și Rusia. ANTANTA este denumirea blocului militar și politic format în anii 1904–1907 și îndreptat împotriva Triplei Alianțe.

Austro-Ungaria, în anul 1908, grăbește procesul de deznaționalizare în imperiu prin anexarea Bosniei și Herțegovinei și promulgă noi legi care îi afectează și pe românii transilvăneni. Apoi vine în sprijinul Bulgariei, pentru anexiuni teritoriale în Balcani.

Însă războaiele balcanice din 1912–1913 subliniază limpede o schimbare a politicii externe românești, pliată pe interesul național. Dacă în primul război balcanic (1912 – Grecia, Serbia și Bulgaria înfrâng Turcia), iar România rămâne neutră, în cel din 1913, România va intra în război împotriva Bulgariei și a politicii duse de Austro-Ungaria în Balcani. Prin pacea de la București, în 1913, se reliefează rolul jucat de România în zonă, astfel că Bulgaria, aliatul Austro-Ungariei, este forțată să cedeze României Cadrilaterul (județele Dâmbovită și Caliacra).

Apropierea României față de Triplă Înțelegere era grăbită de încercările monarhiei dualiste de a controla Comisia Dunării, de politica dură de deznaționalizare a românilor transilvăneni, de războiul vama declarat

⁵ Document aflat pe adresa de internet <https://historia.ro/sectiune/general/armata-romana-in-preajma-primului-razboi-mondial-569500.html>, accesată la data de 30.05.2022.

⁶ Document aflat la adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/Categorie:Trecători_din_Carpati, accesat la data de 30.05.2022.

României după încetarea existenței Convenției comerciale dintre cele două țări, în anul 1885, și a actului de pedepsire de către autoritățile austro-ungare a memorandiștilor de la Cluj etc. La rândul ei, Tripla Înțelegere era tot mai interesată de atragerea României în sfera ei de influență, printr-o serie de investiții în industria petrolului, vizite a unor delegații și misiuni militare la București.

O altă cumpănă dramatică, ținând cont de contextul politico-militar al vremii, pe care o va traversa România, este aceea de a fi încheiat Tratatul de la București din 7 mai 1918⁷, cu consimțământul Aliaților (care ne oferea mai mult sfaturi decât ajutor material), fiind copleșită de forțele inamice și părăsită de Rusia. Acest Tratat nu a fost niciodată valabil, în drept, nefiind ratificat de Parlament, fiind socotit în dreptul internațional, ca nul, ca un tratat care încălca cele mai sacre drepturi ale statului român. În noiembrie 1918, România reintră în război, amplificând ideea de unire a tuturor românilor într-un Stat Român Reîntregit. Războiul, cu toate efectele sale, amplifică ideea Unirii pe baza principiului wilsonian al autodeterminării naționalităților și a aspirațiilor celor mai înalte ale tuturor românilor de desăvârșire a unității naționale. Se dă startul istoricelor hotărâri naționale. Astfel hotărârea Sfatului Țării de la Chișinău din 27 martie decide aducerea Basarabiei la Patria Mamă, Adunarea Națională de la Cernăuți hotărăște la 28 noiembrie 1918 alipirea Bucovinei la România (în mod necondiționat și pentru veșnicie), considerând că de la crearea Principatelor Române, Bucovina a fost parte a Moldovei și că în anul 1774 i-a fost răpită prin trădare și lipită de coroană habsburgică. Sublimul acestui uriaș act istoric va fi trăit de toți românii cu ocazia Marii Adunări de la Alba Iulia din

⁷ Tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale – numit și Tratatul de la Bufta sau Pace de la Bufta, a fost un acord internațional încheiat între guvernul român și guvernele Triplei Alianțe, având ca obiect principal încetarea stării de beligeranță pe Frontul Român, pe timpul Primului Război Mondial. Tratatul a fost semnat la 20 februarie/5 martie 1918 la Bufta. Din partea română a fost semnat de Constantin Argetoianu, iar din partea Puterilor Centrale de Richard von Kühlmann, Ottokar Czernin, Talaat Pașa și Nicola Momcilov. Preambulul tratatului consemna denunțarea unilaterală de către Puterile Centrale a Armistițiului de la Focșani la 2 martie 1918 și acordarea unui ultimatum de trei zile Guvernului României pentru încheierea păcii. De asemenea, luând act de răspunsul pozitiv al părții române, prin prezența la negocieri, decide prelungirea stării de armistițiu cu paisprezece zile, începând de la 5 martie 1918, ora 12 amiază, cu un drept de denunțare în termen de trei zile. Au fost stabilite 9 puncte pe baza cărora urma să se încheie tratatul de pace, în termenul de 14 zile agreeat. Sursa: [https://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_preliminar_de_pace_al_Romaniei_cu_Puterile_Centrale_\(1918\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_preliminar_de_pace_al_Romaniei_cu_Puterile_Centrale_(1918)).

1 Decembrie 1918, când aceasta decretează unirea tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și a tuturor teritoriilor locuite de aceștia, cu România. Astfel statul român reîntregit își dobândește o nouă fizionomie politico – juridică, urmare voinței colective a națiunii și a marilor sacrificii de sânge ale acesteia aduse în timpul Primului Război Mondial. Urmează tratatele de pace și recunoașterea Marii Uniri. Istoricul american Charles Seymour constată: „Când se deschidea Conferința păcii, Imperiul Austro-Ungariei nu mai era decât o instituție care aparținea trecutului (...). În mai puțin de o lună, cimentul artificial care unea elemente dispartate ale Imperiului se împrăștiase, fidelitatea către Împărat dispăruse și supremația germanilor și maghiarilor fusese măturată (...). În Transilvania românii erau primiți ca eliberatori”⁸.

Tratatele de pace de la Paris nu au avut ca misiune crearea unui stat român, întregit teritorial, ci au sancționat o realitate vie, Marea Unire fiind rezultatul unei evoluții istorice și a unor străduințe seculare ale întregii națiuni române. Unitatea geografică a Vechii Dacii s-a păstrat datorită limbii comune, nealterate de două mii de ani, obiceiurilor, tradițiilor comune și legăturilor de sânge, imperiile de la Est, Vest și Sud neputând să oprească libertatea de mișcare a românilor în spațiile lor de referință.

Profesorul Jaques Ancel⁹ recunoaște că „Tratatele de Pace din 1919–1920, fără a crea ceva în ceea ce privește statutul teritorial și politic al României noi, nu au făcut decât să recunoască și să înregistreze în texte de drept internațional pozitiv, această creațiune logică, organică și de caracter definitiv, a națiunii române”¹⁰.

Desăvârșirea unității naționale a României a dobândit recunoașterea internațională prin Tratatul de la Saint-Germain-en-Laye, cu Austria, care consfințește unirea Bucovinei cu România (10 septembrie 1919), prin Tratatul de la Trianon cu Ungaria – care recunoaște unirea Transilvaniei și

⁸ *Enciclopedia României*, vol I, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 983.

⁹ Jacques Ancel (n. 22 iulie 1879 – d. 1943) a fost istoric francez, membru corespondent al Academiei Române. A fost profesor de geografie politică la Institutul de Înalte Studii Internaționale și director la Biblioteque d'Histoire et de Politique din Paris. A făcut cunoscută în Europa geografia politică a României. A scris mai multe cărți de specialitate, publicate. Una dintre cărțile sale a fost prefăcută de Nicolae Iorga, pe ale cărui lucrări s-a bazat când a scris despre România. A fost ales membru corespondent al Academiei Române la 27 mai 1932. Sursa: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Jacques_Ancel, accesat la data de 30.05.2022

¹⁰ Ibidem, *Enciclopedia României*, vol I.

a Banatului cu România (4 iunie 1920) și prin Tratatul de Pace de la Paris, prin care principalele puteri aliate admiteau expres unirea Basarabiei cu România (28 octombrie 1920).

Tratatul de la Trianon s-a înscris în seria documentelor internaționale încheiate la finalul Primului Război Mondial, alături de tratatele de pace semnate între puterile Antantei și Germania (Versailles, 28 iunie 1919), Austria (Saint-Germain-en-Laye, 10 septembrie 1919), Bulgaria (Neuilly, 27 noiembrie 1919) și Turcia (Sèvres, semnat la 10 august 1920, înlocuit cu Tratatul de la Lausanne din 24 iulie 1923).¹¹

Aceste acte juridice internaționale au fost inspirate din principiul naționalităților, pe care ele înțeleg să-l aplice sub forma sa activă sau pasivă și consacrand legitimitatea noilor frontiere ale României, adică găsindu-le conforme cu comandamentele acestui principiu, prin aceasta le proclamă acoperite și de protecția noului drept al ginților. Căci acesta recunoaște statului național un drept de revendicare, de a atrage la sine porțiunile din corpul națiunii supuse unor stăpâniri străine, iar acestora le recunoaște dreptul de a se integra statului lor național, anterior existent.¹²

2. Take Ionescu în Diplomația românească, la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX¹³

De la întoarcerea sa în țară, anul 1881, în urma studiilor de drept la Paris, absolvite cu *magna cum laude*, și până la încetarea sa din viață în anul 1922, Take Ionescu (foto nr. 1) avea să facă parte și să se implice neîncetat în procesul de dezvoltare economică, diplomatică și politică a României, contribuind substanțial la evoluția Regatului Român spre drumul desăvârșirii României Mari. În toată această perioadă și-a păstrat un loc proeminent în politica țării, deținând pe rând portofoliile de ministru al Cultelor și instrucției publice (1891–1895, 1899–1900), ministru al Finanțelor (1900, 1904–1907), ministru de Interne (1912–1914), ministru de Stat (1916–1917), vicepreședinte al Consiliului de miniștri (1917–1918), ministru de Externe (1920–1921) și președinte al Consiliului de miniștri (1921–1922).

¹¹ <https://www.romfilatelia.ro/ro/tratatele-de-pace-de-la-paris-1919-1920/>, accesat la data de 30.05.2022.

¹² *Ibidem*, *Enciclopedia României*, vol I.

¹³ <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/istorici-si-diplomati-xiv-previziunile-lui-take-ionescu-de-dr-alexandru-popescu-13162020>, accesat la data de 30.05.2022.

Foto nr. 1 – Take Ionescu¹⁴

Dintre toți oamenii politici ai vremii, Take Ionescu a fost cel care, în oricare din ipostaze se afla, în guvern sau în opoziție, a întreținut cele mai strânse legături cu miniștrii, diplomații și corespondenții de presă acreditați la București, și a întreprins numeroase călătorii în străinătate, în căutarea de contacte și relații în tabăra Antantei, preocuparea sa de căpătâi fiind aceea de a deschide României, printr-o atentă diplomatie, calea spre realizarea unității sale politice.

În politica externă a României, până la Primul Război Mondial, Take Ionescu se evidențiază în schimbarea viziunii sale, în afaceri externe, datorită multiplelor sale contacte și relații diplomatice întinse, de pe urma cărora constată că realizarea idealului național se va putea face doar alături de forțele Antantei. Cariera sa politică se suprapune peste cumpăna dintre aceste secole și cariera diplomatică va începe prin participarea sa la Conferința de Pace de la București, care a încheiat al Doilea Război Balcanic.

La 14 octombrie 1912 se formează al doilea cabinet al lui Titu Maiorescu, cu Take Ionescu deținând funcția de ministru de interne, precum și unele atribuții de politică externă, guvernul fiind preocupat de frământările înregistrate în zona balcanică, în urma căreia România își va mări teritoriul prin alipirea Cadrilaterului dobrogean. După războiul balcanic și încheierea Păcii de la București, guvernul prezidat de Titu Maiorescu se va retrage pentru a face loc guvernului liberal condus de Ion I. C. Brătianu ce urma să implementeze noul său program de reforme.

¹⁴ sursă: Wikipedia

În octombrie–noiembrie 1913, pacea încheiată la București părea periclitată de imposibilitatea încheierii unei înțelegeri între greci și turci în vederea împărțirii insulelor din Marea Egee și administrarea acestora. La cererea lui Elefterios Venizelos, prim-ministru al Greciei în perioada 1910–1915, Take Ionescu va media încheierea păcii dintre Turcia și Grecia, împiedicând astfel reizbucnirea unui nou conflict în zona balcanică. Misiunea de mediere pacifistă a lui Take Ionescu a reliefat rolul și prestigiul pe care ajunsese să-l dețină România în zonă. Acțiunea diplomatică a lui Take Ionescu a însemnat, de asemenea, și un mare succes diplomatic al omului politic român. După încheierea păcii de la Atena, Primăria capitalei elene i-a acordat lui Take Ionescu titlul de cetățean de onoare, iar rectorul universității din Atena îi acorda diploma de doctor al instituției, distincție primită până atunci numai de William Gladstone¹⁵ și Georges Clemenceau¹⁶.

Politica de pace în Balcani, favorizată și susținută în 1912–1913 de Take Ionescu, se va izbi de nebunia războinică a politicii austro-ungare, care, după cum era de așteptat, a căutat prin toate mijloacele o revanșă necesară prestigiului său. Cercurile politice austro-ungare urmăreau cu consecvență planurile expansioniste în Peninsula Balcanică. Anexarea Bosniei și Herțegovinei, diversele presiuni asupra Serbiei exercitate fie direct, fie prin intermediul unor forțe politice extremiste bulgare, îndeosebi în perioada războaielor balcanice, încercarea de declanșare a războiului mondial după Pacea de la București din 1913, constituie dovezi incontestabile ale unei orientări certe spre agresiune a Austro-Ungariei. Pretextul pentru invadarea Serbiei l-a constituit asasinatul de la Sarajevo din 28 iunie 1914, în urma căruia Austro-Ungaria, susținută și de Germania, va trimite acel infam ultimatum Serbiei. Fin analist politic și cunoscător al realităților politice internaționale, Take Ionescu va preconiza cu mare exactitate care vor fi urmările războiului mondial ce se declanșase asupra umanității.

Take Ionescu presupunea mai întâi „o reînviere a urii dintre națiuni cum n-a mai fost de veacuri”; apoi, *o mișcare precipitată spre ideile de*

¹⁵ William Ewart Gladstone a fost de patru ori prim-ministru britanic și unul dintre cei mai importanți politicieni britanici din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. https://en.wikipedia.org/wiki/William_Ewart_Gladstone.

¹⁶ Georges Benjamin Clemenceau a fost un jurnalist, om politic și om de stat francez al Republicii a Treia. Ca unul dintre reprezentanții de frunte ai Partidului radical de stânga, a fost prim-ministru francez între 1906 și 1909 și din nou între 1917 și 1920. https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Clemenceau

extremă stângă, spre acele numite socialiste [...] odată ce, prin dezlănțuirea înspăimântătoare a catastrofe, clasele conducătoare vor apărea în ochii maselor mai incapabile decât le crezuseră ele”; în al treilea rând, va fi „o cascadă a tronurilor”, de pe urma căreia nu vor scăpa decât acei suverani care sunt un fel de președinți de republică ereditari, ca regele Angliei, de pildă, cascadă care va ieși tocmai dintr-un război dezlănțuit de suveranii absoluți. În sfârșit, războiul acesta va grăbi cu 50 de ani ridicarea Statelor Unite la hegemonia morală a rasei albe¹⁷, ceea ce lui i se pare interesant, fiind vorba de experiența unei civilizații noi, fără prejudecăți, fără caste, obiceiuri monarhice sau aristocratice, fără certuri istorice.

În cadrul ședinței Consiliului de Coroană întrunit la Sinaia la 3 august 1914, primul de acest fel în istoria țării, după ce fusese amânat cu aproape două zile pentru ca Take Ionescu să se poată întoarce în țară, se decide aproape în unanimitate că România să urmeze politica de neutralitate față de războiul aflat în desfășurare. Pentru Take Ionescu neutralitatea nu reprezenta, însă, decât prima etapă a unei acțiuni menite în cele din urmă să ducă România în tabăra Franței, Rusiei și Angliei, aceasta fiind, pe plan extern, cea mai sigură cale pentru realizarea idealului național al românilor. În lunile ce au urmat, pe plan intern, în vechea Românie, ca și în Transilvania, mișcarea unionistă din ale cărei prime rânduri va face parte și Take Ionescu, a luat o amploare fără precedent, majoritatea grupărilor și partidelor politice orientându-și activitatea în funcție de un singur obiectiv: reîntregirea țării. Astfel că după manifestarea inițială a opiniei sale pentru neutralitate, doi ani mai târziu, la Consiliul de Coroană din 14 august 1916, el va fi de acord că România să declare război Austro-Ungariei, atunci când operațiile militare o vor permite¹⁸.

În acel timp, Take Ionescu își exprima opinii geopolitice și geostrategice, în articolul cu titlul „Cascada tronurilor”, „La Roumanie”, apărut la 24 august 1914, unde vom lectura prognozele sale, unele contrastând profund cu „optimismul patriotard” al celor mai mulți politicieni ai marilor puteri și, care prognoze, din nefericire se vor împlini în cea mai mare măsură, mai ales în privința ororilor ce vor fi generate de acest conflict, care va deveni global: *Acesta e război de cinci ani. Va intra Anglia, va intra Italia, vom*

¹⁷ Take Ionescu, *Amintiri. Discursuri pentru România Mare*, Editura Fundației Pro, București, 2005.

¹⁸ <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/istorici-si-diplomati-xiv-previziunile-lui-take-ionescu-de-dr-alexandru-popescu-13162020>

intra noi și nu se poate să nu intre și America. Până și Japonia va intra. Va fi vai de omenire!. Și vom vedea alte lucruri mari. Vom vedea multe tronuri prăbușindu-se; vom vedea născând atotputernicia Americii; vom vedea preponderența rasei anglo-saxone; vom vedea omenirea făcând un mare pas spre stânga, spre socialismul revoluționar... Va fi o cascadă de tronuri. Europa va fi republicană... Dar zguduirea generală va fi așa de formidabilă, că o sărăcie groaznică va stăpâni omenirea foarte mulți ani. Dintr-o criză vom intra într-alta.... Trebuie să recunoaștem că previziunile, „avertizările” lui Take Ionescu, de natură geopolitică, se vor îndeplini ad-literam, contrazicând promisiunea Kaizerului, făcută soldaților săi că de Crăciunul lui 1914 vor fi la casele lor¹⁹. Da, au ajuns la casele lor după mai bine de patru ani.

Acțiunile menite a determina intrarea României în război de partea Antantei se intensifică în decursul anilor 1914–1915. În această perioadă, Take Ionescu rostind discursul său antologic din Cameră, în ședințele din 16 și 17 decembrie 1915, cunoscut sub denumirea „Politica instinctului național”, tradus în franceză și engleză și conținând adevărate pagini de antologie, oratorul cercetează înțelesul adânc al marelui război și importanța consecințelor lui, exprimându-și încrederea în înfrângerea finală a Germaniei; apoi, cercetând situația României în acest conflict mondial, afirmă că a sunat ceasul care impune necesitatea ruperii acestei alianțe pentru totdeauna, ca una ce stă în contradicție cu aspirațiile neamului nostru. România va renunța la neutralitate abia la 15/28 august 1916, după ce, cu câteva zile mai înainte, Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de miniștri, semnase Tratatul de alianță cu Anglia, Franța, Italia și Rusia prin care se recunoșteau, pe baza principiului naționalităților, revendicările României față de Austro-Ungaria.

Primul Război Mondial sau Războiul Neamurilor, a fost declanșat în Europa creștină și s-a întins de la 28 iulie 1914 până pe 11 noiembrie 1918. Clarviziunea diplomatului Take Ionescu este tulburătoare prin claritatea și precizia ei. Ca strălucit vizionar, Take Ionescu prevede evoluții militare și politice care vor avantaja România: *Dar de un lucru sunt sigur: că Aliații vor fi definitiv victorioși și că voi vedea cu ochii România Mare. Și ține bine minte: generația mea și a ta va vedea România Mare, dar nu va mai vedea zile bune*.²⁰

¹⁹ Lt. Col. A. Soreanu și C.J. Ciorogaru, *Civilizație și potențial de război*, M.O., Imprimeria Națională, București, 1935, p. 32.

²⁰ „Tăchiță gură de aur”, unul dintre marii oratori ai României, pe care Ion C. Brătianu nu-l putea suferi, document aflat la adresa: <https://www.descopera.ro/istorie/15800664->

Angajarea României în război odată decisă – căci numai alegerea momentului se făcuse sub presiunile Antantei, care amenințase cu nerespectarea ulterioară a drepturilor României la realizarea statului național unitar – a fost totală. În primele 5 luni evenimentele militare legate de acțiunea României s-au derulat însă foarte repede și în defavoarea ei. După lupte deosebit de grele, armatele românești, care trebuiau să apere frontiere prea lungi, cu efective și armament insuficiente, au fost încercuite și respinse de peste tot spre câmpie. La 6–15 decembrie în urma ocupării Bucureștiului, regele, guvernul, corpurile legiuitoare și celelalte autorități de stat se văd nevoite să se retragă la Iași, pe un teritoriu care reprezenta abia o treime din regat și care suporta toată povara războiului. România pierduse 100.000 km pătrați.

În această deosebit de gravă situație, Ion I. C. Brătianu a propus o formulă de guvern național, încă de la finele lui septembrie 1916. Take Ionescu lua parte, în numele partidului său, la ședințele Consiliului de Miniștri, chiar din primele luni ale războiului, ca invitat permanent al guvernului Brătianu. Astfel, el a propus ca Alexandru Marghiloman și Take Ionescu, șefii partidelor de opoziție, să intre în guvern fără portofolii pentru a nu avea răspunderea administrativă. În urma adoptării reformelor în 1917 și a diferențelor de opinii dintre cei doi lideri Ion I. C. Brătianu și Take Ionescu în privința încheierii păcii separate cu Germania, se declanșează criza ministerială în urma căreia Take Ionescu se va retrage din guvern. În urma încheierii Păcii separate cu Puterile Centrale, Take Ionescu este nevoit să părăsească țara, figurând printre primii pe lista persoanelor indezirabile.

Ajungând la Paris la 22 iulie 1918, prima grijă a lui Take Ionescu a fost să risipească falsa atmosferă creată în jurul României și să arate că poporului român se desolidariza de pacea încheiată, cu toată înverșunarea. Prin activitatea sa neobosită, unită cu a celorlalți exponenți români ai emigrației, prin zecile de interviuri și articole publicate în principalele ziare franceze și engleze, prin numeroase conferințe și discursuri rostite în cadrul celor mai înalte instituții ale Franței și nu numai, prin întâlniri și discuții cu cei mai reprezentativi bărbați de stat francezi și englezi, Take Ionescu izbutește să împrăștiat atmosfera nefavorabilă creată în jurul României și să dobândească înțelegerea acestora pentru situația grea în care se găsea izolată țara.

tachita-gura-de-aur-unul-dintre-marii-oratori-ai-romaniei-pe-care-ion-c-bratianu-nu-l-putea-suferi, accesat la data de 30.05.2021.

Datorită existenței emigrației și activității Consiliului național al unității române, înființat de Take Ionescu la Paris, România nu și-a pierdut calitatea de aliată a puterilor Antantei. Bucuria victoriei va fi umbrită de dezamăgirea provocată de Ion I. C. Brătianu, care nu-l va convoca în delegația ce s-a prezentat la Conferința de Pace de la Paris, în vederea reprezentării intereselor României, deși, datorită neostenitei sale activități de propagandă din Anglia și Franța ar fi fost mai mult decât îndreptățit.

Reîntors la București, Take Ionescu reintră în vâltoarea politicii interne. Prima sa grijă, pentru a-și asigura baza electorală, a fost reorganizarea Partidului Conservator Democrat și dotarea lui cu un nou program impus de noile realități. La alegerile din toamnă anului 1919, s-au dus tratative pentru o colaborare cu Liga Poporului a generalului Averescu, a cărei realizare se va înregistra abia în 1920. Colaborarea takiștilor la guvernul Alexandru Averescu s-a făcut în conformitate cu angajamentul luat de general față de Take Ionescu, care a preluat Ministerul de Externe.

Odată obținută consacrarea juridico-diplomatică a României Mari, o prioritate pentru cabinetul condus de Alexandru Averescu a fost crearea unei alianțe defensive a statelor situate între Marea Baltică și Marea Neagră. Această preocupare, justificată de contextul politico-strategic din regiune, devine definitivă în activitatea diplomației românești condusă strălucit de către Take Ionescu. Intrarea sa, ca ministru de externe, în guvernul generalului Averescu (13 iunie 1920) îi va oferi prilejul să înceapă discuțiile necesare cu omologii săi din țările menționate și, în cele din urmă, să realizeze, deși nu în întregime, marele său proiect. Mica Înțelegere avea semnificația unei organizații regionale de state, aliate ale Franței, menită să-și apere interesele în garantarea frontierelor stabilite prin tratatele de pace de la Paris.

Întemeierea Micii Înțelegeri a fost și ultima acțiune politică importantă a lui Take Ionescu. Dorința liberalilor de a reveni la putere, de care nu erau obișnuiți să stea departe prea multă vreme, a precipitat criză politică ce va duce mai apoi la retragerea guvernului Averescu.

Considerat, la acea perioadă, „cel mai autorizat reprezentant al diplomației românești”, Take Ionescu s-a consacrat, pe plan diplomatic, creării unui sistem de alianțe, din care mai făceau parte și Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia și Grecia, a unui bloc „de la Marea Baltică la Marea Egee”, (Intermariumul de azi), care să se opună oricăror acțiuni revizioniste. Din păcate, contradicțiile existente între membrii acestei

alianțe au făcut ca acest proiect să nu funcționeze cum se prevăzuse, astfel încât acesta a fost înlocuit cu acela al creării unui sistem de alianțe bilaterale între Cehoslovacia, România și Iugoslavia, cunoscut sub numele de Mica Înțelegere (Mica Antantă), care își propunea „să promoveze o largă colaborare cu toate țările, pe baza respectării independenței și suveranității naționale, a status-quo-ului teritorial consfințit prin Sistemul de Pace de la Versailles”.

De remarcat că, această inițiativă a constituit, în perioada imediat următoare Primului Război Mondial, o „premieră”, fiind cea dintâi alianță cu caracter regional, „care se baza pe Pactul Societății Națiunilor și urmărea să creeze un climat de pace și securitate în centrul și sud-estul Europei”²¹, anticipând sistemul de alianțe căruia i se va consacra, cu același scop, Nicolae Titulescu în anii următori.

În legătură cu geneza Micii Înțelegeri, alianță regională cu un caracter strict defensiv, Take Ionescu va fi inițiatorul acesteia. Mica Antantă a fost formată în 1920 și 1921 de către Cehoslovacia, România, Regatul Sârbo-Croato-Sloven (denumit Iugoslavia abia din 1929), pentru a se apăra în contra de revizionismul maghiar, amplificat în urma Tratatului de la Trianon și pentru a împiedica întoarcerea Casei de Habsburg la putere.

Mica Înțelegere a fost oficializată prin semnarea succesivă de convenții bilaterale de alianțe între Cehoslovacia și Iugoslavia (14 august 1920), România și Cehoslovacia (Convenția de alianță defensivă româno-cehoslovacă, 23 aprilie 1921) și România-Iugoslavia (7 iunie 1921).

Take Ionescu explica astfel semnarea tratatelor de către România: *Un război nu se termină cu semnarea tratatelor de pace. El se continuă chiar în suflitele popoarelor, iar datoria oamenilor de stat este de a crea și menține o stare a lucrurilor care să convingă pe cei ce ar năzui să răstoarne ordinea nou stabilită de lipsa de sens și chiar de pericolul unei asemenea încercări*²².

La 13 decembrie 1921, regele Ferdinand accepta demisia președintelui Consiliului de miniștri, Al. Averescu, investindu-l pe Take Ionescu cu sarcina formării noului guvern, ca o favoare pentru a netezi drumul spre guvernare liberalilor. După o guvernare de o lună, guvernul Take Ionescu

²¹ Alexandru Popescu Istorici și diplomați (XIV). Previziunile lui Take Ionescu, document aflat pe adresa de internet <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/istorici-si-diplomati-xiv-previziunile-lui-take-ionescu-de-dr-alexandru-popescu-13162020>.

²² Mica Antantă (1920–1938), document aflat pe adresa de internet <https://www.unitischim-bam.ro/mica-antanta/>, accesat la data de 30.01.2021.

primește votul de blam și este nevoit să se retragă. Take Ionescu va pleca pentru a se recrea în Italia, fapt necesar, după cum îi mărturisea într-o conversație particulară contelui István Tisza, prim ministru al Ungariei, pentru a putea funcționa optim și pentru a se detașa de convulsiile politice interne. Vestea încetării din viață la 21 iunie 1922, într-un sanatoriu din Roma, a celui care a fost Take Ionescu a produs în toată țara consternare. Abia atinsese 63 de ani. A fost înmormântat în curtea mănăstirii Sinaia, după cum și-a dorit șeful guvernului, Ion I. C. Brătianu.

Rămân emblematice, pentru rolul jucat de Take Ionescu în realizarea României Mari, cuvintele marelui său rival, Ion I. C. Brătianu, care, în cuvântarea prilejuită de trecerea sa la cele sfinte, recunoștea că în făurirea României Mari, *mare a fost rolul său*²³.

Complexitatea activității sale politice și diplomatice, polivalența personalității sale au suscitat de-a lungul timpului un interes destul de moderat. În această direcție există o serie de articole și studii, capitole în lucrări de specialitate, monografii, apărute cu predilecție după anii '90, care au reliefat diferite aspecte ale vieții sale precum originea, formarea sa intelectuală, specializarea, concepțiile și ideile sociale, economice, politice, activitatea politică și diplomatică.

Din păcate, amintirea sa a ajuns a se reduce la repetarea doar a câtorva sintagme care nu ating esența unei identități remarcabile. Dacă în perioada interbelică numele său a continuat a fi menținut de către apropiații săi în actualitatea vremii, după cel de al Doilea Război Mondial numele său a intrat într-o uitare impusă, întreruptă pe alocuri, dar cu restricții ideologice precise.

În prezent, Take Ionescu se confruntă cu aceeași uitare/necunoaștere, spre Take Ionescu întorcându-se, în special, doar cei interesați în mod deosebit de acele timpuri. Din păcate, aceștia sunt tot mai puțini.

Bibliografie:

- [1] Alessi A.P. și Popu M., *Rezbelul Orientale*, Editura lui Paul Ciselar, Gratz, 1879;

²³ Georgeta Tâmpescu (Luca), *Take Ionescu-omul politic și diplomatul*, teză de doctorat, Facultatea de Istorie și Geografie, Suceava, 2015, disponibil online pe site-ul: https://usv.ro/fisiere_utilizator/file/Doctorat/2015/rezumat/Rezumat_Timpescu.pdf, accesat la data de 30.01.2022.

- [2] Argetoianu, C-tin, *Pentru cei de mâine, amintiri din vremea celor de ieri*, vol. II, Editura Humanitas, București, 1991;
- [3] Bitoleanu, Ion, *Din istoria României moderne (1922–1926)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981;
- [4] Bouleanu Elisabeth, *Moartea lui Take Ionescu: marele om politic a fost ucis în Italia, de o banală porție de stridii*, adevărul.ro;
- [5] Căpreanu, Ioan, *Istoria partidelor politice românești (1859–2002)*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009;
- [6] Ducă, Ion, G., *Memorii*, vol. I, II, ediție de Stelian Neagoe, Editura Expres, București, 1992;
- [7] ***, *Enciclopedia României*, vol I, Statul, Imprimeria Națională, București, 1938;
- [8] Peneș, Gabriel, *Take Ionescu și Partidul Conservator–Democrat (1908–1912)*, Editura Monteoru, București, 1998;
- [9] Popescu Alexandru, *Istorici și diplomați (XIV). Previziunile lui Take Ionescu*, document aflat la adresa de internet <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica>;
- [10] Scurtu Ioan (coord.), *Istoria României între anii 1918–1944*. Culegere de documente, Editura Didactică și Pedagogică, 1982;
- [11] Lt. Col. A. Soreanu și C.J. Ciorogaru, *Civilizație și potențial de război*, M.O., Imprimeria Națională, București, 1935;
- [12] Tâmpescu (Luca) Georgeta, *Take Ionescu-omul politic și diplomatul*, Teză de Doctorat, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Facultatea de Istorie și Geografie, suceava, 2015;
- [13] Take, Ionescu, *Amintiri. Discursuri pentru România Mare*, ediție de Nicolae ȘerbanTanașoca, Editura Fundației Pro, București, 2005;
- [14] ***, *Politica externă a României Mari în debateri parlamentare (1919–1939)*, Editura Mondograf, Constanța, 1995;
- [15] ***, *Viața politică în România, 1918–1921*, Editura Politică, București, 1976;
- [16] ***, Mica Antantă (1920–1938), <https://www.unitischimbam.ro/mica-antanta/>.

Surse internet:

- [17] <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/istorici-si-diplomati-xiv-previziunile-lui-take-ionescu-de-dr-alexandru-popescu-13162020>;
- [18] <https://glasul.info/2015/05/25/in-25-mai-1894-au-fost-condamnati-la-cluj-memorandistii/>;
- [19] https://usv.ro/fișiere_utilizator/file/Doctorat/2015/rezumat_e/Rezumat_Timpescu;
- [20] http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Jacques_Ancel;

- [21] <https://www.romfilatelia.ro/ro/tratatele-de-pace-de-la-paris-1919-1920/>;
- [22] https://en.wikipedia.org/wiki/William_Ewart_Gladstone;
- [23] https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Clemenceau;
- [24] <https://www.descopera.ro/istorie/15800664-tachita-gura-de-aur-unul-dintre-marii-oratori-ai-romaniei-pe-care-ion-c-bratianu-nu-l-putea-suferi>;
- [25] <https://www.descopera.ro/istorie/15800664-tachita-gura-de-aur-unul-dintre-marii-oratori-ai-romaniei-pe-care-ion-c-bratianu-nu-l-putea-suferi>;
- [26] <https://historia.ro/sectiune/general/armata-romana-in-preajma-primului-razboi-mondial-569500.html>;
- [27] https://ro.wikipedia.org/wiki/Categorie:Trecători_din_Carpati;
- [28] Wikipedia.
- [29] <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/istorici-si-diplomati-xiv-previziunile-lui-take-ionescu-de-dr-alexandru-popescu-13162020>

ACADEMICIAN ANA VASILICHIA ASLAN, INVENTATOAREA PRODUSULUI GEROVITAL H3 – REALIZARE DE EXCEPȚIE ÎN ȘTIINȚA ROMÂNEASCĂ

**Daniela-Amby OSTAFE¹, Laura-Alexandra OSTAFE²,
Laurențiu-Norocel OSTAFE³**

dana_amby@yahoo.com, lauraostafe@
yahoo.com, sf_laur@yahoo.com

ABSTRACT: The paper explores the so-called Gerovital H3 phenomenon and it briefly presents Romania's research in the field of gerontology and geriatric medicine. The paper highlights the effects of Gerovital H3 on the human body and it also talks about the Romanian top researchers in the field. Academy member Ana Aslan believed that the number of people in the over 60 age group would increase, a fact that proved to be true in the 2011 census, when that particular age group accounted for 22.32% of Romania's total population. Based on this belief, Gerovital H3 was first tested in 1951–1958 and officially approved by Romania's Ministry of Chemistry and Ministry of Health in 1952. The product has been homologated in over 30 countries.

KEYWORDS: Academician Ana Aslan, Gerovital H3, Aslavital, gerontology, geriatrics.

Misiunea pe care ne-am asumat-o de a prezenta o lucrare referitoare la implicarea doamnei academician Ana Vasilichia Aslan în realizarea unui preparat, propriu, de procaină numit Gerovital H3 – prima soluție specială

¹ Profesor pentru învățământ primar, Școala Numărul 131 București.

² Master în Comunicare și comuniune eclezială în spațiul ortodox; membru colaborator al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (Divizia de Istoria Științei) al Academiei Române.

³ Doctor în filosofie; ofițer în Ministerul Apărării Naționale; membru asociat al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (Divizia de Istoria Științei) al Academiei Române.

recunoscută și aplicată pe plan internațional în tratamentul bătrâneții ne onorează și ne obligă să o îndeplinim la parametri maximi. Astfel, nădăjduim că din conținutul lucrării noastre va rezulta cu certitudine că știința românească a avut dintotdeauna specialiști de seamă și resursele necesare pentru a îndeplini realizări de excepție.

Academicianul Ana Aslan este membru titular din anul 1974 în cadrul Academiei Române. Academicianul este cetățean român, fica lui Măgărdici Aslan (cetățean român, de naționalitate armeană, epitrop al Bisericii Armene din Brăila) și Sofia (fostă Popovici, născută în Basarabia Țaristă, cetățean român, de naționalitate armeană descendentă din nobila spiță Pruncul, din Suceava). Ana Aslan s-a născut la data de 1 ianuarie 1897 în localitatea Brăila, România, fiind mezina familiei Aslan – frații Bombonel și Sergiu și sora Angela. Oficial Ana Aslan a decedat la data de 20 mai 1988 în București, în fapt a decedat joi 19 mai 1988 puțin după miezul nopții, la Spitalul Elias. Academicianul a avut profesia de medic, specialitatea gerontologie⁴.

Scopul acestei lucrări este să evidențiem realizarea de excepție a academicianului Ana Aslan, în speță produsul Gerovital H₃, care este patentat în peste treizeci de țări. Ulterior acestei invenții a mai patentat și un alt produs intitulat Aslavital⁵.

Doamna academician este cea care a dat un sens căutării omului de a descoperi elixirul tinereții fără bătrânețe, acompaniată fiind în această misiune de muzica extraordinară a compozitorului polonez Frédéric François Chopin⁶, căruia îi asculta frecvent compozițiile.

Vă propunem o paranteză – în luna noiembrie 2018 am avut ocazia să vizităm muzeul din incinta Institutului Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan”, locație cu referire strictă la activitatea desfășurată de academician Ana Aslan. Printre obiectele care i-au aparținut este și pianul cu coadă pe care îl prezentăm în poza alăturată.

Mesajul lucrării noastre este că Ana Aslan a încercat să pună în practică dorința biblică a omului, și anume că viața poate fi mai lungă și că tinerețea fără bătrânețe ar putea exista. Astfel, academicianul a evidențiat

⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Aslan.

⁵ Ana Aslan, *Aslavital – Produs original du Prof. Dr. Ana Aslan (Cota 595634)*, Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie, Chimimportexport, București, 1975, pp. 5–11.

⁶ Frédéric François Chopin inițial a avut numele de Fryderyk Franciszek Chopin (născut la data de 22 februarie sau 1 martie 1810 în localitatea Żelazowa Wola, comunitatea Sochaczew, Voievodatul Mazovia, Poloniei – decedat la data de 17 octombrie 1849 în localitatea Paris, Franța) și a fost compozitor.

că una din preocupările omului a fost, este și va fi găsirea elixirului tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte.

Fig. nr. 1 – pian cu coadă – în poză este unul dintre autorii prezentei lucrări. Sursa: Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan” (teren, fotografie executată în luna noiembrie 2018)

Noțiunea de tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte se regăsește și în folclorul românesc. Fiecare român, din generația trecută, actuală și viitoare a cunoscut, cunoaște și va cunoaște această poveste culesă de scriitorul Petre Ispirescu⁷ (născut în ianuarie 1830, în București – decedat la data de 21 noiembrie sau 27 noiembrie 1887). De asemenea, ideea se întâlnește și la primul folclorist însemnat din Transilvania, academicianul Atanasie Marian Marienescu (născut la data de 20 martie 1830 în localitatea Lipova – decedat

⁷ Petre Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, Editura Meridiane, București, 1961, p. 7–34.

la data de 20 ianuarie 1915 în localitatea Sibiu; ales la 26 martie 1881 membru activ al Academiei Române) în lucrarea Novăcești⁸.

Interesantă este afirmația academicianului Constantin Bălăceanu-Stolnici, fost colaborator și subordonat⁹ al academicianului Ana Aslan, în emisiunea „Ana Aslan o poveste fără sfârșit”¹⁰ la *Bon Ton*, din 23.03.2014, difuzată pe postul de televiziune Digi 24, în care acesta a afirmat că *doamna profesoară*, așa cum îi spuneau apropiații doamnei Ana Aslan, «avea o teamă de supranatural, de forțe care puteau să îi facă rău. Avea angajată o vrăjitoare, care era plătită de ea să o păzească de mijloace supranaturale (în fapt, întâlnirile erau în casa Anei Aslan din Bulevardul Aviatorilor, unde o persoană îi prezicea viitorul în cafea și cărți de joc). Respecta foarte mult din superstițiile obișnuite. Niciodată nu se întorcea din drum. E drept că s-a întors odată din drum, de la Sinaia, și era să moară». Talismanul norocos al *Profesoarei* era bufnița.

Lucrarea noastră este împărțită pe următoarele capitole:

- 1) *Cercetarea medicală din România în domeniul gerontologie și geriatrie;*
- 2) *„Fenomenul” Gerovital H₃;*
- 3) *Efectele produsului Gerovital H₃ asupra organismului uman;*
- 4) *Personalități de naționalitate română care au lucrat în domeniul gerontologie și geriatrie.*

1) Cercetarea medicală din România în domeniul gerontologiei și geriatriei

Academicianul Ana Aslan a sesizat la vremea respectivă că urmează o eră a vârstei a treia, cu alte cuvinte, mare parte a populației țării și a lumii va fi formată din persoanele de vârsta a treia. Astfel, interesul pentru geriatrie și gerontologie a crescut începând cu anii 50, când în România numărul persoanelor cu vârste de peste 65 ani s-a mărit cu 16 procente și se prevedea ca pentru anul 1980 o creștere de 20 procente.

În concepția academicianului Ana Aslan, persoanele vârstnice trebuie să fie sănătoase și capabile pentru anumite munci. În acest context,

⁸ Atanasie Marian Marienescu, *Novăcești*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 9–192.

⁹ Academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici a fost în perioada 1974–1993 încadrat în Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie, ulterior Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan”, pe o funcție de șef de secție.

¹⁰ <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/divertisment/bonton-fata-nesti-uta-a-anei-aslan-de-la-gerovital-la-superstitii-si-invidia-elenei-ceausescu-218722>, accesare 30.05.2022.

în jurul anilor '50 au fost înființate trei institute de cercetare bio-medicală în domeniu:

– 1946 – *Institutul de Endocrinologie* devenit ulterior *Institutul Național de Endocrinologie* (sub conducerea academicianului Constantin Ion Parhon);

– 1949 – *Institutul de Neurologie „Ivan Petrovici Pavlov” al Academiei Române* devenit din anul 1971 *Institutul de Neurologie și Psihiatrie*, înființat de Arthur Kreindler (născut la data de 15 mai 1900 în București – decedat la data de 28 mai 1988 în București), medic neurolog român, de origine evreu;

– 1952 – *Institutul de Geriatrie* – primul institut de profil din lume, pentru studiul tratamentului bătrâneții. În anul 1974 *Institutul de Geriatrie* din București devine *Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie*, unde cercetarea specifică se dezvoltă în trei direcții fundamentale: experimentală (*Secția de Gerontologie Experimentală* devenită *Secția de Biologie a Îmbătrânirii*), clinică (*Secția de Gerontologie Clinică*) și socială (*Secția de Gerontologie Socială*). Din 1992, *Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie* devine *Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan”*. Ca element secundar precizăm că sediul acestui institut a fost proiectat de arhitectul Ion D. Berindey (născut la data de 28 iunie 1871, București – decedat la data de 29 septembrie 1928, București) cu sprijinul Reginei Elisabeta a României (Elisabeth Pauline Ottilie Luise zu Wied născută la data de 29 decembrie 1843, Neuwied, Germania – decedată la data de 18 februarie 1916, Curtea de Argeș, România).

La nivel național a fost organizată o rețea sanitară de profilaxie a îmbătrânirii, acțiune materializată prin înființarea¹¹ a 360 unități geronto-geriatrice în mediul urban și rural, unde se aplica metoda de terapie Gerovital H₃ și Aslavital. Amintim câteva unități de geriatrie: Clinica București (str. Mânăstirea Căldărușani, nr. 9, sector 1), Clinica Otopeni (șos. București-Ploiești, nr. 307, Otopeni, jud. Ilfov), Ambulator București (str. Spătarului, nr. 15, sector 2), Hotel Flora din București și în localitățile Băile Felix (lângă Oradea), Sovata, Tușnad și Balványos (în Ardeal), Băile Herculane, Călimănești, Căciulata și Olănești (pe valea Oltului), Băile Govora (în Oltenia), Sinaia, Predeal (pe valea Prahovei), Vatra Dornei, Slănic Moldova și Lacul Sărat (în Moldova), Mamaia, Eforie Nord, Neptun, Saturn și Mangalia (litoralul Mării Negre).

¹¹ Dan Riga, Sorin Riga, *Medicina anti-îmbătrânire și științele longevității*, Biblioteca digitală a Bucureștilor, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 10–13.

Previziunea academicianului Ana Aslan s-a adeverit. Astfel, la recensământul populației și al locuințelor din anul 2011, *Institutul Național de Statistică*¹² a postat pe site-ul acestei instituții următoarele date referitoare la populația stabilă din România (care totaliza un număr de 20.121.641 persoane), pe grupe de vârstă:

- sub 5 ani: 1.045.029 persoane;
- 5–9 ani: 1.054.391 persoane;
- 10–14 ani: 1.090.226 persoane;
- 15–19 ani: 1.108.453 persoane;
- 20–24 ani: 1.366.374 persoane;
- 25–29 ani: 1.303.077 persoane;
- 30–34 ani: 1.522.719 persoane;
- 35–39 ani: 1.538.897 persoane;
- 40–44 ani: 1.743.878 persoane;
- 45–49 ani: 1.076.258 persoane;
- 50–54 ani: 1.332.266 persoane;
- 55–59 ani: 1.448.043 persoane;
- 60–64 ani: 1.244.286 persoane;
- 65–69 ani: 890.340 persoane;
- 70–74 ani: 901.370 persoane;
- 75–79 ani: 729.965 persoane;
- 80–84 ani: 462.807 persoane;
- 85 ani și peste: 263.262 persoane.

Se poate observa că numărul persoanelor cu vârste peste 60 ani este de 4.492.030, ceea ce înseamnă 22,32 procente din populația României la nivelul anului 2011.

Proгноza pentru România este că ponderea persoanelor cu vârste peste 60 de ani se va dubla în următorii 40 de ani, ajungând să reprezinte 40 la sută din populația țării.

*Organizația Mondială a Sănătății*¹³ estimează că până în anul 2050 numărul persoanelor din această categorie de populație va ajunge la două

¹² <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>

¹³ <http://www.gandul.info/stiri/video-romanii-asteapta-si-cinci-luni-pentru-a-se-trata-la-ana-aslan-strainii-vor-si-ei-sa-se-reintinereasca-aici-dar-nu-mai-au-loc-8802417>.

miliarde la nivel global. Ultimele rapoarte OMS arată că în prezent 605 milioane de persoane, respectiv 10 procente din populația globului, au vârste de peste 60 de ani.

2) „Fenomenul” Gerovital H₃

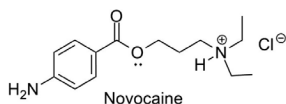
Academicianul Ana Aslan în lucrarea „Tratamentul cu Gerovital H₃ în îmbătrânire”, publicată în 25 august 1973 în *Viața Medicală – Revistă a Uniunii Societăților de Științe Medicale* din Republica Socialistă România, precizează că în perioada 1947–1949, când era încadrată ca profesor de clinică medicală la Timișoara, a aplicat metoda lui Leriche Rene¹⁴ în arterite și tulburări trofice ale extremităților, metodă care întrebuița novocaina¹⁵ în arterite (novocaina este indicată ca procaină¹⁶).

Începând cu anul 1949, metoda anterior menționată a început să fie aplicată pe asistații internați ai căminului de bătrâni „I. C. Frimu”, din București, actualul institut. Pe lângă tratamentul lui Constantin Ion Parhon (hormoni, extracte de glande endocrine, vitamine) s-a folosit și procaina în tratamentul îmbătrânirii și al bolilor bătrâneții. Ca noutate în acest domeniu, academicianul Ana Aslan a pregătit un preparat, o soluție specială, proprie, de procaină numită Gerovital H₃, care este mai activă și lipsită de toxicitate în dozele terapeutice. Preparatul se găsește sub două forme: fiole și drajeuri.

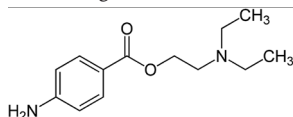
Cercetările s-au desfășurat pe o perioadă de câteva luni. Rezultatele au fost surprinzătoare, întrucât pe lângă ameliorarea locală a zonei afectate (artroze localizate în special la genunchi, coloana vertebrală sau

¹⁴ Leriche Rene (născut la data de 12 octombrie 1879 în localitatea Roanne, Franța – decedat la data de 28 decembrie 1955 în localitatea Cassis, Franța) a fost medic, specialitatea chirurgie.

¹⁵ Paraamino-benzoil-etil-aminoetanol-clorhidratul

¹⁶ Procaina [2 – (dietilamino) etil 4 – aminobenzoat], formula chimică C₁₃H₂₀N₂O₂ este produs comercializat sub denumirea de novocaină, este anestezic local și a fost folosit în stomatologie.

articulațiile coxo-femorale) avea loc și o ameliorare generală a întregului organism al bolnavilor.

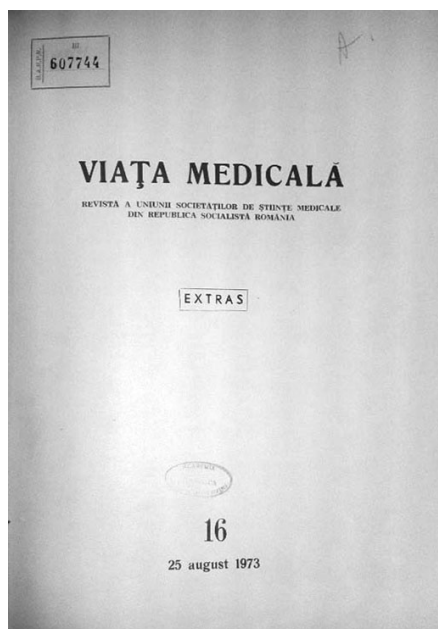

Fig. nr. 2 – Viața Medicală – Revistă a *Uniunii Societăților de Științe Medicale* din Republica Socialistă România sursa: Biblioteca Academiei Române, cota II 607744.

Gerovital H₃ a fost experimentat în perioada 1951–1958 în Institutul de geriatrie din București și ulterior a fost omologat, în 1952, de *Ministerul Chimiei* și *Ministerul Sănătății* care au recomandat să fie produs pe scară industrială.

Academicianul Ana Aslan în lucrarea „Gerovital H₃ – Produs original du Prof. Dr. Ana Aslan”¹⁷ prezintă conținutul soluției injectabile (fiolă de 5 ml) și conținutul unui drajeu. Astfel, soluția injectabilă are 2% clorhidrat de procaină, 0,12% acid benzoic, 0,10% metabisulfid de potasiu, 0,01% fosfat disodic. pH-ul amestecului situându-se între valorile 3 și 4.

Conținutul unui drajeu este următorul: clorhidrat de procaină 100 mg,

¹⁷ Ana Aslan, *Gerovital H₃ – Produs original du Prof. Dr. Ana Aslan* (Cota 589518), Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie, Chimimportexport, București, 1975, pp. 11–12.

acid benzoic 6 mg, metabisulfit de potasiu 5 mg, fosfat de sodiu dodecahidrat 0,5 mg și excipienți (*nucleu*: amidon de porumb, manitol, gelatină, talc, stearat de magneziu vegetal; *strat de drajefiere*: zahăr, talc, polividona K₃₀, carboximetilceluloza sodică, dioxid de siliciu coloidal, polisorbit 80, dioxid de titan, shellack, ceara Carnauba pulbere).

Principalele proprietăți terapeutice și farmaceutice ale produsului Gerovital H₃, brevetat în peste 30 de țări, sunt:

- *elementul procaina* – stimulează activitățile celulelor și are un rol biocatalizator și anabolizant; stimulează funcția trofică a sistemului nervos, reechilibrează funcționarea sistemului nervos central și ameliorează activitatea centrului nervos vegetativ;

- *elementul sulf* – acționează ca un dezintoxicant, antiarterioscleroză și antihipertensiv;

- *elementul potasiu* – prelungește acțiunea procainei asupra sistemului nervos și miocardului și are un rol important în funcționarea sistemului nervos vegetativ.

Potasiul intervine îndeosebi în menținerea ritmității cardiace. Potasiul are un rol particular în sinteza proteinelor, în echilibrul acid-bază și în metabolismul glucidelor, mai ales la nivelul mușchilor;

- *elementul sodiu* – are un rol activ în sistemele tampon.

Gerovitalul H₃, ca metodă de tratament, a fost prezentat pentru prima dată în anul 1956 de către Ana Aslan la *Congresul Therapiewoche* de la Karlsruhe, Germania și ulterior la *Congresul European de Gerontologie* de la Basel, Elveția.

Cercetările comparative efectuate în România, «double-blind» în Italia de prof. dr.

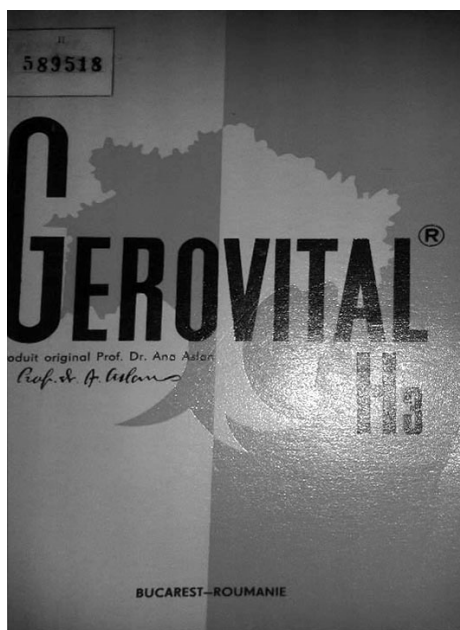

Fig. nr. 3 – „Gerovital H₃” – Produs original du Prof. Dr. Ana Aslan. sursa: Biblioteca Academiei Române, cota II 589518.

Enrico Greppi¹⁸, fost președinte al *Asociației Internaționale de Gerontologie*, și dr. Scardigli G.¹⁹, și în SUA de gerontologii Abrams și Gordon, au demonstrat că produsul²⁰ românesc Gerovital H3 este mult mai eficient decât soluțiile obținute de procaină.

Datorită faptului că foarte multe dintre cercetările de profilaxie au fost comunicate forurilor științifice internaționale, în special la *Uniunea Mondială de Medicină Profilactică și Igienă Socială* se dezvoltă pregnant ideea de profilaxie a îmbătrânirii și bineînțeles o popularitate a produsului Gerovital H3. Un exemplu concludent este participarea numeroasă la Simpozionul Internațional de Gerontologie – „Profilaxia bătrâneții, longevitatea și factorii de mediu” de la București din perioada 26–27 iunie 1972, care a fost organizat în colaborare cu personalități și instituții internaționale și anume:

– *Centrul internațional de gerontologie* condus de dr. J.A. Huet²¹, de naționalitate franceză;

– *Sectorul social al Asociației Internaționale de Gerontologie* condus de dr. Robert J. Van Zonneveld²², de naționalitate olandeză;

– *Uniunea mondială de profilaxie* condus de secretarul general, dr. Berghoff E., de naționalitate austriacă;

– președinții *Societăților de gerontologie* din alte țări: prof. Perez M. din Italia; prof. Schubert R. din Republica Federală a Germaniei; dr. Dobrowolski L. din R.P. Polonă; dr. Freeman președintele Secției de istorie din cadrul Asociației Internaționale; prof. L'Eltore G. de la catedra de statistică medicală a Universității din Roma.

– gerontologi din Austria (dr. Berghoff L.), Australia, Canada, Cehoslovacia (dr. B. Zdichynec), Italia (prof. L. Bucci, prof. F. Antonini,

¹⁸ Enrico Greppi, medic din Italia (născut la data de 22 iulie 1896 în localitatea Bologna, Italia – decedat la data de 7 februarie 1969 în localitatea Florența, Italia). El a fost profesor la Universitatea din Florența. Acesta are numeroase studii printre care și patologia sistemului neurovegetativ.

¹⁹ Scardigli G. este unul din fondatorii gerontologiei sociale.

²⁰ Ana Aslan, *Tratamentul cu Gerovital H3 în îmbătrânire* (Cota 607744), Viața Medicală – Revistă a *Uniunii Societăților de Științe Medicale* din Republica Socialistă România (extras) 25 august 1973, vol. XX, nr. 16, 1973, p. 730.

²¹ Huet a fost primul care a promovat gerontologia în Franța și în anul 1961 a fondat Societatea Franceză de Gerontologie.

²² Robert J. Van Zonneveld, doctor și medic social, gerontolog (născut în anul 1921 în Olanda – decedat la data de 3 august 2009 în Olanda). Teza lui de doctorat, prezentată în anul 1954, s-a intitulat „Probleme de sănătate la persoanele în vârstă”.

prof.dr. V. Cicala), Japonia (prof.dr. R. Okada), Polonia (dr. W. Moskwa), Republica Federală a Germaniei (prof.dr. R. Schubert), Republica Democrată Germană (prof.dr. Elfriede Paul²³), Turcia (prof.dr. P. Çambel), Statele Unite (prof. Emanuel Cheraskin²⁴), Iugoslavia (dr. K. Čupak), fostul URSS (prof.dr. F. Chebotarev), Ungaria (dr.doc. H. Hun).

La acest simpozion internațional, academicianul Ana Aslan a deținut funcția de președinte al comitetului de organizare. Au fost prezentate un număr de 73 de lucrări.

Conform celor arătate mai sus, se remarcă faptul că participanții la Simpozionul Internațional de Gerontologie „Profilaxia bătrâneții, longevitatea și factorii de mediu” erau preocupați în speță de produsul Gerovital H₃, despre care se cunoaște că este un medicament de tip vitaminic, cu dublă acțiune – în *geriatrie* (ramură a medicinei care studiază și tratează bolile bătrâneții) intervine în unele mecanisme comune bolilor degenerative ale vârstei a treia și în *gerontologie* (ramură a biologiei care studiază problemele bătrâneții) intervine în mecanismele de îmbătrânire la nivel molecular.

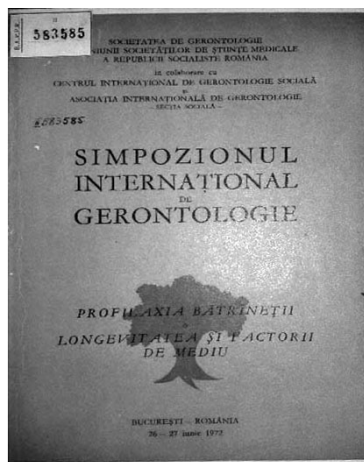

Fig. nr. 4 – Simpozionul Internațional de Gerontologie „Profilaxia bătrâneții, longevitatea și factorii de mediu”
sursa: Biblioteca Academiei Române, cota II 583586.

²³ Elfriede Paul, medic (născut la data de 14 ianuarie 1900 în localitatea Koln, Germania – decedat la data de 30 august 1981 în localitatea Ahrenshoop, Germania).

²⁴ Emanuel Cheraskin, medic (născut în anul 1916 în localitatea Philadelphia, SUA – decedat în anul 2001).

3) *Efectele produsului Gerovital H3 asupra organismului uman*

În baza datelor culese și a informațiilor, pe care noi le-am studiat din documentele din Biblioteca Academiei Române, am ajuns la concluzia că tratamentul cu Gerovital H3 are următoarele²⁵ efecte asupra organismului uman:

- ulterior începerii tratamentului, 2–3 luni, se produce o schimbare în atitudinea asistatului internat față de mediu, în speță devine optimist, dornic de viață și acțiune. Din punct de vedere psihologic este o îmbunătățire a atenției, memoriei și afectivității. Produce o stare de bună dispoziție, de echilibru neuro-vegetativ²⁶, ocazie cu care se confirmă acțiunea asupra sistemului nervos central²⁷. Tratamentul a diminuat starea subiectivă de tristețe și în special componenta inhibitoare a sindromului depresiv. În bolile sistemului nervos, în tulburările de memorie (boala „Alzheimer” incipientă și boala „Pick”), în depresie și anxietate, pentru a ameliora spasticitatea și rigiditatea în boala „Parkinson” Aslavitalul s-a dovedit a fi mai eficient (păcat că la ora actuală produsul Aslavital nu se comercializează în România);

- ameliorare funcțională a mersului, dispariția nevralgiilor;

- la nivelul glandelor endocrine are loc o ameliorare și o echilibrare a funcțiilor. Are loc o stimulare a glandei hipofize, glanda care influențează tot sistemul endocrin și prin intermediul ei are loc o ameliorare a funcției sexuale, atât la bărbați cât și la femei. De asemenea, are loc ameliorarea funcțiilor glandei suprarenale și echilibrarea funcțională a glandei tiroide;

- la nivelul epidermei dispare culoarea pământie și apare culoarea roz. Se diminuează încrețirea pielii;

- se ameliorează troficitatea părului, având o acțiune de stimulare a creșterii și tendința de repigmentare.

²⁵ Ana Aslan, *Tratamentul cu Gerovital H3 în îmbătrânire* (Cota 607744), Viața Medicală – Revistă a Uniunii Societăților de Științe Medicale din Republica Socialistă România (extras) 25 august 1973, vol. XX, nr. 16, 1973, p. 733.

²⁶ Sistemul neuro-vegetativ coordonează funcțiile organelor care nu pot fi controlate voluntar: inimă, plămâni, glande endocrine și exocrine. Sistemul neuro-vegetativ se împarte în sistem nervos simpatic (are originea în măduva spinării, zona toraco-lombară) și sistem nervos parasimpatic (are originea în zona craniană și în zona sacrală a măduvei spinării). Sistemul neuro-vegetativ este în legătură cu sistemul nervos somatic (din punct de vedere funcțional sistemul nervos poate fi clasificat în vegetativ și somatic), denumit sistem nervos al vieții de relație, și împreună alcătuiesc sistemul nervos.

²⁷ Sistemul nervos central este reprezentat de organele nervoase care constituie encefalul și măduva spinării.

O particularitate pe care noi am vrut să o accentuăm este vindecarea unui asistat internat care a avut o paralizie consecutivă unui accident vascular cerebral. Ulterior tratamentului aplicat în Institut, asistatul și-a reluat activitatea obișnuită.

Conform concluziilor academicianului Ana Aslan, rezultă că instituirea la timp a tratamentului²⁸ biotrofic previne apariția complicațiilor din a 3-a perioadă de vârstă, asigurând o îmbătrânire fiziologică, cu viață activă până la o vârstă înaintată. În acest mod, vârstnicul este ajutat să-și păstreze activitatea și după pensionare, continuând-o numai potrivit vârstei și experienței sale. Înlăturarea sentimentului de inutilitate socială și păstrarea echilibrului psihic la vârsta pensionării constituie un factor important în prevenirea precipitării ritmului de îmbătrânire și de evoluție a bolilor cronice.

Un lucru foarte interesant este că Ana Aslan și Constantin Ion Parhon au fost primii oameni de știință care au menționat în literatura medicală influența procainei asupra stării psihice a pacienților. Acest aspect se regăsește prezentat în lucrarea „Novocaina factor eutrofic și întineritor în tratamentul profilactic și curativ al bătrâneții”²⁹, autori academicienii Ana Aslan și Constantin Ion Parhon.

În concluzie, Gerovital H₃ curăță progresiv organismul uman de radicali liberi. Pentru a se observa efectele clinice în afecțiunile degenerative este nevoie de timp, deci produsul trebuie utilizat pe termen lung.

Terapia cu Gerovital H₃ e bine să fie utilizată începând cu vârsta de 40 ani, pentru că organismul începe să acumuleze primele modificări de tip degenerativ (45 ani – îmbătrânirea prematură a creierului). Se cunoaște faptul că bolile cronice degenerative (ateroscleroza sistemică, demența degenerativă Alzheimer, boala Parkinson) debutează cu mult înaintea diagnosticării lor.

Garanția unui maxim pozitiv al terapiei cu Gerovital H₃ trebuie completată cu o viață emoțional cognitivă echilibrată, fără exces de emoții, o alimentație sănătoasă (la timp și echilibrată), odihnă (e nevoie de un somn

²⁸ Ana Aslan, *Tratamentul cu Gerovital H₃ în îmbătrânire* (Cota 607744), Viața Medicală – Revistă a Uniunii Societăților de Științe Medicale din Republica Socialistă România (extras) 25 august 1973, vol. XX, nr. 16, 1973, p. 734.

²⁹ Ana Aslan, Constantin Ion Parhon, *Novocaina factor eutrofic și întineritor în tratamentul profilactic și curativ al bătrâneții*, Editura Academiei Republicii Populare Romine, București, 1955, p. 4–30.

de șapte ore pe noapte), mișcare în aer liber, interacțiunea, comunicarea interumană și nu în ultimul rând cititul.

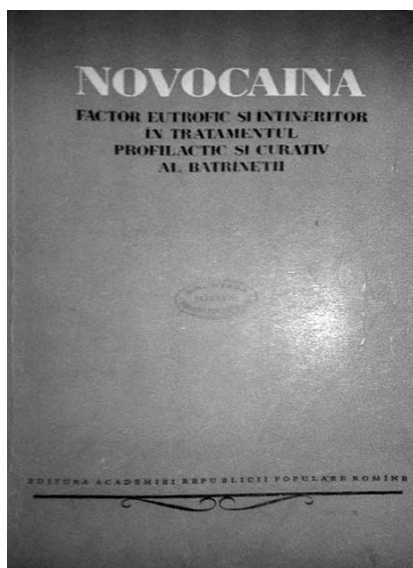

Fig. nr. 5 – Novocaina factor eutrofic și întineritor în tratamentul profilactic și curativ al bătrâneții. sursa: Biblioteca Academiei Române, cota II 363317

Academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici a afirmat despre tratamentul cu Gerovital H₃ că de fapt, cităm: «era un succes de piață, comercial, nu unul medical». În acest context, unele studii din anii '80 au indicat că nu există dovezi pozitive în tratamentele anti-îmbătrânire și totul culminând cu interzicerea în SUA a produsului Gerovital H₃, de către FDA (The Food and Drug Administration).

De interes este că în prezent marca de produs Gerovital H₃ este achiziționat de compania farmaceutică franceză Sanofi, liderul pieței farmaceutice din Europa. În extensie, în SUA produsul Gerovital H₃ este promovat în tratamente de unele clinici.

4) Personalități de naționalitate română care au lucrat în domeniul gerontologie și geriatrie

Interesant este faptul că în secolele XIX și XX România a promovat personalități de prestigiu în gerontologie și geriatrie, care au devenit

ambasadorii idealului de tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte. Cercetătorii de naționalitate română care au lucrat în acest domeniu sunt:

– Ilia Ilici Mecinikov, laureat în 1908 al premiului Nobel pentru Fiziologie sau Medicină, în domeniul fagocitozei (*proces de înglobare și de digerare al bacteriilor și a altor corpuri străine din organism de către fagocite sau alte celule animale*)³⁰. El a inventat termenul de gerontologie. Conform teoriei sale procesul de îmbătrânire al organismului se datorează unei bacterii toxice care se află în intestine. În extensie, Ilia Ilici Mecinikov a avansat ideea că acidul lactic poate să prelungească viața.

*Ilia Ilici Mecinikov [născut la data de 15 mai 1845 în localitatea Ivanovka (lângă localitatea Harkov)/ Ucraina (fostul Imperiu Țarist) – decedat la data de 15 iulie 1916 în localitatea Paris/ Franța] este de origine româno-moldovenească, fiind un urmaș al lui Nicolae Miclescu sau Neculai Miclescu Spătarul (născut în anul 1636 în localitatea Vaslui – decedat în anul 1708 în localitatea Moscova/ Imperiul Țarist) – cărturar, geograf, diplomat. Ilia Ilici Mecinikov a fost biolog, medic, imunolog și zoolog și a deținut funcția de director adjunct al Institutului „Pasteur”, Paris, Franța*³¹.

– Academicianul Gheorghe Marinescu are numeroase lucrări³² în care prezintă țesutul nervos în îmbătrânire. În anul 1913, academicianul Gheorghe Marinescu a emis teoria³³ îmbătrânirii coloizilor ca substrat biologic al îmbătrânirii. Acesta a avut preocupări și în cercetarea unor substanțe halucinogene, în speță mescalina asupra căreia a efectuat cercetări pe care le-a publicat în lucrarea intitulată „Cercetări asupra acțiunii mescalinei”³⁴ în care prezintă efectele acestei substanțe (extras din peyote

³⁰ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Univers Enciclopedic*, Ediția a II-a, București, 1998, p. 365.

³¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Ilia_Ilici_Mecinikov

³² Laura-Alexandra Ostafe, Laurențiu-Norocel Ostafe, *Academicianul Gheorghe Marinescu – promotor al unor invenții științifice în domeniul medical*, Studii și Comunicări/ DIS, vol. VI/2013, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2013, pp. 209–222.

³³ * * *, *Simpozionul Internațional de Gerontologie – Profilaxia bătrâneții, Longevitatea și factorii de mediu*, Societatea de Gerontologie a Uniunii Societăților de Științe Medicale a Republicii Socialiste România în colaborare cu Centrul Internațional de Gerontologie Socială și Asociația Internațională de Gerontologie (Secția Socială), București, 26–27 iunie 1972, pp. 3–12.

³⁴ Marinescu Gheorghe, *Cercetări asupra acțiunii mescalinei*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Științifice, seria III, Tomul IX, Mem II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională; Depozitul General, Cartea Românească, București, 1934, p. 1–24.

– un cactus care crește mai ales în Mexic), care este un drog halucinogen natural asupra organismului uman.

Gheorghe Marinescu este născut la data de 28 februarie 1863 (stil vechi, Calendarul Iulian, ceea ce corespunde datei de 12 martie 1863 pe stil nou, Calendarul Gregorian), în comuna București, „Mahalaua Arhimandritul”. Acesta a decedat la data de la data de 15 mai 1938 în locuința sa din strada Thomas Masaryk. (fostă strada Iulius Fucik), numărul 27³⁵.

– Academicianul Constantin Ion Parhon³⁶ a „demonstrat în practică că gerontologia și geriatria sunt discipline de sinteză și științe de graniță”³⁷. În concepția sa, bătrânețea³⁸ este o boală, o distrofie mai mult sau mai puțin generalizată, care trebuie îngrijită nu numai prin măsuri de igienă, dar și prin mijloace terapeutice. Academicianul Constantin Ion Parhon a acordat o mare importanță teoriei endocrine a îmbătrânirii, subliniind importanța gonadelor și în special a timusului și epifizei. De asemenea, a fost preocupat și de aspectul neuro-endocrin al îmbătrânirii.

În încheierea lucrării noastre vrem să precizăm că printre exponatele din cadrul muzeului din incinta *Institutului Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan”* se remarcă ținuta de cavaler al *Ordinului Suveran de Malta*, denumire oficială *Ordinul Suveran Militar Ospitalier al Sfântului Ioan de Ierusalim, de Rodos și de Malta* pe care a purtat-o Ana Aslan la primirea în această grupare elitistă. Cu toate acestea, ne-a atras atenția o plachetă din lemn cu următoarea inscripție în limba italiană, citez: *CHI NON AMA LE DONNE, IL VINO, IL CANTO, PAZZO E DAVVER E DEGNO DI COMPIANTO*³⁹. Referitor la mesajul anterior prezentat nu există indicații privind expeditorul, probabil un italian sau poate nu. Oricum marea iubire a Anei Aslan a fost academicianul Daniel Danielopolu, pentru care a făcut o adevărată pasiune, inclusiv să permanentizeze o relație de prietenie cu

³⁵ Laura-Alexandra Ostafe, Laurențiu-Norocel Ostafe, Academicianul Gheorghe Marinescu – promotor al unor invenții științifice în domeniul medical, Studii și Comunicări/DIS, vol. VI/2013, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2013, pp. 209–222.

³⁶ Constantin Ion Parhon (născut la data de 15 octombrie 1874 în localitatea Câmpulung Muscel, România – decedat la data de 9 august 1969 în București, România) a fost neuro-psihiatru și medic endocrinolog. https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Ion_Parhon.

³⁷ Dan Riga, Sorin Riga, *Medicina anti-îmbătrânire și științele longevității*, Biblioteca digitală a Bucureștilor, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 34.

³⁸ Ana Aslan, *Tratamentul cu Gerovital H3 în îmbătrânire (Cota 607744)*, Viața Medicală – Revistă a Uniunii Societăților de Științe Medicale din Republica Socialistă România (extras) 25 august 1973, vol. XX, nr. 16, 1973, p. 729.

³⁹ „Cine nu iubește femeile, vinul și cântecul e nebun de-a dreptul și demn de milă”.

soția lui. Ultima dorință a *Profesoarei* era să fie înmormântată lângă Daniel Danielopolu, în cripta Kalinderu-Danielopolu, din cimitirul ortodox Bellu. Dorința ei nu a fost îndeplinită, motivul se cunoaște.

Daniel Danielopolu s-a născut la data de 12 aprilie 1884 (stil vechi, Calendarul Iulian, ceea ce corespunde datei de 25 aprilie 1884 pe stil nou, Calendarul Gregorian) în București. El a decedat la data de 29 aprilie 1955 în București. Acesta a fost un medic român, fiziolog și farmacist. La data de 5 iunie 1943 a devenit membru al Academiei Române. Ana Aslan a fost numită preparator la Clinica II din București, care era condusă de Daniel Danielopolu. Acesta o va îndruma la teza de doctorat⁴⁰.

Fig. nr. 6 – plachetă din lemn cu inscripție în limba italiană sursa: Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie „ANA ASLAN” (teren, fotografie executată în luna noiembrie 2018)

În încheierea acestei lucrări aducem un pios omagiu marelui om de știință, academician Ana Vasilichia Aslan.

⁴⁰ https://ro.wikipedia.org/wiki/Daniel_Danielopolu; <https://acad.ro/bdar/armembriLit.php?vidT=A.>

Bibliografie:

- [1] Aslan, Ana, *Tratamentul cu Gerovital H₃ în îmbătrânire (Cota III 607744)*, Viața Medicală – Revistă a Uniunii Societăților de Științe Medicale din Republica Socialistă România (extras) 25 august 1973, vol. XX, nr. 16, 1973, p. 729, 730, 733.
- [2] Aslan, Ana, *Gerovital H₃ – Produs original al Prof. Dr. Ana Aslan (Cota II 589518)*, Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie, Chimimportexport, București, 1975, p. 11–12.
- [3] Aslan, Ana, *Aslavital – Produs original al Prof. Dr. Ana Aslan (Cota II 595634)*, Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie, Chimimportexport, București, 1975, p. 5–11.
- [4] Aslan, Ana, Parhon, Constantin, Ion, *Novocaina factor eutrofic și întineritor în tratamentul profilactic și curativ al bătrâneții (Cota II 363317)*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1955, p. 4–30.
- [5] Marinescu, Gheorghe, *Cercetări asupra acțiunii mescalinei*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Științifice, seria III, Tomul IX, Mem II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională; Depozitul General, Cartea Românească, București, 1934, p. 1–24.
- [6] Marienescu, Atanasie, Marian, *Novăcești*, Editura Minerva, București, 1970, p. 9–192.
- [7] Ostafe, Laura-Alexandra, Ostafe, Laurențiu-Norocel, *Academicianul Gheorghe Marinescu – promotor al unor invenții științifice în domeniul medical*, Studii și Comunicări/DIS, vol. VI/2013, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2013, p. 209–222.
- [8] Ispirescu, Petre, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, Editura Meridiane, București, 1961, p. 7–34.
- [9] Riga, Dan, Riga, Sorin, *Medicina anti-îmbătrânire și științele longevității*, Biblioteca digitală a Bucureștilor, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 10–13, 34.
- [10] ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1998, p. 365.
- [11] ***, *Simpozionul Internațional de Gerontologie – Profilaxia bătrâneții, Longevitatea și factorii de mediu (Cota II 583586)*, Societatea de Gerontologie a Uniunii Societăților de Științe Medicale a Republicii Socialiste România în colaborare cu Centrul Internațional de Gerontologie Socială și Asociația Internațională de Gerontologie (Secția Socială), București, 26–27 iunie 1972, p. 3–12.

Surse internet:

- [12] <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>
- [13] <http://www.gandul.info/stiri/video-romanii-asteapta-si-cinci-luni-pentru-a-se-trata-la-ana-aslan-strainii-vor-si-ei-sa-se-reintinereasca-aici-dar-nu-mai-au-loc-8802417>
- [14] <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/divertisment/bonton-fata-nesti-uta-a-anei-aslan-de-la-gerovital-la-superstitii-si-invidia-elenei-ceau-sescu-218722>
- [15] https://ro.wikipedia.org/wiki/Ana_Aslan
- [16] https://ro.wikipedia.org/wiki/Ilia_Ilici_Mecinikov
- [17] https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Ion_Parhon
- [18] https://ro.wikipedia.org/wiki/Daniel_Danielopolu
- [19] <https://acad.ro/bdar/armembriLit.php?vidT=A>

STUDII ȘI COMUNICĂRI

SCARA RICHTER, CELEBRA SCARĂ DE MĂSURARE A MĂRIMII CUTREMURELOR. ISTORIC ȘI DESCRIERE

Mirela-Adriana ANGHELACHE¹

mirelaadrianaa@yahoo.com

ABSTRACT: The concept of *earthquake magnitude* refers to a non-dimensional value that characterizes the size of an earthquake and was developed by Kiyoo Wadati (1902–1995) and Charles Richter (1900–1985). Based on it, Charles Richter, together with Beno Gutenberg, developed the first magnitude scale. Thus, in 1932, Richter and Gutenberg established the standard magnitude scale to measure the relative size of earthquake sources, which would be called the “Richter scale”. The Richter scale was developed for Southern California and for data recorded by a Wood-Anderson seismometer, an instrument no longer in use today. The modern equivalent is the M_L local magnitude scale, which is digitally derived from modern seismometer recordings. This article refers to the 1930s, times of great emulation when scientists were studying earthquakes in order to measure and quantify their size; it is an exploration of the work of reputed seismologists and their important achievements in assessing earthquake magnitude. It also presents from a scientific point of view the main approaches to the processing of Richter magnitude and its present-day correspondent, the local magnitude.

KEYWORDS: Charles F. Richter, earthquake magnitude, Richter scale, local magnitude- M_L , Wood-Anderson seismometer.

Scara de magnitudine Richter este o scară de măsurare a mărimii cutremurelor realizată de Charles F. Richter împreună cu Beno Gutenberg². La ora actuală, estimările mărimii cutremurelor se dau în termeni de

¹ Cercetător științific la Institutul de Geodinamică „Sabba S. Ștefănescu” al Academiei Române, membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

² Beno Gutenberg (1889–1960) este un seismolog american cunoscut pentru analizele sale asupra undelor seismice și informațiile care au contribuit la descifrarea proprietăților fizice ale interiorului globului terestru. v. în [2], p. 239.

magnitudine locală M_L , magnitudine prelucrată digital, care corespunde magnitudinii M , magnitudinea pe scara Richter sau „magnitudinea Richter”, cum este de obicei cunoscută. Termenul de „magnitudine” a fost preluat de Richter din astronomie, de care era pasionat, termen care desemna gradul de strălucire a unei stele.

Faimosul creator al acestei scări, Charles F. Richter, a fost profesor emerit în Seismologie din anul 1970. Aceasta a fost considerat, de mai bine de 50 de ani, o adevărată somitate în interpretarea cutremurelor³.

Fig. nr. 1 – Sir Charles Francis Richter (26.04.1900 – 30.09.1985)
(sursă: internet⁴)

La începuturile carierei sale Charles Richter a fost atras mai întâi de mecanica cuantică, pentru ca mai apoi, inspirat de aceasta, să găsească metode de investigare aplicabile în seismologie. Fascinat de mecanica cuantică, în 1928 Richter își începe doctoratul în fizică teoretică la *California Institute of Technology (Caltech)*, sub îndrumarea profesorului Robert Millikan⁵, despre atomul de hidrogen cu un electron spin. Lucrarea se va dezvolta aproape în două teze, deoarece prima investigare a făcut-o aplicând mecanica clasică la caracteristicile atomului și apoi, sub influența lui Max Born, Werner Heisenberg și Erwin Schrödinger, a aplicat mecanica cuantică. Înainte de a-și termina lucrarea de doctorat i s-a oferit

³ [6].

⁴ [7], accesare 13.05.2022.

⁵ Fizician experimental american (1868–1953) care a primit Premiul Nobel în Fizică în anul 1923, pentru măsurarea sarcinii electrice elementare și pentru cercetarea asupra efectului fotoelectric [8], accesare 16.05.2022.

oportunitatea de a lucra la Laboratorul de Seismologie din Pasadena, sub directa îndrumare a lui Beno Gutenberg. Acest laborator a fost înființat în 1927, datorită inițiativei lui Harry Wood⁶.

Fig. nr. 2 – Personalități marcante ale Seismologiei la o ședință a Laboratorului de Seismologie din Pasadena/California (sursă: Caltech Oral History Archives⁷)

O ședință de lucru a Laboratorului de Seismologie din Pasadena din 1929 a adus împreună mai multe personalități marcante din domeniul Seismologiei. În rândul din față (de la stânga la dreapta) sunt: Archie King, L.H. Adams, Victor Hugo Benioff, Beno Gutenberg, Harold Jeffreys, Charles Richter, Arthur L. Day, Harry Wood, Ralph Arnold și John Buwalda. În spate sunt Alden C. White, Perry Byrley, Harry Reid, John Anderson și Părintele J. P. Macelwane.

Inspirat de mecanica cuantică care se dezvoltă rapid în acele vremuri și al cărei scop era să abordeze fiecare definiție în termeni de cantități cunoscute și observabile, fără implicații teoretice sau filosofice, Richter a fost preocupat ca magnitudinea să fie definită, de asemenea, în termeni care să poată fi măsurată pe o seismogramă. Evitând sugestiile ca magnitudinea să fie definită în funcție de energie, lucru care implica revizuirea continuă atât numerice cât și teoretice, Richter a insistat ca scara magnitudinii să reprezinte ceea ce se observă.

Primele lucrări ale cercetătorilor de la Pasadena au fost făcute pe un grup de cutremure care au avut loc în ianuarie 1932, în California de sud.

⁶ Petrolog american, membru în comisia de investigare a cutremurului din 1906 din San Francisco, responsabil pentru implementarea și instalarea rețelei seismologice din sudul Californiei în anul 1921. [6], p. 25

⁷ [9], [6]

Richter și Gutenberg au analizat înregistrările de pe seismogramele instrumentului de torsiune, inventat de Harry Wood și John Anderson.

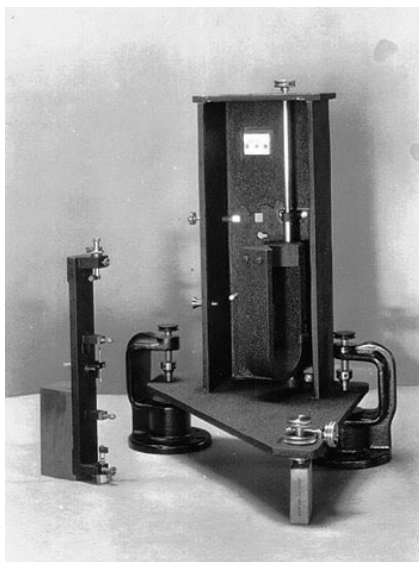

Fig. nr. 3 – Seismometru Wood-Anderson (sursă: internet⁸)

Tehnica aplicată a fost testată pe parcursul mai multor ani, deși la sfârșitul anului 1932 erau deja întocmite buletine de cutremure cu valorile numerice din scară. Detaliile scării au fost publicate abia în anul 1935⁹.

Cercetătorii aveau nevoie de un instrument de lucru care să nu fie supus interpretărilor eronate în funcție de mărimea și importanța evenimentelor seismice. În procesul de realizare a scării au descoperit (ceea ce bănuiau deja) că în general statistica cutremurelor era influențată prea mult de circumstanțele intensității locale. Erau necesare măsurători obiective și instrumentale care să compare cutremurele între ele. Chiar realizate în cadrul unei regiuni delimitate cum era California, aceste măsurători au putut fi extrapolate pe tot globul, importanța scării crescând semnificativ și aceasta a câștigat notorietatea publică.

Deși la elaborarea acestei scări au fost implicați mai mulți cercetători din laborator, Gutenberg aducând o contribuție importantă, în cele

⁸ [7], accesare 16.05.2022.

⁹ [4]

din urmă doar numele lui Richter a fost adăugat denumirii acesteia. Scara avea să fie denumită „scara Richter”. Richter explică că împreună cu Harry Wood încercau mai multe tentative de măsurători, dar nu ajungeau la niciun rezultat. Citind o lucrare a seismologului japonez Wadati, i-a venit ideea reprezentării grafice a datelor într-un mod particular și din această reprezentare, pur și simplu, a reieșit scara numerică. Wood și Gutenberg au apreciat scara pe care le-a prezentat-o Richter, acesta din urmă a sistematizat-o iar Wood a trecut-o într-o mențiune în raportul anual de la *Carnegie Institution*, raport în care Richter a denumit-o scară de magnitudine. El a evitat să-i adauge propriul nume o perioadă lungă de timp. Dar profesorul Perry Byerly, de la Universitatea Berkeley, a început în conferințe s-o denumească „scara Richter”. Din păcate, din această denumire l-a omis pe Beno Gutenberg, cel care a îmbunătățit scara. Datorită cunoștințelor sale vaste despre seismograme și seismograme, Gutenberg a putut interpreta înregistrările din alte zone ale globului terestru într-un mod coerent cu scara pe care Richter a stabilit-o pentru California.

Aici merită făcută o paranteză: într-o lucrare care descria cutremurele adânci, apărută în 1931, Kiyoo Wadati¹⁰ (1902–1995), un reputat seismolog japonez, a demonstrat relația dintre amplitudinea maximă a undelor seismice de suprafață – predominante în cutremurele mai puțin adânci – și distanța epicentrală, pentru 31 de cutremure de adâncime redusă. Wadati a reprezentat grafic, folosind în ordonată o scară logaritmică, mișcarea maximă a terenului la fiecare stație seismică în funcție de distanțele epicentrale corespunzătoare, indicate în abscisă. El a observat că toate curbele erau concave și curbarea lor era mai accentuată în funcție de mărimea cutremurelor și a încercat să aplice această diagramă la estimarea scării cutremurelor distrugătoare. Richter a adaptat și această diagramă la definirea scării de magnitudine¹¹.

Gutenberg este cel care a sugerat folosirea scării logaritmice. Practica comună în inginerie și fizică era să se folosească scara verticală logaritmică care comprima datele și fără îndoială că Gutenberg a întâlnit această procedură în activitatea sa. El i-a spus lui Richter atunci când acesta se confrunta

¹⁰ El a descoperit ceea ce astăzi este cunoscută ca Zona Wadati-Benioff (cei doi seismologi, Wadati și Benioff, au lucrat independent), o zonă de cutremure intermediare – adânci care înclină de-a lungul rifturilor oceanice, descoperire care a contribuit la fundamentarea teoriei plăcilor tectonice. [10], accesare 16.05.2022.

¹¹ [11], accesare 16.05.2022.

cu problema valorilor numerice din date: „Încearcă o reprezentare grafică a datelor pe o scară logaritmică”¹², lucru care a dus la definitivarea scării.

Richter a evidențiat importanța acestei scări, subliniind faptul că scara logaritmică era mai degrabă o procedură naturală atunci când se lucra cu numere care se extind pe un interval mare, iar intervalul s-a dovedit mai degrabă uimitor de larg în cazul cutremurelor – o descoperire evidențiată de scară este aceea că diferența de mărime dintre cele mai mari cutremure și cele mici este enormă.

Să-i dăm cuvântul lui Richter pentru prezentarea scării¹³:

În primul rând, permiteți-mi să subliniez că scara nu este un instrument, ci o serie de diagrame și tabele și măsoară magnitudinea, nu intensitatea. O scară de intensitate are grade arbitrare, să zicem de la I la XII, care sunt aplicate de specialiști experimentați pentru a descrie sau evalua trepidațiile produse de un cutremur într-un punct dat. Pe scara Mercalli Modificată, de exemplu, cifra romană I indică faptul că acel cutremur în general nu a fost resimțit, IV că a fost suficient de puternic pentru a zgâlțâi ferestrele și XII (trepidații care se observă rar) că a fost suficient pentru a provoca distrugerea totală a clădirilor.

Pe de altă parte, scara de magnitudine reprezintă măsurători (exprimate în cifre obișnuite și zecimale) ale deviației indicate pe o seismogramă în timpul unui cutremur. Aceasta compară cutremurele, în ce grad acestea perturbă terenul la o distanță fixată față de epicentrul cutremurului.

Dacă o să comparăm intensitatea locală pe scara Mercalli cu puterea semnalului la un receptor radio într-o localitate dată, magnitudinea este comparabilă cu puterea de ieșire în kilowați a unei stații de radiodifuziune. Acum, nu există nicio limită superioară a magnitudinii posibile a unui cutremur; adică magnitudinile cutremurelor nu sunt măsurate pe o scară fixă, de exemplu, de la unu la zece. Cele mai mari magnitudini atribuite până acum cutremurelor reale sunt de aproximativ 9, dar acesta este un fapt observat, nu un plafon – o limitare în pământ, nu în scară. Așa cum am spus, scara este logaritmică, prin urmare o creștere cu o unitate de mărime implică o creștere de zece ori a mișcării terenului. Un cutremur de magnitudine 8, care este un cutremur grozav, provoacă de zece ori mai multă mișcare a terenului decât unul de magnitudine 7 și de 100 de ori mai mult decât unul de magnitudine 6. Dacă atribuim numărul 1 ca deviere pentru o magnitudine 3 a cutremurului, cutremurul din San Francisco din 1906, care a avut magnitudinea 8,3, a arătat o deviere de 100.000 de ori mai mare. La

¹² [7], p. 28

¹³ *Ibidem.*

acest lucru m-am referit atunci când am spus că «cele mai mari cutremure sunt enorm mai mari decât cele mici»¹⁴. Permiteți-mi să adaug că acest concept de scară de magnitudine a cutremurului nu este unul final. Paul Jennings [profesor de inginerie civilă și mecanică aplicată] și Hiroo Kanamori [profesor de geofizică] sunt deosebit de activi în cercetare, aici la Caltech, în revizuirea formulărilor și aplicațiilor ei. Deci ultimul cuvânt pe scara Richter încă nu a fost spus. [n.a. lucru care s-a și văzut ulterior.]

Ecuția de bază pentru calculul magnitudinii, Richter, este cea din Fig. nr. 4, unde A și A_0 sunt amplitudinile cutremurului real și cutremurului de referință, înregistrate la o anumită distanță și, respectiv, magnitudine. Coeficientul A_0 este definit în așa fel încât corespunde la un eveniment seismic măsurat la 100 km distanță, care are o amplitudinea, $\log A_0 = -3$, măsurată în mm.

$$M = \log A - \log A_0$$

($M=0 \rightarrow A_0=10^{-3}$ mm at 100 km)

Fig. nr. 4 – Estimarea magnitudinii locale, M , pe scară Richter, unde $\log A$ este amplitudinea înregistrată pe seismogramă și $\log A_0$ este amplitudinea evenimentului seismic de referință, produs la o distanță fixată (sursă:internet¹⁵).

O scară Richter poate să arate în felul următor:

Tabel – Scara Richter (sursă: internet¹⁶)

Magnitudine Richter	Descriere	Efectele cutremurelui
< 2	Micro	Microcutremur, nu este simțit.
2–2,9	Minor	În general nu este simțit, dar este înregistrat.
3–3,9		Deseori simțit, dar rareori provoacă avarii.
4–4,9	Ușor	Se observă trepidații ale obiectelor din interior, zgomote. Nu apare vreo avarie importantă.

¹⁴ joc de cuvinte: *the biggest earthquakes are enormously bigger than the little ones.*

¹⁵ [7], accesare 13.05.2022.

¹⁶ [12], accesare 13.05.2022.

Magnitudine Richter	Descriere	Efectele cutremurelui
5 – 5,9	Moderat	Poate cauza o avarie majoră la clădirile construite prost, pe porțiuni reduse. Cel mult o ușoară avarie la clădirile bine construite.
6 – 6,9	Puternic	Poate fi distrugător în zonele populate, de până la 100 de mile (160 km).
7 – 7,9	Major	Poate provoca avarii serioase pe zone întinse.
8 – 8,9	Grozav	Poate provoca avarii serioase în zone de câteva sute de mile.
9 – 9,9		Devastator în zone de câteva mii de mile.
10+	Drastic	Niciodată înregistrat.

Într-un interviu¹⁷ cu Henry Spall, de la U.S. Geological Survey, Richter clarifică neînțelegerile despre scară. Astfel, el lămurește faptul că nu există o scară de 10 pentru magnitudine, numerele magnitudinii reprezentând pur și simplu măsurători logaritmice pe o seismogramă, fără niciun plafon implicit. El era bucuros să constate că presa a înțeles acest lucru și se referea la scara Richter ca la o scară „cu final deschis”¹⁸. De asemenea, remarcă că cei ce vizitau laboratorul voiau „să vadă scara”¹⁹ și rămâneau nedumeriți că de fapt era vorba despre tabele și diagrame care erau folosite pentru a aplica scara la citirile luate de pe seismograme.

Modest și apreciind eforturilor altor seismologi (cum ar fi seismologul menționat în interviu, Hiroo Kanamori²⁰ – părintele scării magnitudinii din moment), Richter a anticipat dezvoltările ulterioare în estimările scărilor de magnitudine ale cutremurelor și, personal, aduce o îmbunătățire propriei formule de calcul a magnitudinii.

Richter și-a dat seama că poate face corecții pentru schimbarea amplitudinii undelor seismice în funcție de distanța dintre locul unde s-a produs un cutremur și stația seismică, precum și că poate calibra o singură curbă pe respectivele date, pentru a caracteriza mărimea acelui cutremur. El a observat că logaritmul mișcării maxime a terenului se atenuează odată cu creșterea distanței, de-a lungul unor curbe, care pentru mărimi diferite ale cutremurelor, sunt paralele. Toate observațiile lui au fost făcute folosind

¹⁷ [6] [13], accesare 16.05.2022.

¹⁸ *the „open-ended” Richter scale*

¹⁹ to „see the scale.”

²⁰ [1], p. 240.

aceiași tip de seismometru, așa cum am menționat, instrumentul de torziune Wood-Anderson, cu perioada naturală 0,8 s, amplificarea 2800 și amortizarea critică 0,8.

Ulterior definiției propuse inițial în anul 1956, Richter a introdus în mod explicit în formulă corecția cu distanța, pentru a estima magnitudinea locală. În zilele noastre, practica observatoarelor seismologice constă în a deduce magnitudinea locală prin intermediul relației empirice cu durata seismogramei. Magnitudinea astfel determinată este denumită „magnitudinea duratei”²¹.

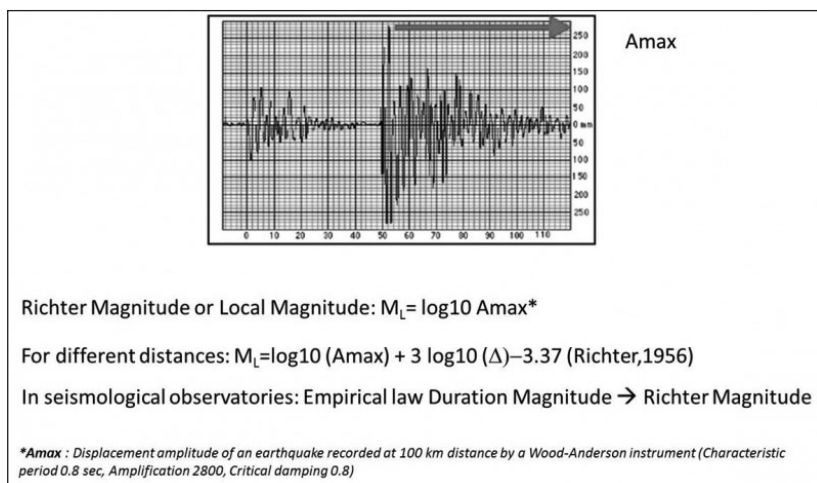

Fig. nr. 5 – Corecția de magnitudine pentru distanțe diferite (Richter, 1956), în care Δ este un factor de corecție pentru distanță, determinat din analize preliminare ale seismogramelor înregistrate pentru cutremure de magnitudini diferite/ la distanțe diferite. A_{max} este amplitudinea maximă a unei seismice, măsurată la 100 km distanță, de instrumentul Wood-Anderson. Din legea dedusă empiric s-a obținut M_L sau magnitudinea Richter, care este magnitudinea obținută în laboratoarele de seismologie – magnitudinea duratei din legea empirică (sursă: internet²²).

În zilele noastre nu se mai fabrică instrumentul Wood-Anderson, iar câteva exemplare vechi sunt expuse în muzee științifice în scopuri didactice. Cu ajutorul înregistrărilor digitale ale cutremurelor este posibil să se

²¹ [7]

²² *Ibidem*

simuleze o înregistrare Wood-Anderson și să se măsoare magnitudinea pe scară Richter, știindu-se că răspunsul instrumentului actual este cunoscut.

De la magnitudinea Richter, M , la magnitudinea locală, M_L

Echivalentul modern al magnitudinii Richter este magnitudinea locală M_L , care este dedusă digital după deconvoluția semnalului înregistrat instrumental și convoluția ulterioară cu răspunsul Wood-Anderson la impulsuri.

Magnitudinea locală este definită ca: $M_L = \log(A) + Qd(r)$, unde A este magnitudinea maximă pe o seismogramă Wood-Anderson (care măsoară deplasarea pentru $f > 1,25$ Hz), $Qd(r)$ este funcția de corecție a distanței și r este distanța epicentrală²³.

Scara de magnitudine nu are o dependență de frecvență definită. Scara M_L originară pentru California a fost stabilită pentru cutremurele mai puțin adânci și corecția de distanță a folosit distanțele epicentrale. Deoarece amplitudinea maximă se înregistrează de obicei în undele S (și nu în undele de suprafață) nu există nici un motiv să se limiteze scara M_L la cutremure de adâncime mică, deoarece se poate înlocui distanța epicentrală cu distanța hipocentrală, după cum recomandă IASPEI²⁴.

Scala modificată este acum recomandată de standardul IASPEI (2005)²⁵:

$M_L = \log(A) + 1,11 \log(r) + 0,00189 r - 2,09$, unde A este deplasarea maximă a terenului (mm) care este măsurată în banda de frecvență 1,25–20 Hz și r distanța hipocentrală.

Procedeeul de calcul a M_L , pornind de la o înregistrare a unui seismometru modern pe care se determină amplitudinea, este următorul²⁶:

- se ia semnalul digital al componentelor orizontale ale mișcării terenului înregistrate la instrument;

- se procesează Transformata Fourier Rapidă (de exemplu, folosind algoritmul FFT²⁷) și se aplică teorma deconvoluției pentru a îndepărta curba de răspuns a instrumentului;

- se integrează o dată sau de două ori, în funcție de cât de multă mișcare a terenului a fost înregistrată, pentru a obține spectrul deplasării;

²³ [2], p. 172.

²⁴ International Association of Seismology and Physics of the Earth's Interior

²⁵ [3], [14], accesare 16.05.2022.

²⁶ [7]

²⁷ Fast Fourier Transform

– se aplică teorema de convoluție pentru a simula spectrul înregistrat de un instrument Wood-Anderson;

– se aplică Transformata Fourier inversă pentru a se reveni la domeniul de timp și pentru a măsura amplitudinea de vârf-la-vârf.

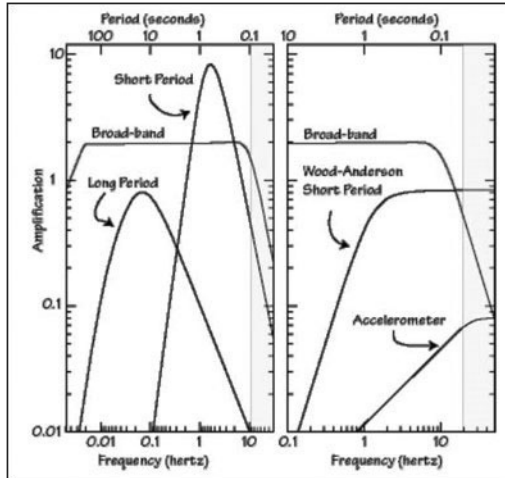

Fig. nr. 6 – Exemple de curbe ale răspunsului instrumental pentru tipuri diferite de senzori. Este arătat doar spectrul Fourier al amplitudinii (sursă: internet²⁸).

La ora actuală, după exemplul magnitudinii Richter, toate scările de magnitudine i) folosesc măsurarea amplitudinii undelor seismice pe seismograme – de obicei cele de suprafață – sau a duratei și ii) iau în considerare distanța de la epicentru la stația seismică care a înregistrat evenimentul seismic. De obicei, această distanță este exprimată în grade, fiind o distanță unghiulară, Δ .

Atunci când este vorba de cutremure, care ar fi magnitudinea cea mai potrivită pentru a fi folosită în studiile cercetătorilor, inginerilor sau de către media și public? Răspunsul depinde de cum urmează să fie folosite datele. Astfel, M_L este cel mai des folosită în ingineria seismică deoarece în calculul acesteia se folosește o frecvență a unei seismice care este similară cu frecvența de rezonanță a majorității clădirilor. Aceasta aproximează destul de bine nivelul de avarie al unei clădiri cauzat de un cutremur. Media și publicul au de obicei în vedere conceptul de magnitudine Richter.

²⁸ [7], 16.05.2022.

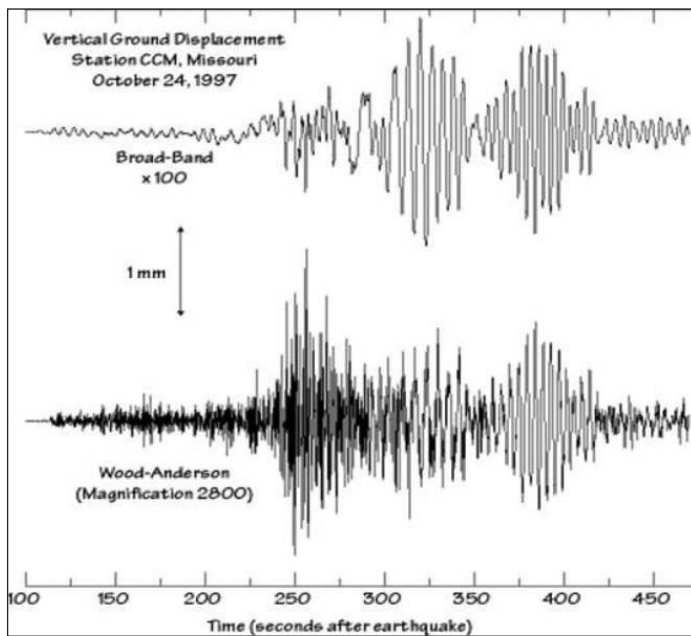

Fig. nr. 7 – Înregistrări originale și simulate ale înregistrărilor amplitudinii cutremurelor cu instrumentul Wood-Anderson (sursă: internet²⁹).

Încheiem amintind că în SUA, pe 26 aprilie, se sărbătorește Ziua Națională a Scării Richter – care este ziua de naștere a lui Charles Richter, fondatorul scării.

Anul acesta s-au împlinit 122 de ani de la nașterea reputatului savant și 87 de ani de când acest sistem de măsurare și-a demonstrat eficiența în determinarea magnitudinii cutremurelor.

Bibliografie:

- [1] Anghelache M. A. (2021): *Scurt istoric al deducerii relațiilor actuale dintre energia seismică și magnitudine*, vol. XIV/2021 al revistei *Studii și comunicări /DIS*.
- [2] Havskov Jens and Ottemölle Lars (2009). *Processing Earthquake Data*.pdf
- [3] IASPEI (2005). *Summary of magnitude working group recommendations on standard procedures for determining earthquake magnitudes from digital data*.

²⁹ Ibidem.

- [4] Richter C. F. (1935). *An instrumental earthquake magnitude scale*. Bull. Seism. Soc. Am, 25, 1–32. Richter, C. F.
- [5] Scheid Ann Underleak (March 1982). *Charles E Richter – How It Was (pdf)*. *Engineering & Science*.
- [6] Spall Henry (1980). *Charles F. Richter – An Interview*. Earthquake Information Bulletin.Vol.12, No. 1, January – February, 1980.

Surse internet:

- [7] <https://learning.edx.org/course/course-v1:FedericaX+49+3T2020/home.Edx>
Earthquake Seismology
- [8] https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Andrews_Millikan
- [9] ***. Caltech Oral History<https://archives.caltech.edu/collections/oral-histories.html>
- [10] <https://www.e-education.psu.edu/earth520/node/1774>
- [11] <https://www.encyclopedia.com/science/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/wadati-kiyoo>
- [12] <https://www.gns.cri.nz/Home/Learning/Science-Topics/Earthquakes/Monitoring-Earthquakes/Other-earthquake-questions/What-is-the-Richter-Magnitude-Scale>
- [13] http://neic.cr.usgs.gov/neis/seismology/people/int_richter.html
- [14] <http://www.iaspei.org/commissions/CSOI.html>.

INFLUENȚA COVID-19 ASUPRA COPILOR ȘI TINERILOR – PERSPECTIVE ALE ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Emilian M. DOBRESCU¹, Edith Mihaela DOBRESCU²

dobrescu@acad.ro, edithdobrescu@gmail.com

ABSTRACT: During this period we are facing several crises: climate change, biodiversity loss, inequality, Covid-19, numerous conflicts. The Covid-19 pandemic affects young people disproportionately and they are likely to undergo serious and long-term negative effects on their economic situation, health and well-being, including loss of education, volunteering and training in a crucial stage of their development. Humanity needs significant progress in improving and solving these problems and progress to be durable, to take decades, and globally leaders must protect children and young people because they must be part of this process. The paper work presents the influence of the Covid-19 pandemic on children and young people from the perspective of international organisms that emphasize the imperious need to find solutions and to better integrate the strategies we have to integrate and protect young generations.

KEYWORDS: Covid-19 health, economic development, sustainable development, behavioral economy, international organizations.

Introducere

Covid-19 afectează copiii la o scară fără precedent, făcând-o cea mai gravă criză a copiilor pe care UNICEF a cunoscut-o în 75 de ani de istorie, a declarat agenția Națiunilor Unite pentru copii într-un raport publicat pe 7 decembrie 2021. [9]

Raportul, intitulat „Prevenirea unui deceniu pierdut: acțiune urgentă pentru a inversa impactul devastator al Covid-19 asupra copiilor și tinerilor”

¹ Prof. univ. dr., membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române; membru titular al AOȘR.

² Dr. CS III, Institutul de Economie Mondială, Academia Română, membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

[10] evidențiază diferitele moduri în care Covid-19 reduce decenii de progres pe planeta noastră în ceea ce privește provocările cheie ale copilăriei, cum ar fi: sărăcia, sănătatea, accesul la educație, nutriția, protecția copilului și bunăstarea mintală. Raportul avertizează că, după aproape doi ani de la începutul pandemiei, impactul pe scară largă al COVID-19 continuă să se înrăutățească, crescând sărăcia, consolidând inegalitățile și amenințând drepturile copiilor la niveluri nemaîntâlnite până acum: „De-a lungul istoriei noastre, UNICEF a contribuit la crearea unor medii mai sănătoase și mai sigure pentru copiii din întreaga lume, cu rezultate excelente pentru milioane de oameni”, a declarat directorul executiv al UNICEF, Henrietta Fore.

„Aceste câștiguri sunt acum amenințate: pandemia de Covid-19 este cea mai mare amenințare la adresa progresului copiilor din istoria noastră de 75 de ani. Pe măsură ce crește numărul copiilor înfometați, în afara școlii, abuzați, care trăiesc în sărăcie sau forțați să se căsătorească, numărul copiilor cu acces la îngrijire medicală, vaccinuri, hrană adecvată și servicii de bază este în scădere”, menționează Henrietta Fore.

2. Influența COVID-19 asupra copiilor și tinerilor.

Perspectiva organizațiilor internaționale

ONU menționează că aproximativ 100 de milioane de copii trăiesc acum în sărăcie multidimensională, ca urmare a pandemiei, o creștere cu 10% față de 2019. În plus, raportul avertizează că avem un drum lung de parcurs pentru a recâștiga terenul: în cel mai bun scenariu, va dura șapte până la opt ani pentru a se recupera și a reveni la nivelurile de sărăcie pre-Covid. Citând alte dovezi ale acestui pas înapoi, raportul spune că încă aproximativ 60 de milioane de copii trăiesc acum în gospodării sărace din punct de vedere financiar decât înainte de pandemie.

În plus, în anul 2020, peste 23 de milioane de copii nu au primit vaccinuri esențiale, o creștere de aproape 4 milioane față de 2019 și cel mai mare număr din ultimii 11 ani. Chiar înainte de pandemie, se estimează că 1 miliard de copii din întreaga lume sufereau de cel puțin o privare severă, fără acces la educație, sănătate, locuință, nutriție, canalizare sau apă. Acest număr crește acum, deoarece recuperarea inegală agravează decalajele tot mai mari dintre copiii bogați și cei săraci – cei mai marginalizați, mai vulnerabili și cei mai afectați. Raportul notează: „La apogeul crizei Covid-19, în toamna lui 2021 mai mult de 1,6 miliarde de elevi nu mai beneficiau de școală din cauza închiderilor la nivel statal”. [9]

Școlile din întreaga lume au fost închise pentru aproape 80% din copii în primul an al pandemiei – 2020; acum, problemele de sănătate mentală afectează peste 13% dintre adolescenții cu vârsta cuprinsă între 10 și 19 ani din întreaga lume; până în octombrie 2020, pandemia a perturbat sau întrerupt serviciile esențiale de sănătate mentală în 93% din țările din întreaga lume, iar până la sfârșitul deceniului 2021–2030, din cauza pandemiei de Covid-19, pot avea loc încă 10 milioane de căsătorii între copii. [6]

Numărul copiilor care lucrează a crescut la 160 de milioane în întreaga lume – o creștere cu 8,4 milioane de copii în perioada 2017–2020. Încă 9 milioane de copii sunt expuși riscului de a fi forțați să lucreze până la sfârșitul anului 2022 din cauza creșterii sărăciei cauzată de pandemie.

La apogeul pandemiei, 1,8 miliarde de copii trăiau în cele 104 țări în care serviciile de prevenire și răspuns la violență au fost grav perturbate. 50 de milioane de copii sufereau de foame, cea mai mortală formă de malnutriție, iar acest număr ar putea crește la 9 milioane până în 2022, din cauza impactului pandemiei asupra hrănirii copiilor, a serviciilor de nutriție și a practicilor de hrănire. [1]

Dincolo de pandemie, ONU avertizează asupra altor amenințări la adresa copiilor, care reprezintă amenințări extreme la adresa drepturilor lor. La nivel global, 426 de milioane de copii – aproape unul din cinci – trăiesc în zone de conflict care devin din ce în ce mai intense și antrenează din ce în ce mai mulți civili, afectând în mod disproporționat copiii. Femeile și fetele sunt cele mai expuse riscului de violență sexuală legată de conflict; de asemenea, aproximativ 1 miliard de copii – aproape jumătate dintre copiii lumii – trăiesc în țări care sunt „la risc extrem de ridicat” datorat impactului schimbărilor climatice. [3]

Pentru a răspunde, a recupera și a reinventa viitorul fiecărui copil, UNICEF continuă să solicite:

a) investiția în protecție socială, capital uman și cheltuieli pentru o redresare incluzivă și rezistentă;

b) să se pună capăt pandemiei și să fie inversat reversul alarmant în sănătatea și nutriția copiilor, inclusiv prin valorificarea rolului vital al UNICEF în distribuirea vaccinului împotriva Covid-19;

c) asigurarea unei educații de calitate, protecție și sănătate mentală bună pentru fiecare copil; d) dezvoltarea rezilienței pentru a preveni, a răspunde și a proteja mai bine copiii de crize – inclusiv, găsirea de noi

abordări pentru a pune capăt lipsei de alimente, pentru a proteja copiii de schimbările climatice și a redirecționa cheltuielile pentru dezastre.

Parlamentul European prin rezoluția din 10 februarie 2021 referitoare la impactul COVID-19 asupra tineretului menționează că actuala pandemie de COVID-19 afectează tinerii în mod disproporționat și este probabil ca aceștia să sufere efecte negative grave și de lungă durată asupra situației lor economice, a sănătății și a stării lor de bine, inclusiv pierderea oportunităților de educație, voluntariat și formare într-o etapă crucială a dezvoltării lor. [8]

Parlamentul European este preocupat de faptul că, din cauza faptului că piața forței de muncă tinere este deosebit de sensibilă la ciclurile și crizele economice, ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor este afectată mai puternic de consecințele pandemiei actuale, amplificând tendințele negative ale unui sector dominat în mare măsură de locuri de muncă instabile, slab remunerate, cu fracțiuni de normă, cu protecție legală și standarde de securitate socială mai slabe. [4]

Este semnalat impactul deosebit de acut pe care pandemia actuală l-a avut asupra tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET) și subliniază necesitatea de a soluționa problemele cu care se confruntă tinerii din grupurile vulnerabile.

În același timp, în Rezoluția adoptată se subliniază că sectoarele cu utilizare intensivă a forței de muncă, caracterizate adesea de salarii mici, cum ar fi: comerțul cu ridicata și cu amănuntul, serviciile de cazare, turism și alimentație, care, în general, angajează lucrători tineri necalificați și studenți care lucrează, au fost afectate cel mai dramatic; iar șomajul și sărăcia în rândul tinerilor au crescut constant de la izbucnirea pandemiei și este probabil ca șomajul în rândul tinerilor să crească în continuare pe termen scurt și să se mențină, pe termen lung, peste nivelurile din perioada anterioară pandemiei. [2]

Comisia Europeană și statele membre sunt atenționate de Parlamentul European să ia toate măsurile necesare pentru a contracara efectele dezastruoase asupra ocupării forței de muncă în rândul tinerilor, inclusiv prin politici macroeconomice (fiscale și monetare) care direcționează cheltuielile publice către acordarea de subvenții pentru recrutare sau garanții pentru tineret în sprijinul unor programe adaptate pentru menținerea și crearea de locuri de muncă și pentru perfecționarea și recalificarea

tinerilor, precum și prin investiții în sectoarele economice care au potențialul de a absorbi tinerii aflați în căutarea unui loc de muncă, oferind locuri de muncă de calitate și condiții decente de muncă și remunerare.

Rolul voluntariatului în dezvoltarea aptitudinilor de viață și profesionale ale tinerilor și activitățile de voluntariat sprijinite financiar în perspectiva ONU au potențialul de a-i ajuta pe tinerii șomeri să facă față șocului economic al crizei provocate de pandemia de COVID-19, să-și aducă, în același timp, contribuția în societate și să dobândească o experiență valoroasă care le facilitează tranziția către un loc de muncă stabil pe termen lung. [7]

De asemenea, Comisia Europeană consideră că un Corp european de solidaritate îi poate ajuta pe tinerii europeni să își deschidă orizontul dincolo de realitățile lor locale. În acest sens, acesta poate să ofere claritate și orientări uniforme pentru punerea în aplicare a programelor în situații de criză și pentru eliminarea barierelor din calea participării cauzate de lipsa flexibilității finanțării, reducerea finanțării, restricțiile înăsprite privind acordarea de vize voluntarilor din țările partenere și de incapacitatea de a asigura statutul juridic al tinerilor ca voluntari;

UNICEF subliniază importanța capitală a învățării informale și non-formale, artelor, sportului, voluntariatului și activităților sociale pentru a încuraja participarea tinerilor și coeziunea socială, acestea putând avea un puternic impact asupra comunităților locale și contribui la soluționarea multor probleme societale de azi.

Consiliul European subliniază că prin acordul încheiat la 21 iulie 2020 ar fi trebuit să ca sprijinul acordat generațiilor tinere, viitorul Europei, să fie mai substanțial prin includerea de către țările membre ale UE ale unui sprijin mai mare pentru tineri în planurile de redresare, alocând 10 % educației și o contribuție de 20 % pentru strategia digitală europeană și realizarea unei piețe unice digitale.

De asemenea, programele sectoriale care se concentrează direct pe tineret, cum ar fi Erasmus +, Corpul european de solidaritate, Garanția pentru tineret și Garanția pentru copii, sau care au potențialul de a sprijini tranziția către o Europă mai echitabilă și mai sustenabilă din punct de vedere social și ecologic, trebuie să fie mobilizate astfel încât să își atingă întregul potențial, deoarece riscă să nu își atingă obiectivele.

ONU subliniază că actuala pandemie a exacerbă decalajul digital din lume și, ca atare, subliniază nevoia urgentă de a promova alfabetizarea

digitală pentru toți și de a încuraja utilizarea, recunoașterea și validarea pe scară largă a alternativelor, inclusiv a oportunităților de învățare informală și non-formală, cum ar fi învățarea și formarea online și digitală; solicită, în special, o concentrare și un sprijin puternice pentru tinerii cursanți care au suferit o pierdere de venituri în învățământul și formarea tehnice, duale și profesionale, precum și dezvoltarea și utilizarea pe scară largă a unor instrumente digitale de calitate, a materialelor de predare și de învățare și a conținutului, pentru a preveni abandonul școlar și pentru a asigura o tranziție lină și eficace de la școală la locul de muncă. [5]

UNICEF în raportul său subliniază că, în pofida contextului specific al COVID-19, este important să se mențină învățarea în persoană pentru a garanta că nimeni nu este lăsat în urmă, în special copiii de vârstă mică, grupurile vulnerabile și tinerii care provin din medii socioeconomice dificile, fără mijloace sau competențe tehnologice;

Comisia Europeană și statele membre prin finanțarea europeană a proiectelor, urmărește să crească investițiile în soluții și alfabetizare digitale pentru dezvoltarea de aptitudini, competențe și calificări practice, să pună la dispoziția tuturor accesul la alfabetizarea digitală și să promoveze dezvoltarea unor instrumente de învățare online independente, multilingve, favorabile incluziunii și gratuite, pentru a îmbunătăți nivelul general al aptitudinilor și competențelor digitale în cadrul punerii în aplicare a Planului de acțiune pentru educația digitală (2021–2027).

De asemenea, Parlamentul European prin Rezoluția sa subliniază necesitatea de a dezvolta competențe în rândul cadrelor didactice, formatorilor, directorilor de școală, părinților și al managerilor, în vederea îmbunătățirii ofertei de învățare online, la distanță și mixtă, cu un accent deosebit pe programele de dezvoltare a competențelor.

UNICEF este preocupat de faptul că criza provocată de pandemia de COVID-19 a sporit anxietatea și frica în rândul tinerilor, ceea ce riscă să aibă un impact considerabil asupra vieții lor și a tranziției de la școală la locul de muncă și recomandă utilizarea pe scară largă a serviciilor personalizate de sănătate mintală, a sprijinului psihosocial și a activităților sportive, fie ca măsuri de sine stătătoare, fie ca măsuri modulare, precum și extinderea sprijinului pentru bunăstarea mintală în instituțiile de educație și formare, pentru a garanta că pandemia nu produce efecte psihologice de lungă durată.

Concluzie

ONU reamintește țărilor lumii necesitatea implicării puternice a autorităților locale, a organizațiilor societății civile și a partenerilor sociali în punerea în aplicare a unor soluții menite să sprijine copii și tinerii pentru a putea să treacă în condiții bune criza provocată de pandemia de COVID-19. Copii și tinerii sunt cea mai bună speranță a omenirii pentru a face față provocărilor cu care se confruntă lumea și pentru a realiza obiectivele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. În timpul pandemiei de Covid-19, deși tinerii au fost afectați, ei au demonstrat că au soluțiile și voința de a lupta pentru planeta pe care o vor locui și pentru lumea în care o vor locui și pe care o moștenesc.

Bibliografie:

- [1] Ashikkali, L., Carroll, W., & Johnson, C. (2020). *The indirect impact of COVID-19 on child health*. Paediatrics and child health, 30(12), 430-437.
- [2] Darmody, M., Smyth, E., & Russell, H. (2020). *The implications of the COVID-19 pandemic for policy in relation to children and young people*. ESRI Surv. Stat. Rep. Ser, 94.
- [3] Dobrescu Emilian, Dobrescu Mihaela Edith. (2020). *COVID-19 din culisele pandemiei*. Editura Sitech, Craiova, 240 pg., ISBN 978-606-11-7464-5.
- [4] Dobrescu Emilian, Dobrescu Mihaela Edith, (2020). *COVID-19 la interfața economiei și societății*. Editura Sitech, Craiova, 362 pg, ISBN 978-606-11- 7577-2
- [5] Dobrescu Emilian, Dobrescu Mihaela Edith, (2021). *COVID-19: Evoluția pandemiei și concluzii*, Editura Sitech, Craiova, 362 pg, ISBN 978-606-11-7863-6.
- [6] Haig-Ferguson, A., et al. (2021). *Practitioner review: Health anxiety in children and young people in the context of the COVID-19 pandemic*. Behavioural and cognitive psychotherapy, 49(2), 129-143.
- [7] Mofenson, L. M., et.al. (2020). *The evolving epidemiologic and clinical picture of SARS-CoV-2 and COVID-19 disease in children and young people*. UN.
- [8] Parlamentul European (2021). *European Parliament resolution of 10 February 2021 on the impact of COVID-19 on youth and on sport*. Disponibil https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0045_EN.html
- [9] UN (December, 2021). *COVID-19 is biggest threat to child progress in UNICEF's 75-year history*. Disponibil la: <https://news.un.org/en/story/2021/12/1107422>.
- [10] UNICEF (december, 2021). *Report- Preventing a lost decade. Urgent action to reverse the devastating impact of COVID-19 on children and young people*.

STAREA DE DREPT SI STAREA DE FAPT ÎN ROMÂNIA ANILOR 1944–1947. CONSIDERAȚII PRIVIND SCHIMBAREA FORMEI DE GUVERNĂMÂNT A ROMÂNIEI LA ÎNCEPUTUL REGIMULUI COMUNIST

Ștefan GHEORGHE¹

stefangheorghe@univ-danubius.ro

ABSTRACT: The process of establishing Communism in Romania was not a singular phenomenon, on the contrary, it was multiplied on the scale of Central and South-Eastern European integrity, within a vast scenario of “Findlandization” of the area by the Soviets with the tacit consent of its allies. Direct and brutal involvement in domestic politics, the imposition of “friendly governments” is by definition a violation of the constitutional principles of sovereignty, invalidating from the outset the regimes of “popular democracy”. The phenomenon will be presented at that time and later throughout the communist regime, as a natural evolution of society, a struggle between old and new, the truth being mostly warped. The phenomenon will be presented at that time and later throughout the communist regime, as a natural evolution of society, a struggle between the old and the new, the truth being largely distorted. The present paper aims to analyze, from a social point of view, the transition from the monarchical to the republican regime possible on account of the crisis of trust in state institutions, present in the collective mind of the masses and the direct support of the Soviet occupiers.

KEYWORDS: rule of law, abolition of the monarchy, republican form of government, people’s democracies, constitutional political regime.

Funcționarea oricărei societăți democratice a presupus dintotdeauna, ca premisă esențială în realizarea statului de drept, necesitatea creării

¹ Conf. univ. dr. la Universitatea Danubius Galați; membru colaborator al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

acelui sistem instituționalizat de control, în măsură să *cenzureze* modul în care autoritățile publice de la orice nivel își îndeplinesc atribuțiunile, fără a-și depăși competențele și a exercita abuzuri².

Problema instituționalizării puterii politice în cadrul societății, a legitimării acesteia, a reprezentat, așadar, o constantă a interesului colectivității, interesată în buna organizare și funcționare a oricăror forme de organizare socială. Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare în România la 30 decembrie 1947, reprezintă un fapt indisolubil legat de mutațiile politice interne și internaționale survenite la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial. Drept mulțumire, pentru participarea substanțială la înfrângerea Germaniei, Statele Unite și Marea Britanie, vor acorda Uniunii Sovietice o importantă zonă de securitate, la frontierele sale vestice, mai precis în Europa Centrală și de Sud-Est.³ Acest fapt va conduce la implementarea forțată a ideologiei și regimurilor comuniste de către U.R.S.S. în toate statele din aceasta parte a continentului, înregistrându-se ample transformări sociale și politice, mergându-se de la schimbarea formei de guvernământ (cum a fost cazul României⁴, Iugoslaviei sau Bulgariei) până la epurarea politică a întregului aparat de stat, anihilarea opoziției sau ideologizarea politică și culturală a maselor. Aparenta legalitate a instaurării regimurilor populare din statele în cauză se va justifica, în opinia Moscovei, prin constituirea pe teritoriul Uniunii Sovietice a unor unități de voluntari proveniți din prizonierii de război, precum și a unor comitete de eliberare controlate de comuniști, care puternic sprijiniți de armata roșie, vor ajunge la guvernare în numele poporului însă, de fapt, fără consultarea sau mai grav adeziunea acestuia.

Înainte de anul 1989 s-a căutat asiduu de către guvernanți de a se prezenta momentul instaurării regimului communist ca fiind izvorât *din voința poporului*, fapt care le-ar conferi legitimitate. În acest scop, comuniștii

² Dana Apostol Tofan, *Puterea discreționară și excesul de putere al autoritatilor publice*, Editura ALL-BECK București, 1999, p. 7.

³ Amănunte și o analiză obiectivă o întâlnim la: Lloyd C Gardner, *Sferele de influență*, Editura Elit, București 1993; Hamilton Fish Pearl Harbour, *Yalta și trădarea Europei*, Editura Venus, București 1993; Henri Michel La Seconde *Guerre Mondiale*, Universitate de France, 1987.

⁴ Pentru detalii vezi Nicolae Baci, *Yalta și crucificarea României*, Editura Europa Nova București, 1996; I Chiper, *Sovietizarea României*, Editura Iconica, București 1993; Victor Frunza, *Istoria Stalinismului în România*, Editura Humanitas 1990; Reuben H Markham, *România sub jugul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

și susținători lor nu s-au sfiit să fabrice, pe scara largă, dovezi care să-i autentifice drept exponenți ai maselor populare, ai întregului popor. Cu toate acestea, odată ajunși la putere noii guvernanți vor dezlănțui o aprigă prigoană contra opoziției și nu numai, concomitent avându-se în vedere disoluția instituțiilor și practicilor democratice care nu se mai încadrau în noile tipare importate și copiate fidel din U.R.S.S. Desigur, acum când România a depășit faza *democrației populare* revenindu-se la o formă cu adevărat democratică de guvernare, interesul pentru aflarea adevărului în privința evoluției României în dificila perioadă din timpul și imediat de după cel de al Doilea Război Mondial este pe deplin motivat de dorința societății civile de a preveni eventualele erori, pe care societatea românească le-ar putea face din nou. Acum, când statul de drept, pluripartitismul politic, drepturile omului și cetățeanului sunt printre cele mai mediatizate noțiuni, subiectului supus atenției noastre i se pot releva noi aspecte determinante, pentru o analiza ce se dorește a fi cât mai obiectivă și de ce nu chiar pertinentă în privința legalității modului în care s-a desfășurat la noi abolirea monarhiei și trecerea la noua formă de guvernământ, aceea a republicii populare. Dacă, din punct de vedere istoric, după anul 1990 bibliografia perioadei respective este cât se poate de abundentă, excelând printr-o documentare bogată și judicios aleasă, din punct de vedere juridic, celui interesat de tema adusă în discuție nu i se pot pune la dispoziție un număr comparabil de studii și lucrări de specialitate, astfel încât problema nu este rezolvată decât pe jumătate, întrucât, după cum bine se știe, comuniștii români și susținătorii lor de la Kremlin – prin intermediul armatei roșii staționate în România – au recurs la un adevărat arsenal de mijloace legale, sau mai puțin legale, pentru a accede la guvernare. Legalitatea actelor juridice prin care s-a făcut trecerea de la forma de guvernământ monarhică la cea republicană, este pusă astfel în discuție, însă, de cele mai multe ori acest lucru se face la un mod destul de sărac, enumerativ chiar⁵. Este binecunoscut faptul că orice regim de tip totalitar are drept principal obiectiv preocuparea de conferi legalitate guvernării sale, aparentă în cele mai multe cazuri, iar în subsidiar anihilarea oricăror forme chiar și minore de opoziție, care ar putea pune în discuție legitimitatea și legalitatea puterii. Instaurarea regimului comunist în România a

⁵ Ioan Muraru, *Drept constituțional și Instituțiile Politice*, Editura Actami, București, 1998, p. 255; Florin Bucur Mihaiescu, *Constituționalitate și constituționalism*, Editura Național, București, p. 30.

coincis în fapt și în drept cu instituirea unui regim politic, ce nu va încerca să se dezmință în nici un fel în această privință. Tocmai de aceea este cu atât mai interesant și important de aflat cât de veridică, în sensul reprezentativ și legal al termenului, a fost modalitatea de preluare a puterii de către comuniștii români, cu atât mai mult, cu cât aceasta se prezuma a fi fost făcută în numele unei legitimități populare. Aceasta se dorea a fi văzută și înțeleasă prin prisma doctrinei politice comuniste, discutabilă, de altfel, și sub raportul posibilităților de a transpune cu succes teoria în practică. Procesul instaurării comunismului în România nu a constituit un fenomen singular, dimpotrivă, acesta regăsindu-se multiplicat de altfel la scara întregii Europe Centrale și de Sud-Est, în cadrul unui vast scenariu de *finlandizare* a zonei de către sovietici cu acordul tacit al aliaților săi.⁶

Implicarea directă și brutală în politica internă, impunerea de *guverne prietene*, reprezenta prin definiție o încălcare a principiilor constituționale de suveranitate, invalidând din start regimurile de *democrație populară*. Fenomenul va fi prezentat la vremea respectivă și ulterior, pe toata durata regimului comunist, drept o evoluție firească a societății, o luptă dintre vechi și nou, adevărul fiind denaturat în cea mai mare parte. Progresul istoric presupune însă o abordare realistă și pragmatică asupra evoluției și reconstrucției democrației, mai cu seamă în statele cărora li s-au impus guvernări totalitare, astfel că, în perioada contemporană se resimte nevoia acută de explicare a unor evenimente și fapte interzise a fi luate în discuție până nu de mult. Abdicarea silită a regelui și proclamarea Republicii Populare Române au avut importante implicații politice și sociale antrenând reevaluări conceptuale în planul teoriei politice, mergându-se de la impunerea unor noi structuri de guvernare și a unor principii sau mecanisme inedite de exercitare a puterii, în perioada comunistă, până la situarea cetățeanului în rolul unui spectator politic, fără ca acesta să dețină o modalitate reală de tragere la răspundere a guvernanților. Așadar, se justifică, pe deplin, dorința și interesul ce se manifestă, în mod vădit, față de subiectul în discuție, mai cu seamă pentru istoricii și specialiștii în drept constituțional, motivați nu doar de aflarea modalității reale de petrecere

⁶ Acapararea puterii politice de către comuniști și instaurarea democrațiilor populare în statele ocupate de armata roșie s-a realizat în etape distincte, începând cu realizarea de coaliții autentice, coaliții fictive și terminând cu regimul monolitic. Pentru detalii vezi Florin Sperlea, *Aparatul politic în armatele țărilor Europei Centrale și de Sud Est (1944–1947)*, în *Revista de Istorie Militară* (în continuare RIM), NR 1/41, an 1997, p. 47.

a faptelor, ci mai degrabă de legalitatea transformărilor constituționale survenite. Analiza modului în care s-a făcut trecerea de la sistemul monarhic la cel republican este strâns corelată cu studierea etapelor prin care comuniștii au reușit preluarea puterii politice în dauna *partidelor istorice*, favoritele electoratului și de ce nu, și ale democrațiilor occidentale, cu care au colaborat în timpul războiului.⁷

Încercând o determinare a locului și rolului puterii politice în cadrul statului de drept vom observa, că rațiunea delegării de către popor a unor atribute de putere spre exercitare de către autoritățile publice specializate, pe care le controlează, de altfel, are drept scop garantarea siguranței colective a tuturor cetățenilor. Deși România nu făcea rabat de la principiile democratice ale statului de drept, acest fapt nu a împiedicat ca partidul comunist să-și subordoneze instituțiile puterii politice, în condițiile în care presiunea politică și militară sovietică își făcea imperios simțită prezența. Importanța istorică, socială și politică a acestui fenomen pentru România este dată de implicațiile sale ulterioare, privind evoluția statului român. Originile totalitarismului de tip comunist, cunoscute și apreciate cum se cuvine de noi toți până nu de mult, pot fi cu ușurință regăsite în cadrul convulsiilor politice interne din acea nefericita perioadă, din istoria recentă a României. În condițiile de profundă criză, prin care trecea statul român, în timpul și imediat după cel de al Doilea Război Mondial, propaganda totalitară – a se citi populară prin prisma ideologiei comuniste – va urmări, cu asiduitate, câștigarea maselor populare. Guvernarea legală și constituțională în cadrul statului de drept, corelată cu existența și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului sau cetățeanului, presupune pentru partidele și grupările totalitare, un spațiu restrâns de manevră, în lupta pentru cucerirea puterii politice. Tocmai de aceea, neputând folosi teroarea decât într-o măsură destul de limitată, aceste centre de putere sunt nevoite să împartă cu celelalte partide politice – care urmăresc respectarea principiilor democratice – necesitatea de a-și câștiga aderenți prin intermediul propagandei, instrument care poate penetra subconștientul maselor dar și al elitelor.⁸ Este binecunoscut faptul

⁷ Vezi Nicolae Ciachir, *Marile Puteri și România 1864–1947*, Editura Albatros, București, 1996; Gheorghe Onișoru, *Alianțe și Confruntări între partidele politice din România (1944–1947)*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

⁸ O monografie importantă dedicată însăși totalitarismului găsim în lucrarea lui Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 1994.

că nazismul german, în frunte cu Adolf Hitler, va ajunge la guvernare în Germania interbelică în urma câștigării unor alegeri democratice și cu respectarea mijloacelor de expresie legale, conferite oricărui partid politic. Comparația cu situația din România, deși suportă deosebiri sub aspect ideologic – nazismul fiind declarat deschis adversarul nu doar al democrației ci și al comunismului – în fapt se aseamănă foarte mult, ambele ideologii și concepții politice fiind totalitare. Deosebirea constă, însă, și în modul de implementare al doctrinelor politice respective, partidul comunist din România având drept suport politic, în țară, importante efective militare ale armatei roșii. Faptul de a fi parcurs o astfel de etapă, în evoluția sa istorică, poate fi caracterizat ca fiind un moment de reflux al democrației sau un reviriment al idealismului concepțiilor politice egalitariste. Dobândind puterea politică, comuniștilor români le-a fost foarte ușor să controleze și să-și subordoneze întreaga putere de stat, în folosul propriei ideologii. Existența unor mase, în sensul de care amintește Hannah Arendt, a făcut posibilă implementarea comunismului și aderarea unui anumit segment al populației sărace, dornică de organizare politică conform ideologiei comuniste, iar apariția regimului totalitar a devenit posibilă din cauza existenței unor importante categorii sociale devenite de prisos – voit sau nu – și care, au putut fi utilizate în sensul dorit de guvernanții comuniști⁹.

Nevoia de identitate, este absolut necesară tuturor celor ce-și propun să înlocuiască un sistem politic cu altul, în cazul nostru, fiind vorba de membrii și susținătorii partidului comunist, s-a grefat pe *năruirea sistemului de clase și prăbușirea automată a sistemului de partide mai cu seamă că aceste partide, fiind partide ale interesului nu mai puteau reprezenta interese de clasă*¹⁰. Rezulta, așadar, că raporturile politice dintre titularii puterii politice și cei care sunt temporar, pe durata mandatului subordonați lor, sunt identice cu un transfer de competență și autoritate, în sensul delegării acestora, de către popor, celor ce se află la conducerea statului, în care autoritățile publice cărora li se deleagă prerogativele de putere politică, abuzează de ele și guvernează în mod autoritar, specific regimurilor totalitare. Poporul are dreptul să se elibereze de sub aceasta autoritate tiranică recurgând, în această situație, la violența și insurecție, absolut legitimă, în scopul restaurării idealurilor democratice, respectării lor și instituirii unui

⁹ Hannah Arendt, *op cit.* p. 441 și Francois Chatelet, Evelyne Pisier: *Concepțiile politice ale secolului XX*, Editura Humanitas, București 1994, p. 223.

¹⁰ H. Arendt, *op cit.*, p. 414–415.

regim cu adevărat compatibil cu interesele sale. Exercițiul democrației pluripartitiste oferea, în general, posibilitatea electoratului să-i sancționeze imediat pe cei care i-au înșelat speranțele și i-au îngrădit drepturile și libertățile, însă, în cazul de față primatul politicului dobândit de insignifiantul de până atunci partid comunist, va conduce la instaurarea unui regim profund totalitar aflat în serviciul unui număr restrans de indivizi, cu toate că, propaganda oficială a regimului susținea contrariul. Motivarea ideologică folosită, pentru justificarea propriilor acțiuni politice, era justificată prin însăși enunțul doctrinei politice comuniste care urmărea să prezinte transformările constituționale produse în cadrul statului român, ca pe niște evoluții firești ale progresului societății, în general. Dureros de adevărat este faptul că analiza acestei situații de mai târziu, făcută în stil comunist, prezintă o realitate fără dubii în privința excepțiilor și încălcărilor constituționale îndeplinite, iar acestea sunt atribuite voinței legitime a poporului. De altfel, încă de la începutul revoluției bolșevice, Vladimir Ilici Lenin împreună cu ceilalți colaboratori ai săi, bolșevici, enunțau primatul politicului asupra economicului, renunțând la teoriile evoluționiste propuse de economiști și fiind convinși de necesitatea îndeplinirii revoluționare prin intermediul acțiunilor politice imediate și violente.¹¹

După anul 1990 s-a pus adesea întrebarea cum a fost posibilă apariția întregii puteri politice de către un singur partid politic, în speța cel comunist, precum și transformarea constituțională a statului pe criterii ideologice, de partid, devenind, în cele din urmă, un stat totalitar. Explicațiile istoricilor s-au oprit, în cele mai multe cazuri, la argumentul dat de condițiile geopolitice complexe de la sfârșitul celui de al doilea război mondial și la importanța de necontestat, de altfel, a factorului extern, dat de prezența armatei roșii în țară, ca armată de ocupație. Pentru a ascunde aceasta realitate crudă, consfințită prin Convenția de Armistițiu, încheiată de România cu Națiunile Unite, la Moscova, în data de 12 septembrie 1944, regimul politic instaurat la 6 martie 1945, va prezenta trupele străine ca „eliberatoare“, iar Uniunea Sovietică drept „marele frate de la răsărit“.

Din punct de vedere social trecerea de la regimul monarhic la cel republican a putut fi posibilă grație crizei încrederii în instituțiile statului, prezenta în mentalul colectiv al maselor, dar nu numai. Pe de altă parte, mizeria de după război a resuscitat valențe latente ale unei populații și așa

¹¹ Francois Chatelet, Evelyne Pisier, *op. cit.*, p. 230.

lipsită de multe atribute necesare unei existențe cel puțin decente în cadrul unui stat cu adevărat de drept. Teroarea și intimidarea adversarilor politici, eliminarea fizică a membrilor opoziției va trezi în conștiința unei populații, îndeajuns de speriate, instinctul de conservare relizat în cele mai multe situații printr-o rezistență pasivă. În contrapondere, pentru susținătorii regimului politic comunist, puterea acorda importante avantaje politice și materiale, care pentru o țară cu rezervele materiale și morale secătuite de un război, reprezentau un ideal greu de atins, dar de neconceput în situații normale. Experții în probleme de istorie constituțională au evidențiat faptul că odată dobândită puterea politică, guvernării au la îndemână un întreg aparat instituționalizat de stat, care în lipsa unei conștiințe politice, democratice, poate fi folosit în atingerea propriilor obiective politice, fie că sunt motivate ideologic sau nu. Distincția dintre puterea politică și puterea de stat, ca de la întreg la parte, este analizată de profesorul în drept constituțional Ioan Muraru. Potrivit acestuia trăsăturile puterii politice se regăsesc în puterile statului, dar trăsăturile statului nu se regăsesc în totalitate în ansamblul puterii politice, care este suverană ca autoritate supremă în stat și ca putere derivată și condiționată înseamnă că ea nu poate fi opusă poporului și folosită împotriva și contra intereselor legitime ale acestuia.¹² De asemenea, inadaptarea teoriei separație puterilor în cadrul regimurilor democratice pluripartitiste este evidențiată de concentrarea puterii politice la nivelul tuturor structurilor de putere, la nivelul instituțiilor de stat, de către partidul politic câștigător al alegerilor și aflat la guvernare. Aceasta, a dat posibilitatea instaurării regimului totalitar să se realizeze paradoxal uneori prin respectarea rigorilor impuse de o democrație autentică. Următorul pas va fi reprezentat de înlăturarea controlului și separației puterilor în stat, pe motivul că *puterea este considerată drept un instrument de transformare politică, lipsind astfel motivele de separare și limitare*, în cadrul unor teorii care promovează unicitatea puterii politice¹³.

Ieșirea din tiparele democrației constituționale nu a putut fi posibilă fără a se recurge la distrugerea culturii politice tradiționale, astfel încât se va ajunge în mod absolut intenționat la un model uman a cărui principală calitate va fi constituită de obediență totală față de regim, de lipsa unei minime autonomii individuale precum și într-o egală măsură de o accentuată depersonalizare a individului. Doar în cadrul acestui context politic

¹² Ioan Muraru, *op. cit.*, p. 256–258.

¹³ *Ibidem*, p. 259.

și social complex poate fi înțeles, în ansamblul său, procesul de trecere de la regimul politic monarhic la cel republican, fără respectarea prevederilor constituționale legale. Aceste considerente, ne vor obliga să extindem aria cercetărilor noastre și asupra celorlalte aspecte conexe unei analize pur constituționale a temei supusă atenției noastre, precum doctrinele politice, problemele sociale și politice. După anul 1989, au fost create premisele unei corecte și obiective analize a fenomenului datorită uneia dintre trasăturile distinctive ale momentului și anume „revirimentul democrației”, înțeles și prin elucidarea tuturor incertitudinilor care încă mai planează asupra momentului abdicării forțate a regelui și a proclamării Republicii Populare Române.¹⁴ Odată cu proclamarea Republicii Populare Române s-a realizat încă o etapă din cadrul procesului de înregimentare politică și militară a României în blocul militar sovietic. Partidul Comunist a preluat în totalitate conducerea statului reușind să reducă țara într-o situație de totală obediență față de Uniunea Sovietică. Ajutorul politic direct și premeditat din partea sovieticilor a contribuit la reușita loviturii de stat din 30 decembrie 1947, dând reprezentanților Partidului Comunist o aparentă stare de legitimitate, izvorâtă dintr-un simulacru de democrație. Pe tot parcursul perioadei cuprinsă între 6 martie 1945 și 30 decembrie 1947 au funcționat discrepanțe mari între funcționarea autentică a unei stări de fapt și legalitatea constituțională a unei stări de drept. Impunerea în mod deliberat de către sovietici la 6 martie 1945 a unui guvern controlat de comuniști, va inaugura o etapă presărată cu numeroase disfuncționalități constituționale, ce include greva regală, falsificarea alegerilor din 19 noiembrie 1946, precum și forțarea abdicării Regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare Română. Toate aceste evenimente politice se pot explica nu doar prin oportunitatea de care au dat dovadă diferiți oameni politici sau simpli cetățeni. Ele pot fi corect înțelese doar în măsura în care se ține cont de factorul extern sovietic, care a consiliat în mod permanent reprezentanții

¹⁴ Evenimentele sunt relatate cu lux de amănunte de specialiști în drept precum Nicolae Baciuc, *Agonia României 1944–1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990; Eleodor Focșeneanu, *Două săptămâni dramatice din istoria României*, Editura ALL, 1997.

În privința excesului de putere, a respectării și evoluției constituționale a României evidențiem: Ion Deleanu, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, București, 1991; Dana Apostol Tofan, *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*, Editura ALL-BECK, București, 1999; Cristian Ionescu, *Principii fundamentale ale democrației constituționale*, Editura Luminalex, 1997; Mihai T. Oroveanu, *Istoria Dreptului Românesc și Evoluția Instituțiilor Constituționale*, Editura Cerma, 1995.

partidului comunist, încurajându-i în mod direct la încălcarea mecanismelor democrației constituționale prin garantarea puterilor politice. Faptul că întregul eșafodaj politic, menit să justifice legalitatea revoluționară a voinței populare, a fost creat prin fals și cu nerespectarea elementarelor obligații constituționale, conduce cu gândul că forma de guvernământ de tipul republican nu a avut asentimentul poporului, fiind instituită în mod cu totul ilegal, România continuând să fie de drept o monarhie, însă de fapt să funcționeze după principii, norme și într-un cadru de organizare politică de tipul republicii populare. Complexitatea unei astfel de încercări, având drept scop identificarea aspectelor constituționale ale instituirii „regimului de democrație populară”, rămâne totuși riscantă și anevoioasă până la cercetarea amănunțită a tuturor documentelor politice deținute de Arhivele comuniste. Desigur, acest semn de întrebare referitor la legalitatea formei de guvernământ existente astăzi nu poate fi ridicat, pentru că, în decembrie 1991, Constituția a fost adoptată în mod democratic de către electorat. Distincția dintre *starea de drept* și *starea de fapt*, înregistrată de statul român în cursul perioadei de regim comunist, apare cu atât mai evidentă cu cât toate măsurile luate cu ocolirea prevederilor constituționale legale de atunci nu s-au făcut din propria voință a națiunii și, chiar dacă aceasta formal și-a dat acordul, acesta din urmă a fost viciat de influența și teroarea exercită de statul comunist, sau de nerespectarea de drept a etapelor necesare revizuirii Constituției de la 1923.

Bibliografie:

- [1] Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 1994;
- [2] Baci Nicolae, *Agonia României 1944–1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990;
- [3] Baci Nicolae, *Yalta și crucificarea României*, Editura Europa Nova, București, 1996;
- [4] Chiper Ioan, *Sovietizarea României*, Editura Iconica, București, 1993;
- [5] Ciachir Nicolae, *Marile Puteri și România 1856–1947*, Editura Albatros, București 1996;
- [6] Chatelet Francois, Evelyne Pisier, *Concepțiile politice ale secolului XX*, Editura Humanitas, București, 1994;
- [7] Deleanu Ion, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, București 1991;

- [8] Fish Hamilton, *Pearl Harbour, Yalta și trădarea Europei*. Editura Venus, București, 1993;
- [9] Focșeneanu Eleodor, *Două săptămâni dramatice din istoria României*, Editura ALL, 1997;
- [10] Frunza Victor, *Istoria Stalinismului în România*, Editura Humanitas, 1990;
- [11] Lloyd C Gardner, *Sferele de influență*. Editura Elit, București, 1993;
- [12] Ionescu Cristian, *Principii Fundamentale ale Democrației Constituționale*, Editura Luminalex, 1997;
- [13] Michel Henri, *La Seconde Guerre Mondiale*, Universitate de France, 1987;
- [14] Mihaiescu Florin Bucur, *Constituționalitate și constituționalism*, Editura Național, București;
- [15] Markham Reuben H, *România sub jugul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 1996;
- [16] Muraru Ioan, *Drept constituțional și Instituțiile Politice*, Editura Actami, București, 1998;
- [17] Onișoru Gheorghe, *Alianțe și Confruntări între partidele politice din România (1944–1947)*, Fundația Academia Civică, 1996;
- [18] Onișoru Florin Sperlea, *Aparatul politic în armatele țărilor Europei Centrale și de Sud Est (1944–1947)*, în *Revista de Istorie Militară* (în continuare RIM), NR. 1\4, an 1997;
- [19] Oroveanu Mihai T., *Istoria Dreptului Românesc și Evoluția Instituțiilor Constituționale*, Editura Cerma, 1995;
- [20] Tofan Dana Apostol, *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*, Editura ALL-BECK, București, 1999.

ȘAPTE SECOLE DE GENERARE ȘI REGENERARE A STRATEGIEI ACȚIUNILOR RAPIDE

Eugen SITEANU¹

esiteanu@yahoo.com

ABSTRACT: In the 13th century, the world's largest empire appeared and developed – the Mongol Empire founded by the great Genghis Khan. It was never defeated because Mongolian military art was at its height during his rule. Under Genghis Khan, the war of movement, the strategy of rapid actions and the military skill developed. He was responsible for the dissemination of firearms taken from the Chinese. During the Chinese campaigns (1211–1214) the great Khan combined the strategic art of freedom of action which he granted to his generals with the principle of the unitary leadership of his great army. It had perfect logistics that always provided the soldiers and horses with the necessary rations. It also provided the necessary ammunition on time. Rapid maneuvers were the essence of Mongolian military art. Genghis Khan's successor was Batu-Khan. He invaded Europe in 1241 using the strategy of rapid action, defeating all enemy armies, but not according to the same pattern. The Mongols always acted creatively, this being the main feature of the Mongolian military art. Seven centuries later, the strategy of rapid actions is again resorted to, as the war became industrialized and a new strategy emerged – the air strategy. The United States had “immense technological, logistical, and transportation power”². On May 10, 1940, Germany attacked France with a strategic maneuver through the Netherlands and Belgium. On June 22, 1941, Hitler unleashed a lightning war on the USSR on the directions and quickly reached Moscow. But the Americans, the British and the Soviets took the lead and went on the counter-offensive, defeating Germany.

KEYWORDS: the Mongol Empire, Genghis Khan, Word War II, Germany, USA, strategy of rapid actions.

¹ Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, secretar științific al Secției de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

² [4], p. 175.

Fără îndoială, strategia acțiunilor rapide nu este o găselniță a acestor vremuri. Ea are origine îndepărtată și ține de natura războiului endogen al acestei lumi, a grabei omului de a încheia cât mai repede o acțiune (îndeosebi violentă), de risc extrem. În lucrarea generalului de brigadă (ret.) dr. Gheorghe Văduva, „Strategia acțiunilor rapide”, una dintre puținele lucrări (dacă nu singura) scrise la noi³ – se face, pentru prima oară, o analiză amănunțită a acestui tip de strategie, fiind relevată și perioada gingis-haniană a acestui tip de strategie.

Mongolii, în secolul al XIII-lea, sunt aceia care au utilizat strategia acțiunilor rapide care le-au adus nenumărate victorii pe câmpurile vaste de luptă. Acțiunile lor de luptă s-au desfășurat pe spații imense, cu o mare rapiditate, care a configurat, încă de pe atunci, o nouă strategie – aceea a acțiunilor rapide, chiar dacă nu se numea așa. Majoritatea cavaleriei mongole a fost de tip ușor, în sensul că nu avea armuri și cuirase. Marea ei calitate (lipsa blindajului) era mobilitatea, care-i permitea manevra (mișcarea rapidă). Deci, lipsa armurilor era compensată de viteza ei fantastică. Pentru aceasta, dispunea de un echipament simplu, eficient și efice. Luptătorii mongoli aveau costume de piele strânse în talie, căști ușoare și ustensile diverse pentru campanii (corzi, funii pentru legat caii, săculețe din piele cu rația de ovăz a cailor – traiste cu ovăz – gamelele luptătorilor, pile de ascuțit vârfulurile săgeților etc.)

În scopul traversării cursurilor de apă, săculețele erau închise ermetic (fiind umflate cu aer) astfel că fiecare luptător utiliza săculețul propriu ca plută (colac de salvare).

Mongolii aveau mai multe categorii de cavalerie: 1) cavaleria ușoară (de manevră) care acționa pe flancuri și în adâncime; 2) cavaleria de recunoaștere care era trimisă în față pe diverse itinerare, chiar și prin teren accidentat; 3) cavaleria de siguranță (pentru siguranța marșului și a staționării); 4) cavaleria de atac (izbire) care era un fel de cavalerie grea care pătrundea adânc în dispozitivul inamicului și îl nimicea pe părți.

Hanul (generalul) era întodeauna păzit bine de o cavalerie de gardă care constituia rezerva armatei capabilă să intervină în luptă decisiv și să asigure victoria.

Gingis Han a înțeles că rolul comandantului este acela de a conduce lupta și nu de a lupta cu sabia în prima linie. În secolele de dinaintea

³ [3]

apariției lui Gingis Han, mongolii erau organizați în triburi care se luptau între ele. În jurul anului 1162 s-a născut Temudjin, în vestita familie Yezukai, un copil foarte inteligent și crud, care, la vârsta de 13 ani, și-a ucis un frate vitreg care i-a furat un pește. Tot la 13 ani, și-a ales singur o soție foarte frumoasă. Acesta a ajuns celebrul Gingis Han, care a unit toate triburile din nordul Chinei și astfel a înființat o armată de temut⁴.

Cu această armată, în anul 1210, Gingis Han trece Zidul Chinezesc și se pregătește de invazie. În primăvara anului 1211 trupele mongole se pun în mișcare. Dispozitivul de luptă era compus din detașamente de cercetare și spioni, detașamente de asigurarea mișcării și o avangardă cu 30.000 de călăreți, organizată pe trei divizii (tumane) comandate de trei generali (hani). După această avangardă, era centrul dispozitivului compus din 100.000 de luptători (zece divizii) și două aripi, fiecare dintre acestea fiind formată din 50.000 de călăreți. Gingis Han avea o gardă care totaliza 1000 de luptători pe cai negri și era înconjurat de fiii săi. Avea în jur de 50 de ani. A măcelărit trupele chineze din acoperire și a dezvoltat vertiginos ofensiva în adâncimea teritoriului chinez. Însă o parte din cetățile chineze, printre care și capitala, au rezistat și Gingis Han a hotărât să se retragă. În primăvara anului 1212, a reluat ofensiva însă nu a reușit să cucerească decât o singură cetate. Cetatea Lya Tung a reușit s-o cucerească printr-o strategie simplă: a părăsit căruțele în apropierea cetății și călăreții s-au retras două zile timp în care apărătorii cetății au ieșit noaptea să prade căruțele. Hanul Șepe Noyon a schimbat caii obosiți și s-a întors într-o noapte pe distanța pe care o parcursese în două zile. I-a surprins pe chinezi înainte de ivirea zorilor și i-a măcelărit. Toamna, Gingis Han și-a retras trupele pe Platoul Gobi fiind el însuși rănit pe timpul asedierii capitalei chineze.

În primăvara anului următor trupele mongole au trecut din nou Zidul Chinezesc cu trei armate pe trei direcții. Fiecare armată a operat pe cont propriu. În fața fiecărei armate erau obligați să atace chinezii capturați. Toamna, Gingis Han s-a retras din nou. Trupele mongole au reușit în final să cucerească cetatea Yen King, dar împăratul se retrăsese spre sud. Generalul (hanul) Mukhuli a rămas să guverneze China, iar Gingis Han s-a retras cu tot aurul capturat tocmai la Kara Korum. Cel mai mare trofeu a fost prințul chinez Ye Liu care a devenit sfetnicul cel mai eficient al lui Gingis Han.

⁴ [5], pp. 99–100.

Campania din China este foarte importantă nu doar pentru arta militară a aceluia timp, ci și pentru dinamizarea confruntării militare, pentru transformarea mișcării rapide într-o armă redutabilă. Ea a scos în evidență importanța manevrei, a strategiei și a perseverenței și în plus importanța planurilor de campanie, dar și a disciplinei tactice. Gingis Han nu a înaintat niciodată la voia întâmplării, ci pe baza unei temeinice cercetări. El a avut mereu în vedere măsuri concrete de cercetare pentru a procura informații și nu s-a aventurat niciodată în dezvoltarea unor campanii fără luarea măsurilor de siguranță. Marele conducător mongol a utilizat avangărzi și flancgărzi puternice, mobile și capabile să organizeze și să angajeze bine lupta. Tumanele (diviziile) sale înaintau cu prudență și își asigurau proviziile, rezervele și spațiul de manevră necesar ducerii ofensivei.

Gingis Han nu a intrat în spațiul imens al Chinei fără precauții și a căutat mereu soluții pentru a rezolva problema cetăților puternice pe care nu le-a putut cucerii. El s-a considerat victorios după ce a cucerit capitala Chinei – cetatea Yen-King.

Marele Han a îmbinat, pe durata campaniilor din China, arta strategică a libertății de acțiune acordată hanilor (generalilor) săi cu principiul conducerii unitare a trupelor și cu acela al fermității acțiunii atât la nivel strategic, cât și la cel tactic. A fost un strălucit general, un mare conducător care a știut să conducă un război – nu doar o campanie sau o bătălie –, la fel ca marii împărați romani. Gingis Han a priceput și „practicat războiul ca un mijloc politic și strategic și nu ca scop în sine”⁵. El a avut întotdeauna grijă de trupele sale (200.000 de luptători) astfel ca acestea să nu ducă lipsă de nimic. A creat un sistem logistic foarte eficient prin care a asigurat permanent hrana oamenilor și cailor, dar și muniția necesară pentru luptă⁶.

Expediția lui Gingis-Han împotriva imperiului musulman a început în 1219. Musulmanii aveau o armată de 400.000 de luptători, iar marele han dispunea de aproximativ 300.000 de soldați. Interesant este că, în traversarea munților, pe timp de iarnă, Gingis-Han a adoptat un dispozitiv cu logistica înaintea unităților luptătoare. În manevra de la Buhara (1220), Gingis-Han cu aproximativ 250.000 de luptători a manevrat pe linii multiple și a căzut prin surprindere în flancul forțelor lui Mahomed și l-a învins. În bătălia de pe Indus din anul 1222, marele Han face o manevră în flancul

⁵ [4], p. 166.

⁶ [4], *op.cit.*, p. 167.

și spatele musulmanilor lui Jelal-ed Din și îi nimicește⁷. Armata mongolă a trebuit să traverseze munții Asiei Centrale și să parcurgă 3000 de km. Armata lui Gingis-Han acționa pe sute de kilometri după un plan bine elaborat. Armata sa a escaladat munții înalți de 2000 de metri pe timp de iarnă (1219–1220). Prin manevre ample și simple mongolii au reușit să-l surprindă pe Mahomed al II-lea și să-l învingă. Hanul Subotay a ocupat Georgia, Caucazia și Crimeea, iar când s-a întâlnit cu o armată rusească s-a retras nouă zile și i-a atras pe cavalerii ruși într-un teren în care i-a nimicit.

Arta militară mongolă a atins culmi pe care nu le-a cunoscut nici o altă armată până atunci datorită curajului, călirii fizice și psihice a luptătorilor mongoli și manevrelor rapide ale acestora. Aceste manevre extrem de rapide și de ingenioase stau la baza a ceea ce, azi, numim strategia acțiunilor rapide. Așadar, Gingis-Han nu este numai un precursor al acestui tip de strategie, ci și unul din marii ei creatori. Mongolii au angajat inamicul pe un front larg, la Buhara, prin manevre complexe pe linii multiple exterioare prin care au reușit să-l zdrobească pe Mahomed.

Marele Han a creat o armată permanentă cu diviziuni necesare acestor tipuri de acțiuni foarte rapide: plutonul (10 cavaleriști); escadronul (100 de cavaleriști); regimentul (1000 de luptători călare) și tumanul (divizia) cu 10.000 de luptători. El avea un Stat Major General pentru pregătirea campaniilor pe baza informațiilor exacte despre valoarea armatelor inamice, caracteristicile drumurilor și cursurilor de apă etc. S-a îngrijit de pregătirea permanentă a armatelor și de instruirea ofițerilor săi. Pentru asigurarea legăturilor avea călăreți-săgeată care parcurgeau 1800 de km pe săptămână, pe orice vreme și orice teren.

Strategia acțiunilor rapide mongole în Europa

Urmașii lui Gingis-Han au dus expedițiile de cucerire până la marginile Europei. Pentru aceasta hanul Ogotay a cucerit complet China în anul 1234. Apoi a invadat Coreea, Imperiul Sung și țările de la vest de Volga. În anul 1237, mongolii au atacat prin surprindere Rusia. În anul 1240 ei cuceresc Kievul și apoi traversează Nistrul și îi înving pe cumani. Statele europene nu erau deloc pregătite pentru o astfel de invazie. Direcția principală de invazie a fost Galiția – BudaPesta. Comandantul armatelor mongole, Batu-Han, și șeful său de stat-major, Subotay-Han au stabilit

⁷ [1] și [5], *op.cit.*, pg. 260–261.

ca obiectiv politic cucerirea pusteii ungare, iar ca obiectiv militar – nimicirea armatei maghiare. În acest scop Hoarda de Aur a adoptat următorul dispozitiv:⁸

- Gruparea principală de forțe sub comanda personală a lui Batu-Han s-a dispus la sudul localității Lemberg pentru a ataca pe direcția Lemberg – Pesta;

- Flangarda dreaptă (armata lui Oarda), în raionul cu centrul pe Iamascov, avea misiunea de a angaja trupele poloneze pe direcția Cracovia – Olmutz;

- Flangarda stângă (armata prințului Budzig), dispusă într-un raion din Bucovina, avea misiunea să supravegheze trupele româno-bulgare și să invadeze Ardealul;

- Rezerva generală era comandată de prințul Kadan fiind dislocată în raionul cu centrul pe ProsKurov și având misiunea să treacă prin Pasul Rodna și pe Valea Someșului.

Hoarda de Aur a lui Batu-Han a invadat estul Europei conform strategiei create de Gingis-Han în campaniile de cucerire a Chinei și a Imperiului musulman, dar nu după același șablon pentru că mongolii n-au acționat niciodată șablonard, ci totdeauna creativ. Aceasta a fost principala caracteristică a artei militare mongole⁹.

Flangarda dreaptă s-a deplasat pe 1 martie și a trecut Vistula pe gheață. Apoi a continuat deplasarea pe două coloane. La 18 martie are loc bătălia în care o armată poloneză este nimicită în întregime. La 8 aprilie, cele două coloane se întâlnesc pentru a se lupta cu cea de-a doua armată poloneză pe care reușesc s-o nimicească pe părți. În 40 de zile flangarda lui Oardă s-a deplasat pe o distanță de 700 de kilometri, a participat la trei bătălii și a nimicit întreaga armată poloneză. În acest timp gruparea principală a trimis în avangardă o divizie comandată de Seyban care la 11 martie a nimicit trupele ungurești din defileu și a ajuns, la 15 martie, la Pesta. A mers peste 80 de kilometri pe zi. Peste două zile a ajuns acolo și gruparea principală. Ungurii au ieșit din cetate și au atacat escadroanele mongole. Acestea s-au retras pentru a-i atrage pe cavalerii maghiari într-un teren mlăștinos unde i-au nimicit. Au scăpat doar câțiva. La 23 martie maghiarii ies din cetate și atacă cele câteva escadroane mongole care se retrag prin luptă până în localitatea Sajo. Abia pe 9 aprilie maghiarii ajung la Sajo și își

⁸ [4], *op.cit.*, pp. 172–173.

⁹ [4], *op.cit.*, p. 174.

instalează tabăra în apropierea râului lângă un pod. Bella a trimis pe malul opus 1000 de luptători pentru a apăra podul. În total el avea aproximativ 65.000 de luptători.

Conform planului, forțele principale mongole trec râul prin două puncte pentru a încercui trupele maghiare de pe malul opus. Seyban a trecut la atac și apoi s-a retras prin luptă. Când ungurii s-au întors în tabără victorioși Seyban a atacat din nou în timp ce forțele principale mongole căzuseră în spatele forțelor maghiare. Ungurii au fost uciși aproape în întregime, iar mongolii au ocupat Pesta, pe 13 aprilie 1241¹⁰.

În bătălia de la Sajo (1241) atât mongolii cât și maghiarii au avut câte 65.000 de luptători călare. Prin păstrarea secretului, mongolii au reușit să realizeze manevra de încercuire a trupelor ungare și să le nimicească¹¹.

Între timp, Flangarda stângă, comandată de Budzing, care avea misiunea de a supraveghea armata lui Asan al II-lea, s-a pus în mișcare pe văile Prutului și Siretului și apoi pe la sud de Carpați ajungând la Slatina și de acolo s-a înapoiat pentru a se deplasa pe valea Prahovei spre nord. A trecut Carpații pe la Predeal și a cucerit cetatea Brașovului și a Sibiului. A continuat deplasarea pe Valea Mureșului până la Cenad. Acolo s-a întâlnit cu rezerva generală comandată de prințul Kadan. Acesta a atacat pe direcția generală Bistrița, Dej, Cluj-Napoca, Oradea.

În decembrie 1241, a murit marele han Ogotay. În primăvara lui 1242 a început retragerea trupelor mongole. În anul 1294, moare și Kublay Han și o dată cu el se stinge marele imperiu mongol.

De-a lungul anilor imperiul a avut ca Mare Han pe următorii: Gingis-Han, Ogotay, Guiuk, Mong Ke și Kublay.

Reapariția strategiei acțiunilor rapide după șapte secole

Abia după șapte secole, sunt create condițiile reapariției strategiei acțiunilor rapide, sub forma războiului-fulger, dar de data aceasta nu cavaleria a fost suportul operațiilor rapide, ci trupele blindate (mecanizate) sprijinite de aviația de vânătoare-bombardament. Influența celei de a doua conflagrații mondiale asupra artei militare este enormă prin apariția spațiului aerian și a strategiei aeriene cu tot ce ține de noua dimensiune pe verticală. Dacă Primul Război Mondial a avut principala sa caracteristică războiul (lupta) de tranșee, static, cel de al Doilea Război a fost un război

¹⁰ [2], pp. 407–458.

¹¹ [1], pp. 56–94.

manevrier în care tancurile, sprijinite de artilerie, infanterie și aviație au dezvoltat acțiunile ofensive rapide pe direcții. Această strategie a războiului-fulger a fost utilizată în primii ani de război de către trupele germane, iar după anul 1943 de către sovietici și, începând cu anul 1944 și de către ceilalți aliați: americani, englezi și francezi.

În perioada interbelică, Germania și-a schimbat conceptul strategic pe baza căruia s-a înarmat și a pregătit armata pentru *blitz-krieg*¹².

Printr-o manevră strategică de învăluire, armata germană atacă, prin Țările de Jos și Belgia, Franța, folosind ceea ce numim azi strategia acțiunilor rapide, adică strategia (sau marea tactică cum zicea Napoleon), pentru a surprinde adversarul și a obține rapid efectul scontat. În anul următor (1941), atacă URSS pe direcția principală Berlin, Varșovia, Moscova pe care folosește trupele de tancuri și mecanizate sprijinite de aviație. În numai cinci luni ajunge în fața Moscovei numai că iarna a venit în luna noiembrie cu temperaturi de -30°C.

În Al Doilea Război Mondial, s-au utilizat tancurile, avioanele, portavioanele, navele de război, submarinele, informațiile etc., care au reprezentat noile suporturi extrem de rapide ale acțiunilor militare dinamice și, de data aceasta, foarte complexe spre deosebire de Primul Război Mondial în care a lipsit manevra cu câteva mici excepții, al Doilea Război Mondial a excelat prin manevre ample, extrem de violente și de subtile.

După victoriile fulgerătoare ale germanilor din anii 1939–1943, lumea s-a coalizat împotriva Germaniei.

Războiul industrializat dus de americani le-a permis acestora să aibă pe cele două fronturi un total de 291.000–292.000 de morți comparativ cu 20 de milioane de sovietici.

Războiul-fulger începe pe 1 septembrie 1939, prin atacarea Poloniei. Acest atac durează zece zile. Între timp, Polonia a fost atacată și din est de către URSS.

Francezii credeau că Linia Maginot era inexpugnabilă, dar germanii au ocolit-o pe 10 mai 1940, după ce, în prealabil, cuceriseră Danemarca și Norvegia. La 14 iunie 1940, germanii cuceresc Parisul și pe 22 iunie mareșalul Petain cere armistițiu. Apoi Hitler a bombardat Anglia cu vechile rachete V-1 și V-2 și cu ajutorul submarinelor a declanșat Bătălia Atlanticului. La războiul de mișcare (invazie) Iugoslavia răspunde cu

¹² [4], *op.cit.*, vol 2, p. 173.

războiul de rezistență. Mitul războiului-fulger s-a spulberat în fața Moscovei și a Stalingradului după îndelungata retragere a sovieticilor. Stalin le-a spus militarilor săi că nu se mai pot retrage pentru că în spatele lor este Moscova¹³.

La 11 decembrie Germania a declarat război Statelor Unite. În acel an (1941) japonezii înaintează fulgerător și în anul următor ajung în fața Australiei și Indiei¹⁴. În octombrie 1942, britanicii îl bat pe Rommel în bătălia de la El-Alamein. În iulie 1943, sovieticii declanșează ofensiva strategică. La 23 august 1944, România întoarce armele împotriva Germaniei Hitleriste și Ungariei Hortiste, ceea ce a scurtat războiul cel puțin cu două luni. În iunie 1944, trupele comandate de generalul Eisenhower debarcă în Normandia. În nordul Franței, ceea ce însemna deschiderea celui de-al doilea front – cel de vest. Armatele americane și sovietice în ofensivă se întâlnesc la 25 aprilie 1945, pe fluviul Elba și pe 30 aprilie 1945 Hitler se sinucide. Americanii lansează două bombe atomice: pe 6 august 1945 la Hiroshima și pe 9 august 1945 la Nagasaki. Începuse era războiului nuclear.

Concluzie

Arta militară reprezintă o artă a distrugerii, a nimicirii, a configurării unui spațiu real și virtual de luptă armată în numele slavei, gloriei și vitejiei militare, a onoarei și demnității umane. Istoria artei militare nu înseamnă de fapt decât numai o descriere a războaielor și bătăliilor care s-au succedat de-a lungul mileniilor, ci abilitatea de elaborare a unui proiect și o configurare a războiului, de a prevedea, planifica, organiza și desfășura acțiunea militară.

Probabil că singurul adevăr ce se desprinde din seria acțiunilor militare rapide și din strategia acestor acțiuni este acela că războiul este continuu și face deci parte din viața fiecăruia dintre noi ca toate cele ce sunt omenești, sociale și individuale. Ducem mereu un război zilnic și învingem ori suntem învinși, avansăm sau ne retragem. În fiecare zi facem planuri și strategii, dar nu întotdeauna elaborăm strategii ale acțiunilor rapide. Dar, oricum, în fiecare zi elaborăm o mică strategie a unui mare război care nu se sfârșește niciodată.

¹³ Popescu M., Arsenie V., Văduva G., *op.cit.*, vol 2, pg. 168–169.

¹⁴ *Ibidem*, pg. 180.

Bibliografie:

- [1] Lt-col Colin, *Les grandes Batailles de l'Histoire de l'antiquite a 1913*, Paris, Ernest Flammarion, 1950;
- [2] Gerard Chaliand, *Anthologie mondiale de la strategie des origines au nucleaire*, Edition Robert Laffont S.A., Paris, 1990.
- [3] Gheorghe Văduva, *Strategia acțiunilor rapide*, disponibil la https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/strategia_actiunilor_rapide.pdf.
- [4] Popescu M., Arsenie V., Văduva G., *Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol. I, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004;
- [5] Trofin Ion, *Istoria militară în cadrul istoriei universale (Evul Mediu)*, Tipografia Lovrov, Arad, 1935.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND ASASINAREA MARELUI ISTORIC ROMÂN NICOLAE IORGA, MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE. IMPLICAREA POLIȚIEI LEGIONARE ȘI A CORPULUI MUNCITORESC LEGIONAR (CML) ÎN ASASINAT

Tiberiu TĂNASE¹

tanasetiberiu2@gmail.com

ABSTRACT: The article presents the life and death of Romanian historian Nicolae Iorga – a man with a great contribution to the development of Romanian culture in fields such as history, geopolitics, journalism, dramaturgy, philosophy and politics. An exceptional personality, Iorga was a historian, university professor, encyclopedist, poet, playwright, literary critic, memorialist, journalist, publicist, politician, full member of the Romanian Academy. He authored 1003 volumes, 12,755 articles and studies, 4,963 reviews. He is the author of numerous syntheses, culminating with the History of Romanians in 10 volumes, for which he was named the greatest historian and scholar of Romania of all times. As a politician, Iorga was a center-right activist, a nationalist, and held the position of Prime Minister between 1931–1932, under the rule of King Carol II. The circumstances of his death were as follows: Iorga was picked up from his villa in Sinaia in the afternoon of November 27, 1940, under the pretext that he was going to give a statement to the Capital Police Headquarters. On the same day, the former university professor and minister Virgil Madgearu was picked up from his home in Bucharest under the same pretext. The first was found murdered in the stubble near the commune Steajnicul-Prahova, and the second, in the Snagov forest at the place called Coadă Lungă.

¹ Secretar al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, lector univ la Univ Româno – Americană, membru al Societății de Științe Istorice din România.

KEYWORDS: Nicolae Iorga, historian, member of the Romanian Academy, capital police prefecture, assassination, Snagov forest, Streajnic.

„În zi de crudă foamete,
Fiindu-le lehamite
În marginea țării întregi
Au vrut s’ucidă pe moșnegi”

Nicolae Iorga – *Oameni de prisos*

Introducere

Personalitate excepțională a evoluției noastre, Iorga a fost istoric, profesor universitar, enciclopedist, poet, dramaturg, critic literar, memorialist, gazetar, publicist, om politic, membru titular al Academiei Române. Cunoscut în întreaga lume ca medievist, bizantinist, romanist, slavist, istoric al artelor și filosof al istoriei, Iorga a avut o activitate științifică excepțională, fiind autorul a 1003 volume, 12.755 articole și studii, 4.963 recenzii, este autorul a numeroase sinteze, culminând cu *Istoria Românilor* în 10 volume, pentru care a fost numit cel mai mare istoric și savant al României din toate timpurile.

În noaptea de 26 spre 27 noiembrie, apoi în ziua de 27 noiembrie au fost asasinate 70 persoane, lideri politici și militari, membri ai structurilor informative, de ordine și siguranță, justiție, din care 64 de persoane se aflau arestate în închisoarea militară Jilava, celelalte fiind asasinate la prefectura Poliției Capitalei, iar în pădurea Snagov și Streajnic au fost asasinați cunoscutul economist Virgil Madgearu și marele istoric Nicolae Iorga. Între victimele menționate și în procesul intentat asasinilor au figurat: *Mihail Moruzov, Niki Ștefanescu, generalul Ion Blegliu, generalul Argeșeanu, generalul Gabriel Marinescu, colonelul Anibal Panaitescu, colonelul Ștefan Gherovici, ofițeri de poliție și jandarmi, subofițeri și funcționari care luaseră parte la reprimarea ML²*.

Marele istoric român Nicolae Iorga și președinte al Academiei Române a fost ridicat de la vila sa din Sinaia în după amiaza zilei de 27 noiembrie 1940, sub pretextul că urmează să dea o declarație la Prefectura Poliției Capitalei. În aceeași zi fostul profesor universitar și ministru Virgil Madgearu a fost ridicat de la domiciliu său din București sub același pretext. Primul a fost găsit asasinat

² v. Alin Spănu, *Istoria Serviciilor de Informații contrainformații românești în perioada 1919–1945*. Editura Demiurg, Iași 2010.

în miriște lângă comuna Steajnicul–Prahova, iar cel de al doilea, în pădurea Snagov la locul numit Coada Lungă³.

În aceeași zi, foști primi miniștri și unii demnitari ai Statului au fost ridicați de la domiciliile lor cu intenția de a fi uciși – printre aceștia se aflau generalul Ilasievici, Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărăscu, Ion Gigurtu, Mihail Ghelmegeanu, general dr. Marinescu, colonelul Victor Marinescu au scăpat cu viață datorită intervenției la timp a lt. col. Alexandru Rioșeanu, în acel moment subsecretar de stat la Ministerul Internelor. Transportați din ordinul lui pentru a fi puși în siguranță s-a încercat din nou uciderea lor în cursul nopții de 27 spre 28 noiembrie. Au fost salvați din nou grație intervenției la timp a unui detașament motorizat la ordinul aceluiași Rioșeanu.

Nu același lucru s-a întâmplat cu următorii comisari: Paul Voinescu, Nicolae Suci, Nicolae Gheorghe Ralet, Alexandru Davidescu și Ionel Dumitrescu. Primii trei au fost uciși în noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940 în beciurile prefecturii. Ceilalți doi au fost transportați dimineața în pădurea Balota–Vlășia, pe șoseaua București – Ploiești, unde s-a tras asupra lor. Ionel Dumitrescu a scăpat cu viață în urma unor grele suferințe.

Implicarea Poliției legionare și a Corpului Muncitoresc Legionar (CML) în asasinate

Colaborarea între Poliția Legionară⁴ și Corpului Muncitoresc Legionar (CML)⁵ – două structuri de forță și șoc a ML – a fost dovedită, în special, de faptul că în noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940, comandantul CML a însoțit garda legionară din care au foști recrutați asasinii. La închiisoarea Militară Jilava a repartizat pe toți membrii gărzii din acea noapte, indicând fiecăruia în parte cum va acționa și în care celulă din cele 16.

³ v. pe larg în *Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26 noiembrie 1940*. Monitorul Oficial și Imprimeriile statului, București., 1941, p. 14.

⁴ Deși, teoretic, Poliția Legionară a fost desființată la 2 decembrie 1940 (Ordinul nr.4766 al Ministerului Afacerilor Interne, din 9 decembrie 1940), practic a continuat să activeze, iar documente din luna ianuarie 1941 menționează existența în continuare a Poliției Legionare, care făcea percheziții și confiscări de bunuri, sub pretextul „căutării unor materiale compromițătoare pentru francmasoni”.

⁵ CML era o structură de bază, în care se încadrau muncitorii legionari, era împărțit în sectoare, secții și cuiburi. Elementul muncitoresc apare în Mișcarea Legionară de la începutul acestei mișcări, iar numărul său a crescut mereu, dând posibilitatea organizării – în octombrie 1936 – a unui corp special denumit „Corpul Muncitoresc Legionar” sub conducerea inginerului Gheorghe Clime.

Asasinii identificați, ulterior, erau în mare parte ofițeri ai Poliției Legionare care își avea sediul la Prefectura Poliției Capitalei – toți numiți în funcție de fostul *Prefect Ștefan Zavoianu – învinuit și condamnat pentru instigare la asasinat*⁶.

De asemenea, din cercetările efectuate și după indiciile adunate, alți atentatori erau membrii ai Poliției legionare dependente de Ministerul de Interne sau persoane înregimentate în CML.

Desfășurarea evenimentelor: *Asasinatele din noaptea de 26 spre 27 Noiembrie – cele din ziua de 27 Noiembrie, ca și tentativa de asasinat din noaptea de 27 spre 28 Noiembrie 1940 – sunt rezultatul unei acțiuni criminale mai dinainte concertată, între oșebiți instigatori, complici și agenți executori, înscriși în Mișcarea Legionară*.⁷

Mobilul era evident politic.

Așa se lămurește și împrejurarea că unele din persoanele vizate au fost încarcerate fără îndeplinirea formelor legale – altele au fost sechestrate și schingiuite – iar, în privința unora, s-a pretextat că încarcerarea lor ilegală este dictată de interesele ordinii și siguranței publice.⁸

Este necesar de știut că pe lângă poliția legionară, care își avea sediul în Prefectura de Poliție a Capitalei, exista încă o organizație de poliție legionară, pendinte de Ministerul de Interne, care își avea sediul în Splaiul Independenței.

Între cele două organizații exista o strânsă colaborare precum și o unitate de vederi – metodă și scop.

Corpul Muncitoresc Legionar – recrutat în majoritatea din elemente comuniste – se ocupa de aproape întreaga activitate a celor două organizații.

Cunoscutul comunist Dimitrie Grozea, comandant legionar, avea ca atribut principal organizarea și conducerea aceluia Corp (CML).

Au rămas încă unii neidentificați care, după toate indiciile adunate de instrucțiune, sunt membri ai poliției legionare pendinte de Ministerul de Interne sau persoane înregimentate în CML.

⁶ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26–27 Noemvrie 1940 – *Cuvânt înainte*, pg. 16.

⁷ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26–27 Noemvrie 1940 – *Cuvânt înainte*, pg. 17–18.

⁸ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26–27 Noemvrie 1940 – *Cuvânt înainte*, pg. 18.

În dimineața zilei de 28.XI.1940, orele 7,15, este găsit cadavrul Prof. Nicolae Iorga, la un km. de comuna Strejnicu, jud. Prahova, la 15 m de șoseauna Strejnicu – Ploiești.⁹

De altfel, martorul Marin Stănescu, fost Prefect de Prahova în acel timp, ne cristalizează în cunoștință de cauză ansamblul atmosferei din ziua de 27 noiembrie din sânul mișcării legionare și declară că, prin mijloacele pe care le avea atunci la îndemână în calitate sa de fruntaș legionar și Prefect de Prahova, a putut afla că asasinii lui Iorga și Madgearu sunt: Traian Boeru, Ștefan Cojocaru, Tudor Dacu și Ion Tucan. Domnia sa, după ample și amănunțite descrieri de fapte, își încheie declarația cu fraza: „rămân cu convingerea fermă că Traian Boeru nu este străin de asasinarea Profesorului Iorga și nici de a Prof. Madgearu” (fila 59, 60 dos. 293 / 940).

Din cele mai sus expuse se stabilește cu suficiență, în asasinatul lui prof. Iorga, următoarele:

a) Ridicarea prof. Iorga de la vila sa din Sinaia a avut lor în seara de 27 noiembrie 1940, între orele 17–17,30;

b) Ea a fost efectuată de o echipă de 5 – 6 legionari veniți din capitală, astfel cum înșiși asasinii au arătat în momentul ridicării;

c) Cadavrul prof. Iorga a fost găsit în dimineața de 28 noiembrie 1940, orele 7:15, la 1 km. de comuna Strejnicu, la 15 metri de șoseaua Strejnicu – Ploiești;

d) Martorii identifică doi din asasinii care au luat parte și la asasinarea prof. Madgearu;

e) Prezumțiuni puternice și concordante sunt dovada suficientă că toți asasinii lui Madgearu au participat și la asasinarea lui Iorga.

Ce s-a petrecut cu prof. Iorga după ridicarea sa de la domiciliu și până în momentul asasinării, precum și momentul când a fost asasinat nu s-au putut stabili.¹⁰

Relatăm că singurul asasin care a fost prins și identificat este Ștefan Cojocaru, care nu recunoaște faptele ce i se pun în sarcină.¹¹

În drept: Din faptele mai sus descrise, reiese în mod evident că învinuiții s-au asociat în prealabil, au premeditat și pregătit omorârea Prof. Madgearu și

⁹ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26–27 Noemvrie 1940 – Cap. II. *Referat introductiv*, pg. 112.

¹⁰ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26–27 Noemvrie 1940 – Cap. II. *Referat introductiv*, pg. 117.

¹¹ *Ibidem*.

*Iorga, fapte ce constituie crima de omor cu premeditare (asasinat) în asociațiune, prevăzută de art. 315, 464 pct. 1 și 8 C.P.*¹²

Astfel au loc: asasinarea celor 64 de deținuți politici din Închisoarea de la Jilava, asasinarea comisarilor Dumitrescu și Davidescu în pădurea Balota lângă Ploiești, asasinarea celor 4 comisari în arestul Pref. Poliției – socotiți ca unelte ale vechiului regim, sechestrarea în scop de asasinare a mai multor personalități politice (Argetoianu, Tătărescu, Ghelmegeanu etc), salvate numai prin intervenția eficace și la timp a Subsecretarului de Stat, Colonelul Rioșianu, și, în fine, asasinarea Prof. Madgearu și Iorga.

Aceste asasinate fiind executate de membrii organizației legionare și în contra personalităților politice ale vechiului regim, considerate ca ostile acesteia, au un vădit scop și mobil politic și urmează a fi calificate ca asasinate politice. În cauză urmează a se face și aplicarea art. 597 al. 1 C.p., comb. cu Jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 1.022 din 24 Mai 1938, prelungit cu Nr. 1.177 din 24 Mai 1940, comb. cu art. 2 din D.L. 236 din 1941.¹³

*Nicolae Iorga – originar din Moldova, coborâtor, după tată, din oameni curajoși ai Pindului – iar după mamă, din neamul vornicului Iordache Drăghici – a fost născut cu viziunea unui trecut din adâncul veacurilor și a clocotit de viață, în slujba Neamului său.*¹⁴

*Asasinii – care au amuțit glasul acestui uriaș al generației noastre – nu și-au dat seama câtă nevoie era de credința nezdruincată a lui Nicolae Iorga – pentru menținerea nădejdlor firești ale Neamului?*¹⁵

*În dimineața zilei de 27 Noiembrie, pe la orele 11, o mașină neidentificată până astăzi, s-a oprit în fața Institutului de Istorie Universală din București – unde a locuit profesorul Nicolae Iorga.*¹⁶

*Pe la orele 13,30 s-au reîntors și de această dată, nevoind să dea crezare spuselor servitorilor că stăpânul lor lipsește, au pătruns în casă și au controlat locuința profesorului, încăpere cu încăpere.*¹⁷

Nici în aceste clipe de vădit pericol, profesorul nu a încetat de a-și considera opera mai presus de viață și așa se explică de ce în momentul despărțirii de soție,

¹² *Ibidem*, pg. 118.

¹³ *Ibidem*..

¹⁴ *Ibidem*, pg. 227.

¹⁵ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul, 26–27 Noemvrie 1940 – Cap. IV. *Rechizitoriul*, pg. 227.

¹⁶ *Ibidem*, pg. 227.

¹⁷ *Ibidem*, pg. 228.

*a rugat-o să aibă grijă de „notele” sale privitoare la „Istoria Universală” la care lucrase până în ultima clipă liberă.*¹⁸

În asemenea împrejurări, se dovedește că asasinii lui Nicolae Iorga sunt aceleași persoane care au răpit și viața profesorului Virgil Madgearu.¹⁹

Credința informatorului corespunde realităților, cu atât mai mult cu cât Justiția a putut să afle din spusele dlui Marin Stănescu, fostul prefect de Prahova pe vremea regimului legionar, că Paul Cojocaru i-a mărturisit că a fost vizitat în ziua de 27 noiembrie, anul trecut, de către acuzații Traian Boeru și Ștefan Cojocaru, care i-au declarat că au mână liberă de la Horia Sima să acționeze în județul Prahova.

Dovada necontestată că Traian Boeru – după ce a fost părtaș la asasinarea lui Virgil Madgearu – a luat parte și la asasinarea profesorului Iorga reiese din toate împrejurările pe care vi le-am expus, precum și din interesanta expunere pe care martorul Marin Stănescu o face cu privire la o convorbire pe care a avut-o cu fostul secretar general al Institutului Național al Cooperăției în București, la Restaurantul „Continental” – nu cu mult timp după săvârșirea asasinatelor.

Fostul prefect ne informează că în cursul convorbirii – de astfel destul de aspră – l-a întrebat pe Traian Boeru ce l-a determinat să ucidă pe Iorga și Madgearu.

„Nu știu nimic”, a răspuns acuzatul, zâmbind cu șiretenie – „deoarece în seara de 27 Noiembrie m-am culcat la ora 9”.

*Acest răspuns a fost urmat de replica fostului prefect de Prahova.*²⁰

Nicolae Iorga – în sbuciumul sufletesc pe care l-a trăit în ultimele săptămâni – privind nedumerit și îngrijorat în viitor, zdrobit de aceeași durere care este și a noastră, a scris cu 24 ore înainte de a fi asasinat, strofe de o rară frumusețe, răvășite pe masa lui de lucru.

Citesc:

*„Au fost tăind un brad bătrân
Fiindcă făcea prea multă umbră
Și-atuncea din pădurea sumbră
Se auzi un glas păgân:*

¹⁸ *Ibidem*, pg. 229.

¹⁹ *Ibidem*, pg. 230.

²⁰ *Ibidem*, pg. 231.

*O voi ce-n soare cald trăiți
Și-ați răpus strămoșul nostru
Să nu vă strice rostul vostru
De ce sunteți așa grăbiți?*

*În anii mulți cât el a fost
De-alungul ceasurilor grele
Sub paza crengilor rebele
Mulți și-au aflat un adăpost.*

*Moșneag stând pe culmea drept
A fost la drum o călăuză
Și'n vremea aspră și ursuză
El cu furtunile-a dat piept.*

*Folos aduse cât fu viu
Ci mort acuma când se duce
Ce alta poate-a vă aduce
Decât doar încă un sicriu”²¹*

Având în vedere că, din declarațiile servitorilor: Albu Ioan și Stela Comănache se stabilește că în aceeași zi de 27 Noiembrie 1940, pe la ora 11 dimineața și apoi la ora 13,30 s-a oprit o mașină, în care se afla un grup de legionari, la Institutul de Istorie Universală din București, căutând pe profesorul Nicolae Iorga, care locuia la acel Institut.²²

Având în vedere că, din declarațiile soției profesorului Iorga, dna Ecaterina Iorga, și a martorei Aneta Cazacu, se stabilește că tot în ziua de 27 Noiembrie 1940, de astă dată pe la ora 17,30, în vila proprietatea profesorului Iorga, de la Sinaia, au intrat pe neașteptate și pe scara de serviciu, un grup de 6 sau 7 persoane, care au afirmat servitoarei Aneta Cazacu, că sunt din poliția legionară a Capitalei și că au venit să-l ia pe profesor, pentru a-l duce la București, spre a i se lua un interogatoriu.²³

S-au lămurit următoarele:

²¹ *Ibidem*, pg. 232.

²² *Ibidem*, pg. 268.

²³ Asasinatele de la Jilava... Snagov și Strejnicul. 26–27 Noemvrie 1940 – Cap. VI. Sentința nr 145/1941, pg. 468

Profesorul s-a îmbrăcat, punându-i-se în vedere că va fi dus la București, spre a da o declarație la Prefectura de Poliție.

S-a coborât la parter, unde se afla soția sa, îndreptându-se spre cuier, spre a se îmbrăca cu paltonul.

În tot acest timp legionarii l-au încadrat și nu i-au îngăduit nici măcar să treacă în camera de baie, după cum își manifestase dorința.

La stăruința soției sale, profesorul și-a pus galoșii și căciula și a luat bastonul din cuier, părăsind locuința brusc de cei care îl încadrau și condus la mașina care aștepta afară.

În momentul plecării, profesorul a mai putut striga soției sale să aibă grijă de notele privitoare la Istoria universală, la care tocmai lucra.

În drum spre mașină, care fusese lăsată de legionari în capătul străzii, deoarece nu putuse urca panta fiind prea mare, profesorul s-a întâlnit cu fiica sa Adina, căreia i-a spus că este dus la București, pentru un interogatoriu.²⁴

Având în vedere că din instrucția urmată în cauză, nu s-a putut stabili ce s-a întâmplat la vila din Sinaia, în cursul nopții de 27–28 Noiembrie 1940, până a fost asasinat Nicolae Iorga.

Având în vedere că a doua zi dimineața la ora 7,15, cadavru profesorului Iorga a fost găsit în dreptul comunei Strejnicul, la 15 metri de șoseaua Strejnicul – Ploiești, pe o miriște.²⁵

Lângă cadavru s-au găsit 9 tuburi de cartușe trase și bastonul căzut în lungul trupului.

Din declarația plt. Stoicescu Aurel, dată magistratului instructor al Tribunalului Prahova, rezultă că trupul era căzut pe spate, cu fața în sus, cu mâna dreaptă puțin îndreptată de corp și având degetele împreunate, în semnul crucii.²⁶

Din aceste circumstanțe se deduce că asasinatul profesorului Iorga s-a săvârșit chiar pe locul unde a fost găsit cadavru și înainte de ora 3 dimineața, fiindcă sub cadavru a fost găsit sânge încheșat și, lângă victimă, bastonul cu care plecase cu câteva ceasuri mai înainte de acasă, iar trupul profesorului era acoperit cu un strat gros de brumă.²⁷

Având în vedere că din instrucția urmată în cauză, după cum s-a

²⁴ *Ibidem*, pg. 469.

²⁵ *Ibidem*, pg. 470.

²⁶ *Ibidem*, pg. 470.

²⁷ *Ibidem*, pg. 470.

arătat în expunerea faptică, rezultă că faptele comise de acuzați întrunesc în totul elementele infracțiunii prevăzute și penate de art. 463, 464, al. 1 și 8, deoarece exista elementul material al infracțiunii, consistând în aceea că acuzații au ucis cu focuri de armă pe profesorii N. Iorga și Virgil Madgearu.

Această faptă a fost comisă cu premeditare din modul cum a fost pregătită executarea ei, acuzații plecând din București: ridicarea victimelor de la domiciliul lor sub cuvânt că au de dat declarații la Prefectura de Poliție a Capitalei, ducerea în afara orașului și uciderea lor cu focuri de revolver.

La comiterea acestor fapte, acuzații au lucrat cu intenție și voință, deoarece din probele administrate s-a dovedit cu prisosință acest lucru, rezultând din modul săvârșirii uciderii, tragerea a mai multor focuri de revolver asupra aceleiași persoane, întrebuințare de manopere pentru a putea să aducă la bun sfârșit uciderea fără a fi văzuți de nimeni.²⁸

Sentința și executarea asasinilor

La 9 iulie 1941, Curtea Marțială a Comandamentului Militar al Capitalei, sub președinția prim-președintelui, colonel-magistrat Vasile Gelep, începeau dezbaterile în procesul privind asasinatele săvârșite la Jilava. În cadrul aceluiași proces, au compărut și acuzații pentru crimele din aceeași noapte de la Prefectura Poliției Capitalei și din pădurea Balota-Vlășia, dar și cei învinuiți de sechestrarea și *de asasinarea profesorilor Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. Cercetările au durat din martie până la 21 iunie 1941. La data de 21 iunie 1941 a fost data ordonanța definitivă în cauza asasinatelor, iar pe 22 iulie 1941 s-au pronunțat sentințele. Au compărut în fața Curții 17 acuzați, au lipsit 21 din care 20 dispăruți. Dintre cei acuzați 20 au fost condamnați la moarte, cinci la muncă silnică, 6 la 10 ani, iar 5 au fost achitați.*

*Printre cei condamnați s-au numărat: Ștefan Zăvoianu fost prefect legionar al Poliției Capitalei, Romulus Opreș, fost chestor legionar, Constantin Orășanu, adjunctul lui Zăvoianu, Tudor Dacu, informator al Poliției Legionare din Prahova, Eremia Șocariciu, chestor-șef al poliției legionare, Gheorghe Crețu, Marcu Octavian, Savu Constantin, Dumitru Anghel zis Dumitru Lixandru, Anghel Oprea și Ion Tănăsescu. Execuția a avut loc în ziua de 28 iunie 1941 în Valea Piersicilor, la sud- est de închisoarea Jilava*²⁹.

²⁸ *Ibidem*, pg. 475.

²⁹ Pentru detalii privind execuției a se vedea [2], pg. 4.

Bibliografie:

- [1] ***, Președinția Consiliului de Miniștri, *Pe marginea prăpastiei, 21–23 ianuarie 1941, București, 1942*. Ediția a II-a îngrijită de prof.univ.dr. Ioan Scurtu, 2 volume, București, Editura Scripta, 1992, vol. II,
- [2] ***, *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul, 26-noiembrie 1940, Monitorul Oficial și Imprimeriile statului*. București, 1941.
- [3] ***, *Asasinatele de la Jilava, Snagov și Strejnicul. 26–27 noiembrie 1940*. București, Editura Scripta, 1992.
- [4] Spânu Alin, *Istoria Serviciilor de Informații contrainformații românești în perioada 1919- 1945*. Editura Demiurg, Iași 2010.
- [5] Șinca Florin, *Din istoria Poliției Române*, vol. I, cap. 5. Tipografia RCR Print, București, 2006.
- [6] Tănase Tiberiu, *Fețele Monedei – Mișcarea Legionară între 1941–1948*. Editura Tritonic, București, 2010.

CREIERUL, CÂTEVA PROCENTE EPISTEMICE. O FOARTE SCURTĂ ISTORIE A NEUROȘTIINȚELOR. EXCURS BIBLIOGRAFIC

Narcis ZĂRNESCU¹
mithra.zurban@gmail.com

ABSTRACT: The study can be considered a cross-section of the bibliography of the brain and neuroscience: from Herodotus, Hippocrates, Plato and Aristotle, to *the Neurophylosophy* of Patricia and Paul Churchland; to Daniel Dennett's *Explained Consciousness* or David Chalmers' surprising hypotheses about the mechanisms of the brain. Gradually, neuroscience systems and subsystems, classified, explored, mapped or challenged by followers of the new critical spirit, reloaded / updated, illustrated by names such as Gerald Edelman, Antonio Damasio, Vilayanur Ramachandran, Giulio Tononi and Rodolfo Llinás, reveal the wonderful, versatile and hallucinatory universe of the human brain. The philosophy of science occupies the first places in the top of representative research, thanks to the works of Jacqueline Sullivan, Bickle and Kostko, who expand the boundaries beyond the neurobiology of learning and memory. The conclusion is unexpected: these scientists, with an IQ that exceeds the average several times, unfortunately only manage to sequentially complete micro-experiments; micro-theories, models of consciousness, various pathological subsystems or demonstrations whose coherence is versatile; whose argumentative structures are unstable, whose truth is fragile. Taken separately, neuroscientific theories and studies seem to open up fascinating philosophical perspectives. There is, of course, no consensus on the correctness of experiments, neural and synaptic networks, diagnosis or coherence of theories. In general, the attitude of every

¹ Redactor Șef. Revista ACADEMICA, Academia Română; Cavaler al *Ordinului Palmes Académiques*; doctor în filologie & doctor în științe economice; Redactor Șef Adj. Revista NOESIS; membru în Colegiul de redacție al publicației STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS; membru al Uniunii Scriitorilor din România; membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România; membru al Academiei Româno-Germane (Mainz); membru al Institutului Român – Biblioteca Română (Freiburg im Breisgau); membru al Academiei Româno-Germane (Baden-Baden); Membru al ISPF (Sheffield).

scholar, group, team towards the scientific products of other scientists, groups, teams, is skeptical or critical. Among the “epistemic percentages”, which have been and will continue to be explored in the author’s studies, there are some dramatic themes, which are worth at least listed, now and here: morality, empathy, self, neuro-prediction, pain, consciousness, wanderings of the mind.

KEYWORDS: neuroscience, mechanisms of the human brain, philosophy of science, experiment.

Cele mai vechi «studii» ale sistemului nervos datează din Egiptul antic. Trepanarea a fost înregistrată pentru prima dată în perioada neolitică². Manuscrisele datând din 1700 î.Hr. indică faptul că egiptenii aveau anumite cunoștințe despre simptomele leziunilor cerebrale, deși considerau creierul un fel de „umplutură craniană”. Cunoaștem din scrierile lui Herodot³ că, pentru preoții egipteni, cel mai important organ era inima – sediul inteligenței, de aceea probabil era creierul ciopârțit și aruncat, aproape cu sălbăticie, pe parcursul procesului de mumificare. Concepția conform căreia inima este sursa conștiinței nu a fost contestată decât pe vremea medicului grec Hipocrate din Kos (c.460-c.370 î.H.)⁴, care considera creierul sediul inteligenței. Platon, în dialogurile sale *Protagoras* și *Phaedrus*, dar și Aristotel, în *Politica*, recunosc meritele contemporanului lor, iar Platon (428/427 sau 424/423 – 348/347 î.H.) chiar preia unele idei ale lui Hipocrate, afirmând că sediul părții raționale a sufletului se află

² Gross, Charles G. (1987), “Neuroscience, Early History of”, in Adelman, George (ed.), *Encyclopedia of Neuroscience*, Birkhauser Verlag AG, pp. 843–847 * Matthew Cobb (2021). Trad. Nicolas Chevassus-au-Louis; prefață Michel Morange), *Une brève histoire du cerveau: de l'âme au neurone*, Malakoff, Dunod, 2021

³ Herodot, *Istoriei*, I (1961); II (1964). Bucuresti. Editura Stiintifica. Trad. Adelina Piatkowski si Felicia Vant-Stef * Moyer, Ian. (2002). Herodotus and an Egyptian Mirage: The Genealogies of the Theban Priests. *The Journal of Hellenic Studies* 122. [https://www.researchgate.net/publication/259412363_Herodotus_and_an_Egyptian_Mirage_The_Genealogies_of_the_Theban_Priests].

⁴ Coulter, Harris L (1975), *Divided Legacy: A History of the Schism in Medical Thought: The Patterns Emerge: Hippocrates to Paracelsus*, vol. 1, Washington, DC: Weehawken Book * Sargent, II, Frederick (1982), *Hippocratic heritage: a history of ideas about weather and human health*, New York: Pergamon Press * Lopez, Francesco (2004), *Il pensiero olistico di Ippocrate. Percorsi di ragionamento e testimonianze*. Vol. I, Cosenza (Italy): Edizioni Pubblisfera * *Works by Hippocrates*, translated by Adams, Francis, The Internet Classics Archive: Daniel C. Stevenson, Web Atomics © 1994–2000, 1994 [1891] * King, Helen (2020), *Hippocrates now: the “father of medicine” in the internet age*, London New York, NY: Bloomsbury Academic, pp. 105–109.

în creier. Aristotel (384 – 322 î.H.), în schimb, mai avea – se pare – unele nostalgii egiptene, atunci când scria că inima este centrul inteligenței, iar creierul reglează cantitatea de căldură din inimă.

Iată, așadar, câteva din erorile necesare ale Antichității grecești. Erori necesare pentru buna funcționare a alchimiei cerebrale și istoriei fascinante a neuroștiințelor.

Acest punct de vedere va fi, în general, acceptat până când Galenus⁵, adept al lui Hipocrat și medic al gladiatorilor de la Roma, a observat că pacienții săi își pierdeau facultățile mintale, când sufereau leziuni ale creierului.

Abulcasis⁶, Averroes⁷, Avicenna⁸, Avenzoar (1091–1162)⁹ și Maimonide (1138–1204)¹⁰, iluștrii reprezentanți ai elitei științifice musulmane și iudaice, în perioada Evului Mediu, au descris o serie de probleme

⁵ Nutton V. (2004). *Ancient Medicine*. Routledge * Algra K (ed.). (2005). *The Cambridge History of Hellenistic Philosophy*. Cambridge University Press * Van der Eijk P. (2005). *Medicine and Philosophy in Classical Antiquity: Doctors and Philosophers on Nature, Soul, Health and Disease*. Cambridge University Press.

⁶ Meri, Josef W. (2005). *Medieval Islamic Civilization: An Encyclopedia*. Routledge. p. 783: “The greatest surgeon of the medieval ages was Abu’l-Qasim az Zahrawi (d. 1010), a most important representative of the Andalusian school.” * Gerli, E. Michael (2017). *Routledge Revivals: Medieval Iberia (2003): An Encyclopedia*. Routledge. p. 12.” Book 30, on surgery, was translated in the twelfth century by Gerard of Cremona (Liber Alsahravi de chirurgia) and it established the reputation of Abulcasis as the greatest surgeon of the Middle Ages.”

⁷ Chandelier, Joël (2018). “Averroes on Medicine”. In Peter Adamson; Matteo Di Giovanni (eds.). *Interpreting Averroes*. Cambridge University Press. pp. 158–176 * Belen, Deniz; Bolay, Hayrunnisa (2009). “Averroës in The school of Athens: a Renaissance man and his contribution to Western thought and neuroscience”. *Neurosurgery*. Oxford University Press. 64 (2): 374–381.

⁸ Adamson, Peter (2013). *Interpreting Avicenna: Critical Essays Search in this book*. Leiden: Brill * Adamson, Peter (2016). *Philosophy in the Islamic World: A history of philosophy without any gaps*, vol. 3. Oxford: University Press * Bennison, Amira K. (2009). *The great caliphs: the golden age of the 'Abbasid Empire*. New Haven: Yale University Press.

⁹ Avenzoar, cunoscut și ca Ibn Zuhr, Abumeron, Abū Marwān ‘Abd al-Malik ibn Abī al-‘Alā’ Zuhr (1091–1162) a fost medic, farmacist, chirurg, savant. Prețuit, adulat, citat de Ibn-Rushd (Averroes) și Maimonide. *Vedi*. Morgan, Michael. (2007). *Lost History. The Enduring Legacy of Muslim Scientists, Thinkers, and Artists*. Washington: National Geographic * Azar, Henry A. (2008). *The Sage of Seville: Ibn Zuhr, His Time, and His Medical Legacy*. Cairo: American University in Cairo. 2008.

¹⁰ Moise ben Maimon (1138–1204), cunoscut sub numele de Maimonide, menționat și prin acronimul Rambam, filozof evreu sefard, unul dintre cei mai prolifici și influenți savanți ai Evului Mediu. *Vedi*. Simon. S. R. (1999). “Moses Maimonides: medieval physician and scholar”. *Arch Intern Med*. 159 (16): 1841–5 * Yawar. Athar (2008). “Maimonides’s

medicale legate de creier¹¹. În Europa Renașterii, Vesalius¹², Descartes¹³, Thomas Willis¹⁴ și Jan Swammerdam¹⁵ au adus, la rândul lor, contribuții fundamentale neuroștiințelor. Lucrarea de pionierat a lui Luigi Galvani¹⁶, de la sfârșitul anilor 1700, pune bazele unui nou subsistem al neuroștiințelor: studiul excitabilității electrice a mușchilor și neuronilor. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, Jean Pierre Flourens, pionier al metodei experimentale, descrie efectele leziunilor asupra motricității, sensibilității și comportamentului.

În 1843, Emil du Bois-Reymond¹⁷ a demonstrat natura electrică a semnalului nervos, a cărei viteză a fost măsurată de Hermann von Helmholtz¹⁸,

medicine". The Lancet. 371 (9615): 804 * Halbertal, Moshe (2013). *Maimonides: Life and Thought*. Princeton University Press.

¹¹ Al-Rodhan, N. R.; Fox, J. L. (1986). „Al-Zahrawi and Arabian neurosurgery, 936–1013 AD”. *Surgical Neurology*. 26 (1): 92–95 * Aciduman, Ahmet; Arda, Berna * Ozaktürk, Fatma G.; Telatar, Umit F. (2009). „What does Al-Qanun Fi Al-Tibb (the Canon of Medicine) say on head injuries?”. *Neurosurgical Review*. 32 (3): 255–263 * Mohamed, Wael MY (2012). „Arab and Muslim Contributions to Modern Neuroscience”. *IBRO History of Neuroscience*: 255 * Saffari, Mohsen; Pakpour, Amir (2012). „Avicenna's Canon of Medicine: A Look at Health, Public Health, and Environmental Sanitation”. *Archives of Iranian Medicine*. 15 (12): 785–9.

¹² Van Laere, J. (1993). „Vesalius and the nervous system”. *Verhandeligen – Koninklijke Academie voor Geneeskunde van Belgie*. 55 (6): 533–576.

¹³ Damásio, António (1994). *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*. Putnam.

¹⁴ Willis, Thomas, F.R.S. (1621–1675), medic englez, care a avut un rol important în istoria anatomiei, neurologiei și psihiatriei. Cf. Simonazzi, M. (2004). *Thomas Willis e il sistema nervoso*, in Idem, *La malattia inglese. La melanconia nella tradizione filosofica e medica dell'Inghilterra moderna*, Bologna: Il Mulino, 2004, pp. 185–252.

¹⁵ Jan Swammerdam (1637–1680), biolog și microscopist olandez * A efectuat experimente privind contracția musculară * În 1658, a fost primul care a descris celulele roșii din sânge * A fost, de asemenea, unul dintre primii savanți, care a folosit microscopul în disecții. Cf. Jorink, Eric. (2003). „Outside God there is Nothing”: Swammerdam, Spinoza, and the Janus-Face of the Early Dutch Enlightenment.” *The Early Enlightenment in the Dutch Republic, 1650–1750: Selected Papers of a Conference, Held at the Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, 22–23 March 2001*. Ed. Wiep Van Bunge. Leiden, The Netherlands: Brill Academic Publishers, 2003. 81–108.

¹⁶ The American Heritage Dictionary of the English Language. (2019). (5th ed.). HarperCollins.

¹⁷ Meulders, Michel (2010). “5: Helmholtz and the Understanding of Nature”. *Helmholtz: From Enlightenment to Neuroscience*. Translated by Garey, Laurence. (Cambridge, Massachusetts; London, England: The MIT Press. p. 74).

¹⁸ Finkelstein, Gabriel Ward (2013). *Emil du Bois-Reymond: neuroscience, self, and society in nineteenth-century Germany*. Cambridge, Massachusetts * Finkelstein, Gabriel (2019).

iar în 1875, Richard Caton¹⁹ a descoperit fenomene electrice în emisferele cerebrale ale iepurilor și maimuțelor. Adolf Beck²⁰ a publicat, în 1890, observații similare despre activitatea electrică spontană a creierului iepurilor și câinilor. Studiile asupra creierului au devenit mai sofisticate după invenția microscopului și dezvoltarea unei proceduri de colorare de către Camillo Golgi²¹ la sfârșitul anilor 1890. Procedura a folosit o sare de cromat de argint pentru a dezvălui structurile complicate ale neuronilor individuali. Tehnica sa a fost folosită de Santiago Ramón y Cajal²² și a condus la formarea *doctrinei neuronului*²³, care demonstrează că unitatea funcțională a creierului este neuronul. Pentru descrierile lor extinse privind tipologia neuronilor din creier, Golgi și Ramón y Cajal au împărțit Premiul Nobel pentru medicină în 1906. Observăm, în acest mini-context, importanța progresului tehnologic pentru dezvoltarea neuroștiinței.

În secolul al XX-lea, neuroștiința începe să fie recunoscută ca disciplină academică distinctă în sine²⁴. Din pleiada savanților, peste care

"Haeckel and du Bois-Reymond: rival German Darwinists". *Theory in Biosciences*. 138 (1): 105–112.

¹⁹ Caton, Richard. (1875). "Electrical currents of the brain". *British Medical Journal*. 2 (765): 278.

²⁰ Coenen, Anton. (2014). Adolf Beck: A Forgotten Pioneer in Electroencephalography. *Journal of the History of the Neurosciences*. Basic and Clinical Perspectives 2014, vol. 23. [https://www.academia.edu/23756440/Adolf_Beck_A_Forgotten_Pioneer_in_Electroencephalography]* [<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0964704X.2013.867600>].

²¹ Cimino G (1999). "Reticular theory versus neuron theory in the work of Camillo Golgi". *Physiol Rev Int Stor Sci*. 36 (2): 431–472 * Raviola E, Mazzarello P (2011). "The diffuse nervous network of Camillo Golgi: facts and fiction". *Brain Res Rev*. 66 (1–2): 75–82 * Mazzarello, Paolo (2020). "Camillo Golgi: the conservative revolutionary". *Italian Journal of Anatomy and Embryology*: 288–304.

²² Finger, Stanley (2000). "Chapter 13: Santiago Ramón y Cajal. From nerve nets to neuron doctrine". *Minds behind the brain: A history of the pioneers and their discoveries*. (New York: Oxford University Press. pp. 197–216) * Mehta, Arpan R; Abbott, Catherine M; Chandran, Siddharthan; Haley, Jane E (2020). "The Cajal Embroidery Project: celebrating neuroscience". *The Lancet Neurology*. 19 (12): 979.

²³ Shepherd GM (1991). *Foundations of the neuron doctrine*. Oxford University Press * Bullock, T.H.; Bennett, M.V.L.; Johnston, D.; Josephson, R.; Marder, E.; Fields, R.D. (2005). "The Neuron Doctrine, Redux". *Science*. 310 (5749): 791–793 * Anctil, Michel (2015). *Dawn of the Neuron: The Early Struggles to Trace the Origin of Nervous Systems*. Montreal & Kingston, London, Chicago: McGill-Queen's University Press.

²⁴ Cowan, W.M.; Harter, D.H.; Kandel, E.R. (2000). "The emergence of modern neuroscience: Some implications for neurology and psychiatry". *Annual Review of Neuroscience*. 23: 345–346 * Magoun, Horace Winchell (2003). Marshall, Louise H. (ed.). *American Neuroscience in the Twentieth Century*. A.A. Balkema. pp. 68–69.

s-a așternut uitarea, deși au jucat un rol esențial în stabilirea domeniului, voi aminti, aproape la întâmplare, numai pe David Rioch²⁵, Francis O. Schmitt²⁶ și Stephen Kuffler²⁷.

În programul său, implementat la Institutul de Cercetări al Armatei Walter Reed, începând cu anii '50, David Rioch a integrat cercetarea anatomică și fiziologică de bază cu psihiatria clinică. În aceeași perioadă, Francis O. Schmitt a stabilit un program de cercetare în neuroștiință, în cadrul Departamentului de Biologie de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, integrând biologia, chimia, fizica și matematica. Primul departament de neuroștiință de sine stătător (numit atunci *Psihobiologie*) a fost fondat în 1964 la Universitatea din California, de James L. McGaugh²⁸. Acesta a fost urmat de Departamentul de Neurobiologie de la Harvard Medical School, întemeiat în 1966 de Stephen Kuffler²⁹.

Studiul științific al sistemului nervos a evoluat semnificativ în a doua jumătate a secolului XX, datorită în special progreselor din biologia moleculară³⁰, electrofiziologie³¹ și neuroștiința computațională³². Toate

²⁵ Rioch, D.M. (feb., 1984). Reflections on Sullivan and the language of psychiatry. *Psychiatry*, 47(1):59–65.

²⁶ Francis Otto Schmitt, împreună cu alți savanți, a înființat, în 1962, NRP (*Neuroscience Research Program*), o entitate interuniversitară și internațională, care a marcat un moment cheie în istoria neuroștiinței ca disciplină * Francis Otto Schmitt (1990). *The Never-ceasing Search*. American Philosophical Society; G.C. Quarton; F.O. Schmitt; T. Melnechuk. (1967). *The Neurosciences. A Study Program*. Rockefeller Univ. Press New York 1967.

²⁷ Katz, B. (1982). "Stephen William Kuffler. 24 August 1913–11 October 1980". Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society. 28: 224–226 * *Steve, Remembrances of Stephen W. Kuffler, compiled and introduced by U. J. McMahan* (1990). Sunderland, Mass.: Sinauer Associates * Kandel, R. Eric. (2006). *In Search of Memory: The Emergence of a New Science of Mind* (New York: Norton).

²⁸ McGaugh, James. Center for the Neurobiology of Learning and Memory (CNLM). [<https://cnlm.uci.edu/>].

²⁹ John G. Nicholls (1998). *A Biographical Memoir*. National Academy of Sciences Biographical Memoir. Washington. [<http://www.nasonline.org/publications/biographical-memoirs/memoir-pdfs/kuffler-stephen.pdf>].

³⁰ Edelman, G., Gally, J. & Baars, B. (2011). Biology of consciousness. *Frontiers In Psychology*, 2, 4, 1–6 * Alberts B, Johnson A, Lewis J, Morgan D, Raff M, Roberts K, Walter P (2014). *Molecular Biology of the Cell*, Sixth Edition. Garland Science.

³¹ Scanziani, Massimo; Häusser, Michael (2009). "Electrophysiology in the age of light". *Nature*. 461 (7266): 930–39.

³² Schwartz, Eric (1990). *Computational neuroscience*. Cambridge, Mass: MIT Press * Trappenberg, Thomas P. (2010). *Fundamentals of Computational Neuroscience*. United States: Oxford University Press Inc. * Bower, James M. (2013). *20 years of Computational*

acestea au permis neuroștiinței să abordeze sistemul nervos sub multiple aspecte: structurare, funcționalitate, dezvoltare, patologii etc.³³

Treptat, sistemele și subsistemele neuroștiinței au permis savanților să întrezărească universul mirific al creierului uman, care conține aproximativ o sută de miliarde de neuroni și o sută de trilioane de sinapse. Format din mii de sub-structuri distincte, conectate între ele în rețele sinaptice ale căror complexități abia în ultimele decade ale mileniului III încep să fie descifrate, creierul posedă cel puțin o genă din trei, din cele aproximativ 20 000 de gene, câte numără genomul uman³⁴.

În perspectiva istorică, descoperirile neuroștiințifice au exercitat o influență redusă asupra filosofiilor materialiste ale minții. În general, filosofi, influențați de funcționalism, au căutat inspirația în psihologia cognitivă și inteligența artificială. În 1984, Hawkins și Kandel lansează o ipoteză, optimizată³⁵ după 1990: aspectele cognitive ale învățării asociative ar putea fi explicate prin secvențe și combinații, detectabile în anatomii neuronale superioare. Este un început plin de incertitudini.

Un punct de cotitură major este marcat de lucrarea *Neurofilosofia*, redactată de cuplul Patricia Churchland³⁶ și Paul Churchland³⁷, care aduce în prim plan dimensiunea filosofică a neuroștiinței. În 1992, doi savanți,

neuroscience. Berlin, Germany: Springer * Kriegeskorte, Nikolaus; Douglas, Pamela K. (2018). "Cognitive computational neuroscience". *Nature Neuroscience*. 21 (9): 1148–1160.

³³ Wickens, Andrew P. (2015) *A History of the Brain: From Stone Age Surgery to Modern Neuroscience*. London: Psychology Press.

³⁴ Kelly Bulkeley (ed.), *Soul, Psyche, Brain: New Directions in the Study of Religion and Brain-Mind Science*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. [<https://mountainscholar.org/bitstream/handle/10217/37444/human-complex.pdf;sequence=1>].

³⁵ Kandel, E.; Hawkins, R. (1992). *The biological basis of learning and individuality*. [<https://www.semanticscholar.org/paper/The-biological-basis-of-learning-and-individuality.-Kandel-Hawkins/102fcabc4f8e9eb2e6659c72fc78c5d4ebd00fd>].

³⁶ Churchland, Patricia Smith (1989). *Neurophilosophy: Toward a Unified Science of the Mind-Brain*. MIT Press * Idem. (1996). *The Mind-Brain Continuum*, ed. Rodolfo R. Llinas & P. S. Churchland. MIT Press * Idem. (2002). *Brain-Wise: Studies in Neurophilosophy*. MIT Press * Churchland, Patricia S.; Christof Koch; Terrence J. Sejnowski (1993). "What is computational neuroscience?". In Eric L. Schwartz (ed.). *Computational Neuroscience*. MIT Press. pp. 46–55.

³⁷ Cavanna, A.E., Nani, A. (2014). Paul and Patricia Churchland. In: *Consciousness*. Springer, Berlin, Heidelberg * Churchland, Paul M. *Matter and Consciousness*, third edition. The MIT Press Cambridge, Massachusetts, London.

Jerry Fodor³⁸ și Ernest LePore³⁹, vor desființa, la modul academic, această teorie. Iată, deci, un alt tip de secvență istorică în dinamica neuroștiinței. În 1998, John Bickle⁴⁰ a extins ideea principală a teoriei post-empiriste a reducerii inter-teoretice a lui Clifford Hooker⁴¹ și a cuantificat noțiunile cheie, folosind un model teoretic, adaptat după programul structuralist în filosofia științei (Balzer, Moulines și Sneed)⁴².

Pasul înainte al neuroștiinței se bazează pe câțiva pași înapoi. Așa arata în acel moment istoric progresul neuroștiințelor. Modelul Bickle, din 1998, este așadar construit pe și din ruinele unor modele disparate, testate în 1981 și 1987, care aveau să fie arhivate și, mai târziu, redescoperite, așa cum se întâmplă frecvent în istoria științei.

Un topic central în filosofia minții contemporane se concentrează pe dezvoltarea a ceea ce se numește *theories of content*.⁴³

Spre finele mileniului II, științele cognitive și științele creierului inaugurează un topic uitat: *conștiința*. Astfel că, în ultimele trei decenii, conștiința devine un subiect-vedetă de cercetare în filosofia minții⁴⁴. În cartea sa *Consciousness Explained* (1991)⁴⁵, Daniel Dennett⁴⁶, co-director al *Center for Cognitive Studies* la Tufts University (Massachusetts), propune

³⁸ Fodor, J. (2000). *The Mind Doesn't Work That Way: The Scope and Limits of Computational Psychology*. MIT Press.

³⁹ Ernest LePore (2015). *Imagination and Convention: Distinguishing Grammar and Inference in Language*, with Matthew Stone. Oxford University Press.

⁴⁰ John Bickle (2015). *Marr and Reductionism*. Topics in Cognitive Science 7 (2):299–311.

⁴¹ Hooker, Clifford Alan. (1987). *A Realistic Theory of Science*. SUNY Press * Hooker, Clifford Alan; Christensen, W.D. (1998). "Towards a New Science of the Mind: Wide Content and the Metaphysics of Organisational Properties in Non-linear Dynamical Models" Symposium on Mind, Special Issue, Philosophy and Language, 13 (1), 97–108.

⁴² Balzer, Wolfgang; Moulines, C. Ulises; Sneed, Joseph D. (1987). *An architectonic for science. The structuralist program*. Synthese library, vol. 186. D. Reidel Publishing Company, Dordrecht etc. Cambridge University Press. (2014).

⁴³ Morris, Michael (2011). *What is a Theory of Content?* [<https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198239444.001.0001/acprof-9780198239444-chapter-7>].

⁴⁴ Carruthers, Peter (2005). *Consciousness: Essays from a Higher-order Perspective*, Oxford University Press * Baars, B. J., Franklin, S., & Ramsay, T. Z. (2013). *A cognitive theory of consciousness*. MIT Press.

⁴⁵ Dennett, Daniel (1991), Allen Lane (ed.), *Consciousness Explained*, The Penguin Press.

⁴⁶ Dennett, D. (1997). *Kinds of Minds: Towards an Understanding of Consciousness* * Idem. (1998). *Brainchildren: Essays on Designing Minds (Representation and Mind)*. MIT Press * Idem. (2017). *From Bacteria to Bach and Back: The Evolution of Minds*. W. W. Norton & Company.

multiple modele de conștiință, care vor fi respinse de neurologi celebri ca Gerald Edelman⁴⁷, Antonio Damasio⁴⁸, Vilayanur Ramachandran⁴⁹, Giulio Tononi⁵⁰ și Rodolfo Llinás⁵¹.

În cercetările neuroștiințifice, fantezia se intersectează cu rigoarea⁵². De pildă, Daniel Dennett se întreba dacă și cum ar fi posibil să se construiască un computer sensibil, care să simtă durerea. În timp ce David Chalmers⁵³ susține că orice explicație a procesului cerebral al conștiinței va genera un „decalaj explicativ” și, implicit, o fisură epistemică, între procesele creierului și proprietățile experienței conștiente.

Impactul științei aplicative asupra filosofiei științei, în general, a fost acut resimțit în filosofia neuroștiinței, mai ales pe axa interesului filosofic, sporit, pentru experimentarea neuroștiințifică. Două lucrări publicate de Jacqueline Sullivan (2009, 2010)⁵⁴ ocupă primele locuri în topul cercetărilor reprezentative pentru aceste tendințe.

⁴⁷ Edelman, Gerald M. (1989). *The Remembered Present: A Biological Theory of Consciousness*. [https://archive.org/details/rememberedpresenooooedel] * Gerald Edelman: “From Brain Dynamics to Consciousness: A Prelude to the Future of Brain-Based Devices”, Video, IBM Lecture on Cognitive Computing, June 2006.

⁴⁸ Damasio A. R., Grabowski TJ, Bechara A, Damasio H, Ponto LL, Parvizi J, Hichwa RD (2000). “Subcortical and cortical brain activity during the feeling of self-generated emotions”. *Nature Neuroscience*. 3 (10): 1049–1056 * Damasio A. R. (1999). “How the brain creates the mind”. *Scientific American*. 281 (6): 74–79.

⁴⁹ Ramachandran, Vilayanur S; Oberman, Lindsay M (2006). “Broken Mirrors: A Theory of Autism”. *Scientific American*. 295 (5): 62–9 * Ramachandran, Vilayanur S; Oberman, Lindsay M (2006). “Broken Mirrors: A Theory of Autism”. *Scientific American*. 295 (5): 62–9 * Fitch, W. Tecumseh (2016). “The Myth of Mirror Neurons: The Real Neuroscience of Communication and Cognition. By Gregory Hickok. New York: W. W. Norton & Company. *The Quarterly Review of Biology*. 91 (3): 368–369.

⁵⁰ Laureys, S.; Tononi, G. (2009). *The Neurology of Consciousness: Cognitive Neuroscience and Neuropathology*. Academic Press * Tononi, G. (2012). *Phi: A Voyage from the Brain to the Soul*. Pantheon Books * Massimini, M.; Tononi, G. (2018). *Sizing up Consciousness: Towards an Objective Measure of the Capacity for Experience*. Oxford University Press.

⁵¹ Llinás, R. (2001). *I of the vortex: from neurons to self*. MIT Press, Cambridge, MA. * Llinás R, Ribary U. (2001). “Consciousness and the brain. The thalamocortical dialogue in health and disease”. *Ann NY Acad Sci*. 929: 166–75 * Buzsáki G, Llinás R (2017). “Space and time in the brain”. *Science*. 358 (6362): 482–485.

⁵² Bear, M.F.; B.W. Connors; M.A. Paradiso (2001). *Neuroscience: Exploring the Brain*. Baltimore: Lippincott.

⁵³ *Toward a Science of Consciousness III: The Third Tucson Discussions and Debates* (1999). Stuart R. Hameroff, Alfred W. Kaszniak & David J. Chalmers (Editors). MIT Press * Chalmers, David (2010). *The Character of Consciousness*. Oxford University Press.

⁵⁴ Sullivan, J. A. (2009). *The multiplicity of experimental protocols: a challenge to*

Mai recent, Andrew Bickle⁵⁵ și Oleg Kostko⁵⁶ au extins cadrul de cercetare, propus de Alcino J. Silva și Anthony Landreth⁵⁷, dincolo de neurobiologia învățării și a memoriei. Studiul lor de caz, focalizat pe neuroștiința socială, continuă și dezvoltă studiile lui Michael Meaney⁵⁸ și Moshe Szyf⁵⁹, privind epigenetica comportamentelor animale.

Acești savanți, cu un IQ care depășește coeficientul mediu de inteligență a unui om – unii dintre ei marcați *ad aeternitatem* de premiul Nobel sau de alte premii prestigioase – nu reușesc, din păcate, să finalizeze decât secvențial micro-experimente, micro-teorii, modele ale conștiinței, diverse subsisteme patologice sau demonstrații a căror coerență este versatilă, ale căror structuri argumentative sunt instabile, al căror adevăr este fragil. Luate separat, teoriile și studiile neuroștiințifice par a deschide perspective filosofice fascinante. Nu există, desigur, un consens asupra corectitudinii experimentelor, al rețelelor neuronale și sinaptice, al diagnozei sau al coerenței teoriilor. În general, atitudinea fiecărui savant, grup, echipă față de produsele științifice ale altor savanți, grupuri, echipe, este sceptică sau critică.

Printre procentele epistemice, pe care aș fi vrut să le calculez, metaforic vorbind, voi enumera câteva, care vor fi, cu siguranță, reluate și

reductionist and non-reductionist models of the unity of neuroscience. *Synthese* 167 (3), 511–539 * Idem. (2010). Reconsidering ‘spatial memory’ and the Morris water maze. *Synthese* 177 (2), 261–283.

⁵⁵ Bickle, Andrew; Sharpe, Robert; Völlm, Birgit; Akhtar, Amina. (2016). Transfers from prison to hospital under Sections 47 and 48 of the Mental Health Act between 2011 and 2014 [https://www.researchgate.net/publication/336265802_Transfers_from_prison_to_hospital_under_Sections_47_and_48_of_the_Mental_Health_Act_between_2011_and_2014] * Khalifa, Najat; Hawken, Emily; Bickle, Andrew; Ayub, Muhammad. (2022) * *The use of transcranial direct current stimulation (tDCS) to reduce impulsivity and aggression in adults with mild intellectual developmental disabilities: the tDCS-RIADD randomised controlled trial protocol*. [https://www.researchgate.net/publication/360803294_The_use_of_transcranial_direct_current_stimulation_tDCS_to_reduce_impulsivity_and_aggression_in_adults_with_mild_intellectual_developmental_disabilities_the_tDCS-RIADD_randomised_controlled_trial_prot/link/628c4589a60b817ec3d09088/download].

⁵⁶ Pentru contribuția în domeniu, datorată lui Oleg Kostko, de consultat următoarele site-uri: [https://www.researchgate.net/profile/Oleg-Kostko]; [https://www.researchgate.net/scientific-contributions/AF-Kostko-9844605].

⁵⁷ Silva, Alcino J.; Bickle, John; Landreth, Anthony. (2014). *Engineering the Next Revolution in Neuroscience. The New Science of Experiment Planning*. Oxford University Press.

⁵⁸ Diorio J, Meaney M. J. (2007). “Maternal programming of defensive responses through sustained effects on gene expression”. *Journal of Psychiatry Neurosci.* 32 (4): 275–84.

⁵⁹ Szyf, Moshe (2014). *Fundamentals of Epigenetics*, Cambridge University Press * [https://epi-age.com/moshe-szyf/].

aprofundate în studiile mele ulterioare: moralitatea, empatia, sinele, neuropredicția, durerea, viziunea, conștiința, memoria, conceptele, rățăcirile minții.

În concluzie, panorama globală a tuturor acestor cercetări, ipoteze, experimente, patologii, desfășurată mai ales în ultimul secol al mileniului al doilea și în primele decade ale mileniului trei, privită fie pe axa diacronică, fie pe axa sincronică, ni se înfățișează ca o operă barocă, plină de contraste, tensiuni, disonanțe, armonii secrete, jocuri de lumini și umbre, o dinamică dificil de urmărit. În fond și în formă, un haos perfect organizat, prin efortul sisific și, deocamdată, donquijotesch al istoricilor și filosofilor științelor și neuroștiințelor.

Bibliografie:

Primară:

- [1] Andreasen, N.C. (2005). *The creating brain: The neuroscience of genius*. New York: Dana Press Canadian Journal of Learning and Technology, V34(3) Fall 2008.
- [2] Aristotel, *Politica*. (1924). Bucuresti. Editura.Cultura Nationala. Traducere E.Bezdechi.
- [3] Capra, F. (2002). *The hidden connections*. New York, NY: Doubleday.
- [4] Carson, S. (2010). *Your creative brain: Seven steps to maximize imagination, productivity, and innovation in your life*. San Francisco: Jossey-Bass.
- [5] ***, *Clinical Handbook of Psychological Disorders*. (2008). *A Step-by-Step Treatment Manual*. 4th edition. Edited by David H. Barlow. New York, London. The Guilford Press.
- [6] Goleman, D. (2006). *Social intelligence: The new science of human relationships*. New York: Bantam Books.
- [7] Hinshaw, S. (2011). *Origins of the human mind*. The Teaching Company. UC Berkley
- [8] Kandel, E.R. (2005). *Psychiatry, psychoanalysis, and the new biology of mind*. Washington, DC: American Psychiatry Publishing
- [9] Levin, F. (1991). *Mapping the mind: The intersection of psychoanalysis and neuroscience*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
- [10] Levin, F. (2003). *Psyche and brain: The biology of talking cures*. Madison, CT: International Universities Press.
- [11] Platon, *Protagoras* (1975). *Opere*, vol. I, ediția a II-a, traducere de Șerban Mironescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, pp. 417–483.

- [12] Platon, *Phaidros* (2011). Traducere, lămuriri preliminare și note de Gabriel Liiceanu. București. Humanitas.
- [13] Restak, R. (2003). *The new brain: How the modern age is rewiring your mind*. Emmaus, PA: Rodale Press.
- [14] Restak, R. (2006). *The naked brain: How the emerging neurosociety is changing how we live, work, and love*. New York: Harmony Books.

Secundară:

- [15] Damasio, A. (1999). *The feeling of what happens: Body and emotion in the making of consciousness*. New York: Harcourt Brace & Company.
- [16] Damasio, A. (2003). *Looking for Spinoza: Joy, sorrow, and the feeling brain*. New York: Harcourt, Inc.
- [17] Dennett, Daniel (1991), Allen Lane (ed.), *Consciousness Explained*. London. The Penguin Press.
- [18] Doidge, N. 2007. *The brain that changes itself: Stories of personal triumph from the frontiers of brain science*. New York: Viking.
- [19] Kandel, E.R. (2006). *In search of memory: The emergence of a new science of mind*. New York: W.W. Norton & Company.
- [20] LeDoux, J. (2002). *Synaptic self: How our brains become who we are*. New York: Penguin
- [21] Runco, M. (2007). *Creativity: Theories and themes, research, development and practice*. San Diego: Elsevier Academic Press.
- [22] Silva, Alcino J.; Bickle, John; Landreth. Anthony. (2014). *Engineering the Next Revolution in Neuroscience. The New Science of Experiment Planning*. Oxford University Press.
- [23] Schwartz, J. & Begley, S. (2002). *The Mind and the brain: Neuroplasticity and the power of mental force*. New York: HarperCollins.
- [24] Stein, K. (2007). *The genius engine: Where memory, reason, passion, violence, and creativity intersect in the human brain*. New York: John Wiley & Sons.
- [25] Siegel, D. (1999). *The developing mind: Toward a neurobiology of interpersonal experience*. New York: The Guilford Press.
- [26] Sullivan, J. A. (2009). *The multiplicity of experimental protocols: a challenge to reductionist and non-reductionist models of the unity of neuroscience*. *Synthese* 167 (3), 511–539.
- [27] Sullivan, J. A. (2010). *Reconsidering 'spatial memory' and the Morris water maze*. *Synthese* 177 (2).

Surse internet:

- [28] https://www.researchgate.net/publication/259412363_Herodotus_and_n_Egyptian_Mirage_The_Genealogies_of_the_Theban_Priests
- [29] https://www.academia.edu/23756440/Adolf_Beck_A_Forgotten_Pioneer_in_Electroencephalography
- [30] https://www.academia.edu/23756440/Adolf_Beck_A_Forgotten_Pioneer_in_Electroencephalography
- [31] <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0964704X.2013.867600>
- [32] <https://www.semanticscholar.org/paper/The-biological-basis-of-learning-and-individuality-Kandel-Hawkins/102fcabc4f8e9eb2e6659c72fc78c5d4ebd00f1d>
- [33] <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198239444.001.0001/acprof-9780198239444-chapter-7>
- [34] https://www.researchgate.net/publication/336265802_Transfers_from_prison_to_hospital_under_Sections_47_and_48_of_the_Mental_Health_Act_between_2011_and_2014
- [35] https://www.researchgate.net/publication/360803294_The_use_of_transcranial_direct_current_stimulation_tDCS_to_reduce_impulsivity_and_aggression_in_adults_with_mild_intellectual_developmental_disabilities_the_tDCS-RIADD_randomised_controlled_trial_prot/link/628c4589a60b817ec3d09088/download
- [36] <https://www.researchgate.net/profile/Oleg-Kostko>; <https://www.researchgate.net/scientific-contributions/AF-Kostko-9844605>
- [37] <https://epi-age.com/moshe-szyf>

PERSONALITĂȚI

DR. CAROL PAUL KARÁCSONYI

LA 80 DE ANI

Gabriela ANDREI¹, Mircea-Dragomir ANDREI²

arnold4386@yahoo.com; ammircea@yahoo.com

ABSTRACT: Born on January 14, 1942, in Gödöllő, Carol Paul Karácsonyi attended the Faculty of Biology-Geography, at the “Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca, Class of 1964. In 1964–1969, he was a librarian at the Pedagogical Institute of Baia Mare and a teacher at the Petreşti General School; in 1969–1988 he was a museographer. He organized the permanent exhibition of Natural Sciences (at the Carei Museum) and laid the foundations of the Museum’s scientific collections. He described new taxa in the Romanian flora and new plant associations for science, organized and led the restoration works of the dendrological park in Carei, prepared the scientific documentation for the creation of new nature reserves in north-western Romania, participated in the elaboration of important ecological studies – over a hundred scientific papers and 21 books. In 2011, he obtained the title of Doctor in Biology, at the “Vasile Goldiş” Western University of Arad. He was a traveller on six continents, professional photographer, member of the National Geographic Society. He was awarded The “Emanoil Teodorescu” Award of the Romanian Academy in 1997 and the “Pro Urbe” Award of the Carei Municipality in 2010.

KEYWORDS: Dr. Carol Paul Karácsonyi, biologist, museographer, scientific explorer, the Carei Municipal Museum, the National Geographic Society.

Când un bun prieten ne-a povestit, relativ de curând, că firma sa lucrase la restaurarea clădirii Muzeului din Carei³, ne-am amintit deodată

¹ Membru asociat al Diviziei de Istoria Ştiinţei a Comitetului Român de Istoria şi Filozofia Ştiinţei şi Tehnicii al Academiei Române.

² Membru asociat al Diviziei de Istoria Ştiinţei a Comitetului Român de Istoria şi Filozofia Ştiinţei şi Tehnicii al Academiei Române.

³ Muzeul Municipiului Carei, astăzi muzeu judeţean, este situat în Piaţa 25 Octombrie nr. 1. Castelul în care se află Muzeul, în trecut reşedinţă a nobililor *Károlyi*, a fost construit la începutul secolului 19 şi refăcut între anii 1892–1894. Muzeul, înfiinţat sub numele de Muzeu Raional, devine muzeu oraşenesc în 1985 şi intră sub administraţia

de deplasarea noastră în teren, din 1985, în zona Satu Mare. Ajungând la Carei, am intrat în Parcul dendrologic și am rămas dintr-odată fără cuvinte, când în fața ochilor, la câțiva pași, se-nălța un castel ca din povești! N-o să uităm niciodată momentul acela! Era Muzeul orășenesc Carei. Am cunoscut atunci un om extraordinar, Carol Karácsonyi, un pasionat botanist și muzeograf, care ne-a condus prin Muzeu și ne-a povestit istoricul castelului și al Muzeului în acel castel. Eram de ceva ani muzeografi la „Grigore Antipa” și văzusem multe muzee din țară, dar cele șapte săli ale Muzeului din Carei ne-au creat o impresie profundă prin atmosfera fiecărei săli și prin modul în care erau prezentate exponatele. La realizarea tematicii și organizarea, pentru publicul larg, a expoziției permanente, precum și la înființarea colecțiilor științifice, la Secția de Științele Naturii de la Muzeul din Carei, Carol Karácsonyi avusese cea mai mare contribuție.

Excelent cunoscător al zonei Satu Mare și al zonelor limitrofe, pe care le cercetase de-a lungul anilor și își publicase rezultatele în numeroase lucrări științifice, Carol Karácsonyi ne-a însoțit la mai multe mlaștini, de unde urma să luăm probe. Între timp însă acestea fuseseră în mare parte secate și transformate în „terenuri agricole”. Ne-a explicat atunci cât de importantă era existența unor astfel de zone mlăștinoase, care se comportă ca un burete reținând excesul de apă și eliberându-l în caz de secetă. De aceea, prin desființarea lor, apa începuse să inunde pivnițele localnicilor din zonă. Am stat atunci mult de vorbă și despre Parcul dendrologic, despre organizarea și conducerea lucrărilor de refacere a parcului și despre îmbogățirea patrimoniului dendrologic prin introducerea a peste o sută de specii de arbori și arbuști, unele, adevărate rarități. Niciun moment nu am avut senzația că acel om extraordinar se lăuda cu realizările sale.

L-am reîntâlnit pe Karácsonyi, doi ani mai târziu, când a venit la Muzeul Antipa, cu ocazia unui contract de colaborare, pe vremea când muzeele puteau să reziste doar prin autofinanțare. Vechii colegi de la Muzeu, își amintesc și astăzi de deplasările în teren, de atunci, pe care le-au făcut împreună cu cercetătorul botanist de la Carei. Rodica Serafim, entomolog-coleopterolog, evocă acea perioadă: *Începând cu anii '80 Muzeul „Grigore Antipa” a demarat cercetarea pe bază de contracte cu diferite instituții. Unele dintre aceste contracte aveau ca scop studiul ecologic privind modalitățile de conservare a fondului genetic, în condițiile executării unor amenajări*

Complexului Muzeal Județean. Castelul *Károlyi* în care se află Muzeul Municipal Carei este declarat *monument istoric* (cod SM-II-m-A-05280.01) [8].

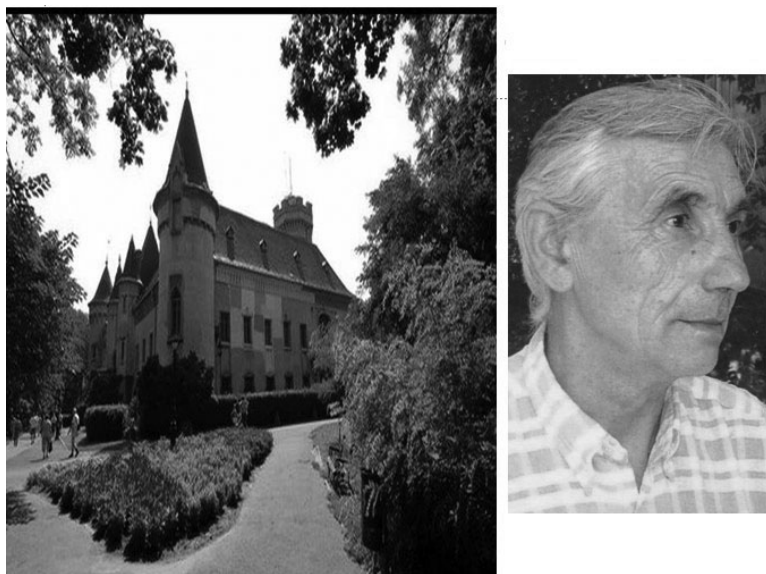

Fig. nr. 1 – Muzeul Municipal Carei, în castelul Károlyi; Dr. Carol Paul Karácsonyi, în 2013.

și îmbunătățiri funciare. Astfel de studii s-au desfășurat în diferite zone ale țării, printre care și în județul Satu Mare (Acâș – Foieni – Carei). Era nevoie de echipe complexe de zoologi, ecologi, geografi, botaniști. Cum Muzeul nostru nu avea botaniști, am apelat la ajutorul botanistului Karol Karácsonyi de la Muzeul de Științele Naturii din Carei. O alegere care s-a dovedit benefică. În perioada 1985–1987 am efectuat mai multe deplasări pe teren, în județul Satu Mare: Livada, Halmeu, Turu Lung Vii, Foieni, Cămârzana, Călinești Oaș ș.a. Mi-l amintesc pe colegul Karácsonyi, specialist consacrat la vremea aceea, ca pe un foarte bun cunoscător al locurilor și un excelent ghid, un om modest, calm, mereu dispus să ne dea din cunoștințele sale, să ne răspundă la toate întrebările pe care i le puneam. Îmi amintesc și de o seară petrecută cu întreaga echipă de la 'Antipa, la căsuța de vacanță a lui Karácsonyi, aflată undeva la marginea Careiului, în mijlocul naturii, unde umorul și buna dispoziție au reușit să ne remonteze după o zi obositoare. Karol Karácsonyi ne-a fost un ajutor de nădejde în realizarea obiectivelor proiectelor noastre.

Fig. nr. 2 – Călinești – Oaș, mai 1987. Împreună cu colegii muzeografi de la Muzeul Antipa (sus: Carol Karácsonyi și Nicolae Gâldean; jos: Corneliu Pârvu și Rodica Serafim.)

Mai târziu am aflat că a emigrat în Germania, împreună cu familia. După cum ne povestea de curând dr. Gavril Negrean, botanist de renume, pe care îl cunoaștem de mulți ani, pentru Carol Karácsonyi despărțirea de Muzeul din Carei și de locurile atât de dragi, pe care le studiasse mulți ani, fusese dramatică... *Ultimul telefon mi l-a dat din Gara Curtici, când pleca deja definitiv, cu familia, și...lăcrima....* Anii au trecut și într-una din zile, prin 2006, dr. Negrean ne-a dat vestea reîntoarcerii lui Karácsonyi. Și de atunci au trecut mulți ani! Dacă nu am fi aflat, absolut întâmplător, despre restaurarea clădirii Muzeului din Carei, nu ne-am fi hotărât pe loc să-l căutăm pe dr. Carol Karácsonyi, și să-i spunem că intenționăm să scriem un articol despre domnia sa. Bineînțeles că și-a amintit imediat de noi, de sfârșitul anilor '80, de vizita noastră la Carei și de colaborarea cu cercetătorii de la 'Antipa.

*

Carol Paul Karácsonyi s-a născut la 14 Ianuarie 1942, la Gödöllő, într-o familie originară din Județul Satu Mare. În Carei, învață la Școala Generală, apoi la Liceul nr. 2. Urmează Facultatea de Biologie-Geografie, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, promoția 1964. Lucrarea sa de diplomă, intitulată „Micromicete parazite pe plante cultivate din

spațiile verzi ale orașului Carei” conținea cel puțin 10 noutăți pentru microflora României [5]. Încă de foarte tânăr, Carol Karácsonyi s-a simțit profund atașat de orașul Carei și de întreaga zonă, căreia i-a dedicat zeci de ani de cercetare.

Între anii 1964 și 1969 lucrează ca bibliotecar cu studii superioare la Institutul Pedagogic din Baia Mare, apoi ca profesor la Școala generală Petrești, din județul Satu Mare [5].

Din 1969 până în 1988, ca muzeograf, se dedică cu totul organizării și dezvoltării secției de Științele Naturii a Muzeului Orășenesc Carei. Pentru publicul vizitator, realizează expoziția permanentă a Muzeului, având tema-tica: *Aspecte din flora și fauna județului Satu Mare*. În același timp se preocupă și de formarea patrimoniului muzeal și pune bazele colecțiilor științifice ale Muzeului, reprezentate de cca 30.000 de piese, de mineralogie, paleontologie, zoologie (malacologie, entomologie, ornitologie, oologie etc.) și botanică (briofite, plante superioare). În urma a multe, foarte multe zile de cercetări floristice în teren, colectează un bogat material botanic din județul Satu Mare și zonele limitrofe, precum și din alte regiuni ale României (Carpați, Banat, Dobrogea). Herbarul de plante superioare cuprinde circa 18.000 de coli. Colectează, de asemenea, materiale de herbar pentru *Flora Romaniae Exiccata (Schedae)* Cluj-Napoca, pentru *Herbarium Mycologicum Romanicum* București, precum și pentru alte colecții din țară. O preocupare deosebită, ca muzeograf, a fost și aceea de colectare sau preparare a materialelor paleontologice (*Congerina pancici*, *Congerina subglobosa gigantea* ș.a.) și zoologice (*Somateria mollissima*, *Pandion haliaëtus* ș.a.), piese remarcabile din colecția Muzeului din Carei. [5] Printre alte realizări ale cercetătorului Karácsonyi se numără și identificarea unor taxoni noi pentru flora României (*Sida spinosa* L. – nouă pentru Europa, *Stipa crassiculmia* P. Smirn. subsp. *euranatolica* Martinovsky, *Panicum dichotomiflorum* Michx, *Gagea spathacea* (Hayne) Salisb. var. *transcarpatica* Domin) și identificarea de noi asociații vegetale pentru România (*Festuco vaginatae* – *Corynephorretum* Soó ex Aszód, *Sedo sexangulari* – *Allietum montani* Klika, *Carici* – *Calamagrostetum neglectae* Soó), precum și descrierea unor asociații vegetale noi pentru știință: *Serratulo tinctoriae* – *Sanguisorbetum officinalis*, *Dactylidi glomeratae* – *Geranietum palustris*, *Roso caninae* – *Rubetum canescentis* etc. [5].

Despre perioada de început, ca muzeograf la Muzeul din Carei, găsim câteva mărturii ale dr. Karácsonyi, într-un articol publicat de *Buletin de Carei*, din 24 martie 2012 [6].

Era o perioadă mai dificilă. (...). Când am venit aici, mi s-a spus să fac expoziții. Am umblat și am colectat tot felul de piese pentru a îmbogăți inventarul de la acea dată. Erau 169 de obiecte de inventar în 1969, iar acum sunt peste 30.000. Am colaborat cu Neța Iercoșan și Nemeti Ioan. Eram contabil, ghid, vânzător, biolog. Făceam de toate. (...). Am colectat tot felul de plante după ce, inițial, m-am documentat. Am trecut apoi la faza de presare a lor și apoi de conservare. Cele mai mari probleme le-am avut cu conservarea plantelor, din cauza „gândacului de muzeu” care pune în pericol toate piesele adunate. Pentru a le proteja, am confectionat o ladă din tablă, pe care am dezinfectat-o în interior cu sulf, o idee ce mi-a fost oferită de cunoștințele mele din domeniul viticol. (...). Aveam un salariu de mizerie, comunicam prin scrisori cu colegii din țară sau cu asociațiile și celelalte muzee. Nu era la început, nici măcar telefon. Dacă aș începe acum activitatea aș reuși să fac mult mai multe. Acum sunt alte posibilități. Atunci suportul material era firav, era mai greu cu deplasările, nu erau posibilități financiare. (...). În anii '80 s-a introdus sistemul de proiecte, fapt ce ne-a avantajat financiar. Eram deja mai cunoscut, iar când Muzeul Gr. Antipa din capitală căuta un botanist, colegii din București m-au recomandat pe mine și astfel am fost cooptat în câteva proiecte care au adus fonduri pentru Muzeul Carei, permițându-ne să ne descurcăm ulterior mai bine. (...). Colecția Oologică datează din '74 și a fost achiziționată de la o persoană din Valea lui Mihai, deoarece eu nu am dorit să colectez material care să pună în pericol speciile de păsări. Oricum și ce am colectat era din cuiburi părăsite. Aveam totuși nevoie și de o asemenea colecție pentru a întregi dotarea Muzeului și a putea organiza expoziții. Din același articol, din 2012, mai aflăm că «... până la identificarea spațiilor ce vor găzdui rezultatele din întreaga carieră de botanist a lui Karácsonyi Karol, toate aceste colecții se află depozitate într-una din sălile de la etajul al doilea, unde se menține o umiditate constantă de 14,5 %» [6].

Referindu-se la tinerețe, când încă din liceu făcuse sport de performanță, devenind apoi antrenor de handbal, într-o perioadă de glorie pentru sportul careian, Karácsonyi afirmă: *«A fost o perioadă frumoasă, în care toți făceau sport de plăcere deși posibilitățile financiare erau foarte reduse». (...). Și adaugă cu tristețe: Acum observ că tineretul nu are predilecție pentru activități în această direcție, adică nu e prea dispus să ia rucsacul în spinare și să plece să cerceteze, să caute și să observe. Tinerii mai bine stau la calculator sau în alte spații închise. (...). Consider că în societatea actuală accentul se pune prea mult pe partea financiară și nu e bine. Eu am fost și sus și jos, dar nu am făcut ceea ce am făcut, pentru bani. Nu banii au fost scopul meu în viață. Ar trebui*

să fim cât mai mulți cei care oferim un exemplu tinerilor de cum ar trebui să procedeze. Pasiunea nu este supusă banului [6].

Carol Karácsonyi a organizat și a condus lucrările de refacere a Parcului dendrologic, în care se află castelul *Károlyi*, sediul Muzeului Municipal Carei. Printre cele peste o sută de specii de arbori și arbuști, pe care le-a introdus, sunt și multe rarități în flora dendrologică cultivată a României, ca de pildă speciile genurilor *Aralia*, *Phellodendron*, *Securinea*, *Caragana* ș.a.[5].

Întocmirea documentației științifice pentru noi rezervații naturale din Nord-Vestul României: de pe nisipurile continentale ale Nirului (Urziceni, Foieni, Sanislău, Voivozi), respectiv „Lacul Vărgat” cu plaur de la Săcueni (documentație realizată în colaborare) a reprezentat o altă preocupare și realizare a dr. Karácsonyi, care a participat și la elaborarea unor studii ecologice (pe baza contractelor de cercetare) în județele Maramureș, Satu Mare și Bihor, în colaborare cu Institutul de Cercetări Biologice Cluj-Napoca și Muzeul „Grigore Antipa” din București, precum și cu Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad (Filiala Satu Mare) [5].

Între anii 1988 și 2006, Carol Karácsonyi se află în Germania, lucrând ca angajat la diferite întreprinderi. În toată această perioadă a continuat colaborarea cu specialiștii din țară, studiind și publicând lucrări referitoare la flora și vegetația României.

În 1995 apare volumul „Flora și vegetația județului Satu Mare”, lucrare distinsă cu Premiul „Emanoil Teodorescu” al Academiei Române pe anul 1997. În *Introducere*, autorul Carol Karácsonyi scria: *Considerăm că studierea și cunoașterea florei și vegetației acestui teritoriu, al cărui covor vegetal trece prin transformări profunde, datorate factorilor antropici, răspunde unei necesități de mare actualitate, deoarece în etapa actuală schimbările asupra compoziției lor se succed foarte rapid. Sperăm că încercarea noastră de a prezenta bogăția și varietatea floristică a acestei zone nord-vestice a țării, fără să avem pretenția că am reușit să epuizăm problema, va trezi un interes în plus față de comorile naturii de aici, constituind doar un început în cercetarea biologică mai amplă a ținuturilor sătmărene. (...) Această lucrare a fost redactată în prima formă cu circa un deceniu în urmă. Acum refăcută și completată, apare cu sprijinul și sub îngrijirea conducerii Muzeului Județean Satu Mare. Sperăm să fie un îndrumător util tuturor celor care se interesează de tezaurul floristic al meleagurilor sătmărene* [2].

Fig. nr. 3 – „Flora și vegetația județului Satu Mare” (1995) – Lucrare distinsă cu Premiul „Emanoil Teodorescu” (1997); Diploma Academiei Române.

Din 2006 este pensionar, cadru universitar asociat la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, iar în 2011, la aceeași Universitate, obține titlul de doctor în biologie, cu teza: „Flora și vegetația Dealurilor Tășnadului și a colinelor marginale”, pe care o și publică în același an [4].

Ca specialist botanist, are numeroase participări la simpozioane, conferințe și sesiuni științifice naționale și internaționale (Austria: *Illmitz*, 1992; *Linz*, 1994; *Cluj-Napoca*, 1997, Ungaria: *Pécs*, 2006; *Gödöllő*, 2012; *Budapesta*, 2017; Ucraina: *Beregovo*, 2015; Germania: *Gundelsheim*, 2016. Rezultatele unei munci de cercetare de mai bine de 50 de ani, au fost publicate de dr. Carol Karácsonyi în peste o sută de articole științifice (multe recenzate în reviste de specialitate de prestigiu, din străinătate) și în 21 de cărți (ca singur autor sau în colaborare).

O altă pasiune a domniei sale a fost, de-a lungul anilor, fotografia. Membru al Asociației *National Geographic Society*, Carol Paul Karácsonyi întocmește o colecție de cca 4000 de fotografii și diapozitive reprezentând imagini cu plante exotice de pe șase continente, care au constituit, de mai multe ori, tema unor expoziții temporare de mare succes. În urma călătoriilor sale pe șase continente, în 2007 a fost editată și prima carte din România despre flora tropicală a lumii, ilustrată cu fotografii autentice [3].

Fig. nr. 4 – „Din flora exotică a celor șase continente” (2007). Atlas – prima carte din România ilustrată cu fotografii originale din flora tropicală a Lumii.

În 2013, pe 11 iulie, dr. Karácsonyi donează cărțile sale Bibliotecii Județene Satu Mare. Cuvinte pline de entuziasm găsim în ziarul „Sătmăreanul” de la acea dată: *„Conservarea biodiversității și ocrotirea naturii”, „O istorie a cercetării florei pământului” sau „Flora și fauna Ecedei” sunt doar câteva dintre lucrările semnate de biologul și muzeograful dr. Carol Karácsonyi care azi, 11 iulie, au ajuns în patrimoniul Bibliotecii Județene Satu Mare. Omul de Știință a donat lucrările semnate de el pentru ca acestea să poată fi studiate de toți cei interesați de biodiversitatea județului nostru dar și de bogățiile naturii de pe întregul mapamond [7].*

Mereu prezent în sânul comunității, Carol Karácsonyi s-a bucurat întotdeauna de stima și prețuirea careienilor și nu numai. În 2010 a primit Premiul „Pro Urbe” al municipiului Carei. De-a lungul vremii, a ținut expuneri de popularizare a științei și a publicat, în presa județeană și centrală, unele articole de popularizare. Chiar și astăzi, după împlinirea frumoasei vârste de 80 de ani (pentru care îi urăm multă sănătate și un călduros „La Mulți Ani!”) este uneori solicitat să facă prezentări și să „ghideze” vizitatorii prin Parcul dendrologic. Oare cine ar putea să cunoască mai bine istoria Parcului și a Muzeului din Carei?! Spre regretul localnicilor și al turiștilor care au revenit la Carei după mulți ani, secția de Științe ale Naturii, nici astăzi, nu poate fi vizitată.

Fig. nr. 5 – Două dintre cărțile donate de dr. C. Karácsonyi, în 2013, Bibliotecii Județene Satu Mare. „Flora și vegetația Dealurilor Tășnadului și a colinelor marginale” – Teză de doctorat.

Fig. nr. 6 – Dr. Carol Karácsonyi în Parcul dendrologic al castelului Károlyi (Muzeul Municipal Carei), dând explicații unui grup de vizitatori, în ziua de 15 mai 2022.

*

Pentru realizarea acestui articol ne-am gândit să apelăm la cunoscutul botanist, dr. Gavril Aurel Negrean. Pe lângă o bibliografie completă Karácsonyi, pe care, din păcate, nu putem s-o inserăm aici decât parțial, dr. Negrean ne-a oferit și câteva amintiri și gânduri legate de prietenul și colaboratorul domniei sale, cu speranța că ele vor contribui la reliefaarea caracterului și preocupărilor acestuia. Despre cum s-au cunoscut cei doi botaniști, dr. Negrean povestește: *București. Carol Karácsonyi dădea examen pentru o promovare sau testare, n-are importanță. Examinatorul, Gheorghe Dihoru, după ce îl ascultă, întreabă: „Dar cine a mai lucrat pe acolo?” ...pauză... Gh. Dihoru îl întreabă dacă nu a auzit de Gavril Negrean. Karácsonyi tace și de data asta... Atunci, examinatorul îl îndrumă pe Karácsonyi către Institutul de Biologie. Eu tocmai căutam ceva într-un dulap cu plante. „Bună ziua!” și un tip înalt, brunet mi se prezintă... I-am spus că prin august voi merge acasă la părinți (comuna Dindești). Zis și făcut! Și de atunci am tot fost împreună pe teren, pe nisipuri, prin Valea Ierului, prin Țara Oașului, ba chiar a dorit să vadă și perla botanică a Dobrogei: Pădurea Hagieni. Am fost acolo împreună, vizitând și alte locuri cu mare bogăție floristică: Mangalia, Murfatlar, Pădurea Babadag, Delta Dunării etc. Din Introducerea la „Flora Câmpiei de Vest”, lucrare pe care cei doi o redactează în prezent, dr. Negrean ne-a oferit un fragment, în care îi prezintă pe autori: *Amândoi suntem pământeni, crescuți, educați pe aceste meleaguri. Cu realizări deosebite în domeniul botanicii și nu numai. Am iubit natura cu tot ce cuprinde dar mai ales plantele și ciupercile. Am colindat tot județul Satu Mare de la un capăt la altul și am publicat flora județului (Carol Karácsonyi) sau Cartea Roșie a plantelor vasculare din România (Gavril Negrean). Karácsonyi a vizitat 6 continente, o experiență unică în peisajul naturalistic de la noi. (...) Carol Karácsonyi a avut prilejul să compare flora de tip European cu cea a altor continente. Ambii cu lucrări în manuscris, în curs de finalizare. Și dr. Negrean evocă și alte momente plăcute în care s-a aflat alături de Carol Karácsonyi. Am condus împreună mai multe Méta-Ture (organizate de cei de la Institutul de Ecologie din Vácrátót), cea mai reușită fiind cea dintre Arad-Cheile Nerei, Baziaș, Minidelta Nerei (lansată sub acest nume de mine) – Băile Herculane – Valea Țesnei (unde i-am rugat pe colegii participanți să pună un picior pe stânga pârâiașului Țesna și celălalt picior, pe dreapta. Nimeni nu înțelegea de ce. Am fost toți fotografiați în această poziție, cu explicația mea: cu un picior ați fost în Imperiu iar cu celălalt, în Regatul României,**

deoarece aici a fost granița la un moment dat! Am mai vizitat Baia de Aramă, Podul Natural de la Ponoarele, Peștera Isverna, Mănăstirea Tismana și Hurez (de unde toți și-au cumpărat farfurii!), Cheile Oltețului etc., excursia încheindu-se, pentru noi, la Cetatea de la Hunedoara». «În străinătate am fost de mai multe ori împreună la sesiuni diverse cu susținerea unor lucrări, bine primite de participanți: La Linz, Vácrátót, Budapest, Debrecen etc.. Colaborarea dintre cei doi botaniști, în realizarea unor lucrări importante, e veche și se întinde pe mulți ani. Dr. Negrean își amintește: *La sugestia și cu ajutorul regretatului profesor Gavril Ardelean, am lucrat la flora, vegetația și mycobiota Sălajului, o lucrare care a apărut și la care Carol Karácsonyi are un aport consistent. Am vizitat tot județul Sălaj cu rezultate destul de interesante. În urmă cu vreun an, dr. Negrean ne mai dezvăluia un „secret” al prietenului său: „În ultimul timp este preocupat de istoricul tipografiei din Carei. Are deja adunate numeroase, interesante și inedite date. Va publica rezultatele”. Și chiar așa s-a întâmplat! Cartea, intitulată Două sute de ani de tipografie la Carei (A nagykarolyi nyomdászat kétszáz éve) a fost lansată pe 25 septembrie 2021, la Muzeul Municipal, într-una din frumoasele săli ale castelului Károlyi.*

După ce dr. Negrean ne înșiră domeniile de cercetare ale biologului Karácsonyi (botanică, taxonomie, corologie, floră, fitocenologie, sozologie, micologie, faună, ocrotirea naturii, arii protejate, istoria botanicii, faunistică etc.) și ne mai spune despre colaboratorul său că a realizat cel mai mare herbar din Vestul României, cu peste 20.000 de specimene, tot domnia sa este cel care ne povestește cum într-o zi Karácsonyi i-a spus: *Eu trebuia să fac conservatorul, dar până la urmă l-au trimis pe fratele meu...*⁴. Dr. Gavril Negrean, despre dr. Carol Karácsonyi, încheie cu următoarele cuvinte: *este un om foarte amabil, gata să te ajute la orice, dar mai ales un om de cultură cu care ai ce discuta.*

*

Căutând pe internet și alte date despre dr. Karácsonyi, am găsit un articol din 2019, al lui Voicu Bojan, un careian bun cunoscător al oamenilor și pasionat să aducă la lumină povești ale unor persoane care au însemnat ceva pentru comunitatea lor și nu numai... Reporterul nostru, întors după

⁴ Péter Karácsonyi (1940–2001) profesor de muzică, instrumentist și dirijor, precum și un strălucit pedagog, care a pregătit generații întregi de muzicieni, reuniți sub numele de „Castelanii”. A fost una dintre cele mai importante figuri ale culturii careiene moderne.

zece ani în orașul natal, l-a urmat pe dr. Karácsonyi, peste tot, „acasă, la primărie, în castel, la casa de vacanță, la mâncat de ciorbă în oraș sau pe dunele de nisip de la Foieni, în rezervație”. În puține cuvinte V. Bojan reușește să facă portretul botanistului ... *Bronzul de toamnă contrastează cu părul lui alb, pieptănat într-o parte. Ochii mici și vii au un neastâmpăr de viață înfometată a pădurii. A fost pe rând muzician, handbalist de performanță, antrenor, soț și tată a două fete, care azi locuiesc în străinătate. A fost emigrant. A fost călător. A fost, în cuvintele lui, „fotograf de buruieni pe șase continente”. (...). Acum trăiește singur. Face naveta între cele două locuințe ale sale: Carei și Ravensburg, Germania. (...). Cetățean universal, visează încă să plece departe, deși soția lui, fostă atletă și companionul său perfect de drum, a părăsit lumea asta pe neașteptate [1] .*

Parcursând articolul lui V. Bojan, ai senzația că i-ai însoțit pe cei doi, în cele două zile cât a durat întâlnirea lor. Astfel am reușit să ne apropiem mai mult și să-l cunoaștem mai bine pe Omul Carol Karácsonyi. Așadar, să mergem mai departe...

Originile familiei mele? Armenești, germane, maghiare, amestecate. Tata a fost inginer-șef al orașului, doctor în drept, vorbea șapte limbi. Mama era dintr-un sat care acum se află în Ucraina. Dar care, pe rând, a fost parte din Cehoslovacia, Ungaria, URSS și România. Erau acolo oameni bătrâni care, deși nu ieșiseră niciodată din satul lor, fuseseră fără să vrea, în cinci țări. Iată cât de absurdă e istoria asta, cu imperii și războaie care zăpăcesc oamenii. În drum spre primărie, unde fusese chemat ca specialist, în legătură cu plantarea unei păduri, Karácsonyi spune cu regret: „Cândva, pe aici, prin pustietatea asta de câmpie, care se întinde cât vezi cu ochii, existau șapte păduri însumând cam 180 de hectare. Azi nu mai există nici una”. Cât despre pădurea ce urma să fie plantată, specialistul spune: „Important e să planteze doar ce a fost deja, potrivit arhivelor, fiindcă solul e același, gata adaptat. Să nu vină cu fantezii gen palmieri...” (...). Am o căsuță mică la marginea orașului, unde are mai toată lumea, în zona periferică numită Grădina Viilor. Am plantat o livadă mică. Merg periodic acolo și mai vin fetele mele vara, cu nepoții. Frumusețea cu o livadă plantată la apusul vieții e că nu știi cine se va bucura de roadele ei. Dar asta nu te împiedică să o sădești, să o îngrijești și, gata, ajunge [1].

Ascultând explicațiile botanistului Karácsonyi, ajungem și la Rezervația naturală Foieni, acolo unde „vânturile au creat niște dune unice. (...) un soi de nisipuri continentale, combinate cu sărături de tip panonic, cu mlaștini și banchize. E o raritate povestea asta” (...). *Am studiat zona asta*

vreme de 50 de ani și o văd cum se schimbă în rău – și nu din cauza încălzirii globale. Dușmanul numărul unu al naturii rămâne omul. Defrișează, distruge, otrăvește solul cu pesticide. (...) au cumpărat pământ, au nivelat totul cu buldozerele, fără să le pese că vânturile și natura au creat aici un areal unic în zece mii de ani [1].

„Un oraș cu un castel renovat ca la carte e un oraș salvat. Are în jur de 40.000 de vizitatori și o medie anuală de 120 de evenimente. Plus expoziții și concerte”, comentează în articolul său, V. Bojan „povestitorul-călător”, după cum singur se intitulează. Suntem acum în interiorul castelului, așa cum fusesem în urmă cu câteva zeci de ani. În locul amintirilor noastre, prea vechi, vă redăm descrierea sumară și plastică, făcută de Bojan, în urmă cu doar câțiva ani! După o plimbare prin tot castelul, presărată cu amintiri de dinainte de '90, dr. Karácsonyi, însoțit de reporter, urcă pe o scară metalică în spirală, ajunge pe terasă, iar de acolo coboară *în sala în care e depozitată mai toată munca lui începând cu 1969. (...) Camera întregă e ticsită de dulapuri pline cu ierbare, sertare, fosile, pietre, minerale, ouă de tot soiul de zburătoare, toate așteptând un destin, cine știe, poate o colecție-expoziție permanentă. Într-un dulap cu vitrină e o întreagă menajerie de animale și păsări împăiate⁵, ușor atacate de molii. Pe un dulap, un lup împăiat a ajuns în pragul năpârlirii. Domnul K deschide un sertar. Înăuntru sunt cutii de pânză frumos stivuite. Pe ele o etichetă mare – Herbarul Muzeului Orășenesc Carei, urmată de un număr de ordine. În cutii, plicuri nenumărate. Deschide ceremonios unul ce conține un fragment de mușchi, cu denumirea în latină și număr de inventar. Apoi, îi însoțim pe cei doi în parcul dendrologic, întins pe 10 hectare. „Uneori, mângâie scoarța copacilor. Sunt, toți, prietenii lui, cam 1400 de arbori, unii seculari, din vreo 200 de specii”. Cu toată modestia sa, dr. Karácsonyi povestește reporterului despre momentele dramatice petrecute pe la începutul anilor '80, când autoritățile de atunci erau puse pe tăieri și modificări. „M-am aprins și mi-am zis: peste cadavrul meu! Am apărât povestea asta cu toate mijloacele și cunoștințele mele până când, în 1982, parcul castelului a fost declarat arie protejată. E una dintre marile satisfacții neștiute ale vieții mele” [1].*

La sfârșitul întâlnirii, Voicu Bojan îl roagă pe dr. Karácsonyi „să rememoreze clipe memorabile, regrete mari, bucurii mărunte”, dar „Karácsonyi o ține una și bună, că viața lui nu merită atenție”. Spre

⁵ Termenul popular de animale „împăiate” a fost de mult înlocuit cu animale „naturalizate”, deoarece tehnicile moderne de taxidermie nu folosesc niciodată paie!

bucuria reporterului (și a noastră!) botanistul se hotărăște totuși să spună câteva din gândurile sale:

E important ca în viață să nu ai regrete mari. Eu n-am. Am trăit intens și deloc plictisitor, date fiind condițiile istorice. Am avut mereu un soi de mobilitate mintală. Și o împăcare că fac ce trebuie. Am visat te miri ce și am turnat pasiune în visurile alea, așa cum au fost ele poate mici, privite din afară. De exemplu, zeci de ani am visat să călătoresc și n-am putut. A trebuit să devin emigrant lucrând ani și ani câte 10–12 ore zilnic, chiar și sâmbăta, pentru ca să-mi pot permite așa ceva. Dar și când am reușit, ce satisfacție! Inima mi-a rămas și acum undeva în insulele Seychelles. Viața e o alegere. Decât să fiu azi un bogat trist, mai bine mă uit la niște poze și îmi amintesc o sumedenie de locuri incredibile din lumea asta. Ce m-a ținut în viață? Lucrările științifice care presupuneau muncă de teren, chestie azi cam ieșită din modă. Umblam zi de zi cu merinde simple în rucsac: pită, roșii, slănă, țuică. Acum am lăsat-o mai moale, dar ar trebui să reiau cumva. Am un coleg cu 10 ani mai în vârstă, care încă umblă pe coclauri după plante. E un exemplu pentru mine. Se referea desigur la dr. Gavril Negrean, bunul său prieten și colaborator, care în 2022, pe 30 august, împlinește venerabila vârstă de 90 de ani și continuă să facă cercetări și să scrie cărți! Sunt mulțumit că am bătut Sălajul la pas, cu nasul în pământ, după te miri ce plante. Sunt mulțumit că am reușit o inventariere aproape completă a unei lumi nebăgate în seamă. Am lăsat niște urme. Ce se va petrece cu ele de acum încolo nu mai e treaba mea. (...) Cam așa sunt, un om simplu chemat să pună niște ierburi în ordine. Îmi ajunge [1].

Lista cărților publicate, așa cum apare în *Memoriu de activitate didactică și științifică* (completată)

- *Flora și vegetația județului Satu Mare*, Edit. Muz. Sătmărean, Satu Mare, 1995 – Lucrare distinsă cu Premiul Academiei Române.
- *Az Ecsedi-láp. Mult és jelen*, (*Mlaștina Eceda. Trecut și prezent*) WWW Crest, Master Druck, Târgu Mureș, 2002 (în colab.)
- *Flora și fauna Văii Erului (înainte și după asanare)*, (coautor G. Ardelean), Ed. Bion, Satu Mare, 2002, pp. 1–675.
- *Flora și fauna Ecedei. De la mlaștină la câmpie* (coautor G. Ardelean), Edit. Daya, Satu Mare, 2003, pp. 1–238.
- *A hajdani Ecsedi-láp és az Ecsedi síkság*, (*Fosta mlaștină Eceda și câmpia Ecedei*) (coautor G. Ardelean), Edit. Daya, Satu Mare, 2003, pp. 1–237.
- *Flora, vegetația, fauna și ecologia nisipurilor din nord-vestul României* (coautor G. Ardelean), Edit. Daya, Satu Mare, 2005, pp. 1–732.

- *O istorie a cercetării florei Pământului*, (în colab. cu A. Ardelean și G. Ardelean), Edit. Daya, Satu Mare, 2006, pp. 1–181.
- *Din flora exotică a celor șase continente*, Atlas, Edit. Profundis, Cluj-Napoca, 2007, pp. 1–945.
- *Împreună pentru reabilitarea Văii Ierului. Studiu al florei, vegetației, faunei și ecologiei zonelor mlăștinoase de pe Ier*, (coautor), Edit. Daya, Satu Mare, 2008, pp. 1–312.
- *Rezervațiile naturale sătmărene de pe nisipurile din nord-vestul României – Studiu botanic, faunistic și ecologic*, (coautor G. Ardelean), Edit. Daya, Satu Mare, 2008, pp. 1–231.
- *Üzennék a pálmák Nagykaróyba (Călătoriile unui naturalist pe șase continente)*, Zaláu, Ed. I – 2007, Ed. II – 2008.
- *Scurt istoric al Muzeului Municipal din Carei*, Zaláu, 2008 (în colab.).
- *Arii naturale de interes conservativ din Oaș și zonele învecinate*, Edit. Daya, Satu Mare, 2009 (în colab.).
- *Zonele umede. Abordare ecologică*, Edit. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009 (în colab.).
- *Conservarea biodiversității și ocrotirea naturii*, Edit. Daya, Satu Mare, 2010 (în colab. cu G. Ardelean).
- *Méta-túra, XVI, 2011.28.V. – 4.VI., f.1.* (Vácrátót), 2011 (red. în colab. cu acad. T. Pócs, Zs. Molnár).
- *Flora și vegetația Dealurilor Tășnadului și a colinelor marginale*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2011.
- *Survey of natural resources in the flood areas of the Tisza’s tributaries for sustainable landscape usage*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2012. (în colab. Lenti I., Ardelean G.)
- Divéky FERENC (1848-1869) SZATMÁRI BOTANIKUS MUNKÁSSÁGA (Activitatea botanistului sătmărean Divéky Ferenc (1848–1869)), Zaláu, 2014, pp. 1–214.
- *Patrimoniul natural al județului Sălaj vol. I. Flora micobiota și vegetația*, Satu Mare, 2017 (coautor) 1–1319 p. (în colab. cu G. Negrean și P. Szatmári).
- *Două sute de ani de tipografie la Carei (A nagykarólyi nyomdászat kétszáz éve)*. Carei, 2021.

Lista țărilor în care Carol Paul Karácsonyi a făcut fotografii documentare:

- 1995 – Insula Creta; • 1997 – Republica Dominicană; Kenya; • 1998 – Thailanda; • 1999 – Singapore; Indonezia – Insula Bali; Australia;

Noua Zeelandă; Insulele Fiji – Insula Vitu-Levu; SUA – California; • 2000 – Mauritius; • 2001 – Tunisia; Kenya; Tanzania – Insula Zanzibar; Insulele Comore – Insula Mayotte; Madagascar – Insula Nosy-Bé; Insulele Seychelle – Insulele: La Digue, Praslin, Mahé; • 2002 – Venezuela – Insula Margareta; Insulele Canare – Insula Gran Canaria; • 2003 – Egipt – Valea Nilului, Deșertul Arabiei; • 2004 – Brazilia; • 2005 – Insulele Canare – Insula Tenerife; • 2006 – Costa Rica (Cuba); • 2007 – Republica Dominicană; British Virgin Inslands – Insula Virgin Gorda; Saint Marteen; Guadeloupe; Saint Vincent; Trinidad-Tobago – Insula Tobago; Venezuela – Insula Margareta: La Guaira; Antilele Olandeze – Curacao, Aruba; • 2008 – Africa de Sud, Swaziland, Lesotho; • 2010 – Jamaica; • 2013 – Sri Lanka; • 2018 – Vietnam, Laos, Cambodja; • 2022 – Maroc.

Mulțumiri

Mulțumirile noastre dlui dr. Gavril Aurel Negrean, pentru amabilitatea și promptitudinea cu care ne-a sprijinit în completarea datelor despre dr. Carol Karácsonyi, precum și pentru frumoasele amintiri legate de colaboratorul și prietenul domniei sale. „La mulți ani dle dr. Negrean, pentru 30 august 2022, când împliniți frumoasa vârstă de 90 de ani!” Mulțumim colegii muzeograf Rodica Serafim, entomolog-coleopterolog, pentru contribuția la realizarea textului și ilustrației articolului nostru. Mulțumim colegului muzeograf, dr. Corneliu Pârvu, entomolog-dipterolog, pentru ajutorul bibliografic pe care s-a oferit să ni-l acorde.

Bibliografie:

- [1] Bojan, V., *Discretul domn K, omul fără regrete*. <http://pressone.ro>>discretul-domn-K-omul-fara-regrete, 7 martie 2019.
- [2] Karácsonyi, C. P., *Flora și vegetația județului Satu Mare*, Edit. Muz. Sătmărean, Satu Mare, 1995 (Lucrare distinsă cu Premiul „Emanoil Teodorescu” al Academiei Române pe anul 1997).
- [3] Karácsonyi, C. P., *Din flora exotică a celor șase continente*, Atlas, Edit. Profundis, Cluj-Napoca, 2007, pp. 1–945.
- [4] Karácsonyi, C. P., *Flora și vegetația Dealurilor Tășnadului și a colinelor marginale*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2011.
- [5] Karácsonyi, C. P., *Memoriu de activitate didactică și științifică – Dr. Karácsonyi Carol Paul – biolog, muzeograf, cercetător*. Satu Mare, 11 iulie 2013.

- [6] ***, *Pentru Karacsony Karol, pasiunea nu este supusă banului* – <http://www.buletindecarei.ro>, 24 martie 2012.
- [7] ***, *Cărțile lui Carol Karácsonyi au ajuns pe rafturile Bibliotecii Județene Satu Mare*, Sătmăreanul, 11 iulie 2013.
- [8] ***, *Muzeul Municipiului Carei*, <http://www.muzeusm.ro>.

MITIȚĂ CONSTANTINESCU, SUSTINĂTOR CONSTANT AL INDUSTRIALIZĂRII ROMÂNIEI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Ioan Codruț LUCINESCU¹

ioancodrut@yahoo.com

ABSTRACT: The interwar period might be considered a period of spectacular modernization in Romanian society. The country's development in multiple domains was emphasized in order to place the country within the larger family of European nations. It took Romania many years so that, in 1938–1939, it could be considered as a country who took decisive steps in the process of industrialization. Neoliberalism was supposed to be the economic doctrine meant to give a momentum to the capitalist society which was affected by the consequences of WWI to a great extent. In Romania, the neoliberalism will become the governmental politics for a scientifically based evolution. Mitiță Constantinescu, economist and leading political figure, is one of the prominent and ardent supporters of neoliberalism.

KEYWORDS: economic doctrines, neoliberalism, Romanian economy, process of industrialization.

Introducere

În calitate de doctrine politico-economice, iar apoi curente de gândire economico-socială, liberalismul și neoliberalismul sunt mult mai cuprinzătoare decât partidul politic liberal care le-a promovat în societate, în prima jumătate a secolului XX. Curentul neoliberal de gândire economică din perioada interbelică a reunit un număr însemnat de prestigioase personalități atât din interiorul PNL, cât și din afara lui aparținând generației care a luptat pentru făurirea României Mari, precum frații Ion I.C. (Ionel) și Vintilă Brătianu, Ion N. Angelescu, dar și unor generații mai tinere

¹ Cercetător științific II dr., doctor în economie – ASE București, membru-asociat al DIS/CRIFST al Academiei Române.

care s-au afirmat după 1918, precum Mihail Manoilescu, Ștefan Zeletin, Gheorghe Tașcă, Victor Slăvescu sau Mitiță Constantinescu.

În ciuda denumirii asemănătoare, gândirea economică neoliberală românească se deosebește substanțial de neoliberalismul european prin metodele de rezolvare a problemelor economice (mai ales intervenția masivă a statului și protecționismul vamal), apropiindu-se substanțial de orientarea dirijistă. O dovadă în acest sens este aprecierea făcută de economistul Gheorghe N. Leon într-un articol din anul 1932 („Economie liberă sau economie dirijată”), unde scrie: „Sistemul economiei organizate preconizat cu talent de colegul nostru d-ul M. Manoilescu, dacă nu este frate bun cu sistemul economiei dirijate, are totuși o strânsă legătură de rudenie cu el”.

Adepții neoliberalismului arătau, cu argumente imbatabile, faptul că producția industrială, raportată pe cap de locuitor, era superioară celei agricole, ceea ce îi conferea calitatea de a fi un prețios izvor de bogăție, iar soluția la îndemână era aceea a intensificării activității naționale printr-o industrie raționalizată². Astfel, gândirea neoliberală apăra economia modernă de piață bazată pe proprietatea privată și libertatea de acțiune a agenților economici, fără a absolutiza însă aceste două trăsături, preconizând intervenția masivă a statului în economie atât în legătură cu dezvoltarea industriei naționale și protejarea ei de concurența străină, cât și pentru înfăptuirea echilibrului social pe plan intern (solidarismul politic, juridic, social-economic).

Mitiță Constantinescu și procesul științific al industrializării României

Economistul și omul politic Mitiță Constantinescu, pornind de la interdependența sectoarelor economiei naționale a propus, începând cu anii ‘20, un program de redresare a întregii noastre vieți economice, având ca imperativ „dubla industrializare” – pentru nevoile pieței interne și pentru export – în cadrul unui complex industrial național.

Convins fiind că România avea resurse naturale de calitate, energie și mână de lucru ieftine, economistul milita ca industria românească să pătrundă pe piețele externe cu mărfuri care să corespundă standardelor impuse de către clienții respectivi; într-o primă fază piața internă rămânea în plan secund, deoarece nu era suficient de matură în calculul rentabilității

² Ioan Saizu, *Modernizarea României contemporane*, Editura Academiei, București, 1991, p. 170.

unei industrii nou create (produse moderne, de calitate presupuneau și prețuri de desfacere pe măsură). Ulterior, odată cu dezvoltarea nivelului de viață și civilizație al societății românești, bunurile de export urmau să fie cerute și pe piața internă, completând astfel capacitatea sa de asimilare nu prin produse din import, ci prin propria producție, oricum mai ieftină. Respingând ideea de stat agrar, Mitiță Constantinescu a adus o indiscutabilă contribuție teoretică și practică în favoarea dezvoltării industriale în România³.

Aționând timp de decenii pe baricadele gândirii neoliberale, Mitiță Constantinescu (foto) a fost și membru marcant al Partidului Național Liberal, ocupând funcții importante în aparatul guvernamental al României interbelice. În 1919 a fost numit șef de cabinet al ministrului industriei și comerțului, devenind, ulterior, secretar general la Ministerul Agriculturii și Domeniilor în timpul marii guvernări liberale (1922–1926), deputat (1926–1928 și 1933–1934), subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe (ianuarie 1934 – septembrie 1935). Cariera sa politică a culminat cu numirea lui Constantinescu în foarte importanta funcție de guvernator al Băncii Naționale a României prin „Înalt Decret Regal nr. 2224/1935, pe data de 23 septembrie 1935, pe o perioadă de 6 ani, conform art. 48 din Statutele Băncii”⁴.

Considerat de mulți dintre contemporanii săi ca fiind o personalitate de mare anvergură, Mitiță Constantinescu a fost un asiduu cercetător al motivelor pentru care economia națională nu funcționa în parametrii normali și avea o eficiență redusă, încercând să găsească soluții gravelor dezechilibre observate în funcționarea ei. Referitor la concepția despre plan a economistului român, remarcăm că, prin implicarea conștientă și decisă a factorului stat în economie – ca șansă și modalitate a realizării unei acțiuni coordonate – autorul nu era, totuși, „partizanul unor tendințe autarhice absolute”, nici al „regimurilor de control polițist de extremă severitate”⁵. Statul era, totuși, cel care aducea nu doar siguranța dezvoltării, ci mai ales elementele ordinii atât de necesare în economie. Ca atare, ministrul pleda, o dată în plus, pentru un dirijism responsabil.

³ Banca Națională a României, *Viața și opera lui Mitiță Constantinescu*, în „Restituție”, nr. 4, martie 2004, pp. 27–28;

⁴ *Ibidem*, p. 11.

⁵ Mitiță Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol. I, Editura „Tiparul Românesc” SAR, București, 1943, p. 78.

Foto – Mitiță Constantinescu (1890–1946)⁶

Procesul industrializării era, în gândirea sa, necesar pentru etapa în care se afla țara, atât din punct de vedere al condițiilor impuse de dezvoltarea internă, cât și din perspectiva situației internaționale a momentului, care reliefa, tot mai pregnant, că în relațiile interstatale aveau de câștigat țările cu o economie avansată. Eficiența redusă a schimburilor noastre cu străinătatea putea fi depășită doar într-un regim de economie dirijată, în care statul să se implice, coerent și nu excesiv, în stabilirea măsurilor având ca scop „o specială mențiune” a susținerii industriei românești. Pentru înfăptuirea acestui deziderat, Mitiță Constantinescu se declara adeptul unei duble industrializări, în următoarele direcții⁷: industrializarea în vederea renunțării la importurile exagerate și producerea în țară a unei părți din bunurile ce făceau obiectul acestor importuri, precum și crearea unei „industrii a produsului de export”.

Propunerea contura, în paralel, două posibilități pe care statul trebuia să le aibă în vedere: creșterea, în primul rând, a potențialului tehnic al țării (și se avea în vedere, în acea perioadă premergătoare războiului, mai ales cel militar) și îmbunătățirea situației balanței de plăți, prin „descărcarea” de sarcina unor importuri prea mari.

Acestea reclamau „o politică de Stat, aplicată progresiv și rațional, dar cu hotărâre și perseverență”, care presupunea unitatea de concepție și

⁶ https://twitter.com/bnr_ro/status/1053540531366780928.

⁷ *Ibidem*, p. 108.

de organizare a tuturor sectoarelor economiei naționale. Industrializarea – problemă centrală a deceniului al patrulea – necesita, deci, a fi realizată, dar nu cu orice preț, ci prin planul amintit, care „putea tămădui situația hibridă în care se găsea economia națională, cu unele sectoare în regim de economie liberă, iar cu altele în regim de economie dirijată”⁸. Modul de influențare asupra celor două tipuri de componente era, din nefericire, inegal, deoarece ele însele difereau ca nivel de dezvoltare. Soluția recomandată era cea a conlucrării tuturor sectoarelor economiei naționale, în scopul punerii în aplicare a planului de politică economică pe care-l concepușe M. Constantinescu, dezvoltat, în paralel, pe două coordonate⁹:

- sectorul politicii comerciale externe;
- politica de reorganizare a producției naționale, prin schimbarea bazelor procesului (și în agricultură, dar mai ales în industrie), avându-se în vedere:

1. reorganizarea producției necesare degajării importului (pe grupe de mărfuri: textile, feroase, neferoase, cauciuc, mase plastice, produse chimice etc.);

2. redimensionarea capacităților de export, implicând, pe de o parte, agricultura (prevăzută a se îmbunătăți calitativ și sortimental prin aportul tehnicii, al cooperației și al politicii de valorificare a produselor agricole), iar pe de altă parte, industria, a cărei producție avea între principalele obiective, următoarele:

- industrializarea materiilor prime cuprinse în planurile de export;
- extragerea din petrol a derivatelor cel mai bine cotate și mai necesare;
- adoptarea metodelor moderne de prelucrare a materiilor prime.

Politica producției naționale avea să fie așezată la baza păstrării independenței economice a României, conturată prin: dezvoltarea industriei de apărare; crearea de noi forme de venit; evoluția generalizată a națiunii; corectarea „vițiului profund de asimetrie, de rupere a proporțiilor și echilibrului dintre factorul agricol și cel industrial, de care suferea economia noastră națională”¹⁰.

În vederea adoptării unor soluții viabile, Mitiță Constantinescu propunea căi precise de acțiune:

1. Trebuia organizat instrumentul de Stat prin intermediul căruia să

⁸ *Ibidem*, p. 111.

⁹ *Ibidem*, p. 113.

¹⁰ *Ibidem*, p. 116.

se realizeze unitatea de comandament și control a planului întocmit în prealabil, apelând la Ministerul Economiei Naționale. Unic coordonator al politicii economice, el trebuia să fie rezultanta tuturor domeniilor conexe; în caz contrar, orice abatere de la planul propus urma să creeze „o eroare de tactică, sancționată de ineficiență și sterilitate”¹¹.

2. Era obligatorie găsirea de mijloace financiare suplimentare, cât mai accesibile, repartizate după priorități, de către instituții de credit specializat, cu avizul Statului. Îndeplinirea planului propus necesita apelul la „principiile generale de mecanică economică”, reliefând, în context, următoarele¹²:

a) Referitor la ideea că Statul putea coordona eficient și creator forțele interne ale economiei naționale, doar ținând seama de „jocul normal” al raporturilor dintre ele este de specificat faptul că, în cadrul complexului național, industrializarea trebuia să țină seama și de stadiile diferite de dezvoltare a ramurilor în care avea să se aplice.

b) Forțele economice fiind privite ca purtătoare de interese, între ele putea exista echilibru sau dezechilibru (și nu ceva intermediar). Considerăm, așadar, că Statul (văzut ca apărător al ordinii economice și sociale), trebuia să se preocupe de găsirea structurilor cele mai potrivite nivelului de dezvoltare urmărit.

c) Sectoarele și ramurile economiei naționale necesitau a fi observate ca funcționând pe principiul vaselor comunicante, într-un ansamblu organic, în inter-relația lor, pentru a asigura succesul acțiunii dorite.

Politica de reorganizare a producției industriale, de creare a complexului industrial național, era prevăzută să se desfășoare, în opinia autorului ei, în două faze: 1. crearea și dezvoltarea industriilor de bază (siderurgie, metalurgie, petrochimie, textile); 2. operarea asupra industriilor de transformare.

La rândul lui, complexul industrial necesita următoarele obiective esențiale¹³:

a) Restrângerea și restructurarea importului, în 2 etape:
– accentuarea măsurilor pentru ca industria să facă dovada posibilității obținerii în țară a cât mai multe din materiile prime importate la acea dată;

¹¹ *Ibidem*, p. 117.

¹² *Ibidem*, p. 119–126.

¹³ Mitiță Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol. 3, ed. cit., pp. 22–52.

– adâncirea specializării în industria de creare a unor produse finite importate.

b) Industrializarea pe grupe de mărfuri importate:

1. La grupa importului de textile (post prioritar în cadrul importurilor, atât ca valoare cât și ca volum), se urmărea:

– intensificarea culturii plantelor tehnice (în special a bumbacului), cu șanse de reușită datorită solului propice;

– dezvoltarea filaturilor existente, precum și crearea altora noi;

– creșterea calității produselor;

– extinderea utilizării fibrelor sintetice;

– dezvoltarea industriei mătăsurilor;

2. La grupa metalelor feroase se impunea grija sporită pentru resurse, deoarece se aprecia – potrivit rezultatelor Comisiilor însărcinate cu studiul materiilor prime – că, exploatare rațional, ar ajunge doar pentru o perioadă de până la 30 ani, în ipoteza neapelării la importuri.

3. Industrializarea pentru neferoase și metaloide viza mari posibilități de sporire a producției noastre de aur, plumb, zinc, mangan, magneziu, crom etc.

4. Se prevedeau creșteri ale capacităților de fabricație la grupele vizând coloranții, masele plastice și cauciucul.

c) Dezvoltarea posibilităților de creare a bunurilor pentru export cuprindea:

– fabricarea bunurilor potențial exportabile, cu volum relativ redus și prețuri unitare ridicate, avantajoase pentru noi, dar care, în același timp, să concureze, prin calitate, produsele străine;

– studiul cererii mondiale și producția conform datelor pieței.

În cadrul programului respectiv¹⁴, Mitiță Constantinescu propunea industrializarea cu prioritate a următoarelor ramuri:

1. Industria petrolieră se impunea dezvoltată prin cercetări sporite în privința rezervelor de hidrocarburi, prin prospecțiuni și explorări, pe 3 diviziuni: identificarea resurselor; industrializarea intensivă a produselor petroliere și creșterea randamentului lor; valorificarea rațională a fabricatelor, în virtutea urmăririi interesului național (știut fiind că majoritatea producției noastre de petrol – peste 85% – era realizată prin intermediul capitalului străin, exportul ei trebuia trecut din regimul liberului schimb în cel al economiei dirijate).

¹⁴ *Ibidem*, pp. 52–97.

2. Industria lemnului, datorită ponderii mari a fondului forestier – circa 22% din totalul suprafeței țării – și faptului că lemnul era valorificat sub potențialul existent (importam produse pe bază lemnoasă: acid acetic, alcool metilic etc.).

3. Industria produselor animaliere și vegetale trebuia să accentueze prelucrarea superioară a componentelor ei materiale.

4. Industria metalelor prețioase își propunea dublarea producției într-o perioadă de 3 ani și înzestrarea exploatărilor aurifere cu tehnica cea mai modernă, dată fiind șansa obținerii de mijloace suplimentare, necesare plăților în comerțul internațional¹⁵.

Pe baza elementelor anterioare, economistul român a elaborat condițiile specifice de punere în aplicare a planului de reorganizare a producției și de creare a complexului industrial național și anume¹⁶:

a) unitatea de conducere, aplicare și control a politicii de industrializare;

b) încurajarea și protejarea factorilor de producție naționali în fața produselor concurente ale altor țări, evitând, concomitent, aspectele defavorabile ale procesului. Aceasta deoarece efectele puteau fi cu dublu sens, unul pozitiv, ducând la dezvoltarea capacităților de producție indigene, dar și altul care se răsfrângea negativ asupra costului vieții. Era obligatorie, deci, stoparea activității industriilor „parazitare”, a firmelor nerentabile –, „ciuperci industriale” apărute sub „zidul muced al protecționismului”.

c) intensificarea colaborării cu tehnica și capitalul străin, în condițiile compatibilizării lor cu specificul nostru național și cu structurile românești.

d) punerea la dispoziția industriei a mijloacelor financiare ușor accesibile și a creditelor specializate;

e) perseverență și continuitate.

În sinteză, argumentele expuse în sprijinul ideii creării cadrului de funcționare a complexului industrial național pot fi redate urmărind câteva coordonate¹⁷: independența economică a țării; obținerea în interior a unor importante materii prime și bunuri; creșterea potențialului de apărare a României; mărirea și diversificarea surselor de realizare a venitului național; restabilirea raportului real dintre forțele industriale și cele agricole;

¹⁵ *Ibidem*, p. 74.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 97–98.

¹⁷ *Ibidem*, p. 138.

scăderea presiunii demografice și, foarte important, creșterea standardului de viață al populației, în general, și al celei rurale, în special.

Acestea constituiau, de fapt, componentele esențiale ale necesității obiective de dezvoltare a României, pe baza acestora urmând să fie adoptate celor mai oportune căi de acțiune pe plan național. Profesionalismul și seriozitatea de care a dat dovadă în serviciul public îi sunt recunoscute de însuși regele Carol al II-lea, care sprijină alegerea lui M. Constantinescu în funcțiile guvernamentale vitale pentru modernizarea țării.

Astfel, prin decretul-lege nr. 1473 din 7 aprilie 1938 este înființat Ministerul Economiei Naționale, căruia i-au fost acordate largi atribuții: îndrumarea, coordonarea și încurajarea dezvoltării forțelor productive; distribuirea producției prin comerțul interior; îndrumarea și supravegherea importului; întocmirea legilor privind domeniul industrial, comercial și bancar; întocmirea lucrărilor de statistică și de documentare economică. La conducerea ministerului este numit Mitiță Constantinescu, guvernator în exercițiu al Băncii Naționale, care a cumulat cele două funcții circa un an de zile¹⁸.

Noul minister prelua sarcina încurajării industriei naționale, avantajele acordându-se în mod diferențiat pentru: a) industrii indispensabile, legate de producția pentru apărare; b) industrii utile, ce foloseau materii prime indigene; c) industrii indispensabile, care-și procurau materia primă din import. Statul, prin intermediul Ministerului Economiei Naționale, va acorda avantajele, în anii ce vor urma, cu deosebire întreprinderilor care produceau pentru nevoile de apărare, având în vedere, în noile împrejurări internaționale, apărarea independenței și integrității naționale¹⁹.

În legătură cu intervenționismul statal în economie, este de menționat și Decretul-lege pentru reglementarea și controlul cartelurilor (10 mai 1937), care prevedea că înființarea de noi fabrici este permisă numai cu avizul Ministerului Industriei și Comerțului, devenit ulterior Ministerul Economiei Naționale, creându-se astfel posibilitatea exercitării de către stat a unei acțiuni de îndrumare și control asupra investițiilor, mai ales de orientare a acestora către ramurile considerate prioritare în dezvoltarea economică a țării și pentru apărarea ei²⁰.

¹⁸ Maria Mureșan, Dumitru Mureșan, *Istoria economiei*, Editura Economică, București, 1998, p. 248.

¹⁹ *Ibidem*, p. 249.

²⁰ „*Statistica societăților anonime din România*, vol.XXI, 1939, București, 1940, p. 55.

Prin această lege, viitorul Minister al Economiei Naționale capătă puteri discreționare, întrecând pe cele ale puterilor legislative, judiciare și executive. Sub conducerea lui Mitiță Constantinescu au fost adoptate ample măsuri privitoare la reglementarea muncii în interesul național și repartizarea personalului în întreprinderi de orice fel: „economice, industriale, comerciale și civile, fie publice, fie private, precum și în firmele individuale”. Totul pe baze științifice, fiecare decizie având în spate o amplă documentare și dorința de amplificare exponențială a efectelor adoptate. Astfel, într-un timp extrem de scurt, se creează o bază solidă pentru crearea unui complex industrial modern, dirijat spre utilizarea eficientă a resurselor existente, în continuare destul de reduse, atât din punct de vedere al capacității financiare a statului, cât și al posibilității de investiții de anvergură strategică.

De asemenea, reliefăm faptul că neoliberalii urmăreau și sporirea eficienței comerțului exterior al României, fiind convinși de posibilitatea organizării raționale a economiei prin măsuri de control (dirijare) exercitate de stat, îndeosebi asupra fluxurilor comerțului exterior al țării pentru a atenua și, ulterior, a elimina ceea ce Mitiță Constantinescu numea „dezvoltarea asimetrică” (inegală) a diferitelor ramuri și subramuri ale economiei naționale.

În zbuciumata perioadă a începutului războiului mondial, personalitatea lui Mitiță Constantinescu se consolidează, ocupând funcția de ministru de finanțe în paralel cu cea de guvernator al Băncii Naționale. După decesul patriarhului Miron Cristea, în fruntea guvernului a fost numit Armand Călinescu, noul președinte al Consiliului de Miniștri păstrându-l în funcția de ministru de finanțe pe același guvernator al Băncii Naționale a României, Mitiță Constantinescu. Istoria se repetă, fiind guvernator și ministru de finanțe și în guvernele ce au urmat: guvernul general Gheorghe Argeșeanu (21–28 septembrie 1939); guvernul Constantin Argetoianu (28 septembrie – 23 noiembrie 1939); guvernele Gheorghe Tătărăscu (24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940; 11 mai – 3 iulie 1940)²¹.

Periplul în tandemul funcțiilor de guvernator al Băncii Naționale – ministru de finanțe s-a încheiat pentru Mitiță Constantinescu la 4 iulie 1940, când la conducerea țării a venit guvernul condus de Ion Gigurtu,

²¹ Banca Națională a României, *Viața și opera lui Mitiță Constantinescu*, în „Restituție”, nr. 4, martie 2004, p. 12.

guvern în rândurile căruia nu s-a mai aflat. La 17 septembrie 1940, M. Constantinescu a demisionat din funcția de guvernator al Băncii Naționale a României, în urma instalării guvernului Ion Antonescu. Generalul avea echipa sa, iar în fotoliul de guvernator al Băncii Naționale a României a fost numit Alexandru Ottulescu.

Este momentul ieșirii lui Mitiță Constantinescu de pe scena publică, în următorii ani va profesa ca avocat, încercând să își refacă sănătatea subrezită de efort intelectual susținut și de boală. Moare în septembrie 1946, înainte de a împărtăși soarta necruțătoare a elitei politico-militare a României monarhice, aceea de a suferi și muri în lagărele de muncă și închisorile noului regim comunist instaurat în țara noastră.

Concluzii

Pe baza cercetărilor întreprinse, reliefăm faptul că liberalismul și neo-liberalismul se aseamănă din punct de vedere „strategic” întrucât concep desfășurarea activității economice pe baza libertății și a încrederii în puterea creatoare a personalității umane, deosebindu-se din punct de vedere „tactic” prin metodele folosite, respectiv prin trecerea de la individualismul total la asigurarea libertății tuturor, respectiv a „egalității de șanse”, de la principiul „laissez-faire, laissez-passer” la principiul intervenționist etc.

Prin prisma importanței acordate atât industriei naționale cât și relațiilor economice internaționale ale țării noastre, gândirea neoliberală apare interesele marii burghezii industriale și financiare (segmentul cel mai dinamic din economia de piață) și, totodată, într-o măsură însemnată, interesele naționale fundamentale ale statului român interbelic. Evidențiem faptul că, din analiza dezvoltării forțelor de producție în anii de avânt maxim al României capitaliste (1934 – 1939), prin prisma rezultatelor concretizate în structura economiei naționale, se constată: pe de o parte, comparativ cu anii anteriori, sporirea ponderii activităților neagricole, în general, și a celor industriale în special în economia națională a României și, pe de altă parte, amplificarea formelor capitaliste de organizare a producției. Omul politic, economistul de marcă Mitiță Constantinescu este una din personalitățile marcante ale acestei perioade.

Menționăm cuvintele academicianului Nicolae N. Constantinescu, economist de vârf al României ultimelor decenii ale secolului XX, cel care acorda o înaltă apreciere gândirii economice, teoretice și practice a lui Mitiță Constantinescu: „Energic, foarte bine documentat și cu o viziune

largă s-a manifestat Mitiță Constantinescu, care nu numai că va susține ideea industrializării, dar va și afirma cu tărie teza potrivit căreia România trebuie să devină „o țară de complex industrial” deoarece dispunea de „cele mai multe din tradițiile și necesitățile înfăptuirii unui vast, organic și eficient plan de producție și industrializare națională” [...] Mitiță Constantinescu va mai prezenta, în mod detaliat, și un mecanism economic instituționalizat, bazat pe o programare corelată și diriguță de stat”²².

Bibliografie:

- [1] Banca Națională a României, *Viața și opera lui Mitiță Constantinescu*, în „Restituție”, nr. 4, martie, 2004.
- [2] Constantinescu Mitiță, *Politică economică aplicată*, vol. I–III, Editura „Tiparul Românesc” SAR, București, 1943.
- [3] Constantinescu Mitiță, *Cuvânt înainte la Contribuțiuni la problema materiilor prime în România*, vol. I, Editura Tiparul Românesc, București, 1939.
- [4] Constantinescu N.N., *Istoria gândirii economice românești. Studii*, Editura Economică, București, 1999.
- [5] Lucinescu Ioan Codruț, *Neoliberalismul românesc. Economie și politică 1934 – 1938*, Editura ISTROS a Muzeului Brăila, 2019.
- [6] Mureșan Dumitru, *Concepția economică a lui Ștefan Zeletin*, Editura Academiei RSR, București, 1975.
- [7] Mureșan Maria, Mureșan Dumitru, *Istoria economiei*, Editura Economică, București, 1998.
- [8] Saizu Ioan, *Modernizarea României contemporane*, Editura Academiei Române, București, 1991.

Sursă internet:

- [9] https://twitter.com/bnr_ro/status/1053540531366780928.

²² N.N. Constantinescu, *Istoria gândirii economice românești. Studii*, București, Editura Economică, 1999, pp. 81–82.

DOUĂ PERSONALITĂȚI ALE BIOLOGIEI ROMÂNEȘTI – PROFESORUL MIHAI BĂCESCU ȘI DISCIPOLUL SĂU, MARIAN-TRAIAN GOMOIU

**Marian Traian GOMOIU¹, Sanda
MAICAN², Dumitru MURARIU³**

s.maican@gmail.com; dmurariu@antipa.ro

ABSTRACT: A temporary exhibition was organized at the “Grigore Antipa” National Museum of Natural History in Bucharest, entitled *100 Years of Zoology in Romania. Memories about the Future*, and opened on 21st November 2018. On this occasion, the relationship between master Mihai Băcescu and his disciple Marian-Traian Gomoiu, young researcher, was recalled. Among the outstanding zoologists, to whom homage was paid, Dr. Mihai Băcescu had a direct and overwhelming influence on the young researcher, who became his doctoral student and, later, asserted himself as a specialist in marine ecology. Glimpses into events and thoughts about the fruitful collaboration between the two scientists, in the laboratories in Bucharest and Constanța, enriched with moments from their field work prove the strong professional and emotional bond between Professor Mihai Băcescu – “master wizard” and Professor Marian-Traian Gomoiu, his disciple.

KEYWORDS: Mihai Băcescu, Marian-Traian Gomoiu, oceanography, carcinology, a master-disciple bond.

Preambul

Profesorul Mihai C. Băcescu (1908–1999), zoolog, oceanolog și muzeograf român, membru titular al Academiei Române, a fost fondatorul

¹ Membru titular al Academiei Române

² Dr., Cercetător științific II, Institutul de Biologie al Academiei Române.

³ Membru titular al Academiei Române; Dr., director al Institutului de Biologie al Academiei Române, prim-vicepreședinte al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române; președinte de onoare al Asociației Cultural-Științifice „Dimitrie Ghika – Comănești”.

Școlii românești de oceanografie biologică și carcinologie. A urmat cursurile Facultății de Științe Naturale din Iași, din anul II de studii fiind numit preparator la Catedra de Morfologie Animală, specializându-se în fauna acvatică și marină, în special crustacee și pești. În anul 1933 începe pregătirea tezei de doctorat cu tema *Mysidaceele din apele românești*, pe care a susținut-o în 1938.

A petrecut cinci ani la Stațiunea zoologică marină de la Agigea și la Stațiunea de la Capul Caliacra, aflată în administrarea Institutului Bio-oceanografic de la Constanța al Dr. Grigore Antipa. La recomandarea lui Paul Bujor și de asemenea, a lui Emil Racoviță, în 1939 obține o bursă de studii în Franța, unde tânărul savant face o impresie excelentă la Muzeul Național de Istorie Naturală din Paris, la Muzeul oceanografic din Monaco și la diferitele stațiuni de biologie marină, în laboratoarele cărora a lucrat.

Ulterior, a parcurs treptele afirmării științifice internaționale, la conducerea Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa” și în cadrul Academiei Române. Sub remarcabila îndrumare și coordonare a savantului Mihai Băcescu s-au format o serie de taxonomiști și sistematicieni în carcinologie (Dr. Modest Guțu, Dr. Zaruhi Muradian, Dr. Iorgu Petrescu, Dr. Ileana Negoescu ș.a.), recunoscuți pe plan internațional.

Dr. Băcescu a avut o influență directă și covârșitoare și asupra tânărului cercetător Marian-Traian Gomoiu, cel care, la rândul său, peste ani, s-a afirmat ca Profesorul și Academicianul Gomoiu.

Organizarea în 2018 a unei expoziții temporare la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București intitulată *100 de ani de zoologie în România. Amintiri despre viitor* și inaugurarea ei la 21 noiembrie, au fost ocazia rememorării relațiilor dintre Profesorul Mihai Băcescu – maestrul și discipolul său – cercetătorul Marian-Traian Gomoiu. Dintre zoologii omagiați, Dr. Băcescu și-a pus amprenta profesională asupra evoluției ulterioare a doctorandului său, devenit un remarcabil cercetător, specialist în domeniul oceanografiei și ecologiei marine.

Într-un schimb de mesaje pe această temă, între domnul Profesor Marian-Traian Gomoiu și colaboratoarea sa, coautoare a articolului de față, în data de 04.12.2018, acesta scria:

[...] Ce să facem? Mergem înainte, cu povara binelui sau răului. Trebuie. De aceea îți transmit ce-am realizat, mobilizat de chemarea conducerii Muzeului „Grigore Antipa” pentru a pregăti ceva în legătură cu expoziția dedicată marilor biologi români, academicienii Nicolae Botnariuc, Petru-Mihai Bănărescu și

Foto: Maestrul și discipolul său pe treptele *Institutului Român de Cercetări Marine Constanța* (de la stânga la dreapta: Dr. Nicolae Bodeanu, Acad. Mihai Băcescu, Dr. Marian-Traian Gomoiu; în față, Dr. Hilarius Skolka; credit foto: Gheorghe Oprescu).

Mihai Băcescu. Despre maestrul meu, Dr. Băcescu, căruia îi voi fi recunoscător atâta timp cât sănătatea și puterile îmi vor permite, am scris ceva inițial și apoi am rotunjit materialul pe care îl anez, cu rugămintea de a-l citi și corecta, inclusiv de a face observații.

Rândurile de mai jos au fost scrise de Academicianul Marian-Traian Gomoiu în timp ce se afla vremelnic la Berlin, împreună cu familia sa, într-o perioadă marcată de o grea suferință și de eforturi permanente pentru îmbunătățirea stării de sănătate, dar și pentru susținerea curajului de a merge mai departe, cu încredere și speranță.

Evenimentele relatate sunt crâmpie de viață de neuitat. Acestea întregesc personalitățile, conferindu-le reala dimensiune și aură ca oameni și savanți consacrați. Și, oare, cum îi putem cinsti mai bine pe profesorii noștri, decât păstrându-le mereu o amintire vie, așa cum au fost în viața de toate zilele.

Noi, cei care i-am cunoscut, cei care am trăit alături de dascălii noștri, am colaborat cu ei și am trecut împreună prin întâmplări ale vieții, ca

o mare familie, avem datoria să le reconstituim viața, atât cât putem, și să refacem drumul lung și anevoios, dar plin de satisfacții, al cunoașterii. Cei mai mulți dintre marii biologi n-au scris volume de amintiri. Nici dr. Antipa, nici prof. Borcea, nici dr. Băcescu și nici alții. Au lăsat însă o creație științifică nemuritoare, iar urmașii lor le-au păstrat amintirea și le-au cultivat opera.

Câteva gânduri și amintiri despre colaborarea fructuoasă dintre Profesorul Băcescu și discipolul său, în laboratoarele de la Constanța și din București, completate cu experiențe și întâmplări personale petrecute în teren împreună cu „maestrul vrăjitor”, ilustrează profunda legătură adânc sufletească și profesională între omul de știință Mihai Băcescu și discipolul său, Marian-Traian Gomoiu.

MIHAI BĂCESCU „MAESTRUL VRĂJITOR”

– GÂNDURI LA ÎNTÂMPLARE DESPRE PROFESORUL MEU –

Sunt bucuros de inițiativa conducerii Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa” de a organiza o expoziție dedicată unor savanți și patrioți români, care prin opera lor științifică și didactică au căpătat o valoare universală, fiind stâlpi de rezistență ai susținerii și perpetuării științelor biologice din țara noastră, știința celei mai desăvârșite componente a naturii care ne înconjoară – știința cunoașterii vieții și a supraviețuirii Planetei.

Aș putea vorbi despre toți marii biologi selectați pentru a fi prezentați în această expoziție dedicată Anului Centenar al Marii Uniri a României, dar, în cele ce urmează, mă voi referi doar la dascălul meu, Dr. Mihai Băcescu, de care m-am legat sufletește într-o lungă perioadă de bucurii și necazuri, de succese și nereușite, de speranțe spre mai bine.

Academicianul Mihai Băcescu este savantul care a adus contribuții substanțiale la dezvoltarea diferitelor domenii ale biologiei animale: în primul rând studiul crustaceelor (carcinologia), herpetologia, ihtiologia, ornitologia, etnozooologia, muzeologia. El este biologul român care a reprezentat cel mai bine, după Grigore Antipa și Emil Racoviță, oceanografia biologică și ecologia marină românească pe plan mondial; este șeful de școală datorită căruia zoologia de la noi are astăzi numeroși specialiști, cel care a creat la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” un puternic nucleu de specialiști de nivel mondial, care studiază crustaceele mărunte, necunoscute, din oceanele lumii dându-le identitate și contribuind la dezvoltarea cunoașterii. Și tot el este cel care a format

și a condus Colectivul oceanologic de la Constanța, colectiv apreciat de mari biologi contemporani – prof. Constantin Motaș, prof. Radu Codreanu, prof. Eugen Pora, prof. Sergiu Căraușu, prof. Teodor Bușnită, prof. Nicolae Botnariuc, dr. Mircea Ieniștea, dr. Ludovic Rudescu, dr. Constanța Moruzi și mulți alții.

Academicianul Mihai Băcescu face parte dintre acele personalități puternice care fac lumină în jurul lor, care dăruiesc semenilor din bogăția cunoștințelor și experienței lor și care nu se dau bătuti în fața vicisitudinilor vieții, făcându-și datoria cu devotament, pasiune și abnegație. Rămâne unul dintre stâlpii de bază pe care s-a clădit biologia românească în cea de-a doua jumătate a secolului XX. Ne-a lăsat moștenire identitatea a peste 350 specii noi pentru știință din toată lumea și aproape 500 de scrieri, în marea lor majoritate lucrări științifice și cărți.

Magistrul nostru și-a acumulat cunoștințele și înțelepciunea de la maestrii săi de la Facultatea de Științe Naturale a Universității din Iași, Paul Bujor și Ioan Borcea, apoi de la Grigore Antipa și Emil Racoviță și de la savanții francezi Louis Fage, Charles Perez, Edouard Chatton, Jules Richard ș.a., de la renumitele centre de cercetare științifică de la Stațiunile oceanografice, de la Muzeul de Istorie Naturală din Paris și Muzeul Oceanografic din Monaco, precum și din cărți, prin ani de experiență în laborator și în expediții pe mare. Astfel ne putea oferi nouă, discipolilor săi, o perspectivă competentă asupra mărilor și oceanelor în general și asupra Mării Negre în special, putând îndrepta abilitățile fiecăruia dintre noi pe cele mai favorabile direcții de dezvoltare. Ori de câte ori aveam nevoie de sfaturi despre munca și rezultatele noastre, despre inițiative pe care doream să le punem în aplicare, ne adresam Profesorului, fără rezerve, direct, în cadrul întâlnirilor de la Constanța sau București, sau prin telefon, ajungând la rezultate de laudă. În aceste condiții am redactat, editat și publicat seria de cinci volume de Ecologie Marină la Editura Academiei. Aș dori să precizez că dr. Băcescu, deși nu a ocupat o catedră universitară, oriunde s-a aflat, s-a afirmat ca un adevărat profesor, învățător al zecilor de specialiști din preajma sa, preluând cunoștințele primite de la dascălii săi, dezvoltându-le și transmițându-le mai departe.

Purtam Profesorului nostru respect și dragoste, și simțindu-l apropiat, îi spuneam câteodată familiar, între noi, – „meșterul”, creând o atmosferă de apropiere sufltească, deosebindu-ne parcă de alții și nu înțelegeam cum această atmosferă nu era și în alte colective. Departate fiind de șeful și profesorul nostru, noi la Constanța și dumnealui la București, am căpătat parcă o mai mare responsabilitate asupra activității și lucram cu tragere de inimă. Laboratorul și

marea deveniseră „casa” noastră și eram mândri că profesorul era bucuros de realizările noastre.

Treptat „șeful” a început să ne cunoască și să aibă încredere în noi, devenind colegul care ne vorbea prin proiecte, fiind alături de noi, călăuzindu-ne, sfătuindu-ne cu calm și diplomatie în navigarea noastră pe tărâmul științelor biologice și ecologice marine.

Eram, într-un fel, colegi, angajați să ne sprijinim reciproc, colaborând unul cu celălalt și ținându-ne unii pe ceilalți responsabili, îmbunătățind continuu activitatea pe care o desfășuram. De fapt, dr. Mihai Băcescu devenise cu timpul prietenul sau unul dintre membrii familiei noastre, chiar și în condițiile când viața ne despărțise administrativ, sau străbăteam prin unele incertitudini în viață. „Meșterul” era acea persoană care putea să ne dea ascensiunea psihologică și să ne ajute să vedem raza de lumină prin obscuritatea momentelor provocatoare. Era părintele nostru spiritual.

Nu este de mirare faptul că acesta, cu toată autoritatea experienței sale, a cunoștințelor și vârstei pe care le avea, acorda atenție învățării de la noi, tinerii cercetători, pe care îi îndruma și cu care colabora. Vorbind direct cu noi, cei din colectivul Domniei-sale de la Constanța, aflam multe lucruri, luam învățăminte din propria sa experiență și, în același timp, îi dădeam ocazia să afle cum muncim, ce-am mai găsit în probele noastre, cum explicăm unele date, ce gândim să mai facem și atâtea alte lucruri care ne frământau la început de drum, unii departe de casă și, încă, fără o casă a lor.

Dr. Mihai Băcescu era mentorul care vorbea altora despre noi, era persoana care își asuma răspunderea asupra noastră promovându-ne, trimițându-ne la reuniuni științifice, în străinătate, atât cât se putea în acele timpuri și se mândrea cu noi, scoțându-ne mereu în față, fiind conectorul ce ne introducea la persoane folositoare în activitatea noastră științifică.

Deseori venea la Constanța și, înainte de a ajunge la laborator, mergea de la gară direct la iaurgeria din Piața Ovidiu, de unde lua un iaurt și o plăcintă dobrogeană. Satisfăcut, venea la noi, aflați la doi pași. Aici, la Laboratorul de Oceanologie al Academiei Române, în clădirea singuratică cu o terasă mare spre Portul Tomis, în apropiere de frumoasa geamie Carol I, îl așteptam solemn, fiecare la locul său de muncă, frumos întreținut de Marina Bătrânu – laboranta care se pricepea la multe și făcea toate treburile cu tragere de inimă (curățenie, triajul probelor, croșetarea sacilor pentru drăgile de bentos, inclusiv...cafea). În marele laborator de fitoplancton dinspre mare se aflau dr. Skolka Vidor Hilarius – șeful colectivului și dr. Nicolae Bodeanu, alături erau laboratorul

de zooplancton, cu dr. Adriana Petran și laboratorul de chimie, cu dr. Florian Vasiliu. În camerele dinspre stradă erau amplasate biblioteca și cele două laboratoare de bentos ale Dr. Geza Müller și Dr. Marian-Traian Gomoiu. La demisol, unde se afla și terasa, erau laboratorul de triaj și magazia, în sarcina devotatului tehnician Petrică Mititelu. Ne așteptam șeful cu drag, nu cu teamă, ca pe un părinte, căci formam cu toții o familie. Astăzi, după ani, când cei mai mulți dintre noi au plecat în eternitate, sunt purtat de un sentiment de duioșie și frumoase amintiri ale tinereții, visurilor și avântului nostru. Lumina acestor clipe de viață nu se va stinge decât odată cu noi.

Și Profesorul sosea, uneori aducându-ne covrigi, iar dacă erau probleme generale de discutat ne adunam în bibliotecă, apoi purta discuții cu fiecare dintre noi în laborator. După amiaza continuam sau jucam șah. Cred că apropierea de generația tânără, pe care știa să o „citească” și să o înțeleagă îi țineau iubitului nostru dascăl perspectivele proaspete și relevante.

L-am întâlnit prima oară pe dr. Mihai Băcescu în toamna anului 1958, imediat după terminarea facultății clujene și urma să fiu angajat cât mai repede pe un post de cercetător stagiar la Laboratorul de Oceanologie al Academiei Române, la Constanța, adică la mine acasă. Nu știu cum de la guvern s-a emis un ordin prin care se blocau toate posturile pentru angajări. Atunci l-am cunoscut pe dr. Băcescu, care m-a sfătuit să merg acolo unde aveam repartiția guvernamentală – undeva departe, în Vâlcea, la o școală gimnazială, în Mateești-Horezu. „Mergi acolo și când va veni dezlegarea la angajări, te-om scoate noi, din pământ, din iarbă verde” mi-a spus Profesorul, adăugând „și, te rog, cât vei sta acolo, poate mă ajuți la o lucrare pe care o pregătesc de multă vreme, să văd ce cunoștințe au oamenii din zonă despre păsări”. Mi-a înmănat un ghid de 30 de pagini, cu întrebările ce aveam să le pun oamenilor. Am fost bucuros că-mi dăduse o sarcină, dar prea puțini au răspuns și la puține întrebări. Mai târziu, am aflat de lucrarea „Păsările în nomenclatura și viața poporului român”, un volum de 440 pagini apărut în 1961, la Editura Academiei, volum ce a stârnit un mare interes printre biologi și lingviști și cu care noi, tinerii învățăcei în cunoașterea mării de lângă noi, ne mândream – era lucrarea maestrului nostru care dezvăluia o altă valență a capacității sale ca naturalist, după volumul „Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român”, apărut în 1947.

Am plecat la Mateești-Horezu pentru a-mi lua postul în primire la 1 septembrie 1958 și am început școala. Dar, la 7 noiembrie mi-a sosit decizia de numire la Laboratorul de Oceanologie de la Constanța al Academiei Române. Am rămas la școală până la sfârșitul trimestrului și la 1 ianuarie 1959 m-am

prezentat la post. De aici încolo, aveam să fiu contemporan 40 de ani cu unul dintre cei mai mari biologi naturaliști ai țării – Academicianul Mihai Băcescu.

Despre Profesorul Mihai Băcescu s-a scris mult, mult și frumos, în zile ale unor rotunde aniversări de ani împliniți sau de comemorări, cu evocarea unor amintiri dragi, cu aprecieri la superlativ și cu urări izvorâte din inimă. S-a spus mai puțin despre omul-savant în viața sa de toate zilele, în afara laboratorului, în expedițiile pe mare și deplasările pe teren, sau la reuniunile științifice. Cred că cei ce au fost în preajma marelui Profesor au datoriat să lase viitorimii cronică timpului lor, cu întâmplări și locuri inedite.

Ceea ce scriu astăzi reprezintă doar părerea mea despre dascălul meu, căruia îi păstrez o amintire luminoasă și o înaltă prețuire. În cele ce urmează voi prezenta trei întâmplări petrecute în apropierea profesorului meu.

La vânătoare de șerpi

Las amănuntele și menționez că, într-una din zilele de vară ale lui '59, Dr. Băcescu vine la Constanța și la sfârșitul treburilor curente cu echipa de cercetători ne spune că ar vrea să colecteze niște șerpi de pe coclaurile fostului șantier al Canalului Dunăre – Marea Neagră, loc de tristă amintire din timpul începuturilor comuniste de la noi, și ne întreabă dacă vrem să-l însoțim la această vânătoare. Împreună cu colegul Geza Müller, ne-am oferit să răspundem la provocare. La ora stabilită ne-am urcat într-un autobuz aglomerat al întreprinderii de transport în comun și în aproximativ o oră am ajuns la Năvodari. Am pornit apoi spre locul cunoscut, plin de buruieni, tufișuri, plin de pietre. Pe drum, Dr. Băcescu mă întreabă dacă îmi este frică de șerpi. Bineînțeles că i-am răspuns „Nu, nu-mi este frică”, dar nimeni nu știa ce este în sufletul meu, deși ne spusese că în acel loc nu sunt șerpi veninoși. Uitându-mă cu atenție în jurul meu în jungla de vegetație aproape uscată, văd târându-se un șarpe ce mi se părea uriaș și strig din toate puterile: „Domnu' doctor, șarpele!” După care aud un răspuns hotărât, imperativ: „Pune mâna pe el!”

Cu toată repulsia ce o simțeam, m-am mobilizat, strângând din dinți și apucând puternic șarpele de pe la mijloc, mai să-l rup în două, și l-am ridicat în sus ca pe un prețios trofeu. Dr. Băcescu s-a apropiat de mine și dându-mi un săculeț de pânză, m-a învățat cum să-l depozitez. Era primul șarpe capturat în expediție și învinsesem repulsia, învinsesem frica. În ora care a urmat am mai prins vreo două duzini de șerpi mari și frumoși, umplându-mi tolba. La fel și tovarășii mei. Am luat autobuzul înapoi, mulțumiți de captură, ascultând veseli istorioarele adevărate cu șerpi povestite de profesorul și șeful nostru. A fost o escapadă de neuitat.

Prin bazarul din Tunis

În perioada 01–11 iulie 1969 participam ca invitat al Centrului Mediteranean de Triaj (al probelor de organisme marine) la cea de-a doua Conferință Internațională asupra Meiofaunei, care avea loc în Tunisia, în condițiile excepționale oferite de Hotelul Hilton din Tunis. Programul se desfășura în jurul bazinului de înot al elegantului hotel, unde se purtau discuții asupra metodelor de studiere a meiofaunei – organisme de talie foarte mică, cu o mare importanță în ecosistemele acvatice și care abia atunci intraseră în atenția susținută a cercetătorilor. Rezultatele Conferinței au fost cuprinse într-un volum editat de Neil C. Hulings și John S. Gray – „A Manual for the Study of Meiofauna”. Smithsonian Contributions to Zoology, nr. 78: 83 p., 1971.

Întâmplarea a făcut ca, la câteva zile de la sosirea mea la Tunis, să vină și Dr. Băcescu, șeful meu, și, culmea, să ne întâlnim la același hotel. Profesorul venise pentru a susține o serie de conferințe la Universitate. A fost o mare și neașteptată bucurie să ne întâlnim și să petrecem timpul liber împreună. Discutam în cameră la un uriaș pepene verde, dulce și răcoritor, sau la un pahar de vin roșu. După program mergeam să vizităm orașul și, mai ales, bazarul, care pentru noi reprezenta un lucru deosebit de interesant, pe care nu-l mai întâlnisem. Bazarul (souk) e desprins parcă dintr-o poveste, fiind o adevărată bijuterie. Plimbarea prin bazar mi-a rămas bine întipărită în memorie. Parcă intri într-un labirint, într-un hățiș de străduțe înguste, întortocheate, intrate la întâmplare una în alta, pline de oameni și de magazine, dughene și chioșcuri de tot felul, cu minuni ca cele din peștera povestirii lui Ali Baba, care îți iau ochii, oferind totul și tot ce se poate imagina, de la apa „chioară” până la condimente și tot ce poate face mâna neobosită a meșteșugarilor tunisieni – ceramică, covoare, carpete berbere, vase de aramă, confecții, costume populare, bibelouri, bijuterii, argintărie, pielărie, țesături și împletituri etc., fără a mai vorbi de tarabele sau vânzătorii ambulanți de fructe, de carne și pește. În fiecare cotlon există ceva interesant pentru a fi văzut. O plimbare pe străzile înguste este captivantă, iar vânzătorii, foarte insistenți în invitațiile lor, dar nu agresivi, pot fi evitați cu un zâmbet și cu un hotărât „nu, mulțumesc”.

Ne plimbam prin bazar, admiram multe din lucrurile expuse, admiram măiestria de lucru a artizanilor imperturbabili, încrustând pe loc argint în arabescurile tăvilor de aramă, iar la apariția bunătăților locale – fructe exotice, produse marine proaspete sau conservate, pește uscat, băuturi răcoritoare

autohtone, lapte de palmier, la rugămintea dr. Băcescu, trebuia să ne oprim. Eu mergeam parcă străin de toate, având în minte „instructajul îngerului păzitor” înainte de plecarea din țară: „aveți grijă, tovarășu’, să nu vă prindă ăia în clenci”. Și ne opream, iar Profesorul intra în discuție cu vânzătorii – cum se cheamă una și alta în limba lor, la ce servește, cum se prepară, și atâtea altele, pe care le nota în nedespărțitul său carnețel. Eu mai interveneam spre a-l domoli din a gusta unele feluri dubioase ochiului meu, care ar fi putut să-i amenințe sănătatea. Când curiozitatea era prea mare, nu mă asculta, dar nici nu a avut vreo problemă.

În bazar vitrinele lipsesc. Totul este la vedere, iar vânzătorii, foarte amabili, te invită, îți explică și recomandă și, dacă nu cumperi nimic, nu se supără. Încântați de frumusețea costumelor populare, ne-am oprit undeva să le admirăm. Am zăbovit, cu multă admirație, la costumele populare tradiționale, mai puțin văzute pe stradă la bărbați și mai mult la femei, în special la cele mai în vârstă. În general, ele sunt simple, cu broderii armonios colorate. Vânzătoarea la care ne-am oprit încerca, cu mult suflet, să ne arate și să ne explice piesele costumelor populare, încercând să ne convingă, doar-doar vom cumpăra ceva. Costumele, cele pentru bărbați, ni se păreau interesante și atrăgătoare, ele fiind singura noastră alternativă de a cumpăra ceva din puținii bani; da, singura alternativă, neinteresându-ne, din nepricepere, frumoasele, elegantele și, totodată, costisitoare costume pentru femei, văzute în treacăt, care ar mai fi reclamat și bijuterii însoțitoare ce-ți luau ochii prin diversitatea de forme, culori și compoziții. Am trecut prin mână și chiar am probat unele piese ale costumului tunisian și ne amuzam. Vânzătoarea ne stimula cu ofertele ei în cascadă.

Principala piesă a costumului ceremonial pentru bărbații din Tunisia se numește jebba, un fel de halat lung făcut din in, mătase sau lână, adesea împodobit cu niște broderii, dar nu foarte mult (spre deosebire de îmbrăcămintea femeilor), manta care acoperă întregul corp, cu excepția antebrățelor și a gambelor, purtată peste o cămașă din in cu guler și mâneci lungi, o vestă (farmla) și pantaloni largi ca o pungă (sarouel) sau șalvari, susținuți de un fel de brâu lat de mătase; în picioare poartă papuci din piele, frumos decorați; pe cap, pentru ocazii speciale și ceremonii, tunisienii poartă ceea ce se numește chéchia, un fes din pâslă roșie și cu un ciucure negru care se potrivește perfect; la gât poartă un fular. În timpul iernii, folosesc o mantie de lână tare, numită burnoose – o mantie lungă cu glugă, colorată în dungi maro și alb, populară în lumea arabă.

În cele din urmă Profesorul îmi spuse: „Măi, ce zici, îmi place ăsta. Ce zici? Să-l iau?” Era un costum simplu, frumos și ieftin alcătuit, în principal,

din jebba, sarouel și chéchia, sau pe românește, mantie, șalvari și fes. Iar sfatul meu a fost: „Cred că e o amintire frumoasă, dacă vă place, luați-l. Acest costum poate fi folosit de dumneavoastră, acasă în timpul verii, când e foarte cald în București, să-l îmbrăcați și să lucrați comod”. Profesorul, lămurit de răspunsul meu, cumpără pe loc costumul popular tunisian.

Mulțumiți de plimbarea făcută într-o lume reală, departe de stilul nostru de viață, terminam într-o simplă bodegă tunisiană cu un pahar de vin roșu însoțit de o mică gustare. Eu eram fericit că Profesorul îmi ieșise în cale.

Odată, peste mai mult timp, Profesorul mi-a mărturisit ce bine a făcut că și-a cumpărat costumul popular în bazarul din Tunis. De ziua nepotei sale, Mihaela, a îmbrăcat exoticul costum tunisian, care a fost centrul atenției, bucuriei și veseliei tuturor participanților. Abia după mai mulți ani, distinsa Doamnă Băcescu m-a întrebat cu bunăvoință: „Tu l-ai sfătuit pe Mihai să cumpere costumul acela tunisian?” Am răspuns ceva, însă n-am știut dacă întrebarea a fost spre laudă sau spre dojană, dar discuția noastră s-a încheiat în termeni de bucurie.

Ei bine, a meritat din plin vizitarea bazarului și micile cumpărături norocoase, negociate cu vânzătorii, dar, cu siguranță, nu sub valoarea lor adevărată. Mai mult, privesc cu oamenii și zumzetul din jur, cu străduțele parcă încălcite, gata să te „devoreze”, în care te simți pierdut, a fost uimitoare. Uimitor a fost și însoțitorul meu, Profesorul, cu atitudinea sa prietenoasă, care se interesa intrând în discuții cu oamenii simpli despre cum se lucrează un obiect, cum se numește în limba locală, care gusta atunci când i se oferea ceva și mulțimea laudativ și din nou, nota tot în carnețelul său. Nu avusesem niciodată o asemenea experiență, dar aceasta mi-a rămas în memorie pentru totdeauna, fiind o adevărată lecție. Cunoscusem, mai bine de data asta, nu numai maestrul, dar și Omul.

După vipere în Pre-Sahara – din avionul-taxi pe cămilă, din nou în zbor și apoi cu limuzina după șerpi veninoși în deșert

Încă din prima zi a întâlnirii noastre de la Tunis, Profesorul mi-a vorbit despre o invitație primită de la un coleg tunisian de a face o scurtă vizită la Gabes pentru a vedea niște șerpi ai deșertului în habitatul lor, șerpi de care zoologul se interesase cândva. Se cunoscuse cu tunisianul în Franța, unde acesta făcuse studii de oceanologie, și, într-un fel, se împrieteniseră. Păstrau o legătură rară, dar se întâlneau regulat la Congresele CIESMM. Terminând studiile, tunisianul se întoarce acasă și, după o perioadă de activitate științifică, devine guvernator

al regiunii Gabes, ajungând să-i facă invitație Profesorului să-l viziteze și să-i ofere 2–3 exemplare de șerpi veninoși din deșertul saharian. Prezența la Tunis îi oferă Dr. Băcescu prilejul să răspundă invitației de a merge după vipere la ele acasă; îmi povestește toată istoria provocării invitației și îmi propune să-l însoțesc. După ce ne-am făcut o chibzuită socoteală cu fondurile noastre destul de reduse și am studiat cum puteam ajunge și cât ne-ar costa, am hotărât să răspund propunerii.

Odată cu dezvăluirea intenției, Profesorul mi-a ținut un adevărat curs captivant despre șerpi în general, și despre cei din Africa, în special. Mi-a vorbit de celebra cobra egipteană (*Naja haje*), cobra cea mai comună din Africa, în deșertul Sahara, care poate măsura până la 2,4 m și este responsabilă pentru multe decese. Mi-a povestit despre cobra neagră (*Naja nigricollis*) care apare, de asemenea, pe tot cuprinsul Africii, șarpe care rareori scuipă, dar este capabil să atomizeze exact veninul la o distanță de până la 7 m și mușcă impredictibil, veninul său neurotoxic provocând leziuni grave.

Cei mai frecvenți șerpi veninoși din Sahara – și singurii care se pot întâlni în dunele de nisip – sunt viperele de deșert *Cerastes cerastes*, numiți pentru „coarnele” lor distinctive, situate deasupra fiecărui ochi; pe lângă aceștia există numeroși alți șerpi veninoși, dar majoritatea lor, șerpi mici și mijlocii, nu sunt la fel de periculoși ca viperele și cobrele deșertului (*Daboia deserti*, *Daboia mauritanica*). Eram fascinat de numeroasele cunoștințe despre reptile ale Profesorului, pe care îl cunoșteam bine din preocupările sale despre pești și păsări, nu mai vorbesc despre crustaceii marini, dar și alte nevertebrate, unde excela pe plan mondial.

Am reușit să facem planul escapadei și să confirmăm sosirea la Gabes. Cu inima puțin strânsă, am luat un mic avion-taxi și ne-am ridicat în aer admirând de sus priveliștea. După o jumătate de oră, pilotul ne anunță despre o defecțiune minoră a motorului, care va fi remediată după o aterizare la prima improvizație de aeroport. Aterizăm, iar aici, câteva cămile cu însoțitorii lor așteptau turiști. Probabil că așa au fost aranjate lucrurile, despre care nu ni se spusese nimic. La insistențele „ghizilor” de pe lângă cămile, în schimbul unei sume modeste, am urcat pe rând pe blânda cămilă și ne-am mișcat prin jur, până ce am fost invitați în avion. Pe aeroportul din Gabes, prin grija guvernatorului regiunii, gazda noastră, ne aștepta o limuzină oficială, elegantă, cu aer condiționat, ce mi se părea uriașă. Scurt popas la hotel unde am primit o cameră și apoi un drum de două ore până undeva în Pre-Sahara, pentru o plimbare pe jos în deșert și o întâlnire cu paznicul rezervației. Sub soarele puternic, căldura ne topea în marea

de nisip. N-am întâlnit șerpi, dar paznicul, pregătit, a înmănat Profesorului două borcane cu probe acoperite în ziare; erau viperele ce trebuiau să ajungă la Muzeul „Grigore Antipa” prin grija și stăruința Dr. Băcescu. Prețiosul „trofeu” al scurtei noastre călătorii, depozitat în borcane, a fost pus în portbagaj, după ce mai întâi fusese asigurat în săculeți de pânză. Drumul de întoarcere ne-a oboșit și mai mult, dar, după un duș la hotel, eram gata să răspundem invitației gazdei noastre, de a lua cina la Palatul Guvernatorului. Valorosul „trofeu” al Profesorului, care trebuia să ajungă la București, la Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, a fost provizoriu depozitat în balconul camerei.

Guvernatorul ne-a întâmpinat cu prietenie, invitându-ne în holul palatului la un pahar mare cu suc rece de portocale. S-au depănat câteva amintiri și apoi am fost invitați la masă: cambulă, friptură de oaie și salată, prăjituri tunisiene, ceai de mentă și cafea. După circa o oră și jumătate ne-am luat rămas bun, urmând ca dimineața să ne ducă limuzina la aeroport. Pe drum spre hotel apreciam masa bună la care participasem, cu regretul că nu am avut o bere sau un vin. Ne-am abătut rapid la un bar pentru a ne reface echilibrul hidric dereglat în peripețiile și căldura din timpul zilei, bând cu sete, mai ales după peștele de la cină, câte o halbă cu bere. Ne-am grăbit apoi la hotel, unde Profesorul a început să vadă de viperele achiziționate și să mă „amenințe”, mai cu glume și povestiri, mai în serios, că peste noapte va ține borcanele cu vipere în cameră, sub pat. N-am zis nimic, însă am avut grijă ca atunci când Profesorul se afla în baie, să verific care e realitatea. Am controlat repede și viperele se aflau la locul lor, în balcon. În final, au ajuns în bune condiții la muzeul din București, în ciuda vigilenței vameșilor.

Am prezentat această întâmplare neobișnuită la care am luat parte ca maritor și învățăcel al Profesorului Băcescu, adevărat zoolog, interesat și pasionat nu numai de viețuitoarele mărilor și oceanelor, ci și de întreaga biodiversitate, chiar și de speciile „accentuate” ce alcătuiesc fauna exotică”.

Notă: Adresăm mulțumiri doamnei profesoare Rodica Maria Gomoiu, pentru amabilitate și sprijinul acordat în vederea publicării articolului. Doamnei Mirela Adriana Anghelache – secretar de redacție al revistei *Studii și Comunicări/DIS* – mulțumiri călduroase pentru sugestiile oferite și implicarea în finalizarea pregătirii textului pentru tipar. Fotografia a fost obținută prin amabilitatea doamnei dr. Teodora-Maria Onciu, căreia îi mulțumim.

Bibliografie:

- [1] Băcescu Mihai C., *Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român*. Monographia, nr. 3, 1946, Institutul De Cercetări Piscicole Al României. Imprimeria Națională București, 218 p., 1947.
- [2] Băcescu Mihai C., *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. Editura Academiei R.P.R, 441 p . + 5 pl., 1961.
- [3] Hulings Neil C. și Gray John S.A., *Manual for the Study of Meiofauna*. Smithsonian Contributions to Zoology, nr. 78: 83 p., 1971.

ASPECTE MAI PUȚIN CUNOSCUTE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA LUI HENRI COANDĂ

Ioana PETCU¹, Andreea Florina RADU²,
Tiberiu TĂNASE³

ioana.petcu@ici.ro, andre.radu@gmail.
com, tiberiutanase26@gmail.com

ABSTRACT: Researcher, structural engineer, inventor, Henri Coandă is one of the most famous personalities both in Romania and worldwide. There are many works that present his inventions and their history. However, much of Henri Coandă's life and work is still unknown or little known to the general public. This has opened the way for those who want to explore speculative variants of Coandă's biography and activity, giving rise to all kinds of stories related to secret projects in which Henri Coandă was allegedly involved, as well as to supposed direct links between Henri Coandă and the UFO phenomenon. Under these circumstances, the present article aims to bring some scientific clarifications regarding the real and well-documented activity of Henri Coandă, setting limits within which we can speculate or issue hypotheses.

KEYWORDS: Henri Coandă, aeronautics, patents, lenticular aerodynamics, turbochargers, Coandă effect, Operation Paperclip.

1. *Introducere*

Viața și activitatea lui Henri Coandă au cuprins două mari etape, dintre care una se dovedește foarte dificil de cercetat într-o manieră științifică, respectând toate regulile și criteriile obiectivismului științific.

Astfel, *prima etapă a vieții și activității* lui Coandă este aceea a tinereții sale și a începutului activității profesionale, fiind cunoscute condițiile în

¹ Doctor în cibernetică economică (ASE, București), cercetător științific (ICI București), expert smart city (ARSC – Asociația Română pentru Smart City și Mobilitate), expert național IT (UMF București – Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila)

² Doctor în științe economice (ASE, București) și doctorand în științe administrative (UBB, Cluj-Napoca)

³ Secretar al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, lector univ. la Univ Româno – Americană, membru al Societății de Științe Istorice din România

care a lucrat, ce anume și cu cine. O excepție din tinerețea lui Coandă o reprezintă faimosul avion Coandă-1910, pe marginea căruia și astăzi se poartă dezbateri aprinse în mediul internațional științific: dacă sistemul său de propulsie a fost într-adevăr un turboreactor⁴ sau doar un motor de combustie internă cu elice întubată. Aparatul experimental *Coandă-1910*, realizat de Henri Coandă în anul 1910 și prezentat public la cea de-a doua Expoziție Aeronautică Internațională organizată la Paris în octombrie 1910, era un biplan cu aripi asimetrice dispuse în sistem *Knoller-Betz* (dispozitiv aerodinamic de tip biplan format din componente asimetrice și suprapuse la un anumit unghi, prin aceasta producându-se efectul Knoller-Betz), monoloc cu cabina descoperită, monomotor echipat cu un sistem de propulsie de tip aeroreactor, format dintr-un motor termic cu piston marca Clerget de tip „Antoinette”. Avionul era fabricat din placaj de lemn și înveliș de pânză, cu unele componente metalice. Schema reală, completă, a acestui sistem de propulsie nu a fost dată publicității de către Coandă, care – exceptând textul brevetului⁵ – a oferit numai niște vagi elemente, fără a face vreo descriere detaliată a sistemului de propulsie ori a principii-lui său de funcționare. În rest, activitatea sa din prima parte a carierei este relativ cunoscută și nu conține prea multe elemente în plus.

În anul 1934, Coandă pune în evidență tendința unui jet de fluid de a adera la perete în anumite condiții de scurgere; fenomenul este corespunzător Legii lui Bernoulli, care a descris proprietățile de aderență și vâscozitate ale fluidelor. Cu toate acestea, nu există vreo suprapunere între Teorema lui Bernoulli și Efectul Coandă, căci acesta din urmă se referă în mod explicit la condițiile apariției fenomenelor de aderență la perete a fluidelor aflate scurgere în regim laminar, în vreme ce Bernoulli face o descriere matematică a mișcării fluidelor compresibile și incompresibile pornind de la principiul conservării energiei. El a observat că în regim de scurgere uniformă suma energiei dintr-un fluid are aceeași valoare în orice punct al jetului fluid cu pricina, deci, suma energiilor cinetică, potențială și internă va rămâne constantă. Prin urmare, dacă va crește energia cinetică

⁴ Se dezbate încă asupra încadrării într-o tipologie clară a sistemului de propulsie ce a echipat Coandă-1910. Unii cercetători susțin că era motor turboreactor, alții că ar fi fost doar un motor turbopropulsor, iar potrivit altor opinii era vorba de un motor cu elice întubată.

⁵ Este vorba despre brevetul francez din 22.10.1910 cu titlul „Propulsor”, acordat lui Henri Coandă și referindu-se la sistemul de propulsie ale avionului Coandă-1910.

(presiunea dinamică a fluidului) într-un anumit loc, pentru respectarea principiului conservării energiei vor scade proporțional energia potențială și energia internă. Prin urmare, vor apare modificări de presiune și densitate în jetul de fluid. Această situație, Bernoulli a descris-o matematic, cercetând atât cazul fluidului compresibil cât și cel incompresibil. Efectul Coandă, deși înrudit cu fenomenele descrise de Bernoulli, se referă în mod anume la apariția aderenței fluidului la perete, cercetând condițiile în care se petrece și consecințele pe care le produce asupra presiunii fluidului și a mediului ambient în regiunea de strat-limită.

După descoperirea efectului Coandă din 1934 și obținerea brevetului titlul *Procédé et dispositif pour faire dévier une veine de fluide pénétrant dans un autre fluide*, privind aplicațiile acestui fenomen, activitatea lui Coandă devine tot mai misterioasă și puțin documentată întrucât el deja realizează aplicații ale efectului Coandă, obținând o suită de brevete în acest sens în perioada 1935–1940. Conținutul acestor brevete este foarte important, căci ele se referă la sisteme de sustentație și propulsie aflate la un nivel foarte avansat din punct de vedere al performanțelor.

În afară de documentațiile brevetelor care s-au păstrat în bazele de date de profil, nu există alte documentații ori surse de informații viabile care să indice în ce scop sau pentru cine anume a realizat Coandă toate acele invenții/inovații, mai ales că ele ar fi condus la obținerea unor avantaje tehnologice foarte importante la acea vreme.

Începând din vara anului 1940, viața și activitatea lui Coandă intră în cea de-a *doua etapă, cea misterioasă*, despre care nu există informații certe și ca urmare, nu putem realiza un studiu care să corespundă rigorii unei abordări științifice. *Etapă aceasta a vieții și activității lui Coandă* cuprinde următoarele perioade: ocupația nazistă din Franța (1940–1944), eliberarea din arest la insistențele americanilor (1944); șederea în SUA (1945 – 1969) și revenirea în România în epoca comunismului.

2. Întrebări legate de activitatea lui Coandă

Până în momentul de față nu există informații suficiente legate de aspecte ale vieții și activității lui Henri Coandă care au lăsat în urmă cel puțin câteva întrebări.

Prima întrebare ne trimite la ce anume și pentru cine a lucrat Coandă între anii 1935–1940, știut fiind că începând cu 1935 preocupările și activitatea sa de cercetare-dezvoltare, inginerie și inventică s-au

concentrat aproape în exclusivitate asupra *efectului Coandă* și aplicațiilor sale⁶. Activitățile experimentale și construcțiile de prototipuri ale unui cercetător și inventator se concentrează asupra modelelor noi care sunt inventate de el, în efortul de a le demonstra superioritatea față de tehnologiile clasice și a le transforma în acest fel în produse intelectuale și tehnologice competitive și vandabile. Coandă a realizat activități intense de cercetare pe marginea aplicațiilor efectului Coandă între 1935–1940, obținând mai multe brevete importante⁷, dar nu există informații cu privire la ce avea în vedere să facă sau cine era beneficiarul invențiilor.

A doua întrebare este legată de motivul pentru care naziștii l-au cooptat să lucreze pentru ei. Era Coandă deja cunoscut în mediul științific francez pentru realizări excepționale în materie de sisteme de sustentație și propulsie? În afară de realizarea originală din anul 1910, Coandă nu mai avusese până atunci decât realizări quasi-banale în cadrul firmelor Bristol (Marea Britanie) și Caproni (Italia). Prin urmare, activitatea centrată pe aplicațiile efectului Coandă din perioada 1935–1940, este cea care a atras atenția asupra lui Coandă.

O altă întrebare face referire la intervalul dintre anii 1940 și 1944 când nu se știe la ce anume a lucrat Coandă și care au fost rezultatele⁸. Brevetele lui Coandă din perioada războiului referitoare la turboagregate și motoare au avut vreun beneficiar în acei ani? Se știe că francezii l-au acuzat pe Coandă de colaboraționism cu naziștii, dar nu se cunoaște nici motivul și nici nu se știe ce documente judiciare au stat la baza acuzării.

A fost Coandă introdus de către americani în cadrul *Operațiunii Paperclip*? În documentele publicate până acum referitoare la această operațiune secretă, numele lui Coandă nu figurează, dar cu toate acestea intervenția americană prin care Coandă a fost extras din mâinile justiției franceze s-a făcut în baza unui cadru legal.

⁶ Brevetul cu titlul „Propelling device”, acordat în 15.02.1938. Această lucrare de invenție se referă la ejectorul exterior de tip Coandă și la aplicația denumită ulterior „aerodina lenticulară Coandă”.

⁷ Brevetul „Motor”, solicitat la data de 10.01.1936 și acordat la 27.09.1938 și brevetul cu titlul „Propelling device” solicitat la data de 10.01.1936 și acordat la 09.05.1939.

⁸ Brevetele franceze: cel acordat în 1951 pentru „recuperarea energiei termice”; cel pentru un „nou procedeu de încălzire a fluidelor și aplicațiile acestuia”; cel pentru un „nou procedeu de încălzire a fluidelor și aplicațiile acestuia”; cel pentru „noi tipuri de încălzitoare”; cel acordat în 1946 pentru „turbină cu gaz”, vestita „turbină aerodepresivă Coandă”.

O altă întrebare care a fost vehiculată este ceea ce era legată de activitatea lui Coandă pe timpul șederii în SUA, mai exact între anii 1945–1969, neexistând nicio informație clară în mediul public. Chiar dacă în anul 1952 Coandă împlinea 65 de ani, simpla studiere a activității sale de invenție ne demonstrează că era încă foarte activ în prima parte a anilor '60. Rămâne totuși fără răspuns întrebarea legată de beneficiarii direcți ai activității lui Coandă pe teritoriul SUA, cât și cea legată de rezultatele acestei activități.

În 1955/1956, Coandă începe să vorbească public despre aerodina lenticulară, afirmând⁹ că s-au realizat modele volante pilotate și că se realizează zboruri experimentale, afirmații confirmate, de altfel, de V. Firoiu în cadrul interviurilor date la revenirea în România. Însă, oficialii americani nu au prezentat niciodată vreo informație despre existența vreunui proiect privind realizarea unui astfel de aparat de zbor.

În cele ce urmează vom face o analiză a principalelor etape ale vieții lui Coandă.

3. *Începutul carierei lui Coandă. Momentul „Coandă-1910”*

Prezentarea avionului realizat de Coandă în cadrul expoziției internaționale din octombrie 1910 a stârnit mare interes, pe bună dreptate. În primul rând, pentru că acesta avea un aspect neobișnuit pentru acea vreme: celula aerodinamică era mult avansată conceptual față de tot ceea ce exista până la acel moment. Ceea ce a atras atenția în mod deosebit la acest avion a fost: sistemul de propulsie, fuselajul, concepția aerodinamică a planurilor, configurația stabilizatorului și derivei și profilul aerodinamic al întregii structuri.

În privința sistemului de propulsie, important este de studiat brevetul „Propulsor” acordat lui Henri Coandă în data de 22 octombrie 1910. Acest document descrie cu claritate maniera de lucru a acestui sistem de propulsie: aerul este aspirat prin intermediul unui difuzor, ca dispozitiv de admisie a aerului, potrivit lexiconului aviatic, profilat, dispunând de canalizații elicoidale, sub acțiunea unui compresor centrifugal de turăție înaltă acționat de un motor cu piston, prin intermediul unui multiplicator de turăție.

⁹ Martin Caidin, în articolul *The Coanda story*, publicat în revista „Flying” din mai 1956, pp. 32–33, 50.

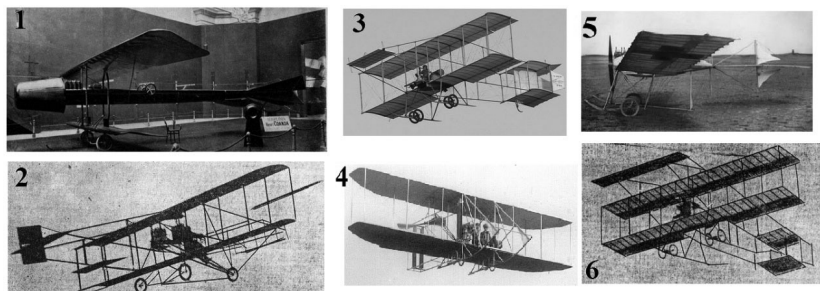

Fig. nr. 1 – Aparate de zbor ale lumii de la nivelul anului 1910:

1. Aparatul Coandă-1910 cu un design aerodinamic demn mai curând de o rachetă;
2. Avionul realizat de Glenn Hammond Curtiss (SUA) în 1909, care a zburat în 1910;
3. Avionul realizat de George White (Bristol Company, Marea Britanie) în 1910;
4. Avionul Wright B realizat de frații Wright (SUA) în 1910;
5. Avionul realizat de Anthony Fokker (Olanda) în 1910;
6. Avionul Farman III (Franța, 1909) realizat de frații Richard, Henri și Maurice Farman.

Avionul Coandă-1910 avea fuselaj integral, motorul carenat prevăzut cu priză de admisie aer, aparat director pentru admisia aerului în compresor, compresor centrifugal de înaltă turație (7000 rot/min, valoare mare pentru tehnica acelei vremi), motor termic de antrenare a compresorului, injectoare de gaze fierbinți (prelevate de la eșapamentul motorului de antrenare) într-o cameră de ardere semi-inelară, două ajutaje de reacție de tip fantă pe o parte și alta a fuselajului.

Motorul cu piston, realizat de fabrica CLERGET dezvoltă 50 CP (37 kW) și dispunea de 4 cilindri dispuși în linie. Arborele motor antrena un multiplicator de turație prin care se realiza o turație de min. 4000 rot/min pentru un dispozitiv rotativ de tip compresor centrifugal, după opinia unora fiind o suflantă centrifugă, argumentându-se faptul că lucra la o presiune relativ joasă a aerului pe care îl antrena centrifugal. Unii autori (Frank H. Winter, 1980) au contestat că acest sistem de propulsie ar fi un aeroreactor, susținând că nu era altceva decât un motor clasic cu piston care antrena o elice întubată. Alții au considerat că a fost vorba de un turbopropulsor, Coandă însuși numindu-l astfel în 1910, sau de un motoreactor. În momentul de față este contestată întâietatea lui Coandă ca realizator al motorului turboreactor.

Brevetul ne arată că în schema motorului Coandă-1910 erau utilizate gazele arse eșapate de motorul termic. Este cunoscut faptul că un motor

turboreactor are obligatoriu următoarele componente specifice acestui tip de aeroreactor:

- *priza de admisie* (difuzorul) a aerului profilată astfel încât să reducă ori să anuleze undele de șoc și turbulențele; asigură aspirarea aerului din mediul ambient de către acțiunea compresorului aflat în interior; la avionul lui Coandă avem chiar una dintre cele mai interesant configurate prize de admisie *realizate vreodată* pentru un motor de tip aeroreactor; este concepută în așa fel încât să asigure răcirea instalației de ungere a motorului și totodată, să utilizeze la maximum energia cinetică a aerului în momentul în care acesta este forțat să-și modifice brusc direcția de deplasare;

- *aparatură directoră* al compresorului (palete fixe care reglează direcția și unghiul fileurilor de aer la intrarea în compresor); este prezent în schema lui Coandă și are o configurație foarte interesantă, cuprinzând un ansamblu de palete elicoidale fixe, cu rolul de a segmenta și dirija fileurile de aer către compresor în regim de scurgere laminară și formând jeturi simetrice pe toată circumferința compresorului;

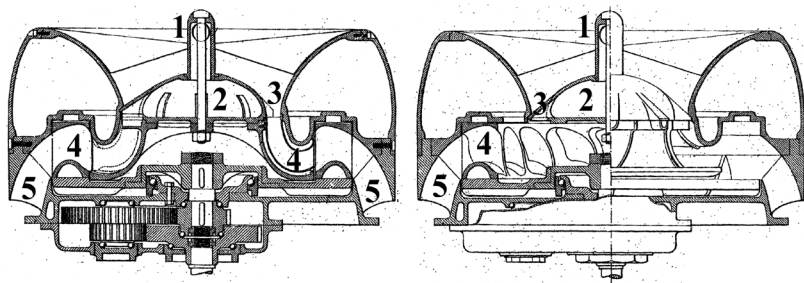

Fig. nr. 2 – Funcționarea motorului Coandă-1910 potrivit brevetului FR416541 din 22.10.1910 cu titlul „Propulsor” (GB191112740 din data de 18.01.1912 cu titlul *Improvements in or relating to Propellers*), acordat lui Henri Coandă: printr-o conductă axială sunt aduse gazele de eșapament de la motorul termic (de antrenare a compresorului) iar acesta gaze ies prin apertura 1, fiind preluate în cadrul corpului semisferic 2, iar de acolo, prin fanta 3 pătrund în conductele 4 și sunt evacuate împreună cu aerul prin ajutaje 5. În brevetul citat, Coandă afirmă că acțiunea gazelor fierbinți avea drept efect amplificarea admisiei de aer la motor și creșterea energiei jetului de reacție evacuat prin ajutaje (*motor aeroreactor de tip motoreactor cu compresor centrifugal și post-combustie*).

- *compresorul* propriu-zis cu palete rotative; și acesta există în schema lui Coandă din 1910, fiind un compresor centrifugal („suflantă”,

comentează unii) care era antrenat de motorul cu piston Clerget de 50 CP prin intermediul unui multiplicator de turație care asigura o valoare de 4000 până la 7000 rot/min;

- una sau mai multe *camere de ardere* în care aerul comprimat este amestecat cu un carburant și se produce combustia; deși este cel mai contestat element, din lectura brevetului privind sistemul de propulsie Coandă-1910, aflăm că în camera de aer comprimat (la ieșirea din compresorul centrifugal) sunt injectate gazele arse de la eșapamentul motorului cu piston; știm la ora actuală că motoarele cu piston din acea epocă nu aveau nici pe departe capacitatea de a realiza amestecuri bune carburant/comburent (carburatie de mare eficacitate) și deci, nu se produce combustia completă a amestecului; prin urmare, jetul de gaze arse din motor conținea încă mult carburant, incomplet ars, iar la injectarea acestor gaze arse în camera de aer comprimat se produceau fenomene de combustie și de amestecare intimă a gazelor arse cu aerul de la compresor; așadar, avem în schema lui Coandă și camera de ardere în care se face un amestec de gaze arse și aer, apărând noi fenomene de combustie (post-combustie);

- *turbina* (legată de compresor) care este acționată de gazele arse; exact acest element (determinant pentru un *turboreactor*) nu există în schema lui Coandă; firește, nu putem avea un motor turboreactor, fără turbină;

- *ajutajul de reacție* (efuzorul) prin care gazele arse sunt evacuate cu viteză și produc forța de reacție; și această componentă există la motorul Coandă-1910.

Prin urmare, în schema lui Coandă din 1910 nu exista exact cel mai important element al unui turboreactor: TURBINA. Fără niciun dubiu, motorul Coandă-1910 a fost *primul motor aeroreactor* din lume, dar nu turboreactor, sau cel puțin nu în înțelesul de astăzi al acestui termen. Nici despre turbopropulsor nu putem vorbi, căci în acest caz ar trebui să existe o turbină antrenată de gaze și care să acționeze elicea utilizată pentru tracțiune sau/și propulsie (ca elice tractivă sau propulsivă, potrivit modului în care este dispusă față de celula aerodinamică și sensului în care antrenează fileurile de aer în raport cu fuselajul). Este clar, motorul Coandă-1910 nu are nici vreo turbină acționată de gazele arse și nici nu realizează tracțiunea cu o elice, prin urmare nu poate fi *turbopropulsor*.¹⁰

¹⁰ Cu toate că a apărut oficial 10 ani mai târziu decât Coandă-1910, observăm clara similitudine cu schema motorului Coandă-1910: avem un disc rotativ cu palete; un canal axial de injectare a carburantului, exact cum în schema Coandă-1910 erau aduse de la motor

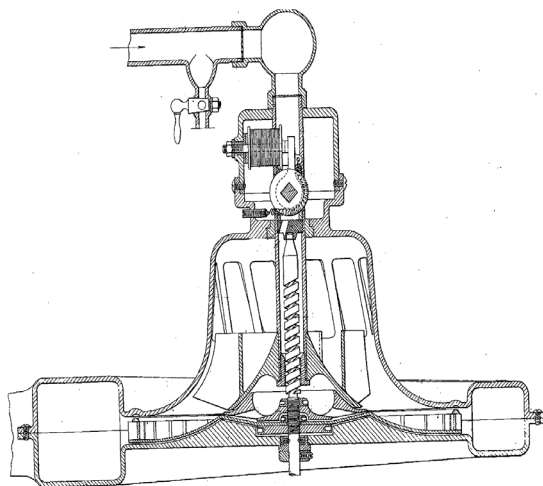

Fig. nr. 3 – Arzătorul cu păcură sau orice combustibil lichid ori pulverulent, din cadrul invenției lui Coandă din anul 1920.

Potrivit V. Pimsner, M. Arlazorov sau D. Andrescu în lucrările lor, ceea ce a realizat Henri Coandă în 1910 a fost un motor aeroreactor, *primul din lume*, de tip motoreactor cu compresor centrifugal și post-combustie, la care în camera de combustie se injecta *cel puțin* un amestec format din gazele fierbinți, eșapate de la motorul de antrenare a compresorului, și aerul comprimat ieșit din compresor, potrivit brevetului din 1910. Ulterior, Coandă a declarat că la construcția concretă a avionului s-ar fi modificat și adăugat schema inițială a motorului, fiind introduse în plus niște conducte care ar fi injectat un surplus de carburant în camera de post-combustie. Această afirmație nu a fost confirmată de nimeni, dar este în mod indirect susținută de către un alt brevet al lui Coandă, care ne arată maniera în care a înțeles să facă injecția la motor a unei cantități de carburant fără a întrebuița nicio instalație sau dispozitiv suplimentar față de schema inițială a motorului: este vorba de brevetul francez din 12.08.1920, invenția

gazele arse; axul, cu ghidaje elicoidale, motorului este utilizat pentru pomparea combustibilului care vine axial; jetul de combustibil este preluat de placa rotativă și pulverizat radial în cadrul unei camere de ardere inelare. La o suprapunere a schemei brevetului „Propulsor” cu schema brevetului din 1920 se identifică exact sistemul de propulsie pe care Coandă a pretins că l-ar fi realizat în realitate atunci când a construit avionul Coandă-1910.

referindu-se la „*Bruleur à mazout et à combustibles liquides ou pulvérulents*” (Arzător cu păcură, combustibili lichizi sau pulverulenți).

Ca o concluzie pentru începutul carierei lui Coandă putem vorbi despre:

- primul *motor aereactor* din cadrul aviației la nivel mondial; fără nicio îndoială, schema sistemului de propulsie este a unui motor *cu reacție*, bazându-se pe forța de reacție creată de evacuarea cu viteză mare prin ajutaje a unui amestec omogen de gaze arse și aer comprimat fierbinte, în proces de destindere în cele două ajutaje;

- primul avion din lume *complet fuselat*; observăm că până la Coandă-1910 fuselajele (dacă existau...) erau realizate în mod fragmentat, doar în anumite porțiuni ale celulei aerodinamice și de o manieră rudimentară (o pânză întinsă peste scânduri);

- primul avion din lume care *renunță la structura de rezistență formată (și) dintr-o rețea de hobane* pentru menținerea aripilor; la Coandă-1910 se introduce o structură de rezistență cu montanți rigizi de întărire a lonjeroanelor;

- primul avion din lume *fuselat complet aerodinamic*; într-adevăr, dacă îl comparăm cu toate aparatele de zbor existente în epocă, putem observa cu ușurință că nu semăna deloc cu vreunul din avioanele contemporane;

- primul avion din lume *cu profil aerodinamic de tip Knoller-Betz*; într-adevăr, la avionul Coandă-1910 avem planuri asimetrice și decalate, formând un anumit unghi față de planul vertical al bordului de atac al aeronavei.

Efectul Knoller-Betz a fost descoperit încă din 1909, respectiv 1912, de către doi cercetători R. Knoller și A. Betz care au acționat independent unul de celălalt. Ei au pornit de la studiul dinamicii anumitor animale, căci acest efect fizic este larg aplicat în natură, în cazul deplasării în medii fluide (aer sau apă) a unor viețuitoare marine sau păsări. Deopotrivă Knoller și Betz au observat că atunci când asupra unui corp care este profilat aerodinamic (hidrodinamic) și dispune de un bord de atac rotunjit, acționează un jet fluidic (în natură, aerul sau apa) sub un unghi de incidență mare, vor apare în apropierea corpului o serie de variații de presiune care vor genera o forță rezultantă cu efect propulsiv.

La circa 30 de ani după Henri Coandă a mai existat un inventator și constructor de avioane care a aplicat efectul Knoller-Betz: este vorba de inginerul francez Andre Louis Starck care a trăit în Franța între anii

1913–1979, realizând în perioada 1942–1975 cel puțin 12 modele diferite de aparate de zbor, unele dintre acestea aplicând efectul Knoller-Betz.

În concluzie, aparatul de zbor realizat de Henri Coandă în 1910 a fost *un avion complet fuselat și profilat aerodinamic, monoloc, biplan cu profil Knoller-Betz, echipat cu un motor aereoreactor de tip motoreactor cu post-combustie*.

Prin conceperea și construirea lui în 1910, Henri Coandă a realizat în mod concomitent 7 premiere mondiale absolute:

- primul avion cu motor aereoreactor;
- primul motoreactor de aviație;
- primul avion cu compresor (centrifugal);
- primul avion complet fuselat;
- primul avion profilat complet aerodinamic;
- primul avion cu profil Knoller-Betz;
- primul avion cu structură de rezistență exclusiv rigidă.

Păcat că acest avion nu a realizat și zboruri de probă în urma cărora să se poată trece la ameliorarea lui și conceperea unor noi modele tot mai avansate. Dacă ar fi procedat astfel, Coandă ar fi devansat istoria aviației cu cel puțin 50 de ani.

4. Coandă, angajat ca inginer de aeronave la Bristol și Caproni

Începând din luna ianuarie 1912, Henri Coandă a fost angajat de societatea britanică Bristol, British & Colonial Airplane Company, primind sarcini de serviciu care nu erau cu nimic diferite față de nivelul tehnologic al epocii.

La început, Coandă a fost însărcinat să dezvolte un proiect aparținând inițial inginerului Pierre Prier și care se referea la un avion-școală monoplan. În aceste condiții el nu a putut lucra în baza unor concepții personale, ci prelucrând modelul realizat deja de Prier. Coandă l-a transformat într-un avion biloc în tandem, rămas cunoscut drept Coanda School Monoplane, echipat cu motor Gnome de 50 CP și testat la 27.03.1912 pe câmpul de zbor de la Larkhill. Aparatul a fost acceptat pentru producția de serie (Iacovachi, Cojocaru, 1988). Ulterior, Coandă avea să proiecteze și un monoplan biloc echipat cu motor Gnome de 80 CP, pentru concursurile aeriene destinate avioanelor militare, în 1912, fiind clasat pe locul al treilea într-unul dintre aceste concursuri. Unul din modelele Bristol realizate de Coandă a fost exportat atât în Italia cât și în România, modelul italian

fiind de altfel construit sub licență de către societatea italiană Caproni. Licența unui model de monoplan a fost preluată de o filială germană a societății Bristol.

Fig. nr. 4 – Modelul Coanda School Monplane (sus) în iarna anului 1912. Modelul militar de monoplan Bristol-Coandă (jos). Influența conceptuală a Coandă-1910: fuselajul aerodinamic și ampenajele profilate aerodinamic.

Henri Coandă a încercat să realizeze și un model de hidroavion, începînd cu ianuarie 1913, fiind vorba de modelul experimental Bristol Coanda Hydro-120, apoi, aparatele condifcate Bristol Coanda BR-7 și în cele din urmă Bristol TB-8. Primul model experimental de hidroavion a zburat abia la data de 15.04.1913, avionul fiind distrus în timpul zborului de încercare. Ulterior, în vara aceluiași an variantele îmbunătățite de Coandă au dat rezultate mult mai bune în urma testării.

Activitatea lui Henri Coandă la societățile Bristol (Marea Britanie) și Caproni (Italia) a fost una convențională, potrivit sarcinilor de serviciu stabilite de conducerea firmelor sus-menționate. Cu toate acestea, în timpul activității sale la Bristol, Coandă a mai propus din când în când și adoptarea unor concepte mai puțin obișnuite, vizînd mai ales următoarele aspecte:

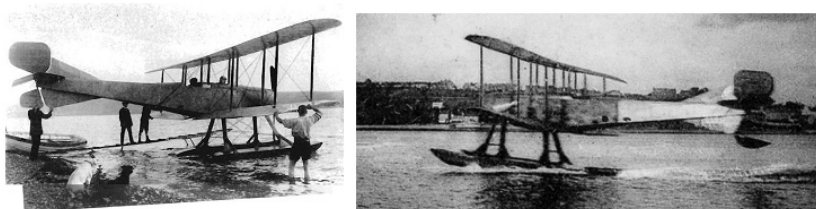

Fig. nr. 5 – Hidroavionul testat în cursul anului 1913 de Henri Coandă în cadrul activității sale la uzina Bristol. Fuselajul și ampenajele realizate după concepția lui Coandă, parțial aplicată și la Coandă-1910.

– aplicarea unor configurații aerodinamice noi unele din rezultatele sale regăsindu-se în cercetările de mai târziu (Carafoli, 1952); Coandă a căutat să lucreze cu profile noi, reducând suprafața totală a lor în schimbul creșterii calității aerodinamice și a rezistenței mecanice;

– realizarea de fuselaje mai bine configurate aerodinamic (Sălăgeanu, 1981); mulți ani s-a putut resimți în creația aeronautică a lui Coandă influența primului său design din 1910, cu fuselaj profilat aerodinamic și ampenaje de tip rachetă;

– amplasarea motoarelor de așa natură încât acțiunea fileurilor de aer să fie mai eficace asupra suprafețelor portante, cercetări în acest sens fiind realizate și de Traian Vuia (Iacovachi, Cojocar, 1988), în încercarea de a realiza elicoptere, în mod independent față de Coandă; în anumite situații (fig.nr. 6) Coandă a căutat să concentreze acțiunea fileurilor de aer în spațiul dintre cele două planuri dispuse în sistem Knoller-Betz, fapt ce ar fi atras o creștere a randamentului propulsiv și a calităților aerodinamice;

– prin utilizarea unor structuri de rezistență rigide, Coandă a căutat să reducă numărul hobanelor ori chiar să le elimine, preferând să utilizeze montanți rigizi ori semirigizi;

– creșterea puterii motoarelor prin diverse metode alternative, altele decât mărirea capacității cilindrilor; în acest sens el a realizat mai multe invenții privind recuperarea parțială a energiei termice de la eșapamentul motorului și diverse moduri de a îmbunătăți carburarea sau circulația fluidelor energetice prin motor;

– modificări ale configurației elicelor (Dumitrescu, 1990) pentru optimizarea interacțiunii cu aerul și scăderea turbulențelor/rezistenței aerodinamice.

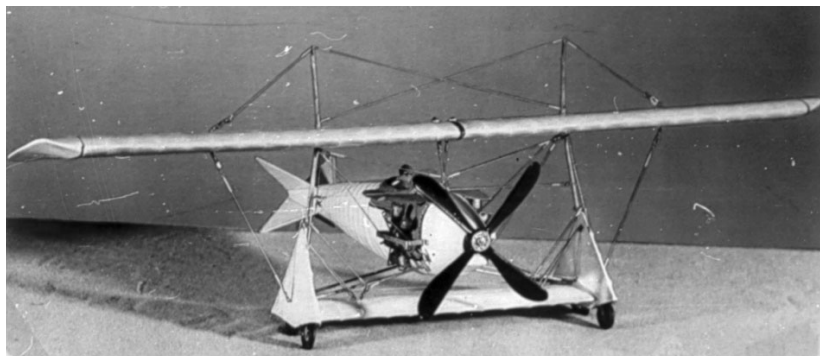

Fig. nr. 6 – Aparat de zbor conceput de Coandă în timpul activității la Bristol cu elementele preluate de la Coandă-1910: aripile biplan în configurație Knoller-Betz; fuselajul configurat aerodinamic; ampenaje de rachetă; rigidizarea structurii de rezistență și renunțarea la rețeaua de hobane precum și configurația interesantă a elicei, cu paletele răsucite elicoidal.

Etapa din viața și activitatea lui Coandă în care a lucrat la uzinele Bristol și Caproni poate nu au însemnat nici pe departe la fel de mult ca activitatea sa în sens de inovare sau experimentare a unor noi soluții tehnologice, însă a însemnat mult din punctul de vedere al maturizării lui ca inginer proiectant și al acumulării de experiență în munca de cercetare aplicativă și dezvoltare tehnologică. Cu atât mai mult cu cât în această perioadă a obținut și o serie de brevete pentru diverse îmbunătățiri aduse tehnicii aviatice clasice (Brevete).

5. Activitatea de invenție a lui Henri Coandă în perioada interbelică

Urmărind lista cronologică a brevetelor lui Coandă putea vedea cum după 1920, mai exact în perioada 1920–1934, interesul lui Coandă a fost acaparat de diverse activități industriale legate de construirea tancurilor petroliere fixe și mobile, unele îmbunătățiri aduse tehnologiilor din acea epocă, inovații în tehnica materialelor de construcții de uz industrial, îmbunătățiri ale tehnicii feroviare etc.

Încetul cu încetul, în 1930 preocupările lui Henri Coandă au migrat tot mai clar către mașini termice și sisteme de propulsie, urmărind realizarea unor scheme care să permită recuperarea energiei termice și creșterea randamentului, obținerea de noi scheme pentru motoare, suflante și boilere, arzătoare și injectoare destinate diverselor tipuri de mașini termice,

totodată o atenție aparte fiind consacrată îmbunătățirii regimului de lucru al gurilor de foc (tehnica militară) în sensul obținerii de armamente de foc capabile să execute tir silențios, fără ca aceasta să conducă la o reducere importantă a energiei cinetice și vitezei inițiale a proiectilului. După ce a încetat activitatea sa la Bristol și Caproni, Coandă apare în diverse locuri, implicat în diverse activități industriale, nu neapărat din domeniul aviației.

Momentul culminant al perioadei interbelice pentru Coandă îl reprezintă cel mai probabil anul 1934¹¹, când a pus în evidență fenomenul fizic ce îi poartă numele: *efectul Coandă*. Între *Teorema lui Bernoulli* și *Efectul Coandă* există fără dubiu legături de reciprocitate. Pe scurt, Bernoulli a făcut aplicarea corectă a principiului conservării energiei și al unor părți din mecanica newtoniană în materie de statică și mai ales de dinamică a fluidelor compresibile și incompresibile, demonstrând fizic și matematic modul cum apar variațiile de presiune și de viteză în cadrul unor scurgeri fluidice desfășurate în diverse regimuri și la diverși parametri.

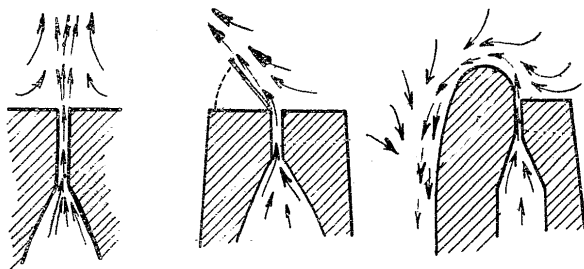

Fig. nr. 7 – Desene din cadrul brevetului din anul 1936 – producerea efectului Coandă și aplicațiile sale

Prin aplicarea Teoremei lui Bernoulli putem explica apariția forței portante prin scurgerea în regim diferit a fileurilor de aer la extradusul și intradusul unui profil aerodinamic. Efectul Coandă, deși înrudit teoretic cu Teorema lui Bernoulli, reprezintă totuși altceva și descrierea fizică și matematică a sa este în mare parte diferită. În anul 1934 Coandă depunea cererea de brevet pentru care în data de 10.01.1936 primea brevetul cu titlul „Procédé et dispositif pour faire dévier une veine de fluide pénétrant dans

¹¹ În interviul acordat în anul 1956 revistei *Flight*, susținea că în 1932 ar fi descoperit *efectul Coandă*.

un autre fluide”, acesta fiind practic descrierea efectului Coandă. După anul 1934, Coandă devine foarte productiv în materie de aplicații ale fenomenului care îi poartă numele, el solicitând și obținând un număr mare de brevete care se referă la diverse aplicații în domeniul mașinilor termice, în special pe motoare rotative.

Încă din anul 1936, Henri Coandă a conceput aparatul de zbor generic denumit „aerodina lenticulară”. Primele brevete care conțin în mod clar astfel de aeronave de configurație lenticulară, au fost consemnate abia către jumătatea anilor '50, dar în mod clar ideea tehnologică a fost deja stabilită încă din 1936. Aceasta ne demonstrează că la intrarea în cel de-al Doilea Război Mondial, deja Henri Coandă avea în vedere realizarea aerodinei lenticulare. În perioada 1934–1939, Coandă a revizuit întreaga *teorie a aerodinamicii*, atât cât exista aceasta în epoca respectivă. Nu a putut să nu constate faptul că determinarea calității aerodinamice a unui profil depinde de parametrii specifici ai rezistenței aerodinamice și portanței în anumite regimuri de scurgere, acestea fiind caracterizate în principal prin viteza de deplasare a fluidului, caracteristicile fizice ale fluidului, regimul de scurgere, direcția și mai ales, unghiul de incidență al fileurilor de aer.

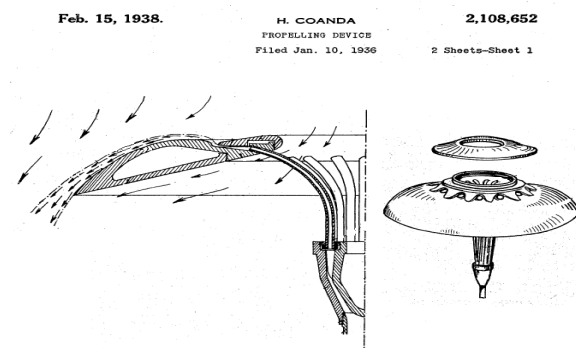

Fig. nr. 8 – Desene originale extrase din brevetul acordat la data de 15.02.1938 lui Henri Coandă pentru „Propelling device” (Dispozitiv propulsiv).

În majoritatea cazurilor din aviația clasică, marea problemă a oricărei aeronave este ridicată de manifestarea rezistenței aerodinamice și apariția fileurilor turbulente, inclusiv a desprinderilor de fileuri de pe suprafața aripii în anumite condiții ale unghiurilor de incidență. În astfel de condiții, o aeronavă clasică nu se va putea desprinde de sol și menține în aer decât

dacă dispune de o suprafață portantă îndeajuns de mare, o viteză suficientă și doar dacă incidența fileurilor de aer se petrece într-un anumit interval de valori unghiulare.

Atunci când această suprafață portantă activă este prea mică, viteza fileurilor de aer este insuficientă sau unghiul de incidență depășește o anumită valoare critică, se va produce indubitabil desprinderea de fileuri de pe aripă și scăderea bruscă a forței portante, aeronava angajându-se în evoluții necontrolate. Văzând toate acestea, Henri Coandă a stabilit că tehnologia aviatică prezintă următoarele deficiențe:

- nu se poate realiza decolarea lină și verticală sau/și menținerea în aer la punct fix a unei aeronave decât prin utilizarea unor elici de mari dimensiuni cu acțiune verticală (cazul elicopterului), caz care exclude necesitatea suprafeței portante, dar ridică alte mari probleme tehnologice legate de rotor, de cuplul giroscopic generat de acesta, de modificarea pasului, de dificultatea antrenării unei elici atât de mari;

- tehnologia aviatică nu oferă vreo soluție pentru a se realiza scurgerea uniformă și stabilă a aerului în regim laminar la extradusul aripii și împiedicarea apariției fenomenelor de desprindere a fileurilor marginale sau a turbulențelor de la extradusul și de la bordul de fugă;

- nu s-au identificat soluții eficace privind îndepărtarea pericolului desprinderii fileurilor de aer de pe aripă în apropierea și la depășirea incidenței critice;

- forța portantă necesară se obține cu un consum energetic mare și prin aplicarea unui randament general de valoare redusă;

- sistemele de propulsie din aviație sunt mari poluatori chimici și fonici.

Activitățile de cercetare și de inventică desfășurate de Coandă în perioada 1934–1939 au urmărit ideea de a ameliora aceste deficiențe, el propunând mai multe soluții cu totul noi privind: obținerea și menținerea portanței; reducerea masivă a consumului de energie; reducerea importantă a poluării; scăderea sau chiar eliminarea zgomotului etc. Pentru a rezolva toate aceste probleme Coandă a înțeles încă dinainte de al II-lea Război Mondial faptul că este necesară o tehnologie cu totul nouă caracterizată în special prin:

- încercarea de înlocuire a celulelor aerodinamice din perioada de pionierat a aviației cu o celulă aerodinamică cu o configurație cu totul și cu totul nouă, care să genereze forță portantă pe toată suprafața sa, stabilind

că aripa discoidală este configurația optimă, fiind singurul profil aerodinamic neangajabil și care poate corespunde cu rezultate bune tuturor regimurilor de viteză;

- realizarea forței portante necesare ridicării și menținerii aeronavei în aer indiferent de valoarea vitezei de deplasare a acesteia; în care sens, Coandă a optat pentru suflajul (utilizând aer/gaze arse/amestecuri de aer și gaze arse) extradadosului suprafeței portante; acțiune care necesită consum energetic relativ redus,

- cu timpul, după jumătatea anilor '50, pornind de la experiența acumulată încă din perioada interbelică, Henri Coandă a putut trece la îmbunătățirea unor scheme de sisteme de sustentare/propulsie, aranjând să poată fi antrenate scurgeri de fluid care produc regiuni depresionare.

Activitatea lui Coandă de până la momentul izbucnirii celui de al II-lea Război Mondial demonstrează faptul că acesta era deja conștient de aspectele menționate mai sus, astfel că activitatea sa din anii următori a fost dedicată realizării acestor obiective. Dovadă în acest sens stă faptul că la scurtă vreme după război, Coandă avea deja brevetele primele modele avansate de aerodină lenticulară.

6. Activitatea desfășurată în Franța, în perioada iunie 1940 – iunie 1944

Odată cu evenimentele din iunie 1940, o mare parte din Franța a intrat sub ocupație și administrație militară germană. Acest regim inițial a vizat regiunile de nordul și de vest ale Franței, cu precădere zona litoralului Oceanului Atlantic. În prima parte a războiului, guvernul francez era stabilit la Vichy (Auvergne), însă după 11 noiembrie 1942 administrația militară germană s-a extins peste aproape întreg teritoriul Franței. În aceste condiții, Henri Coandă a fost preluat de germani și a lucrat pentru ei. Ce anume a lucrat și în ce condiții, nu a fost niciodată dat publicității. De altfel, nici ce anume i-a interesat atât de mult pe naziști în privința lui Henri Coandă nu se știe cu exactitate. Din acest motiv, terenul este deschis spre dezbateri, de altfel, în ultimele decenii fiind lansate tot felul de speculații cu privire la activitatea lui Coandă sub autoritatea nazistă și implicit, scenariile legate de realizarea, în mare secret, a aerodinamelor lenticulare de către naziști.

Din păcate, în mod obiectiv nu există nimic documentat din care să se poată extrage astfel de concluzii: nu există martori, nu avem documentație care să indice clar existența unor astfel de preocupări din partea naziștilor, nu s-au găsit astfel de nave sau componente ale lor rămase de pe

urma activităților de construcție sau de testare, nu au fost văzute modele de aerodina lenticulare și, evident, nu au fost introduse în producție astfel de aparate de zbor până la îndepărtarea regimului nazist.

Au rămas practic doar unele afirmații, ale lui Coandă sau ale unor jurnaliști, de altfel imposibil de verificat¹², care au surprins momentele arestării (de către francezi) și apoi, ale eliberării sale la insistența oficialilor americani. Nu putem ști cu exactitate din ce motive a fost arestat, care au fost acuzațiile formulate de francezi sau de ce au cedat în fața insistenței americanilor de a-l elibera pe Coandă și a-l pune la dispoziția lor. Cert este că imediat după război, Coandă se mută în SUA.

7. Activitatea lui Coandă în SUA, după război

Perioada de după război a vieții și activității lui Henri Coandă este considerată destul de controversată. În momentul ajungerii lui în SUA Coandă era în pragul vârstei de pensionare. În anul 1956, Coandă acorda un interviu revistei „Flight” în care afirmă că nu a lucrat cu nemții și că până în 1945 și-a sistat activitatea, precizând că după război ar fi venit din proprie inițiativă în SUA și s-ar fi angajat în cadrul Forțelor Aeriene Americane, la centrul de cercetări din Ohio.

Nu știm cu exactitate la ce anume a lucrat, dar în orice caz, după război a devenit mai inventiv ca niciodată și au apărut primele brevete în arhivele oficiului de stat pentru brevete din SUA, care se refereau în mod clar la aerodina lenticulară. Să menționăm câteva din brevetele mai importante: brevetul US2946540 cu titlul *Jet propelled aircraft* depus la data de 13.09.1948 și acordat la 26.07.1960 (se referă la importante aplicații ale efectului Coandă în aviație); brevetul US2920448 cu titlul *Apparatus for imparting rapid speed to a mass of fluid*, solicitat la data de 29.07.1955 și acordat la data de 12.01.1960 (se referă la un interesant sistem de propulsie în care sunt excluse piesele aflate în mișcare și se face aplicare schemelor ejectoarelor interne și externe de tip Coandă). Deja la nivelul anului 1956 el declara în presa americană faptul că dorește să înceapă construcția aerodinei sale lenticulare.

¹² În articolul *Augmented Flow – an interesting method of fluid flow augmentation with attractive possibilities*, publicat de revista „Flight”, nr.50/15.08.1946, pp. 174–175.

Brevetele lui Coandă**FR 1120687 din 23.04.1956 corelat cu brevetul FR 907145 din 18.06.1945**

Fig. nr. 9 – Aparatul discoidal codificat N-30120 prezentat în mai 1956 de către revista „Flying” alături de interviul acordat de Henri Coandă.

Aceste preocupări de schimbare și îmbunătățire a tehnologiilor aplicate în aviație, Coandă le-a avut în timpul misterioasei sale activități în SUA. Acestei activități îi corespund cele mai multe dintre brevetele privind aerodina lenticulară, cu toate că nu avem niciun fel de informații validate în sensul realizării vreunui prototip sau a vreunui model destinat producției de serie în SUA.

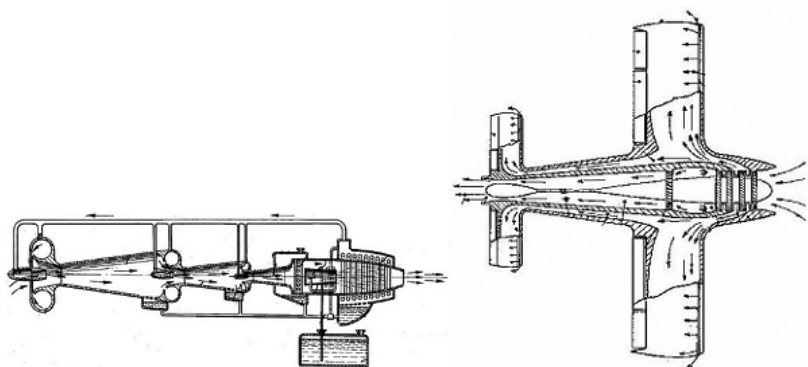

Fig. nr. 10 – Sistem de propulsie fluidică (stânga), invenția lui Henri Coandă potrivit brevetului american; poate asigura obținerea unei tracțiuni mari, fără utilizarea niciunei piese în mișcare. Instalație de hipersustentație cu suflarea integrală a extradadosului aripii (dreapta).

Bibliografia de invenție a lui Coandă pe când activa în SUA este mai bogată și mai interesantă ca niciodată, iar din cadrul acesteia nu vom face

decât să selectăm cu titlu de exemplu câteva invenții mai importante, brevete, care se referă la aviația neconvențională: „schimbătorul de căldură perfecționat” (1948); „mijlocul de utilizare a energiei termice a aerului” (1952); „un nou motor cu aer cald” (1952); „termocompresorul” (1957); „termocompresorul” (1956); în 1956 „încălzitorul care utilizează radiații optice”; în 1958 „perfectionari la schimbatoarele de căldură”; în 1958 „termosuflantă fără piese în mișcare”; în 1960 „termosuflantă”; în 1960 „boilerul”; în 1960 „termosuflanta”; în 1966 „recuperatorul de căldură” de pe urma vaporizării și condensării unui fluid de lucru corespunzător ales; în 1965 „schimbătorul de căldură între două fluide”.

Rămâne o chestiune neclară pentru ce fel de aplicații practice sau în beneficiul cui a inventat Coandă în SUA toate aceste sisteme, în situația în care puținele informații publice referitoare la aparate de zbor pretins a fi bazate pe tehnologia lui Coandă sunt în legătură cu proiecte sau activități în care Coandă nu a avut nicio implicare, așa cum a fost cazul celebrului AVRO Car (Canada).

Din perspectiva aerodinei lenticulare Coandă și a altor invenții ale sale cu impact deosebit asupra aviației, s-au reținut cu precădere documentele de invenție în care sunt descrise suprafețe portante prevăzute cu zone absorbante de strat-limită, suprafețele de comandă pentru aeronave echipate cu instalații de suflare a stratului-limită. Bibliografia de invenție semnată de Coandă, mai ales în perioada activității sale din SUA este foarte vastă, menționând câteva brevete care au aplicații deosebit de interesante în tehnica aerospațială:

- *compresoarele și „turbinile aerodepresive” inventate de Coandă*, brevetul FR907145/1943 (1946) referitor la așa-numita turbină aerodepresivă Coandă;

- *prizele de admisie de tip „ejector intern Coandă”*, brevetele americane US2939654/ 1956 (1960), US2988139/1956 (1961), US3047208/1956 (1962), US3337121/1964 (1967);

- *sisteme de propulsie inventate de Coandă*, brevetele US2920448/1955 (1960), US2946540/1948 (1960), US2108652/1935 (1938), US2988303/1956 (1961).

În perioada în care Coandă a lucrat în Statele Unite, în presă au circulat diverse materiale despre pretinse proiecte și aparate experimentale de configurație lenticulară sau alte forme neobișnuite. Cele mai cunoscute sunt:

- Pretinsul proiect NS-97 al societății americane Northrop, sub conducerea proiectantului Dick Stasinos, afirmându-se că ar fi proiectat o aerodină lenticulară în 1950; fără nicio legătură cu Coandă și lucrările sale de inventică.

- Pretinsul proiect Omega al companiei AVRO Canada, care a pornit în anul 1952, cu rezultate nesatisfăcătoare, în cele din urmă abandonat; nu reușit să aplice niciuna din tehnologiile conținute în brevetele lui Coandă.

- Celebrul proiect AVRO CAR VZ-9AV (desfășurat între anii 1952 și 1961) care a pretins că încearcă să construiască aerodina lenticulară Coandă, cu toate că în realitate nu au respectat nimic din schemele originale făcute de Coandă, ci au construit un vehicul pe pernă de aer și acela greșit proiectat și nefuncțional.

- Un alt pretins aparat experimental al companiei AVRO sub denumirea de „Project 1794” sau „Silver Bug” sau „Y-2”. Aparat proiectat greșit (în raport cu ceea ce a inventat și propus Coandă) și nefuncțional în cele din urmă.

- Proiectul „Weapon System 606A” proiect „secret” care i-a dezamăgit pe cei care se așteptau să vadă aerodina lenticulară Coandă sau vreo tehnologie care să aibă câtuși de puțin legătură cu Henri Coandă.

- „Project Pye Wacket”, destinat proiectării și construirii unei rachete de formă lenticulară. Rezultatele testelor au fost neconvingătoare iar atenția s-a îndreptat către alte proiecte.

În spațiul public american au fost vehiculate tot felul de date și informații care mai mult au creat și menținut confuzia cu privire la aerodina lenticulară Coandă. Adevărul este că în realitate nu putem ști ce anume a făcut Henri Coandă în Statele Unite și ce rezultate a obținut. Este cert, însă, numărul foarte mare de brevete americane obținute de acesta și calitatea deosebită a invențiilor conținute de acestea. Din păcate, nu avem niciun fel de informații despre modul în care au fost construite și experimentate aceste dispozitive și cu atât mai puțin, să avem cunoștința despre aplicațiile lor sau dacă au intrat vreodată în producție sau uz.

Printre nenumăratele brete ale savantului Henri Coandă menționăm:

- FR23370 /1921 Perfectionnements aux moteurs à combustion interne;

- FR796852/1935 (1936) „nou motor rotativ”;

- FR822942/1936 (1938) „motor rotativ și turbină funcționând cu gaze arse ori aburi”;

– FR833951/1937 (1938) „procedeu și dispozitiv de producere și stocare a energiei termice”;

– FR907145/1943 (1946) lui Henri Coandă pentru turbina aerodepresivă Coandă;

– GB191410265 /1915 Improvements in Aeroplanes;

– GB191327584 /1914 An Improved Method of and Means for Range-finding from Aerial Craft;

– GB191321270 /1914 Improvements in Flying Machines;

– GB191315871 /1914 Improvements in or relating to Means for Arming Aerial Machines;

– GB191307553 /1913 Improvements in or relating to Aeroplanes;

– GB191307448 /1913 Improved Means for the Control of Aeroplanes;

– GB191306299 /1914 Improvements in Ships for use in Water and in Air;

– GB191226911 /1913 Improvements in or relating to Aeroplanes;

– GB191216784 /1913 Improvements in the Construction of Aeronautical Machines of the “Monoplane” Type;

– GB191216783 /1913 Improved Means adapted for use in Starting Internal Combustion Engines of the Rotative Type;

– GB191215855 /1912 Improvements in or relating to Rotary Explosion Engines;

– GB191207479 /1913 Improvements in or relating to a Process and Apparatus for Investigating Aerodynamic Disturbances Resulting from Relative Movement of Air and Bodies Placed therein;

– GB191112908 /1912 Improvements in Supporting Surfaces or Wings for Flying Machines;

– GB191112740 /1912 Improvements in or relating to Propellers, fiind de fapt varianta britanică a motorului Coandă-1910, deja brevetat în Franța (1910);

– US2052869 /1936 Device for Deflecting a Stream of Elastic Fluid Projected into an Elastic Fluid, acordat lui Henri Coandă;

– GB466961/1935 (1937) pentru „perfecționări la motoarele rotative”;

– US2108652/1936 (1938) lui Henri Coandă pentru „Propelling device”;

– US2946540/1948 (1960), Jet propelled aircraft;

– US2920448/1955 (1960) Apparatus for imparting rapid speed to a mass of fluid;

– US2939654/ 1956 (1960), US2988139/1956 (1961), US3047208/1956

(1962), US3337121/1964 (1967) pentru prizele de admisie de tip „ejector intern Coandă”;

– US2920448/1955 (1960), US2946540/1948 (1960), US2108652/1935 (1938), US2988303/1956 (1961) pentru sisteme de propulsie inventate de Coandă

Bibliografie:

- [1] Antoniu, D., Cicoș, G., Buiu, I., Bartoc, A., Șutic, R., *Henri Coandă și creația sa tehnică din perioada 1906–1918*, Ed. Anima, București, 2010.
- [2] Andreescu, D., Pascaru, I., *Motoare cu reacție și utilizările lor*, Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii, București, 1959.
- [3] Andreescu, Dumitru, *Proiectile cu reacție*, Editura Militară, București, 1960.
- [4] Arlazorov, M., *Omul pe aripi*, Editura Militară, București, 1953.
- [5] Asaftei, Gheorghe., Nica, Alexandru, Coman, Gheorghe, Iliescu, Petre, Ghiban, Constantin, *Motoare și instalații ale aeronavelor cl. a XII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982.
- [6] Baev, L., *Avioane cu reacție*, Editura Tehnică, București, 1960.
- [7] Benrey, Ronald M., *Fluidics: how they've taught stream of air to think*, Revista Popular Science (vol.190) nr.6/1967, pp. 118–122.
- [8] Berbente, Corneliu, *Scientific personality of Henri Coandă*, INCAS BULLETIN, Volume 2, Number 4/ 2010, pp. 3–10.
- [9] Besterling, Charles A., *Fluidic System Design*, Editura John Wiley and Son, New York, 1974.
- [10] Betz, A., *Ein Beitrag zur Erklärung des Segelfluges*, Revista „Zeitschrift fur Flugtechnik und Motorluftschiffahrt” nr.3/ ianuarie 1912, pp. 269–272.
- [11] Caidin, Martin, *The Coanda story*, Revista „Flying” din mai 1956, pp. 32–33, 50
- [12] Carafoli, Elie, Oroveanu, Theodor, *Mecanica fluidelor* vol.1–2, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București 1952.
- [13] Ciobotea, V., *Turboreactorul cu dublu flux monojet*, Ed. Academiei Militare, București, 1989.
- [14] Deadwyler, Richard., *A review of models of the fluidic generator*, US Army Electronics Research and Development Command, Harry Diamond Laboratories, Adelphi, 1981.
- [15] Dulgheru, Valeriu, *Henri Coandă – om de știință și inventator*, ResearchGate, 2004
- [16] Dumitrache, Ioan, *Proiectarea asistată de calculator a elementelor și circuitelor fluidice numerice*, Revista Automatica și Electronica nr.4/1970, pp.171–177.

- [17] Dumitrescu, Horia, *Calculul elicei*, Editura Academiei Române, București, 1990
- [18] Firoiu, V., *Din nou acasă. Convorbiri cu Henri Coandă*, Editura Tineretului, București, 1969
- [19] Firoiu, V., *Convorbiri cu Henri Coandă. Am inventat farfuria zburătoare!*, Editura Albatros, București, 1971.
- [20] Forțele Aviației Militare, *Conspect de motoare cu reacție* (pentru uz intern), Editura Tehnică, București, 1952.
- [21] Hachette Collection, *Pionniers de l'aviation*, 2004
- [22] Iacovachi, Ion, Cojocaru, Ion, *Henri Coandă- viața și opera*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- [23] Ivanciovici, Mircea, *Preistoria fluidonicii se află tot în efectul Coandă*, Revista Știință și Tehnică nr.1/1970, București, 1970, pp. 10–11.
- [24] Iacovachi, I., Cojocaru, I., *Traian Vuia- viața și opera*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- [25] Knoller, R., *Die Gesetze des Luftwiderstandes*, Flug-und Motortechnik, nr.21/1909, Viena, pp. 1–7.
- [26] Pimsner, Victor, *Motoare aeroreactoare vol.1*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- [27] Pimsner, Victor., *Mașini cu palete. Procese și caracteristici*, Editura Tehnică, București, 1988.
- [28] Pimsner, Victor, Vasilescu, A., Rădulescu, G., *Energetica turbomotoarelor cu ardere internă*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964.
- [29] Sălăgeanu, Ioan, *Aerodinamica vitezelor subsonice*, vol.1–2, Litografia Academiei Militare, București, 1981.
- [30] Tesař, Vaclav, Hung, Chuan-Hsiang, Zimmerman, William B., *No-moving-part hybrid-synthetic jet actuator*, Revista Sensors and Actuators, vol. 125, 2006.
- [31] Wygnanski, Israel, Katz, Ira, Horev, E., *The forced turbulent wall jet*, Revista Journal of Fluid Mechanics vol.242/1992, pp. 577–609.
- [32] Zăgănescu, Florin, *Pneumonica, un concurent al electronicii*, Revista Știință și Tehnică, nr.9, 1966, București, pp.10–11.
- [33] Zăgănescu, Florin, *Unele particularități aerodinamice ale elementelor pneumo-nice cu jet*, Revista Transporturilor, nr.10, 1966.

NICOLAE P. LEONĂCHESCU ȘI JULIUS NATTERER, DOUĂ MODELE DE ORGANIZARE A MEMORIEI

Alin M. OLĂRESCU¹

a.olarescu@unitbv.ro

ABSTRACT: In this paper, two models of memory organization are presented. The authors of these two examples are engineers, university professors: Nicolae P. Leonăchescu (b. 9 June 1934, Stroești – Argeș, Romania – d. 4 August 2019, Bucharest, Romania) and Julius Karl Manfred Natterer (b. 5 December 1938, Neukirken – Hagnn, Bavaria, Germany – d. 25 October 2021, Unterzeitlerdorn, Straubing, Germany). Both were passionate, active and involved teachers in the life of the institutions which they worked for, as well as in the life of the community. They had the same ambition and tenacity in organizing the memory of their work over time and acted accordingly, each providing a valid model for the organization of the memory and facilitating access for future researchers to the databases they compiled throughout their lives. These models of memory organization need to be known, adapted and multiplied, but above all exploited in order to create a sustainable and durable future.

KEYWORDS: memory; technical, personal and family archives.

Introducere

Arhivele constituie un patrimoniu unic și de neînlocuit transmis din generație în generație. Surse de informație credibilă pentru o guvernare responsabilă și transparentă, arhivele joacă un rol esențial în dezvoltarea societăților contribuind la constituirea și salvarea memoriei individuale și colective – se afirmă în Declarația universală asupra arhivelor, emisă de UNESCO la 10 noiembrie 2011 [26].

Evoluția unei societăți, familii sau persoane va putea fi conturată în măsura în care adevărul istoric este cunoscut, înțeles și însușit, iar învățămintele desprinse devin realitate și nu doar ilustrări episodice risipite

¹ Conf. univ. dr. ing., Universitatea Transilvania din Brașov; membru titular al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române; președinte al Societății Cultural – Științifice „Stroești – Argeș”.

de-a lungul timpului. Istoria nu s-a scris și nu va fi scrisă numai pe baza documentelor administrative, oficiale, alături de acestea este vital să fie semnalate și fructificate arhivele personale, create de cei care fac istoria pas cu pas. Desigur că cele două tipuri de arhive – oficiale și particulare – se completează reciproc, dar cele din urmă dau originalitatea, culoarea, spiritul și mentalitățile unei epoci. Arhivele personale și familiale sunt în aceeași măsură viață și istorie [26].

În lucrarea de față sunt prezentate două exemple de organizare a memoriei, antum, prin arhivarea documentelor proprii, în două moduri, diferite ca organizare dar similare prin conștiința și coerența demersului. Autorii acestor două exemple sunt inginerii: Nicolae P. Leonăchescu și Julius Karl Manfred Natterer.

I. Nicolae P. Leonăchescu

Nicolae P. Leonăchescu s-a născut la 9 iulie 1934 în satul Stroești – Argeș, dintr-o străveche familie românească ale cărei rădăcini se structurează astfel: Tatăl: Petre L. Leonăchescu (2 decembrie 1891, Stroești – 5 ianuarie 1973, Stroești), dirigintele oficiului P. T. T. Stroești – Argeș; Mama: Maria Gh. Ciolcă (22 iunie 1909, Vâlsănești – 16 august 2009, Stroești), casnică. Bunicii paterni: Leon N. Mihalcea – Năndrașu (15 februarie 1845, Bălilești – 19 februarie 1913, Stroești), agricultor, nepotul lui Nicolae M. Năndrașu (1783 – 12 octombrie 1846, Stroești), boier de neam. Badea I. Ionescu – Apostescu (25 mai 1851, Stroești – 26 septembrie 1927, Stroești), casnică. Bunicii materni: Gheorghe I. Ciolcă (1879, Vâlsănești – 1959, Vâlsănești), moșnean, agricultor; Elisabeta N. Sandu (28 aprilie 1884, Vâlsănești – 1953, ?), casnică. Frații: Aurelia (20 aprilie 1929, Stroești – 29 ianuarie 2017, Curtea de Argeș), Eugenia (24 august 1937, Stroești – 26 august 2011, Stroești) și Ion (29 august 1941, Stroești –). Legăturile de rudenie: sunt vaste și pe arii mari pentru că familiile de geneză au avut mulți copii care s-au răspândit în toată țara dar și dincolo de hotarele ei actuale. În satul Stroești are rude apropiate în familiile: Ciolcă, Sandu, Ionescu, Olărescu, Galatioiu, Leonache – Leonăchescu, Toteanu, Trufășilă, Petrescu, Gurilă, Botan ș.a.

A fost elevul Școlii Primare din Stroești – Argeș, în perioada 1941–1945, având ca învățătoare pe Elena Al. Ionescu – Păunescu (1906–1994) și pe Maria – Tincuța I. Retevoescu – Pintilescu (1924–2010), remarcându-se ca un elev conștiințios și atent la evenimentele sociale ce frământau viața

satului în acei ani cumplîți ai războiului: concentrări masive și decedați pe front; contribuție materială a locuitorilor; primirea refugiaților din Moldova de Nord, Basarabia, Bucovina și din Pitești; construcția localului pentru: sediul plășii, Cămin Cultural, Biblioteca satului, camera oficială etc. de către un grup de rudari care au scăpat în acest fel de o eventuală deportare în Transnistria! [21].

În perioada 1945–1952 a fost elev la Liceul Ion C. Brătianu din Pitești iar lumea liceului meu din perioada 1945–1952 a fost zguduită de mari schimbări cu efecte majore asupra corpului profesoral, elevilor și familiilor acestora.... În vara anului 1948 s-a aplicat „reforma învățământului” printr-un examen de selecție la care au participat absolvenți ai vechilor clase a IV-a ale Ciclului inferior de liceu și noile clase a III-a de Gimnaziu unic; absolvenți din Pitești și de la alte școli din provincie – circa 600 concurenți – au candidat pentru un loc în clasa a VIII-a, de 50 de elevi, după noile standarde școlare. Am intrat în rândul „fericiților câștigători” pe locul patru cu media 9,55. În anii 1948–1952, am promovat cele patru clase ale ciclului superior de liceu cu următoarele rezultate: clasa a VIII-a A: media 8,07 (în zilele de 27 aprilie – 19 mai 1949, am fost internat la Spitalul din Curtea de Argeș, Secția Contagioși, ca bolnav de scarlatină; „convalescența” am început-o chiar la 20 mai 1949 prin prezența la lecții și „dând” tezele de rigoare!); clasa a IX-a A: media 8,72; clasa a X-a A: media 9,00 și clasa a XI-a A: media 9,92 – cu Diplomă de Merit (am avut o medie 9,00 la Biologie!). Internatul liceului fusese bombardat de americani în ziua de 6 mai 1944 și timp de cinci ani am găsit sprijin la trei gazde din Pitești: Maria Gh. Nițu (strada Ștefan cel Mare Nr. 28) primii doi ani de gimnaziu: 1945–1947; familia Constantinescu – Florescu (str. Oescu, azi Florăriei, Nr. 14), 1947–1948; doamna Vasilescu (str. Justiției Nr. 4) în 1948–1950. În toamna anului 1950, s-au deschis internatul liceului și cantina aferentă; timp de doi ani școlari, 1950–1952 (clasele a X-a și a XI-a) am fost acceptat în spațiul respectiv, nou construit și bine amenajat. Regimul gazdelor era cumplit și nu poate fi uitat pentru că, România postbelică a fost marcată dureros de agresiuni de tip holotropic: seceta; foamete; lipsuri de tot felul; distrugerea elitelor; prigoana politică; jaful trupelor rusești de ocupație; inflație; confiscarea abuzivă a bunurilor mobiliare și imobiliare; cotele obligatorii; exmatricularea elevilor cu „origini sociale nesănătoase”; denunțuri și arestări trucate; cenzura generalizată; „sovietizarea” învățământului; pervertirea tineretului la modele ideologice totalitariste; regimul dictaturii proletariatului; stabilizări monetare; exacerbarăa cultului personalităților de sorginte socialistă sau comunistă (Lenin, Stalin, Marx, Engels); promovarea internaționalismului cât mai proletar; raționalizarea și

regimul cotelor obligatorii ș. a. m. d. Comunismul primitiv de tip asiatic a fost sursa unor abuzuri de neimaginat [21].

Fig. nr. 1 – Prof. univ. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu DHC (n. 9 iulie 1934, Stroești – Argeș – d. 4 august 2019, București) – [21]

Elev atent consemnează într-un jurnal personal toate aceste schimbări sociale, împreună cu opinii și impresii personale care devin sursă bibliografică pentru viitoarele studii și cercetări. Desigur că au existat și bucurii în viața liceanului Nicolae P. Leonăchescu: *Bucurii? Profesorii cu experiență didactică valoroasă ne ofereau și clipe de destindere. Nu pot uita excursia la Constanța și în împrejurimi efectuată în zilele de 7–10 iunie 1947, cu trenul personal, de un grup numeros de elevi printre care m-am numărat și eu! Galeria marilor profesori din liceul anilor mei de elev este plină cu chipurile unor celebre personalități care au rezistat judecăților necruțătoare ale timpului. Sunt bucuros a-i menționa, aici, pe cei care mi-au iertat greșelile și m-au ajutat pe drumul aspru al evoluției culturale – științifice și anume: Dumitru*

P. Mihalașcu și Emil Gh. Morțun (Matematică); Marin Manu Bădescu, George Aman și Drăghici – Virgil C. Mărgineanu (Limba română); Felicia Nucă (Limba franceză); Constantin D. Albu și Tache Sâmbotin (Muzică); Haralambie Ciocan (Chimie); Gheorghe M. Toma (Geografie); Iulian P. Matei (Istorie) ș. a. În rest: lecții, extemporale, teze, ședințe de învățământ ideologic, muncă voluntară, mitinguri, concursuri literare, unificarea organizațiilor de tineret, lectura în grup a articolelor de fond din presa politică a vremii ș. a. m. d. Propaganda comunistă era feroce și elevului nu i se ierta nici o greșeală. „Experimentul Pitești” din celebra închisoare avea efecte și în cadrul liceului din Pitești. Unii dascăli tinerei experimentau pe tinerele vlăstare din băncile aflate în fața lor metode de „educație comunistă” cu aforismul: „Cine rezistă bine! Cine nu rezistă, să plece în altă parte!” În general, din rândul activiștilor tineri recrutați la nivel județean în celulele P. C. R. ori în organizațiile de tineret au apărut și asemenea cadre didactice; unii nici nu aveau calificarea impusă de lege! Pe timpul „foametei”, unele cadre didactice din liceu solicitau alimente de la elevi; cine nu se „conforma” cererilor primeau o notă „rea” la materia respectivă. Chiar elevii foarte buni erau șantajați în acest fel! Pot să dau și exemple din clasa mea, a III-a D! Părinții copiilor tratau aceste fenomene cu înțelepciune, aplicând metoda „pașilor mărunți” și a intervenției discrete prin cunoștințe sus – puse [21].

În anul 1952 intră, ca student, la Facultatea de Instalații și Utilaj a Institutului de Construcții din București, secția Instalații. Decizia o ia în urma unei discuții, avute în vara anului 1951, cu *Ghică C. Leonache*, un vecin, rudă cu noi; era un foarte bun maestru instalator și lucra în București. Așa m-am decis: Voi urma specialitatea Instalații la facultatea de profil [21] iar admiterea s-a făcut fără examen dar nu fără griji și emoții: *Mă pregătisem intens pentru acest examen și la prima probă scrisă am intrat în Sala C1 ca să o susțin. După ce s-a enunțat subiectul la „Algebră și Trigonometrie” iar candidații l-au scris, a intrat în sală secretarul facultății și strigă numele unor candidați printre care și al meu, precizând: „Cei strigați să iasă din sală!” Două fete Cosmovici Gh. L. Mona – Marina și Economu A. Anișoara nu veniseră la proba scrisă. Eu am încremenit, frământat de întrebări: „Te pomenești că cineva m-a reclamat că n-am originea socială sănătoasă!” Tata era înregistrat ca „țaran mijlociș” dar fusese și dirigintele Oficiului PTT Stroești! Candidații proveniți din clase/categorii sociale taxate drept „nesănătoase” (chiaburi, preoți, învățători, „exploatare”, comercianți, industriași, politicieni etc.) nu aveau dreptul să intre la facultate! Secretarul Mihai Bruștuc – am aflat, ulterior, numele – a explicat: „Dumneavoastră ați fost admiși în facultate pe baza Diplomei de*

Merit, fără examen. Puteți pleca și vă așteptăm la deschiderea anului universitar!" Acest anunț se baza pe un ordin ministerial pe care îl primiseră în aceeași zi! Pluteam de bucurie! Cineva mi-a șoptit: „Vezi că s-a afișat la avizierul facultății acest anunț și lista respectivă". Era primul an când se aplica o asemenea metodă la admitere dar n-a fost aplicată decât 2 – 3 ani și vă imaginați de ce n-au permanentizat-o. M-am dus la avizier, nici o listă! Am intrat în Secretariat și M. Bruștic mi-a confirmat decizia ministerială în mod ferm. Cosmovici Mona și Economu Anișoara văzuseră lista și au decis: „Hai la ușă să vedem cine e ăsta, Leonăchescu!" Și m-au văzut! Un fiu de țărani români, sărăcăcios îmbrăcat, speriat și de umbra lui; ele erau absolvente ale Liceului „Dimitrie Cantemir" din București! Șocul provocat celor dragi din Stroești, unde am ajuns în aceeași zi, l-am povestit colegului de liceu Constantin Fulgeanu mai târziu iar el a publicat informațiile într-o broșură cu titlul: „Oameni de seamă ai Argeșului: NICOLAE LEONĂCHESCU", apărută în anul 1992 la Pitești. Ceea ce a urmat se cunoaște: o permanentă luptă cu tine însuși pentru a realiza autodepășirea impusă de statutul final de INGINER! [21].

Viața de student al lui Nicolae P. Leonăchescu, din perioada 1952–1957, a fost una plină de evenimente și este descrisă în următorii parametri: anul bobocilor; lumini și umbre; universitari de toate nuanțele; statistica și oamenii; cantine și cămine; capcanele marelui oraș; echipa de gimnastică; un an infernal; o repartitie guvernamentală [21].

După o scurtă perioadă de stagiatură (12 iulie 1957 – 9 decembrie 1957) ca inginer energetician la IRECER Pitești, a revenit la Catedra de Termotehnică a Institutului de Construcții București, parcurgând toate treptele ierarhiei universitare: șef de laborator (1957–1960); asistent (1960–1962); șef de lucrări (1962–1968); conferențiar (1968–1977) și profesor (9 septembrie 1977 – 15 septembrie 2001, data ultimului examen cu studenții).

În ziua de 25 aprilie 1968 a susținut public teza de doctorat: „Contribuții la studiul propagării căldurii prin sol" – sub conducerea prof. ing. Lazăr Stoicescu, șeful Catedrei de Termotehnică de la Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic București – și a obținut titlul de Doctor inginer în Termotehnică [19]. Avatarurile parcursului doctoral și ale susținerii tezei sunt povestite patruzeci și șase de ani mai târziu, în cartea noastră „La Masa de Pământ. Întâlniri cu Nicolae P. Leonăchescu – 80" [21].

Devine conducător de doctorat în anul 1990 iar în perioada 1977–1981 a fost prodecanul Facultății de Utilaj Tehnologic al Institutului de Construcții București.

În paralel cu activitatea didactică, a desfășurat o susținută activitate tehnică, jalonată astfel:

Inginer energetician la IRECER Pitești în perioada 12 iulie 1957 – 9 decembrie 1957, cu atribuții în domeniul electrificării satelor din fosta Regiune Argeș, contribuind la bunul mers al unor sisteme energetice și la electrificarea unor localități ca: Pesceana – Vâlcea, Sămara, Spineni, Costești – Vâlsan, Căzănești – Vâlcea, Drăganești – Olt, Rucăr – Muscel etc.

Inginer proiectant – șef, cu jumătate de normă la IPTANA și după divizare, la IPTTC (10 octombrie 1964 – 9 decembrie 1967). În această calitate a proiectat instalații termice la: Stația de releu de pe Coștila – Bucegi și la cea de pe Râncă – Parâng; racord de termoficare Onești; Stația de unde lungi Bod – Brașov; Centrul Radio Combinat; Oficiul PTTR din Neptun și cel din Olănești – Vâlcea; Centrala telefonică automată Drumul Taberei, București; Oficiul Special de Expediere a Presei Casa Scânteii, azi Casa Presei Libere, București; Fabrica de prefabricate din beton armat din Aiud; Stațiile de Transport Auto din Comănești și Petroșani; Aerogara de mărfuri de la Aeroportul Internațional Otopeni; Intreprinderile de Reparații Auto din Iași, Sibiu și Tecuci etc. [27].

Consilier și proiectant de specialitate la Întreprinderea METROUL București – la proiectarea instalațiilor de microclimă ale metroului bucureștean s-a aplicat „metoda Leonăchescu” pentru determinarea sarcinii termice.

Consilier de specialitate la Institutul Român de Standardizare, INCERC București, SC TEHNOSISTEM SA. Conform HCM nr. 26 a făcut parte, ca vicepreședinte, din comisia de recepție a Spitalului Județean din Pitești.

În calitate de expert tehnic la Arbitrajul de Stat, Consiliul Național al Inginerilor și Tehnicienilor (CNIT) și Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie (CNȘT) a expertizat evenimente speciale ca: dezastrul de la Puțul Central Hârnici al Minei de aur de la Gura Barza, județul Hunedoara (3 ianuarie 1973); coroziunea rapidă a instalațiilor termice ale complexului de sere de la Pipera (1975); incendiul de la Fabrica de Casete Radio și Televiziune, București (23 aprilie 1975); conflictul dintre Primăria Municipiului și Combinatul de Lianți din Câmpulung – Muscel, în domeniul alimentării cu apă (1978); explozia unei conducte de gaz din Reșița, de pe o stradă pavată cu zgură de furnal neutralizată deficitar (6 decembrie 1974); explozia unui rezervor de acid clorhidric de la Fabrica de Antibiotice din Iași (23 aprilie 1973).

Ca cercetător științific și expert tehnic a onorat prevederile a douăzeci și două de contracte de cercetare încheiate cu: INCERC, IIMI, IPC și TAGLSIT (pentru CNE Cernavodă); ISPCAIA și ICPILA (pentru silozuri de ciment în Pakistan); Întreprinderea METROUL, IPTANA, ICPTSC, ICPAIUC, INCREST, CNȘT, IPCT din București; Întreprinderea de Materiale de Construcții din Oradea, IPJ Prahova din Ploiești etc.

Domeniile sale de cercetare au cuprins următoarele arii: termotehnica și energetica construcțiilor; sisteme și instalații termice; termodinamica tehnică; istoria tehnicii și științei românești; istoria comunei Stroești-Argeș; istoria Școlii Tehnice Superioare Românești; folclor, studii de caz ș.a. [3].

Cercetătorii din domeniul termotehnicii, referindu-se la modele fizice de introducere a entalpiei – genealizarea relațiilor lui L. Onsager privind: forțele și fluxurile termodinamice și a sursei de entropie; introducerea timpului ca parametru în studiul proceselor ireversibile/nestaționare; definirea puterii drept o „viteză de interacțiune energetică”; procese de transfer de căldură prin medii cu granițe mobile (îngheț/dezghet); analiza și corectarea *constantei lui Neumann*; utilizarea funcțiilor cilindrice în studiul proceselor de frânare (lineare/nelineare; continue/intermitente); extinderea calcului cu diferențe finite la spațiul tridimensional și condiții de unicitate; introducerea conceptului de *perturbări termice locale* – au semnalat contribuția autorului Leonăchescu sub diferite forme: „Metoda Leonăchescu” (1981; A. Petrescu, Gh. Duță și P. Vasilescu; p. 68 – 73); „Punct Leonăchescu” (1981; C. Bandrabur); „Leonăchescu point” și „Leonăchescu approach” (1983; Adr. Bejan, Londra); „Puncte Leonăchescu” (1998; Al. Măruță). În 1994, Adrian Bejan, Duke University, SUA și K. Rupp, SUA revin cu „Leonăchescu method” și „Leonăchescu point” iar prof. Stoian Petrescu a constatat că există: „Modelul lui Leonăchescu” și „Modelul Schmidt – Leonăchescu” (1983); „Modelul Schmidt – Vlădea – Leonăchescu” și „Modelul Schmidt – Leonăchescu” (1988) etc.[1, 24, 25, 21]. A obținut două brevete de invenție și unul pentru o inovație și este autorul a trei standarde originale în domeniul Termotehnicii construcțiilor: STAS 7109 – 73 (reeditat în 1986), STAS 6472/7 – 74 (reeditat în 1985) și STAS 6472/9 – 76, actualmente aflate în vigoare și în uz, în variante reeditate.

A publicat un număr impresionant de lucrări, lista sa de publicații cuprinzând 669 de titluri dintre care 46 de cărți [20]. Menționăm cărțile: *Termotehnică*, Ed. Didactică și Pedagogică, ediția I, 1974; ediția a II-a, 1981; *Probleme de termotehnică*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1977;

Transferul căldurii între construcții și sol, Ed. Tehnică, vol. I, 1981; vol. II, 1989 (Intensificarea proceselor de transfer de căldură prin sol se constată la multe construcții în exploatare. Autorul a introdus conceptul *perturbări termice locale*, cu aplicație la canale de termoficare, amplasate în teren denivelat sau pe marginea unor ape curgătoare sau staționare etc); *Lexicon de construcții și arhitectură (Fizica construcțiilor)*, Ed. Tehnică, vol. I (A-C), 1985; vol. II (D-M), 1986; vol. III (N-Z), 1988; *Câmpul termic universal*, Ed. Tehnică, 1992, ed. II-a, 2011; *Bătălia pentru Sistemul Metric*, Ed. Ion Creangă, Ed. I, 1986; Ed. a II-a, AGIR, 2013; *Stroești-Argeș. Documente și mărturii*, Ed. Litera, vol. I, 1971, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, vol. II, 1981, Casa de Editură și Librărie Nicolae Bălcescu, București, vol. III, 2000; *Premise istorice ale tehnicii moderne românești*, Ed. Tehnică, vol. I, 1994, vol. II, 1996, Ed. AGIR, ed. II-a, 2007; *Destine și proiecții*, DRIM EDIT, Târgu Jiu, 2003; *Lacrimile Basarabiei*, DRIM EDIT, Târgu Jiu, 2004; *Inginerul Carol S. Caracioni-Crăciun*, Ed. AGIR, 2009; *Studenți români în Franța*, Ed. AGIR, 2011; *Orizonturile cunoașterii*, Ed. AGIR, 2015 – carte ce dezvăluie aria preocupărilor și eforturilor holotropice ale autorului [23]; *Sumare dintr-o viață*, Ed. AGIR, 2019.

A publicat atât sub numele sau complet – Nicolae P. Leonăchescu – cât și sub următoarele pseudonime: Nicolae Năndrașu, Nicolae Leonăchescu – Năndrașu, N. Leonăchescu – Năndrașu, Leonăchescu Nicolae, N. L., N. P. L., N/L (abreviere bazată pe citirea semnăturii ca „N pe L” adică N. P. L. respectiv Nicolae P. Leonăchescu).

Nicolae P. Leonăchescu a fost: fondator și președinte al Societății Române a Termotehnicienilor în perioada 5 martie 1990 – 29 mai 1998; redactor-șef al revistei *Termotehnica* în perioada 1993–1998; fondator al Societății Cultural-Științifice *Stroești-Argeș*, președinte executiv în perioada 30 iulie 1972 – 26 iulie 1992, și președinte de onoare al societății în perioada 26 iulie 1992 – 4 august 2019 (data decesului), activitatea sa fiind continuată de: prof. univ. dr. ing. Emilian N. Baciș – președinte activ 26 iulie 1992 – 24 iulie 2004 și președinte de onoare 24 iulie 2004 – 8 ianuarie 2018 (data decesului) și de către conf. univ. dr. ing. Alin M. Olărescu, 24 iulie 2004 – prezent; membru fondator și vicepreședinte, din anul 1990, al Societății Cultural-Științifice *Getica*; membru fondator și vicepreședinte al Fundației Cultural-Științifice *Mihai Viteazul-Călugăreni* din anul 1993; director al publicațiilor *Posada* și *Stroeștenii* (1996–2004); vicepreședinte al Comisiei de inventică a Academiei Române (20 noiembrie 1988 – 31 mai

1991); membru, din 16 mai 1973, al Comitetului Român pentru Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române (CRIFST) și participant activ la sesiunile și acțiunile acestei structuri, fiind redactor responsabil al lucrării Ingineri Români. Dicționar Enciclopedic – volumele I (2016 – ediția definitivă), II (2018) și III (2019), autor al prefaței primului volum (sub pseudonimul Nicolae Năndrașu), în care crează cadrul general și liniile directoare ale redactării unei astfel de lucrări (p. 23–25) [3, 4, 5].

Pentru activitatea sa, Universitatea din Craiova i-a acordat, la 12 martie 2004, titlul științific de *Doctor Honoris Causa* în anul 2004, iar Universitatea Tehnică de Construcții i-a conferit, la 17 decembrie 2012, titlul de *Profesor Universitar Emerit*.

A susținut o amplă activitatea parlamentară ca: Deputat de Argeș (7 mai 1996 – 13 decembrie 2004) din partea Partidului România Mare; secretar al biroului Permanent al Camerei Deputaților (1 septembrie 2001 – 13 decembrie 2004). Activitatea lui politică și parlamentară se reflectă în scrierile sale și a fost apreciată de contemporani. S-a remarcat prin acțiunile de stabilire și întărire a relațiilor cu românii din afara granițelor, fiind un promotor al Unirii Basarabiei cu Țara Mamă. Pentru această susținută activitate a fost recompensat, la 10 decembrie 2004, cu Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Cavaler.

S-a căsătorit la 1 august 1959 cu Nicolina P. Săraru (14 august 1935, Pesceana, jud. Vâlcea – 2 iulie 2006, București), absolventă a Facultății de Biologie a Universității din București, educatoare. Are doi copii: Daniela (n. 22 august 1963 –), inginer nuclearist CNE Cernavodă, căsătorită cu Petru N. David (n. 20 mai 1961 –); Ovidiu (n. 14 mai 1968 –), inginer mecanic, căsătorit cu Dana – Mihaela Popescu (n. 13 noiembrie 1968 –), inginer. Nepoți: Alexandra P. David (n. 5 decembrie 1989 –); Octavian – Mihai P. David (n. 11 decembrie 1992 –) și Andrei – Iustin O. Leonăchescu (n. 25 martie 2000 –).

A decedat la 4 august 2019, în locuința sa din București iar funeraliile, desfășurate cu onoruri militare, au avut loc în data de 7 august 2019 în satul său natal, Stroești – Argeș.

Cercetător asiduu al arhivelor românești și străine, Nicolae P. Leonăchescu, a fost omul care a știut să-și organizeze memoria. Astfel a instituit, prin donații, fonduri de documente în diverse biblioteci și arhive: Liceul I. C. Brătianu Pitești, Biblioteca Județeană Pitești, Biblioteca Academiei Române, Arhivele Statului Pitești, Arhivele

Complexului Muzeal Golești, Arhiva Societății Cultural – Științifice „Stroești – Argeș” etc.

Dincolo de aceste donații și instituiți de fonduri a fost permanent preocupat de efectele acțiunilor sale, încercând să salveze de uitare aceste documente ale unei vieți aflate în continuă căutare. Astfel, în anul 2019, la Editura AGIR din București, seria „Repere Istorice” apare cartea *Sumare dintr-o viață*, considerată chiar de autorul său o carte atipică. Atipicitatea acestei cărți este dată de faptul că ea cuprinde, în cele 172 de pagini, rezumatele manuscriselor predate de Nicolae P. Leonăchescu, Arhivelor Statului Pitești, la data de 31 august 2015.

Cartea este structurată în trei capitole:

1. *Jurnalul unui argeșean* – capitol ce redă, pe 87 de pagini, sumarul însemnărilor din perioada 25 aprilie 1996 – 31 august 2015, defalcăt în două subcapitole: *Parlamentarul. Însemnări cu suflul la gură* (vol. 1–28) și *Pensionarul. Note finale* (vol. 28 – 40). Acest manuscris se desfășoară pe 11.308 pagini, în 40 de volume, al căror inventar (Anexa 1) cuprinzând numărul volumului, numerotarea paginilor și datele de început și sfârșit (ex. Vol. 1 / pp. 1–220, 25 aprilie – 23 septembrie 1996; Vol. 28 / pp. 6995 – 7304, 25 septembrie 2004 – 19 mai 2005) se află în finalul capitolului pentru o mai bună orientare – a cititorului și cercetătorului – atât în carte cât mai ales în arhivă. De asemenea, acest capitol se încheie cu o listă (Anexa 2) a deplasărilor lui Nicolae P. Leonăchescu, în Basarabia și în alte țări, în care sunt redată succint: perioadele, traseele și scopul/tematica deplasării.

2. *Caietele Stroeștenilor* – în care sunt redată sumarele a 1.056 de secvențe documentare, desfășurate pe 6.040 pagini de manuscris, cuprinse în 17 volume, completate cu texte, imagini și reproduceri de documente, inclusiv reviste locale de mare valoare. Acest manuscris reflectă preocupările autorului pentru istoria satului Stroești – Argeș, și redă cititorului și mai ales cercetătorului, achizițiile documentare ale lui Nicolae P. Leonăchescu din perioada: 1944 – august 2016. Capitolul este completat de patru anexe: *Anexa 3* cuprinde tabelul colecției de extrase din presă cu tematica Stroești – Argeș, 18 volume totalizând 4264 file în aria temporală 1944 – august 2016; *Anexa 4* cuprinde procesul verbal de donație către Direcția Județeană Argeș a Arhivelor Naționale ale României a fondului *de documente și mărturii colectate de mine de-a lungul vieții – spre conservare și utilizare competentă* – [15]. Lista cuprinde 19 poziții în care sunt descrise succint ceea ce Nicolae P. Leonăchescu a donat Arhivelor Naționale ale

României iar arhiviștii A. N. R. – D. J. A. Pitești, delegați, în București, la 31 august 2015, Pribeagu I. Lucian și Sina V. Nicolae, au primit în custodie. *Anexa 5* cuprinde lista deputaților de Argeș în perioada 1920–1990, publicată în *perspectiva istoriei politice argeșene <în care> deputații au ocupat un loc aparte. Atât cât a fost, contribuția lor la peisajul legislativ s-a materializat în idei și texte care au asigurat continuitatea și fluența vieții noastre. Unii deputați au făcut epocă; alții au intrat în neant cu neputințele lor.*” [15]. Această anexă prezintă o addenda ce cuprinde trei semnale istorico – științifice: 1. descoperirea de către studentul Nicolae Stoica din Galeș, jud. Argeș, în anul 1956, în râul Vâlsan a trei exemplare din specia asprete, „o fosilă vie” din epoca terțiară – recunoscută științific și înregistrată, în anul 1957, cu denumirea de *Romanichtys Valsanicola*. 2. Pe raza satului Stroești – Argeș, se află „mlaștina oligotrofă” Lacul cu Ochiu, aflată a 550 m altitudine, singura din Subcarpații Meridionali, unde s-a conservat un „rar fenomen fitogeografic” și unde cercetătorul Gheorghe L. Turcu (n. 1929 – 4 mai 2009) a descoperit (în anii 1958–1970) doi taxoni noi în știință (*Betula Hybrida Bechstein, forma neocarpatica Turcu, forma nova; Drosera rotundifolia L. cu forma caufoliata Turcu, forma nova*) și alți patru taxoni necunoscuți în Muntenia și descriși ca atare în teza sa de doctorat. 3. Savantul Aurelian N. Sacerdoțeanu (20 dec. 1904, satul Ferigile, com. Costești, jud. Vâlcea – 7 iunie 1976, București), istoriograf și arhivist de elită, a prezentat în ziua de 28 iulie 1974, o comunicare la cea de-a 3-a Sesiune Științifică de Vară „Stroești – Argeș”, o comunicare în care a dezvoltat ideea că „râul Vâlsan își trage numele de la un un pește numit vâlsan” arătând că în România există și un munte Zăgan al cărui omonim derivă de la un vultur de altădată, zăgan; iar ambele denumiri: hidronimul Vâlsan și omonimul Zăgan datează din perioada totemică a omenirii când locuitorii se închinau la aceste două ființe: peștele vâlsan și vulturul bărbos zăgan. Așadar două probe lingvistice ale vechimii și continuității populațiilor din aceste zone. *Anexa 6* cuprinde poezia *Singur* – prima poezie scrisă de Nicolae P. Leonăchescu, în martie 1947, pe când se afla în gazdă, la Maria Gh. Nițu, str. Ștefan cel Mare, nr. 28, Pitești.

3. *Album fotografic* – este titlul celui de al treilea capitol care cuprinde douăzeci și nouă de imagini ce împreună cu legendele și sumarele lor întregesc alcătuirea cărții aducând completări și clarificări vizuale unor texte din cuprinsul cărții.

Prin structura ei, prin natura informațiilor dar mai ales prin varietatea

subiectelor abordate (de exemplu aflăm când a murit (octombrie 2003) Oane, poreclit Drăcosul – văcarul legendar al satului Stroești – Argeș dar și contribuțiile lui Nicolae P. Leonăchescu la dicționarul „Ingineri Români” editat de Academia Română prin intermediul CRIFST) și prin preocuparea pentru prezervarea memoriei prin documente scrise, această carte atipică devine un model de organizare a memoriei deoarece „cartea este singura noastră soluție contra uitării. Cartea este izvorul speranței. Acest adevăr nu trebuie ignorat [15].”

Activitatea de salvare și organizare a memoriei, l-a preocupat de timpuriu pe Nicolae P. Leonăchescu astfel la 29 ianuarie 1980, donează DJAN – Argeș, 31 de documente, înregistrate în inventarul cu numărul 1621, încadrate temporal între anii 1515 și 1955 [31]. Anul următor, prin declarația nr. 444/1981, donează aceleași instituții 8 documente originale emise în perioada 1751–1865 și inventariate sub numărul 1759 [32]. La acestea se adaugă inventarul cu numărul 2199, care conține 16 documente originale emise în perioada 1737–1818 [33]. Instituirea acestor fonduri în Arhivele Naționale a fost remarcată de specialiștii din domeniu care apreciază că dincolo de studiile personale, conțin documente foarte vechi importante pentru istoria locală și națională [26].

Conform inventarului alfabetic al Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale care prezintă lista fondurilor și colecțiilor date în cercetare, în decembrie 2017, fondul personal Prof. univ. dr. ing. Nicolae Leonăchescu, cuprinde

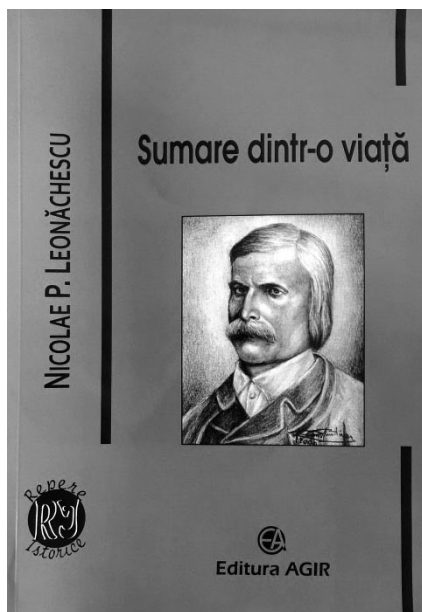

Fig. nr. 2 – Coperta întâi a cărții *Sumare dintr-o viață*, autor Nicolae P. Leonăchescu. Editura AGIR, București, 2019. Imaginea de pe coperta reprezintă crochiul lui Leon N. Năndrașu – bunicul autorului și nepotul Boierului de Neam Nicolae Matei Năndrașu, realizat de Romulus N. Constantinescu în anul 2000 după o fotografie aflată în colecția N. P. L.

patru numere de inventar, astfel (nr. inventar/anii extremi): 1734 / (1640–1869); 1621 / (1545–1921); 1759 (1751–1865); 1763 (1972–1992) [30].

II. Julius Natterer

Julius Karl Manfred Natterer s-a născut la 5 decembrie 1938 la Hagg – Neukirchen, Bavaria Inferioară, Germania, fiind unicul copil al unei familii cu tradiție forestieră; tatăl său a fost tehnician silvic iar bunicul său pădurar.

În 1965 devine inginer diplomat în domeniul construcțiilor – geniu civil, ca absolvent al Universității Tehnice din München. Între anii 1965 și 1974 a fost asistent la Catedra de Construcții a Universității Tehnice din München, perioadă în care a lucrat cu doi dintre cei mai mari specialiști ai vremii în domeniul construcțiilor din lemn: August A. Rucker și Anton Gattnar [29]. Profesorul August A. Rucker s-a născut la 14.02.1900 în München; tatăl Anton (1863–1934) comerciant, mama Walburga Schlederer (1863–1926). S-a căsătorit în anul 1931, în localitatea Helier, Insula Jersey, cu Valera Witkowski (1898–1960) originară din Elbing (Prusia de Est) și au avut un fiu, Antoine, jurnalist, născut în 1934. Începând cu anul 1910, a urmat cursurile Școlii Superioare (*Oberrealschule*) din München iar în 1918 și-a satisfăcut stagiul militar în cadrul Regimentului 1 Infanterie Bayer. După absolvirea liceului a studiat, în perioada 1919–1923, Ingineria Civilă la Universitatea Tehnică din München, devenind *inginer diplomat* în acest domeniu. În perioada 1923–1926 practică ingineria în cadrul companiilor Rhein-Main-Donau AG și Siemens-Bauunion iar între 1926 și 1927 lucrează în Paris ca inginer specializat în structuri din beton armat. Aici studiază arhitectura și urbanismul, la Ecole des Beaux Arts, având coordonator pe profesorul Auguste Perret (1874–1955) – expert în beton armat. În anii 1927–1928 coordonează construcția fabricii de mătase artificială din Premnitz, pentru compania Industrie & Wohnungsbau-Ges. Berlin iar în anul 1929 preia conducerea biroului de construcții Perret din Paris, activând ca inginer independent în Franța, Spania și Africa de Nord (renovarea orașului vechi din Madrid, portul liber din Cadiz, extinderea orașului Santa Cruz de Tenerife). În 1938 s-a întors la München unde și-a continuat activitatea de constructor, specializându-se treptat pe construcțiile din lemn, refăcând acoperișurile la mai multe biserici din München (distruse în timpul războiului): Theatiner, Frauen și Heiliggeistkirche. Din 1946 activează ca profesor la Universitatea Tehnică din München:

profesor de inginerie, șeful catedrei de Inginerie Urbană, extinsă ulterior și la traficul urban (1947); Director al Institutului pentru Construcții Rutiere (1949); Rector (1951–1957, reales în 1967); profesor de construcții din lemn (1965). În anul 1954, a a călătorit în SUA în cadrul programului de schimb cultural american. A ocupat și funcții politice importante: ministru (independent) al învățământului și culturii din Bavaria (14.12.1954–16.10.1957). A fost un bun organizator și militant pentru specializările profesionale, prezentând în 1956 primul plan național german de extindere a instituțiilor de învățământ (școli tehnice și de inginerie) ca reacție la lipsa de tineri ingineri și la eforturile de formare profesională considerabil sporite ale altor națiuni industrializate. Acest plan, denumit ulterior „Planul Rucker”, construit pe o durată de zece ani, a marcat începuturile planificării educației profesionale în Germania [7]. Profesorul Anton Gattnar s-a născut la 30.05.1899, în orașul Brünn din Moravia (acum Brno în Republica Cehă), după terminarea liceului în Iglau, a studiat construcțiile la Universitatea Tehnică din Graz și apoi în München. A absolvit în anul 1923, lucrând în industrie și în activitatea didactică fiind unul dintre cei mai mari ingineri specializați în construcții din lemn și întemeietor de școală în acest domeniu. Compendiile sale de specialitate au cunoscut un imens succes fiind publicate în mai multe ediții și traduse în limbi de circulație internațională (germana, franceză, engleză și chiar turcă): *Hölzerne Dach – und Hallenbauten (Structuri din lemn pentru acoperișuri și hale)* a fost publicată în 19 ediții între anii 1954 și 1961 și tradusă în trei limbi; *Bemessungstabelfür Holzbauten (Tabele de proiectare pentru structuri din lemn)* a fost publicată în 10 ediții între anii 1939 și 1949 [6]. A fost unul dintre specialiștii care au pus bazele alcătuirii normativelor în domeniul construcțiilor din lemn: DIN 1052 și DIN 4420, aflate încă în uz, în variante adăugite și revizuite. A încetat din viață la 19.07.1968, la München [18].

Alături de acești doi mari specialiști în domeniul construcțiilor din lemn, întemeietori de școală precum și foarte buni organizatori, Julius Natterer se specializează în domeniul construcțiilor din lemn – domeniul pe care îl va practica cu ardoare toată viața sa.

În paralel cu această etapă de specializare deschide, în 1970, în München, primul său birou de proiectare specializat în studii, proiectare și calcul de rezistență al construcțiilor din lemn, iar în anul 1978 devine profesor și coordonator al Catedrei de Construcții din Lemn a Școlii Politehnice Federale din Lausanne (IBOIS), Elveția, înființată prin efortul

și insistențele sale, funcție deținută până în momentul ieșirii la pensie. S-a pensionat în anul 2004, ocazie cu care i s-a decernat titlul de *Profesor onorific emerit* al acestei instituții.

Parcusul său didactic și de cercetare a fost dublat de cel de antreprenor în domeniul construcțiilor, în special al construcțiilor din lemn, înființând și conducând mai multe birouri de studii, proiectare și calcul a construcțiilor din lemn: 1970, München, Germania; 1980: Planungsgesellschaft Natterer + Dittrich GmbH (PND), München, Germania; 1983 Bois Consult Natterer (BCN), Etoy, cantonul Vaud, Elveția; 1987 Ingénierie, Conception Structures Bois (ICS), Les Lanches, Franța. Este membru fondator al Centrului Internațional de Dezvoltare pentru Construcțiile din Lemn al Pădurilor Bavareze, Wiesenfelden, 1993. Printre proiectele importante realizate pe parcursul carierei sale se remarcă: acoperișurile expoziției de la Hannover, Germania (Toiture Expo Hermes), 2000; polidomul Școlii Politehnice Federale din Lausanne, Elveția (Polydome EPFL), 1991; complexul sportiv din Verbier, Elveția, 1983 – incendiat total la 9 iunie 2017 din cauza neatenției echipei de muncitori care renovau construcția [9]

Fig. nr. 3 – Prof. univ. emerit dr. ing. Julius Natterer (n. 5 decembrie 1938, Hagg – Neukirchen, Bavaria, Germania – d. 25 octombrie 2021, Unterzeitlertorn, Straubing, Bavaria, Germania) – [2]

și actualmente aflat în proces de refacere, după planurile originale revizuite de echipa condusă de Julius Natterer, imediat după stingerea incendiului; turnul Sauvabelin, Lausanne, Elveția, 2003; hotelul Palafite, Monruz, Elveția, 2000; școala Triesenberg, Principatul Liechtenstein, 1993; biserica Schneverdingen, Germania, 1999; ș.a. Lucrările sale se remarcă printr-o simplitate remarcabilă a soluțiilor tehnice combinată cu un efect spectaculos al ansamblului.

În anul 1978, publică prima ediție a *Holzbauatlas* (*Atlasul construcțiilor din lemn*), în limba germană, care ulterior

a fost tradus în: limba franceză sub titlul *Construire en bois (Construcții din lemn)* (1984); rusă (1984); în limba engleză sub titlul *Timber Design & Construction Sourcebook* (1989); în limba japoneză (1992). Această primă ediție este urmată de versiuni adăugite, completate și revizuite, publicate în limba germană în anii: 1991 (a doua ediție, tradusă în limbile: franceză, 1994; japoneză, 1998; italiană, 1998); 1996 (a treia ediție); 2003 (a patra ediție, tradusă în limbile: engleză, 2004 și franceză 2005).

De-a lungul activității sale a obținut treizeci și șapte de premii profesionale importante ca: Mies van der Rohe, 1981; Lignum 2000; Torroja Medal IASS, 2014 etc. [8].

În anul 2012, primește din partea cantonului Vaud distincția *Monsieur Bois 2012. Distinction Lignum Vaud*, gravată cu laser pe un suport din lemn de cireș. În *laudatio* al acestei distincții, gravat pe același suport, se specifică: *În activitatea sa de inginer Julius Natterer a pus lemnul în centrul preocupărilor sale. Profesor onorific și emerit, primul titular al Catedrei de Construcții din Lemn al Școlii Politehnice Federale din Lausanne, a reușit să transmită cu entuziasm, auditorilor conferințelor sale, în întreaga lume, valorile structurale, sociale și ecologice ale lemnului. Precursor al dezvoltării durabile, el a propus utilizarea și valorificarea lemnului cu grijă și respect față de această resursă. Autor a numeroase proiecte, care sunt caracterizate prin dezvoltarea de soluții raționale, simple transformate în structuri expresive. Publicul care contemplă aceste lucrări, este cucerit de proprietățile și posibilitățile remarcabile ale lemnului. Dintre proiectele emblematice realizate în cantonul Vaud, unde locuiește din 1978, amintim pe cele aflate în serviciul comunității cum ar fi Polidomul Școlii Politehnice Federale din Lausanne sau Turnul Sauvabelin. Inventiv și altruist, în creația sa sunt foarte bine puse în valoare competențele meșteșugărești ale silvicultorilor, tâmplarilor ori dulgherilor. Pentru influența sa în canton și nu numai, pentru rolul său precis de ambasador al lemnului și pentru întreaga sa carieră, Lignum – Vaud decernează lui Julius Natterer distincția Monsieur Bois 2012 [16].*

Din anul 1978 s-a stabilit în localitatea Etoy (Route de la Gare 10, CH – 1163), cantonul Vaud. Aici, în anul 2017, a demarat proiectul constituirii arhivei sale în clădirea cu nr. 10, unde își avea sediul compania sa *Bois Consult Natterer*. Julius Natterer a gândit arhiva sa nu doar ca un spațiu de stocare a proiectelor sale ci ca un spațiu interactiv, de cercetare – documentare și chiar de lucru cu autorul proiectelor și angajații săi. În acest sens arhiva sa este gândită pe trei niveluri (fig. nr. 4 – 8). Parterul compus

Fig. nr. 4 – Proprietatea lui Julius Natterer, Etoy, Route de la Gare nr. 6, 8 și 10, cantonul Vaud, Elveția, cu marcarea zonei în care se află organizată arhiva – [2]

din două birouri în suprafață totală de 59,07 m². Etajul întâi, cu suprafața totală de 79,94 m² are următoarele destinații: un birou în care sunt stocate lucrările realizate în cadrul EPFL și care oferă și spațiu de lucru cu suprafața de 28 m²; un spațiu de depozitare și expunere a publicațiilor cu suprafața de 17,56 m²; un spațiu cu suprafața de 19,11 m² destinat proiecțiilor, prezentărilor și discuțiilor; acestea sunt completate de un grup sanitar și o mică bucătărie. Etajul al doilea este destinat diaporitivelor, cuprinzând o zonă de triere și o zonă de vizualizare (19,89 m²) precum și unei zone de triere și studiu a proiectelor (38,8 m²). Etajul trei cu suprafața de 59,12 m² este destinat proiectelor și planșelor de proiecte stocate în tuburi [2].

În anul 2018, Julius Natterer împreună cu colaboratorii acestuia au depus o propunere de proiect la *Architektur Archive (Arhiva de Arhitectură)* de la Berna pentru a fi finanțată organizarea arhivei intitulată *Archive d'Innovations de l'Ingenierie Suisse de la Construction Bois. Offre pour l'élaboration d'un catalogue de l'oeuvre de Julius Natterer en tant que base pour d'autre documentations (Arhiva Elvețiană de Inovații în Ingineria Construcțiilor din Lemn. Ofertă pentru elaborarea unui catalog al lucrărilor lui Julius Natterer ca bază pentru documentări ulterioare)*. În această propunere, Bois Consult Natterer pune la dispoziție spațiul descris în figurile de mai sus, în suprafață totală de 336,76 m² și asigura personalul care se va ocupa de organizarea arhivei: Julius Natterer, autor și proprietar; Eleonora Marin (n. 3.05.1983, Câmpina, România –), inginer specializat în construcții din

lemn, absolventă (2006) a Facultății de Industria Lemnului, Universitatea Transilvania din Brașov, colaborator Cadwork; Florence Frauenfelder, secretariat. Colaboratori independenți și temporari: Prof. em. Wolfgang Winter; ing. dipl. Denis Pflug, ing. dipl. Markus Moser, informaticianul companiei CADWORK Marc Dara, Ana Maria Răducan (n.17.02.1995, Câmpina, România –) ș. a. Cererea a primit finanțare în valoare de 175 000 franci elvețieni iar arhiva a fost recepționată de către reprezentanții finanțatorului în luna martie 2020 [2].

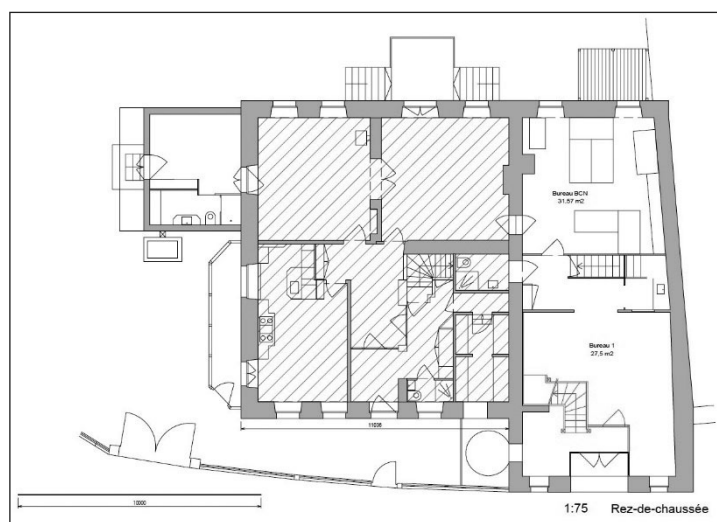
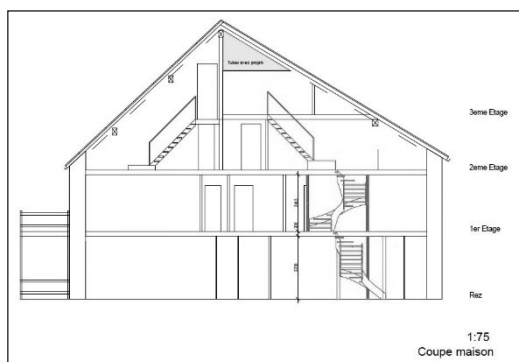

Fig. nr. 5 – Secțiunea verticală și planul parterului clădirii unde se află Arhiva Julius Natterer, Etoy, Route de la Gare nr. 10, cantonul Vaud, Elveția – [2]

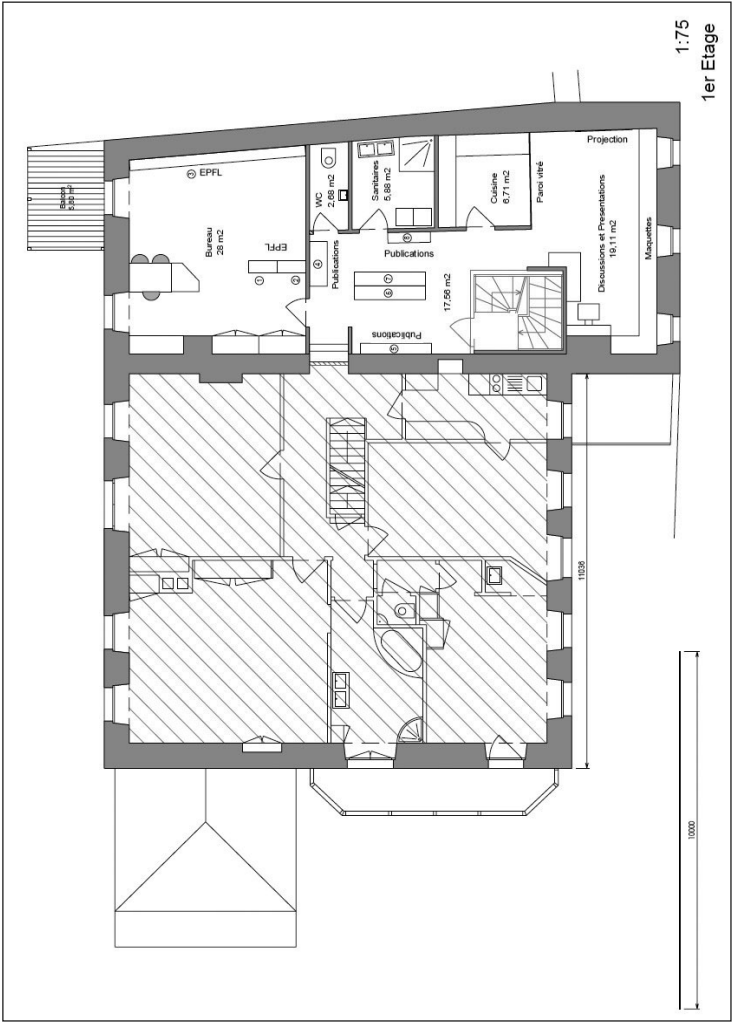

Fig. nr. 6 – Planul primului etaj al clădirii unde se afla Arhiva Julius Natterer, Etoy, Route de la Gare nr. 10, cantonul Vaud, Elveția – [2]

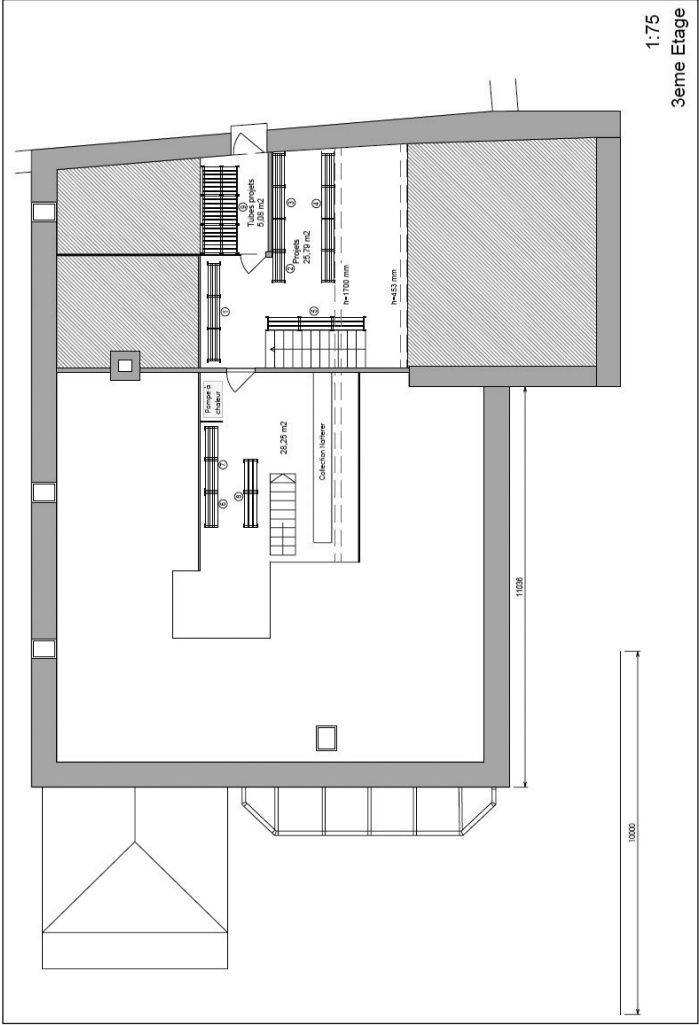

Fig. nr. 8 – Planul celui de al treilea etaj al clădirii unde se află Arhiva Julius Natterer, Etoy; Route de la Gare nr. 10, cantonul Vaud, Elveția – [2]

În total, arhiva lui Julius Natterer cuprinde 1000 de intrări: 650 de proiecte pentru construcțiile din lemn realizate de-a lungul carierei (case individuale, blocuri de locuințe, săli de sport, grădinițe, turnuri, poduri, cămine studențești, arene sportive, ș.a. construite în Germania, Franța, Austria, Canada, SUA, Finlanda, Luxemburg etc.), descrise succint, în inventar, după: amplasamentul proiectului, denumire, conținut și sumar; 17 cursuri universitare create, predate și publicate la EPFL în perioada 1984–2003; 136 de tuburi de proiecte și mape format A3 cu planșe desenate din perioada 1978–1992 (planuri, soluții constructive, detalii, planuri de încărcări statice, planuri de montaj etc.); 22 de publicații IBOIS din perioada 1979–2004; 20 de teze de doctorat coordonate (singur sau în cotutelă) în perioada 1982–2014; 26 de lucrări de diplomă coordonate (singur sau în cotutelă) în perioada 1990–2012; 49 de contracte de cercetare (coordonator și/sau membru în echipa de cercetare) în perioada 1981–2004; 80 de conferințe în format electronic și printat, susținute în perioada 2004–2019, la: Roma, Viena, Stockholm, Tokyo, Sao Paulo, Brasilia, Paris, Nancy, Lion, Vancouver, Moscova, Taipei, Nanjing etc. La acestea se adaugă cca. 10 000 de diapozitive, ilustrative pentru cercetările sale în domeniul construcțiilor din lemn.

Julius Natterer a încetat din viața la 25 octombrie 2021, la Unterzeitlerdorn, Straubing, Bavaria, Germania și i-au fost organizate funeralii la catedrala din Lausanne, în data de 3 noiembrie 2021. A fost căsătorit cu profesoara de sport Barbara Beatrix și împreună au avut patru copii: Gregoire – profesor de muzică și limba germană, Johannes – inginer structuri din lemn, cadru didactic la EPFL, Julie – medic pediatru și Christina – angajată la Crucea Roșie Elveția. Are șase nepoți: Sarah, Elias, Sasha, Samuel, Jonas și Alexandre.

III. Rezultate și discuții

Nicolae P. Leonăchescu și Julius Karl Manfred Natterer sunt doi exponenți de marcă ai corpului ingineresc european, născuți în perioada interbelică și formați în timpul celui de al Doilea Război Mondial și imediat după. Ambii provin din lumea satului, din familii care făceau parte, la acea vreme, din clasa de mijloc implicată în economia locală, cu puternice rădăcini în tradiția rurală și tehnică.

Ambii au răspuns prezent și s-au implicat masiv în procesul postbelic de reconstrucție european, chiar dacă în condiții sociale diferite. Ambii

au fost dascăli pasionați, activi și implicați în viața instituțiilor în care au activat. Și ambii au nutrit aceeași ambiție și tenacitate în organizarea memoriei activității depuse de ei de-a lungul timpului. Fiecare a acționat diferit, în funcție de coordonatele sociale și de posibilitățile oferite de acestea, însă ambii au oferit câte un model valabil pentru organizarea antumă a memoriei și pentru facilitarea accesului viitorilor cercetători la bazele de date întocmite de ei de-a lungul existenței. Aceste modele de organizare a memoriei trebuie cunoscute, adaptate și multiplicare dar mai ales valorificate.

Bibliografie:

- [1] Bejan, A., N. P. Leonăchescu, *Heat Transfer between Buildings and Soil*. Editura Tehnică, Bucharest, 1981 (in Romanian). Recenzie în: *International Journal Of Heat And Mass Transfer*, Vol. 26, nr. 7, p. 1105, 1983, Londra, Anglia.
- [2] Bois Consult Natterer, 2018. *Archive d'Innovations de l'Ingenierie Suisse de la Construction Bois*. Offre pour l'élaboration d'un catalogue de l'oeuvre de Julius Natterer en tant que base pour d'autre documentations. Architektur Archive Bern.
- [3] Drăgan, G. (coord.), *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. I*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2016.
- [4] Drăgan, G. (coord.), *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. II*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2018.
- [5] Drăgan, G. (coord.), *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. III*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2019.
- [6] Gattnar, Anton *Overview* <http://worldcat.org/identities/viaf-164673473/>, accesat la data 12 mai 2022.
- [7] Gelberg, Karl-Ulrich, *Rucker, August* in: *Neue Deutsche Biographie* 22 (2005), S. 159–160 [online version]; web site: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd116669985.html#ndbcontent>, accesat la 10 mai 2022.
- [8] Haas, E., 2011. *Einfach Bauen mit Holz. Späte Werke von Julius Natterer*. In *InformationsdienstHolz. Regional dokumentation*. Juni 2011, pp. 3 – 63, Berlin.
- [9] Lematin, 2017. *Valais: Gros incendie au centre sportif de Verbier*. Web site: <https://www.lematin.ch/story/gros-incendie-au-centre-sportif-de-verbier-565111699260>, accesat la 30.05.2022.
- [10] Leonăchescu – Năndrașu, N., *Stroești – Argeș. Documente și mărturii. Vol. I*. Editura Litera, București, România 1971.

- [11] Leonăchescu – Năndrașu, N., *Stroești – Argeș. Documente și mărturii. Vol. II.* Editura Editura Scrisul Românesc, Craiova, România, 1981.
- [12] Leonăchescu – Năndrașu, N., *Stroești – Argeș. Documente și mărturii. Vol. III.* Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, București, România, 2000.
- [13] Leonăchescu, N. P., *Orizonturile cunoașterii.* Editura AGIR, București, România, 2015.
- [14] Leonăchescu, N. P., *Premise istorice ale tehnicii moderne românești.* Ediția a II-a. Editura AGIR, București, România, 2007.
- [15] Leonăchescu, N. P., *Sumare dintr-o viață.* Editura AGIR, București, România, 2019.
- [16] Lignum Vaud, 2012. Distiction Lignum Vaud „Monsieur Bois 2012”. Distiction remise par Lignum Vaud en collaboration avec FVE et le Cedotec, à l'Arboretum d'Aubonne, 28 mars 2012.
- [17] Măruță, Al., *Transferul căldurii între construcții și sol. Vol. II, de N. Leonăchescu. Editura Tehnică, București, 1989.* Recenzie în: HIDROTEHNICA, nr. 2, p. 77, 1990, București, România.
- [18] Möhler, K., 1968. Professor Dipl.-Ing. Anton Gattnar. *Holz als Roh-und Werkstoff* 26, 394. <https://doi.org/10.1007/BF02615849>, accesat la data 12 mai 2022.
- [19] Năndrașu, N., *Personalități din Stroești – Argeș. Vol. I.* Editura AGIR, București, România, 2007.
- [20] Olărescu, A. M., *Inginerul Nicolae P. Leonăchescu.* Mss. 223 p., 2021.
- [21] Olărescu, A. M., *La Masa de Pământ. Întâlniri cu Nicolae P. Leonăchescu – 80.* Editura Lux Libris, Brașov, România, 2014.
- [22] Olărescu, A. M., *Nicolae P. Leonăchescu – o viață dedicată creației.* În: Studii și comunicări/DIS. Academia Română, Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii, Vol. 12, Nr. XII, pp. 409 – 420, 2019, Editura Mega, Cluj-Napoca, România.
- [23] Olărescu, A. M., *Nicolae P. Leonăchescu: Orizonturile cunoașterii.* În: Studii și Comunicări/DIS, Academia Română, Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii, Divizia de Istoria Științei, Vol. IX, pp. 427 – 433, 2016, Editura MEGA, Cluj-Napoca, România.
- [24] Petrescu, A., Duță, Gh., Vasilescu, P., *Încălzirea clădirilor industriale.* Editura Tehnică, București, România, 1981.
- [25] Petrescu, St., Petrescu, V., *Metode și modele în termodinamica tehnică.* Editura Tehnică, București, România, 1988.
- [26] Rînziș, F., 2001. Arhive personale și familiale. Vol. I, Repertoriu arhivistic. Arhivele Naționale ale României, București.

- [27] Stana, D., Bălan, I. *Nicolae P. Leonăchescu – 75*. Biobibliografie. Editura TEHNICA – INFO, Chișinău, Republica Moldova, 2009.
- [28] ***, 2015. Strategia Arhivelor Naționale 2015–2021.
- [29] ***, Julius Natter. Web site: <https://www.epflpress.org/auteur/839/julius-natterer>, accesat la data 14 mai 2022.

Surse internet – inventare online:

- [30] A.N. – S.J.A.N. – ARGES, 2017. Lista fondurilor și colecțiilor date în cercetare de către serviciul județean Argeș. Inventar alfabetic al fondurilor și colecțiilor. Web site: <http://arhivelenationale.ro/site/wp-content/uploads/2017/06/Lista-fondurilor-%C5%9Fi-colec%C5%A3iilor-date-%C3%AEn-cercetare-de-c%C4%83tre-serviciul-jude%C5%A3ean-Arge%C8%99-decembrie-2017.pdf>, accesat la data de 30.05.2022.
- [31] A.N. – S.J.A.N. – ARGES, 2022. Inventare online. Fond personal Leonăchescu Nicolae. Inv. 1621. Web site: http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/arges/Fond-personal-Leonachescu-Nicolae.-Inv.-1621.pdf, accesat la data de 30.05.2022.
- [32] A.N. – S.J.A.N. – ARGES, 2022. Inventare online. Fond personal Leonăchescu Nicolae. Inv. 1759. Web site: http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/arges/Fond-personal-Leonachescu-Nicolae.-Inv.-1759.pdf, accesat la data de 30.05.2022.
- [33] A.N. – S.J.A.N. – ARGES, 2022. Inventare online. Fond personal Leonăchescu Nicolae. Inv. 2199. Web site: http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/arges/Fond-personal-Leonachescu-Nicolae.-Inv.-2199.pdf, accesat la data de 30.05.2022.

VARIA

DURUSTORUM – CONSTANTINIANA DAPHNE, PUNTE PESTE DUNĂRE – CALE A SFINȚILOR

Ionel Aurelian COTOBAN¹

relu.cotoban@gmail.com

ABSTRACT: The objective of this article is to highlight the blood sacrifice of local martyrs unjustly forgotten in history and to present as accurately as possible the historical, social and political context, so that there is no doubt in their worship. This article is about saints and holiness, about martyrdom, miracles – all that happened somewhere, almost 1,700 years ago, in different locations – Constantiniana Daphne, Durustorum, Mopsuestia, and Cizic.

KEYWORDS: Durustorum, Chirnogi, Constantiniana Daphne, Doclida, Gautia.

Un reputat istoric și om politic român (Adrian Cioroianu) spunea că „istoria este cea mai frumoasă poveste“. Eu vin în fața tuturor iubitorilor de istorie și de trecut ca să vă redescopăr o frumoasă poveste a trecutului, o poveste de acum aproape o mie șapte sute de ani, care a supraviețuit veacurilor tulburi ale istoriei și aproape se pierduse. Era foarte aproape să fie uitată.

După cum știm peste zona de Sud-Est a României de astăzi, pe malul stâng al Dunării, se așezaseră peste populația autohtonă goții. O bună parte din sudul României – Dobrogea și sudul Republicii Moldova de astăzi – apărea pe hărțile istorice de acum 1.700 de ani sub numele de Goția. În acest sens, doresc să evidențiez jertfa de sânge a unor martiri locali uitați pe nedrept de istorie și să prezint cu cât mai multă exactitate contextul istoric, social și politic pentru a nu fi nici un dubiu în venerarea lor.

Pentru aceasta doresc să fiu cât mai concret, mai exact și să plasez acțiunea într-un perimetru destul de mic: este vorba de 70 de kilometri, adică exact distanța între Silistra-Bulgaria și localitățile

¹ Directorul Muzeului de Etnografie și Istorie Locală din localitatea Chirnogi, județul Călărași; membru colaborator DIS/CRIFST al Academiei Române.

Oltenița-Chirnovi-România. Cum nimic nu este întâmplător, menționez că această localitate, Chirnovi, este astăzi înfrățită cu localitatea Tutrakan din Bulgaria, localitate ce se află sub jurisdicția regiunii Silistra (cu municipalitatea din Silistra avem o serie de colaborări frumoase la nivelul administrației regionale, a primăriei, a universității din Ruse – filiala din Silistra și mai cu seama a mitropoliei din Durustorum).

În acest articol vom aborda sfinți și sfințenie, acte martirice și minuni – toate petrecute undeva acum aproape 1.700 de ani în locații diferite: Constantiniana Daphne, Durustorum, Mopsuestia și Cizic. Deși par localități diferite din zone cu totul diferite au însă puncte comune pe care dorim să le reliefăm și să le scoatem din praful istoriei și din paginile vechi al străvechilor cărți.

Istorisirea începe în cetatea antică a Durustorumului unde după ce a murit conducătorul cetății, sora sa Gautia (Gaatho – sfânta, prințesă) merge într-o altă cetate dunăreană, de această dată pe cealaltă parte a fluviului Dunărea, pe malul de astăzi al României, în Constantiniana Daphne. Fiind o tânără virtuoasă, deosebit de credincioasă este remarcată imediat de către conducătorul cetății, Constantiniana Daphne căsătorindu-se cu el (timp de 18 ani). Au avut împreună o fiică pe care o numesc *Doclida* (în diverse documente o găsim cu titulatura de sfânta Doclida sau cu diverse variante de pronunție și scriere a numelui că Duclida, Ducila. Despre fiica lor vechile scrieri (*Martirii Crucii*, I. D. Petrescu) ne spun că „s-a săvârșit în pace”. De asemenea, cronicile ne vorbesc că au și un fiu pe nume Arimerius; alte cronici ne vorbesc de Agaton. Suntem înclinați să dăm crezare documentelor vechi în limba latină; menționăm: Acta Sanctorum – documente ce amintesc doar de numele de Arimerius.

În acești 18 ani, în care prințesă Gauthia locuiește în cetatea ridicată în onoarea împăratului (sfântului) Constantin cel mare, crește numărul creștinilor ortodocși. Nu doresc să intru în polemici cu nici unul din istorici, despre localizarea anticei cetăți Constantiniana Daphne, însă până când arheologii vor scoate la iveală adevăratul loc unde a existat această cetate, ne vom prevala doar de informații despre localizare transmise prin documente de către reputatul istoric bizantin Procopius din Cezareea Palestinei care localizează această cetate în față cetății Transmariska (Tutrakan din Bulgaria) la gură vărsării râului Argeș în Dunăre, adică în zona Chirnovi-Oltenița. Venim în sprijinul acestei teze cu următoarele argumente: în martirologiile creștine se vorbește despre sfântul Nichita

Romanul (sau Nichita Gotul sau Nichita Stratilat-Gotul) prăznuit de biserica ortodoxă la data de 15 septembrie. Acest sfânt martirizat tot în cetatea Constantiniana Daphne a fost hirotonit preot de către episcopul Ulfila al goților, aici lucrurile nu sunt foarte clare întrucât era aproape contemporan cu Sfântul episcop Nichita (Niceta) Remesianul, ce își desfășura activitatea de arhieru atât în dreapta (unde își avea scaunul episcopal) cât și în stânga Dunării. Sunt documente care vorbesc despre hirotonia sa ca preot de către Teofil al Goților, în alte scrieri se vorbește și despre faptul că celălalt sfânt Nichita Romanul ar fi fost laic și în iconografia de astăzi apare ca militar. Totuși, menționăm că în menelogue, ce a văzut lumina tiparului în anul 1836 la București, se menționează că acest sfânt Nichita Gotul Romanul, educat în credință creștină de către Macarie al Gotiei, ar fi colaboratorul episcopului Ulfila al goților la traducerea Sfintei Scripturi în limba goților creștinați. Apoi este martirizat în aceeași cetate (Constantiniana Daphne), iar după puțină vreme sfintele sale moaște au fost ridicate în taină și duse de un creștin pe nume Marian și duse în cetatea Mopsuestiei (Mamistra, Eski Misis, Μόψουεστια) – oraș aflat astăzi în Turcia. Cam în aceeași perioadă, într-o zi de duminică, persecutorul got Atanaric (367–381) a traversat Dunărea cu armata sa, din actualul teritoriu al Bulgariei, intrând în luptă cu fratele său Fritigern (369–380), începând și persecuția populației locale, băștinași, goti și alte neamuri, existând trei valuri de persecuție împotriva celor ce îmbrățișară creștinismul – religie ce face pe goți să nu mai fie războinici, așa cum se reflectă în documentele vremii.

Diverse documente menționează despre faptul că Atanaric ar fi persecutat doar creștinii de origine gotă, pe ceilalți lăsându-i în pace. Nu avem însă certitudinea că mulți dintre creștinii martirizați ar fi goți, ci foarte posibil să fie membrii ai populației locale băștinașe tracice sau ale coloniștilor romani, soldați creștini din zona Siriei și Capadociei trimiși să moară la fruntariile imperiului roman în luptele cu barbarii. Acest Atanarich, pe care îl mai găsim în documente ca Iunghrich, a început să trimită în temnițe pe creștini sub pretextul că simpatizează cu coreligionarii lor, de același neam, de dincolo de Dunăre, din Dacia Aureliană.

Purtându-se război între goți și bizantini la fruntariile imperiului, exista o oarecare colaborare între soțul sfintei Gautia, conducătorul cetății Constantiniana Daphne, și acest Iunghrich ce devine apoi persecutor al creștinilor și chiar al familiei acestui conducător. În dorința de a persecuta pe sfânta Gautia și pe fiica ei sfânta Doclida, înconjoară cu ostași poporul

strâns în biserică în Constantina Daphne (unele menționări vorbesc că biserica era organizată într-un cort), căreia i-a fost pus foc, au scăpat cu fugă o mare majoritate din cei 308 creștini. Însă doar 25, în unele documente 26, dintre creștini au devenit martiri creștini, iar unul dintre creștini văzând ceea ce se întâmplă nu a fugit ci a devenit martir voluntar, mergând de bună voie în biserică pentru a-și aduce darul la altar, dăruindu-și viața de bună voie lui Hristos (există și documente ce spun că acesta mergea către biserica unde se afla deja soția sa, iar de pe drum a fost luat de soldații ce încuiaseră biserica și o împresuraseră cu foc, azvârlindu-l și pe acesta în această văpaie cumplită) („Sfinții 26 de mucenici care au pătimit în Gotia: preoții Vatus și Virca, dimpreună cu cei 2 fii și cele 3 fiice ale sale, monahul Aprilla și doisprezece mireni: Avip, Agna, Riax, Igatrax, Iscoos, Silă, Sighita, Suiril, Seimvla, Terma, Filga și șapte femei mucenițe: Ana, Alla, Varis Moico, Mămică, Birgo, Animaissa care s-au săvârșit de vii arzând într-o biserică (375)”) (* text copiat din calendarul pe luna martie, al Bisericii ortodoxe din Moldova). Prezint aici și o altă transcriere (mai veche decât a calendarului a numelor lor latinești, așa cum apar în anul 1906 în cartea lui G.M.Ionescu, *Istoria bisericii românilor din Dacia Traiana*, p. 354–355): „Bathusis, Vercas, Arpila, Constans, Agias, Vias, Egatrax, Hescus, Sila, Sidita, Sucrilos, Thermas, Philga și femeile: Ana, Alla, Paris Moico, Mămică, Vico și Animais”. Există chiar și o tâlcuire sau mai bine zis o explicare a numelui lor, sau cum spuneau strămoșii noștri romanii *cognomen* (porecla, cum am spune astăzi, bazată pe tâlcuirea numelui lor sau rădăcina toponimică a numelui lor): „Verca – închinătorul, Vira – bărbatul, Silă – tăcutul, Bathusis – esențialul, Terma-caldul). Autorii Actei Sanctorum, istoricii latini, localizează acțiunea foarte strict în stânga Dunării (locul martirajului celor 25–26) și în dreapta Dunării (locul de origine de unde a venit și unde s-a întors sfânta Gautia – cetatea Durustorumului).

Actul martiric s-a petrecut în data de 26 martie când este prăznuită și jertfa acestor martiri în calendarul bisericii ortodoxe a Moldovei. Sursele de informare mai moderne atunci când vorbesc despre acești 25–26 de martiri îl situează conform unor calendare în Crimeea, lucru ce nu poate fi adevărat, și dacă luăm în considerație faptul că între Constantiniana Dapne și Durustoum sunt mai puțin de 70 de kilometri, pe când între Durustorum și Crimeea distanța este mult mai mare.

Vrednică de remarcat este exprimarea autorului I. D. Petrescu în

argumentul de deschidere al cărții *Martirii Crucii* unde menționează că: „am adunat numai biografiile sfinților noștri ce figurează în sinaxarele bisericii noastre și a căror serbare este primită de canoanele bisericii noastre”.

Astăzi biserica ortodoxă din Republica Moldova – biserica ortodoxă păstorită de IPS Vladimir al Chișinăului – păstrează tradiția serbării acestor sfinți „din perioada romană și bizantină”, pe nedrept uitați de istorie. Noi, cei de astăzi, avem obligația morală să scoatem la lumină aceste texte vechi, să le punem cap la cap, să separăm neghina de sămânța cea roditoare și să ne plecăm inimile întru cinstirea acestor sfinți martiri ce s-au nevoit, vărsându-și viața pentru Hristos, asemeni morții martirice a lui Vodă Brâncoveanu (și altor mii de martiri de-a lungul celor două milenii de creștinism).

Foarte interesant este faptul că această prințesă locală *Gauthia* venea cu o cultură creștină deosebită, aducea din străvechea cetate a Durustorumului, de pe malul drept al Dunării, un cult și o venerație a martirilor cu mult mai puternică decât cea de dincolo de Dunăre. Astăzi lucrurile s-au mai inversat, pe malul stâng al Dunării, în România, există un cult mult mai puternic al sfintelor moaște decât în celelalte țări ale spațiului ortodox.

Evlavia primilor creștini rodește astăzi după multe din sutele de ani cuprinse în cele două milenii de creștinism.

În urma acelei persecuții păgâne, după stingerea incendiului, cele două vrednice femei creștine – *Gauthia* și *Doclida*, asemenea mironosițelor care merg cu mult curaj la mormântul lui Hristos fără a avea frică de represalii din partea autorităților, merg și ele și adună cu multă evlavie rămășițele pământești ale acestor martiri creștini și le păstrează așezându-le la loc de cinste. Dar valul persecuțiilor începuse; cetatea Constantiniana Daphne nu mai oferea siguranță pentru creștini, guvernatorul murise. Atunci cele două, însoțite de un servitor credincios pe nume *Thiella*, merg la Roma, după unii aghiografi cutreierând o perioadă din loc în loc, în final întorcându-se în cetatea natală Durustorum. Ioan D. Petrescu și alții susțin că se întoarseră cu aceste părticele din sfintele moaște ale coreligionarilor lor creștini din Constantiniana Daphne direct la Durustorum, lucru cât mai posibil având în vedere distanță foarte scurtă de doar câteva zeci de kilometri, circa 60 – 70, pe Dunăre. Existând o puternică legătură a creștinilor în tot imperiul bizantin, se pare că cele două vrednice și evlavioase femei,

cunoscând dragostea și dorința creștinilor din imperiu pentru osemintele martirilor lui Hristos, au dăruit mai multor biserici din cadrul comunităților creștine părțile din aceste sfinte moaște. Se face mențiunea că au depus sfinte moaște din cei martirizați în biserica din Constantiniana Daphne, chiar în biserica din Durustorum ridicată, de familia prințesei, Sfintei Gauthia, pe mormântul sfântului Emilian din Durustorum, care fusese servitorul lor mult prețuit. Menționez aici o informație furnizată nouă de către istoricul Ioan D. Petrescu, și anume că Sfântul Emilian, deși în documente apare ca servitor, sclav al tribunului din Durustorum, el este însă mai marele casei stăpânului sau un intendent, un confident al familiei tribunului din Durustorum care îmbrățișase cu ardoare credința creștină și o împărtășise și servitorilor casei sale, toți fiind creștini (stăpâni și servitori). Drumurile lor se despart oarecum când fiica Doclida merge în cetatea Cizycului – Kizikos – Κύζικος (în Turcia de astăzi orașul Balıkesir) pe timpul împăraților Valentinian și Teodosie, unde dăruiește mare parte din aceste sfinte moaște spre venerare și întărire în Hristos. Mama sa, după o scurtă ședere în Durustorum, se întoarce dincolo de Dunăre, pe malul stâng, în locul în care născuse pe cei doi copii ai săi, pe Doclida și pe Arimerius, ce se pare, după anumite izvoare, că preia conducerea cetății Constantiniana Daphne în mai multe etape.

Trecerea la Domnul a *Sfintei Gauthia* (Foto. nr. 1²) ne apare în documente oarecum diferită ca loc și mod, dar cu dată fixă 20 martie. Data prăznuirii ei în calendarele bisericii ortodoxe din Moldova apare pe

Foto nr. 1 – Sfânta Gauthia prințesa goților creștini din Durustorum

stil vechi odată cu cei 26 de mucenici din Gotia, și anume în dată de 26 martie alături de fiica sa Doclida: „Sfintele Mucenițe: Gaata, împărăteasa goților, și Duclida, fiica sa, care au dus moaștele celor 26 de Sfinți mucenici goți în cetatea Cizic” (secolul al IV-lea). Unii aghiografi vorbesc de faptul că ar fi fost ucisă cu pietre în cetatea Constantiniana Daphne, unde se întorsese alături de servitorul credincios Thielis, cel ce îi împărtășește soarta. I.D. Petrescu vorbește că Sfânta Gautia își trece sufletul în împărăția lui Dumnezeu chiar în Durustorum, fiind privegheată de către fiica sa Doclida.

² Preluat după site-ul Arhiepiscopiei bisericii creștin ortodoxe antiohiene din America de Nord, accesat la data de 17.05.2022.

În cartea *Martirii Crucii* a lui I. D. Petrescu apare un cuvânt de mulțumire prin care autorul citează la rândul său pe arhiepiscopul Cezareei Capadociei Eusebiu Pamfilu ca fiind o autoritate în domeniu (născut fiind în anul 270 după Hristos, adică în primele secole creștine, informația istorică fiind de multe ori relativ recentă) și ca unul ce s-a aplecat asupra martirilor din Dacia și din alte zone creștine ale epocii.

Deosebit de interesantă este notificarea apărută tot în cartea menționată mai sus, a lui I. D. Petrescu, ce se referă la organizarea eparhială aproximativ a întregii lumi romanice, însă cu referire strictă la teritoriul locuit de către daci și urmașii lor la nord și sud de Dunăre. Așa aflăm o noutate, pentru mulți din cei de astăzi preocupați de acest subiect, că în cetatea Constantiniana Daphne se găsea scaunul episcopal al mitropoliei Argeșului (a nu se confunda cu arhiepiscopia Argeșului și a Muscelului de astăzi) – numele străvechii mitropolii venea de la faptul că cetatea Constantiniana Daphne era așezată la vărsarea Argeșului în Dunăre, în fața cetății Transmariska Tutrakanul-Turtucaia de astăzi. Mitropolia Argeșului s-a mai numit a Daphnelor, care era și exarhat al plaiurilor, singura autoritate bisericească autocefală de după căderea imperiului vlaho-bulgar (nedepinzând de nici un scaun patriarhal al vremii) din Dacia australă (Țara Românească de mai târziu).

Aducem la lista sfinților martiri cunoscuți și venerați în cadrul Mitropoliei din Durustorum pe Sfânta Gautia și fiica sa Doclida, o adevărată misionară în întreagă lume creștină. Adăugăm aici, la acest sinaxar al martirilor din Durustorum, pe Sfântul Hezechius martirizat pe data de 17 mai sub împărații Alexandru și Maxim secolul al III-lea. Despre acest sfânt dobrogean din Durustorum ne vorbește scriitorul, istoricul creștin, eruditul teolog francez, călugărul dominican, Michel Le Quien I, în cartea *Oriens Christianus* tipărită în anul 1740 (Foto nr. 2).

Trebuie să ne bucurăm noi, cei de astăzi, că pașii noștri calcă pământul locuit și udă cu sângele primilor martiri creștini.

Foto nr. 2 – Cartea *Oriens Christianus*, Michel Le Quien I

Bibliografie:

- [1] Ionescu, G. M., *Istoria Bisericii Românilor din Dacia Traiana*, apărută la editura Stabiliment de Arte Grafice „Universala“, stradă Covaci, no 14, București, 1906.
- [2] Mărculescu, Alexandru I., *Oltenița, studiu, album monografic*, Institutul de arte Grafice E. Marvan, 1932.
- [3] Petrescu, I. D., *Martirii Crucii din ambele Dacii*, Tipografia Natională a lui I. Romanov & C-niă, București, 1856.
- [4] Stroescu, V. și Stanciu, N. Panteley, *Pe urmele străbunilor Dobrogea nouă*, vol. I, tipărită la Editura Tipografică Comercială Iv. D. Smocof & Comp, 1924.
- [5] ***, *Calendarul bisericii ortodoxe a Moldovei*, 2022 luna martie, Chișinău. Site-ul Arhiocezei bisericii creștin ortodoxe antiohiene din America de nord.
- [6] ***, *Monografia sfintei episcopii a Dunării de jos*, alcătuită la împlinirea a 40 de ani de domnie a M.S. Carol I, Regele României, de diaconul Anghel Constantinescu, Editura Atelierele Socec, București 1906, carte reeditată cu binecuvântarea IPS arhiepiscop Casian în anul 2014 la Editura Arhiepiscopiei Dunării de jos, Galați.
- [7] ***, Revista „Lumea Credenței” 2021.
- [8] ***, Site-ul Arhiocezei bisericii creștin ortodoxe antiohiene din America de nord.

SEMNAL EDITORIAL,
RECENZII

MARIA BOȘTENARU DAN (ED.): HERITAGE, LANDSCAPE AND RESTORATION OF HISTORICAL GARDENS (PATRIMONIUL, PEISAJUL ȘI RESTAURAREA GRĂDINIILOR ISTORICE)

Mirela Adriana ANGHELACHE¹

mirelaadrianaa@yahoo.com

ABSTRACT: This book tackles the issue of historical gardens as an important asset of heritage and landscape. In the discussions regarding the contemporary challenges in the heritage, landscape and restoration of historical gardens, several specialists from all over Europe, and especially Romania, are involved. As such, these aspects are seen from a multidisciplinary perspective: landscape architecture, architecture, urban planning, art history, geoscience, digital methods, biblioteconomy etc. The main investigation method is the interview – with the editor asking the same five questions to researchers.

KEYWORDS: built heritage, landscape, restoration, historical garden, Károlyi, pandemic, Slovakia.

La editura Cuvillier, în anul 2021, a apărut cartea, *Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens (Patrimoniul, Peisajul și Restaurarea Grădinilor Istorice)*, coordonată de Maria Bostenaru Dan, cercetător în cadrul Universității de arhitectură și urbanism „Ion Mincu”.

Cartea abordează dintr-o perspectivă multidisciplinară grădinile istorice, în cuprinsul ei scriind specialiști din domeniul peisagisticii, arhitecturii, proiectării urbane, istoriei artei, geostiinței, metodelor de digitalizare, biblioteconomiei etc. Așa cum se prezintă în introducere, cartea s-a concretizat și datorită rezultatelor activității de cercetare a editorului,

¹ Cercetător științific la Institutul de Geodinamică „Sabba S. Ștefănescu” al Academiei Române; membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

care pe parcursul derulării programelor de cercetare a reușit să colaboreze cu numeroși alți specialiști și să coordoneze, dar și să finanțeze editarea acestei cărți.

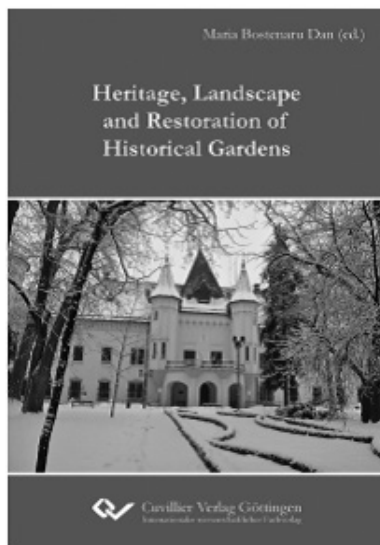

Foto – Coperta cărții *Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens*, ed. Maria Bostenaru Dan, CUVILLIER VERLAG, Göttingen, Germania, 210 pg., ISBN-978-3-7369-7583-5.

Pornind de la cercetarea asupra grădinilor care sunt moștenirea familiei nobile Károlyi, firul conducător al cărții despre necesitatea restaurării grădinilor istorice se dezvoltă prin interviurile editorului cu autorii și conduce la concluzia firească că spațiile verzi au o valoare terapeutică intrinsecă pentru sănătatea mentală. Acestea sunt factori cheie în mecanismele de coping cu stresul social, în carte fiind punctat rolul benefic pe care îl are în pandemie peisajul sau spațiul verde asupra echilibrului psihic.

Cartea se structurează printr-un studiu amplu asupra grădinilor și parcurilor Károlyi, axat pe grădinile din Slovacia – Tót – Megyer, Stomfa și Bátorcseszi – și prin răspunsurile cercetătorilor la 5 întrebări.

Întrebările sunt legate de provocările contemporane pe care cercetătorii le-au întâlnit în cercetările lor asupra patrimoniului, peisajului și

restaurarea grădinilor istorice. Acestea sunt: 1) o scurtă introducere a autorului și a formării profesionale, 2) orientarea științifică curentă, 3) opinia personală despre cele mai recente și importante progrese în cercetarea privind restaurarea grădinilor, 4) problemele pe care cel interviuat consideră că trebuie abordate mai mult în viitor și 5) o experiență personală (privind spațiile verzi), pe baza căreia poate da un sfat.

După cum se poate observa, citind această carte, autorii nu numai că sunt specializați în domenii diverse de cercetare sau profesorat, dar sunt și din țări diferite: Maria Beatrice Andreucci (peisagist, economist, Italia), Mirela Adriana Anghelache (inginer geolog, cercetător în geofizică, România), Cerasella Crăciun (arhitect, profesor universitar, România), Jeroen de Vries (peisagist, Olanda), Albert Fekete (arhitect, profesor, cercetător, Ungaria), Pia Fricker (arhitect, profesor universitar, Finlanda), Atena-Ioana Gârjoabă (peisagist, România), Ștefania-Roxana Halmagi (bibliotecar, România), Constantin Hostiuc (istoric de artă, cercetător în istoria artei, România), Maria Chiara Pozzana (arhitect, Italia), Attila Tóth (profesor de agronomie, Slovacia), Hartmut Troll (peisagist, profesor, Germania) și ultimul dar nu cel de pe urmă, editorul și autorul Maria Bostenaru Dan (inginer în arhitectură, cercetător, România). Aceste aspecte asigură pluridisciplinaritatea informațiilor, precum și vizibilitatea și receptarea lor la nivel internațional.

Cartea este bogată atât în subiecte, tehnici și metodologii de cercetare cât și în fotografii și planuri ale grădinilor din Europa, din țările în care trăiesc și lucrează autorii.

O cărtică, cu nu mai mult de 210 pagini (și cu notele bibliografice), dar care prin conținut și abordare (în mare parte sub forma interviurilor) este captivantă, aducând perspective proaspete și inovatoare asupra reabilitării și mentenanței spațiului verde, și, în special, al prezervării grădinii istorice. Spațiu de referință, care așa cum spune un autor, este la intersecția dintre patrimoniul natural și construit, grădina istorică tezaurizează de-a lungul veacurilor valențele estetice și morale ale omului în raport cu natura.

Cuvânt de încheiere

Întrucât măsurile antipandemie nu permiteau altă formulă de interacțiune decât online, în anul 2020 Maria Bostenaru Dan m-a abordat într-un email în legătură cu o carte la care lucra, propunându-mi să scriu și eu un

capitol. Pentru acest lucru trebuia să răspund la 5 întrebări, care se contu-
rau într-un interviu cu privire la aspecte peisagistice din orașe, cum ar fi
grădinile istorice. Apelarea mea nu a fost întâmplătoare, fiindcă făcusem
stagii de pregătire postuniversitare în Slovacia, printre care și Conservarea
Patrimoniului Construit, conex într-o oarecare măsură tematicii ce urma
să fie abordată în carte. Am preferat însă să răspund din punctul de vedere
al unei persoane mai degrabă profană în tehnici de conservare și prezer-
vare patrimoniu natural sau construit.

Retrospectiv, mi-am dat seama că de fapt am răspuns din punctul
de vedere a unei persoane izolate, cu dor de Bucureștiul verde și frumos
mirositor primăvara și vara [n.a. *se va vedea în capitolul scris de mine la ce mă
refer*], cu dor de spațiile sale verzi care pentru majoritatea bucureșteană, și
nu numai, sunt o oază de liniște și destresare. Faptul că am putut privi pe
fereastră grădina blocului cu tei și plop, dar și cu gazon și firave flori de
primăvară, în timpul alertelor maxime de infectare cu Covid-19, m-a făcut
să constant și mai pregnant că parcurile, grădinile, spațiile verzi în general
sunt refugii la care apelăm conștient sau fără să realizăm acest lucru atunci
când viața socială ne copleșește cu provocările ei. Și păstrându-ne sociabili-
tatea în mijlocul lor, interacțiunile noastre își pierd asperitățile și temerile
și devenim mai îngăduitori unul cu celălalt.

Cartea a apărut după încă un an, prelungirea termenului limită de pri-
mire a articolelor fiind provocat de restricțiile impuse de pandemie. Unii
dintre specialiști s-au văzut prinși în imposibilitatea de a face documen-
tare pe teren și constrânși de a-și reformula materialele pregătite, interviul
venind în întâmpinarea lor.

Materialele au ajuns cu o oarecare întârziere, dar Maria a reușit să ne
coordoneze foarte bine în ciuda „intemperiiilor” și cartea este gata tocmai
la timpul când putem din nou ieși și călători, numai bună pentru a ne da
sugestii de vizitare și plimbări – parcurile, grădinile din orașe ne așteaptă,
grădinile istorice de asemenea!

IOAN MUNTEANU: „STRADELE BRĂILEI”, „STRADELE BRĂILEI II”, „PIAȚA TRAIAN – KILOMETRUL ZERO. POVESTEA UNEI STRĂZI – REGALA”

Mirela-Adriana ANGHELACHE¹

mirelaadrianaa@yahoo.com

ABSTRACT: The current article reviews the trilogy dedicated by Ioan Munteanu to the history of the city of Brăila through its streets, squares and neighbourhoods. The eyes of historian Ion Munteanu admire the streets not only from an aesthetic point of view, but also from their potential to reveal the old stories and the glow that gave the city its fame and uniqueness.

KEYWORDS: history of the city of Brăila, streets, buildings, monuments, old town blueprints.

Concitatini, pe domnul Ioan Munteanu l-am cunoscut relativ târziu în sensul că am ratat participarea la numeroasele sale lansări de carte dedicate orașului nostru natal, dar și să citesc cu nesaț mult mai multe cărți, așa cum s-a întâmplat cu cele trei pe care urmează să le prezint.

Dascăl cu o experiență de peste patru decenii în învățământ, cu rezultate meritorii (Profesor evidențiat în 1973, Ordinul Meritul pentru învățământ în 2004 și Diplomă de Excelență în 2004), domnul Ioan Munteanu și-a secondat activitatea didactică cu o prolifică carieră publicistică de profil pedagogic și cultural, pentru ca după pensionare să scrie cărți dedicate municipiului Brăila.

Astfel, în anul 2012 primește Diploma de onoare pentru activitatea publicistică dedicată identității urbei brăilene iar în anul următor, la „Aniversare 70”, instituțiile brăilene (Consiliul Județean Brăila, Primăria Municipiului Brăila, Ministerul Culturii și Patrimoniul Național-Direcția

¹ Cercetător științific la Institutul de Geodinamică „Sabba S. Ștefănescu” al Academiei Române; membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Național Brăila, Biblioteca Județeană) îi acordă mai multe distincții pentru activitatea didactică și culturală desfășurată în oraș, pentru dezvoltarea culturală a județului Brăila și pentru întregul efort scriitoricesc dedicat urbei brăilene.

Din anul 2006, domnul Ioan Constantin Munteanu este Cetățean de onoare al Municipiului Brăila și este de ani buni, așa cum se mândru se autointitulează, de profesie: Brăilean.

Cărțile domnului Munteanu sunt scrise cu multă măiestrie, sunt minuțios documentate și dedicate orașului de la Dunăre, pe care e posibil să-l iubim la fel de mult. Acestea sunt parte dintr-un proiect cultural excepțional, în care este implicat, și care prezintă cea mai detaliată istorie a Brăilei, cu fapte inedite și răscolitoare care subliniază importanța pe care a avut-o acest oraș de-a lungul timpurilor. La ora actuală, cărțile domniei sale s-au strâns în număr de 32, fără a mai pune la socoteală antologiile sau pe cele scrise în colaborare.

Încă de la început, trebuie să spunem că Brăila are o sistematizare urbană aparte, lucru subliniat de autor pe tot parcursul volumelor. Astfel, pe locul vechii citadele turcești, pentru că timp de mai multe secole orașul a fost raia turcească, a fost construit în secolul al XIX-lea un oraș modern conform planurilor trasate de *ocârmuitorul* județului, Ioan Slătineanu, și de către căpitanul baron Berroczy (1834). Străzile, urmărind linia zidului vechi al fortăreței cândva turcești, au fost dispuse concentric și radial, ca un evantai deschis pornind de la Dunăre, fiind fixate de trei mari artere radiale.

Stradele Brăilei, căci despre străzile Brăilei este vorba în aceste trei volume selectate, atrag prin simetria și frumusețea lor și sunt cele care oferă autorului posibilitatea să adune aproape de la fiecare adresă povești uimitoare despre oamenii și clădirile acestui oraș străvechi.

Ceea ce surprinde încă de la început este titlul care cuprinde o denumire arhaică a străzilor, întâlnită în documentele din sec. al XIX-lea și început de secol XX, studiate de către autor, arhaism considerat de către acesta din urmă un termen mult mai potrivit pentru prezentarea străzilor și implicit a orașului. Fiindcă volumele *Stradele Brăilei* strâng în paginile lor *documente pentru viitor*, un trecut pentru un viitor în care, cu siguranță, noi toți brăilenii sperăm că orașul își va căpăta strălucirea de odinioară. Strălucire și importanță despre care autorul amintește citându-l pe Nicolae Iorga: „Nu Brăila este fiica principatului Țării Românești, ci ea este maica acestui Principat”.

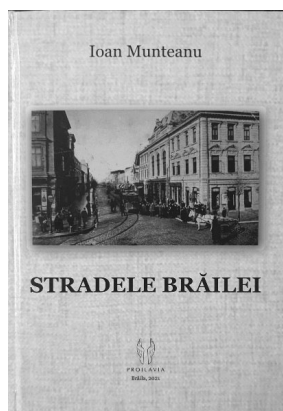

Foto nr. 1 – Coperta cărții: STRADELE BRĂILEI. Autor Ion Munteanu. Ed. PROILAVIA, Brăila, 2021, 316 pg. și 16 pg. cu 32 imagini, ISBN 978-606-8972-62-6.

Foto nr. 2 – Coperta cărții: STRADELE BRĂILEI II. Autor Ion Munteanu. Ed. PROILAVIA, Brăila, 2021, 326 pg. și 32 pg. cu ilustrații ptr. 64 monumente istorice, ISBN 978-606-8972-62-6.

Foto nr. 3 – Coperta cărții: PIAȚA TRAIAN – KILOMETRUL ZERO. POVEȘTEA UNEI STRĂZI – REGALA. Autor Ion Munteanu. Ed. PROILAVIA, Brăila, 2021, 351 pg. și 16 pg. cu 32 imagini, ISBN 978-606-8972-79-4.

Mult faimoasa zicală „a nimerit orbul Brăila”, aflăm de la începutul primului volum, scoate în evidență faima acestui oraș, fiindcă nu aveai cum să ratezi Brăila, un centru de prestigiu –cum în antichitate era Roma

pentru popoarele migratoare – care a asigurat prosperitatea comercială în principat, contribuind la crearea României moderne.

Primul volum, *Stradele Brăilei*, a apărut prima oară în anul 2005 la Editura Ex Libris/Brăila, iar în anul 2021 la Editura Proilavia este retipărită ediția a II-a revăzută și adăugită. Cartea se axează pe numele străzilor, dar și pe notele care dau orașului particularitatea: ca de ex. caracterul deschis și cosmopolit, precum și cel filomuzical.

Al doilea volum, *Stradele Brăilei II*, ediția revăzută și adăugită, apare în 2021 la Editura Proilavia/Brăila și prezintă 5 artere importante. La descrierea celor trei artere care configurează trama portului dunărean, autorul a mai adăugat încă două artere, care au fost străzi comerciale importante în timpul regimului de porto-franco al orașului.

Ultimul volum, *Piața Traian – kilometrul zero. Povestea unei străzi – Regala*, tot ediție revăzută și adăugită – lucru care denotă încă o dată acribia autorului – scos la aceeași editură, a fost lansat în acest an la Casa memorială „Petre Ștefănescu Goangă” din Brăila. Acest volum spune povestea Străzii Regale și a centrului urban de la naștere până în zilele noastre, de la faima proprie unui centru al orașului la declinul prezent.

Pe parcursul trilogiei, autorul aruncă o privire critică asupra acelor schimbări, în special asupra țesăturii urbane, care au ciuntit aspectul urbei, dovedindu-se nefavorabile orașului și locuitorilor săi, și susține o pledoarie bine argumentată pentru eforturile necesare de a restaura farmecul și notorietatea de altădată a Brăilei, considerată „picior de Paris” cândva.

Descoperim în cărți descrieri minuțioase: i) de case, foste rezidențe ale unor personalități brăilene, acum în majoritate sedii de instituții și listate ca monumente istorice, și care impresionează prin diferite stiluri arhitecturale ca de ex. neoclasic, eclectic de factură franceză, art nouveau, neoromânesc etc; ii) de biserici, printre care unică în țară o geamie reconvertită în biserică ortodoxă; dar și iii) de alte monumente ca sculpturi, busturi și statui de eroi – Grup statuar Traian, caporal Constantin Mușat, sergent Ecaterina Teodoroiu etc, fântâni arteziene cum este cea din Piața Traian, dar și fântâna cinetică a lui Constantin Lucaci; iv) ale planurilor vechi ale orașului, hrubelor, vadurilor și barierelor de odinioară, dar și a v) locurilor de promenadă, parcurilor și grădinilor sale; vi) ale fostelor centre industriale ca vechea Moară a orașului ce domină faleza, deținută cândva de un bogat industriaș grec etc. Și multe alte detalieri ale patrimoniul cultural brăilean, făcute de către autor nu numai pentru a epuiza cercetarea,

dar și pentru a delecta apetitul lecturii și, de ce nu, pentru a ne invita să vizităm orașul de pe malul Dunării și din inima Bărăganului. Recunosc, că citind cărțile, mi-am făcut o hartă mentală a clădirilor de patrimoniu, pe care cumva le-am scăpat sau am trecut nepăsătoare pe lângă ele, și am pornit la pas pe *stradelele* orașului să le descopăr și redescopăr.

La finalul cărților găsim texte esențiale despre oraș, culese din scrierile unor personalități ale literaturii și culturii românești, fii sau nu ai Brăilei, precum și o listă bogată de ilustrații, care adaugă o perspectivă incitantă asupra orașului.

ALEXANDRU Ș. BOLOGA: INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETARE-DEZVOLTARE MARINĂ „GRIGORE ANTIPA” CONSTANȚA – REPERE

Adrian BAVARU¹

ebavaru@yahoo.com

ABSTRACT: The bilingual monographic book entitled Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină “Grigore Antipa” Constanța – Repere istorice /The National Institute for Marine Research and Development “Grigore Antipa” Constanța – Historical highlights, presents the founding of this Research and Development Institute in Constanța in 1970, reorganized in 1990, and its evolution to the present. After a brief introduction on the sea, seven chapters refer to the Black Sea and highlight the personalities of the founders of Romanian marine research, the marine research institutions prior to the establishment of the Romanian Institute for Marine Research and Development “Grigore Antipa” Constanța INCDM (1970), Romanian marine research over 100 years, Romania and the International Commission for the Scientific Exploration of the Mediterranean Sea and the Bystroe Navigation Canal in relation to the Danube Delta Biosphere Reserve and the Black Sea ecosystem. Four narratives from France, the Russian Federation, Turkey and Italy are added. The volume is completed with 89 black and white and color illustrations, an exhaustive bibliography and 5 Annexes.

KEYWORDS: The Black Sea, National Institute for Marine Research and Development “Grigore Antipa” Constanța, historical highlights of marine research.

Lucrarea de prezentare a istoricului Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa” din Constanța, dr. Alexandru Ș. Bologa, reprezintă o monografie binevenită, necesară

¹ Profesor univ. dr. biolog, Universitatea Ovidius din Constanța, membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România, președinte al Filialei CRIFST Constanța.

cunoașterii istoriei și afirmării acestui institut atât de necesar dezvoltării cercetărilor de oceanografie și biologie marină la Marea Neagră, în special în zona litoralului românesc.

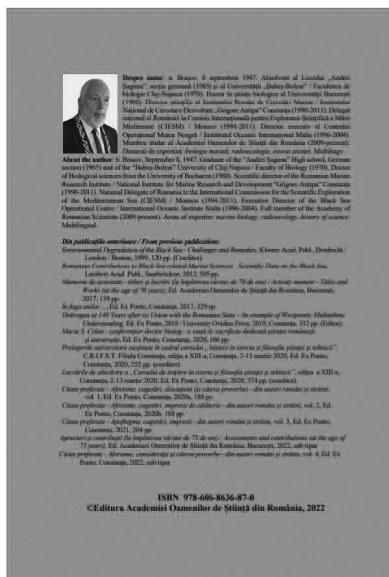
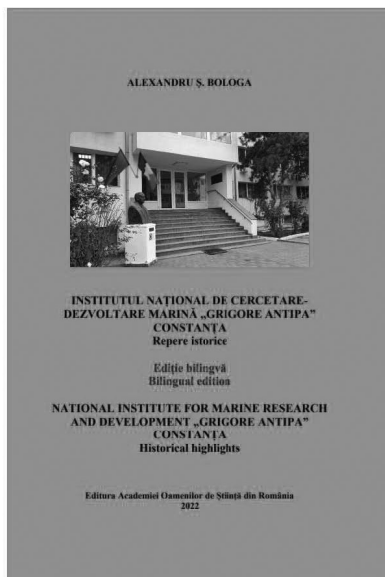

Foto – Copertele (față-verso) cărții: Alexandru Ș. Bologa: Institutul Național De Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa” conștanța – Repere Istorice. Editura Academiei Oamenilor de Știință din Romania, 2022, 414 pag., ISBN 978–606–8636–87–0.

Autorul ne face mai întâi o scurtă prezentare a cercetării științifice la Marea Neagră, a primelor hărți apărute de-a lungul timpului și până în zilele noastre și ajunge la definiția dată de reputatul oceanograf rus Nikolai M. Knipovici, de *unicum hidrobiologicum* în 1933, definiție simplă dar care spune tot.

În lucrare este subliniat foarte bine că studiul științific al Mării Negre, care este o anexă a Mării Mediterane, cuprinde o gamă largă de preocupări la nivel național și internațional, pentru rezolvarea problematicei de interes comun în investigarea științifică a acestui mediu de viață aparte.

Consider că este bine că se precizează că pe lângă particularitățile fizice, chimice și biologice ale Mării Negre s-au adăugat în timp și activități antropogene cu efect sever asupra celorlalte proprietăți amintite ale mării

– este vorba mai ales de transportul pe mare, de substanțele utilizate în agricultură, în industrie sau chiar de turism.

Ca urmare a acestor influențe Marea Neagră se transformă în timp dintr-un ecosistem natural diversificat într-un mediu eutrof, cu condiții de viață limitative pentru numeroase specii de viețuitoare marine, fiind considerată la un moment dat chiar cea mai degradată mare de pe glob. Autorul ne spune că Marea Neagră – în astfel de condiții nefavorabile ar putea deveni cu timpul o mare moartă, dacă adaugăm și folosirea neadecvată a resurselor sale naturale. Acest pericol este mai pronunțat în sectorul nord-vestic, unde eroziunea costieră, eutrofizarea și modificările ecologice sunt mai pronunțate.

În caracterizarea generală a Mării Negre autorul amintește un fenomen unicat, existența unui strat oxigenat de apă la suprafață (cca 150–200 m) și apoi o coloană de apă în adâncime până la fund anoxică, abiotică bogată în hidrogen sulfurat (H_{2S}). La fel este amintit și faptul că salinitatea Mării Negre este cca la jumătate față de Oceanul Mondial.

Mai departe sunt prezentate pe scurt și alte aspecte caracteristice Mării Negre precum balanța hidrologică, curenții și distribuția lor pe verticală, eutrofizarea pronunțată, problemele pescuitului și caracteristicile biodiversității apelor sale, cu referire specială la speciile neindi-gene. În consecință se apreciază că Marea Neagră este și va fi afectată și în viitor de un dezechilibru ecologic mai ales din cauza poluării, fapt care duce la diminuarea biodiversității.

Este interesantă și prezentarea unor repere bibliografice selective în care sunt amintiți numeroși specialiști care s-au dedicat cercetării diferitelor aspecte ale Mării Negre, mai ales în dreptul coastelor românești.

Mi se pare binevenită amintirea principalelor instituții de cercetare marină din statele costiere Mării Negre.

Aș dori să subliniez apoi prezentarea bine documentată a personalităților din țara noastră pe care autorul le consideră astăzi fondatorii cercetărilor marine românești. Dintre aceștia sunt amintiți mai pe larg Emil Racoviță, primul român nominalizat în Comisia Internațională pentru Explorarea Științifică a Mării Mediterane (CIESM), apoi Grigore Antipa care la recomandarea lui E. Racoviță devine cel de al doilea Delegat național al României la CIESM. Datorită acestor personalități eminente, țara noastră a devenit oficial membră a CIRSM în 1925. Consider că prezentarea mai amplă a activității științifice a lui G. Antipa, inclusiv a lucrării

lui monumentale *Marea Neagră*, apărută în 1941, a reprezentat un moment de cotitură pentru studiul Mării Negre.

Sunt amintite și alte personalități cunoscute și pentru activitatea lor științifică privind mai ales viața din această mare. În primul rând este prezentat prof. Ioan Borcea care a înființat și Stațiunea de Zoologie Marină la Agigea – care reapartine acum Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Apoi conf. univ. dr. Maria S. Celan pentru algologia bentală și dr. ing. piscicol Ileana Cautiș, decedată de curând în 2020.

Desigur lista este mult mai mare și nu ar fi fost rău să-i cuprindă mai detaliat și pe acad. Marian-Traian Gomoiu, prof. univ. dr. Geza J. Müller și dr. Hilarius V. Skolka, menționați de altfel în cuprinsul lucrării.

Cum este normal autorul prezintă în continuare instituțiile de cercetare marină înființate înaintea fondării Institutului Român de Cercetări Marine la Constanța în 1970.

Astfel începuturile au aparținut Stațiunii Zoologie Marine de la Agigea, devenită mai târziu „Prof. Ioan Borcea” în cinstea celui care a întemeiat-o în 1926. A fost un lăcaș de cercetare științifică prin excelență, de practică pentru studenții mai multor Universități din țară și de muncă pentru inginerii piscicoli (în fața stațiunii era o mică cherhana de mare ajutor pentru personalul de cercetare).

A urmat la scurt timp înființarea în 1932 de către Grigore Antipa a Institutului Bio-oceanografic, care a avut în prim plan îmbunătățirea pescuitului marin și a măsurilor de reglementarea a acestuia; institutul a devenit ulterior „Stațiunea de cercetări piscicole Dr. Grigore Antipa”, plasat la terminarea bulevardului Mamaia, la intrarea în stațiunea Mamaia.

Apoi în 1954 ia naștere la Constanța, în vecinătatea Pieții Ovidiu, Sectorul de biologie marină al Institutului de Biologie „Traian Săvulescu” din București, condus de acad. Mihai C. Băcescu, directorul Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București. Un pasionat al cercetării marine, ales câțiva ani mai târziu vicepreședinte al CIESM cu sediul la Monte Carlo (Monaco), căreia autorul i-a dedicat un capitol aparte.

Sunt menționate, pe scurt, ca urmare a informațiilor documentare mai precare, și alte unități de cercetare înființate la mare, ca Stațiunea hidrologică Sulina (1960), urmată la scurt timp de Stațiunea de cercetări oceanografice de la Constanța și Laboratorul de sedimentologie marină, de către Institutul de Geologie din București în 1960.

În continuare autorul se oprește mai pe larg asupra momentului fondării în 1970 a Institutului Român de Cercetări Marine (IRCM), care își începe activitatea, urmând a se dezvolta din ce în ce mai mult în viitor, în trei sedii diferite: la Constanța (Centru), Agigea și Mamaia.

În 1980 institutul se mută într-un sediu nou construit anume la Constanța, pe bulevardul Mamaia nr. 300, în care se găsește și în prezent, trecând în același an în subordinea Ministerului Educației și Învățământului.

Trebuie amintit momentul în care prin Hotărârea de Guvern din 1999, I.R.C.M. este reorganizat devenind Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare „Grigore Antipa” ca o răsplată pentru munca, strădaniile și realizările meritorii ale ilustrului înaintaș.

Sunt multe de spus referitor la activitatea de C-D-I desfășurată de institut de la înființare până în prezent, dar spațiul și scopul acestei recenzii nu le reclamă.

Ilustrația corespunzătoare alb-negru și color completează textul în mod adecvat.

Lucrarea este completată cu o bibliografie exhaustivă utilă aprofundării unor aspecte abordate pe parcurs.

De menționat și caracterul bilingv româno-englez al lucrării, cu meritele și avantajele intrinsece acestuia, în contextul prezentării realizărilor românești comunității științifice oceanografice internaționale.

Repet: aceasta este o primă și extrem de bogată lucrare, fără a te putea opri asupra tuturor aspectelor care merită a fi relevate. Iată de ce o recomand celor interesați de domeniul particular al cercetării științifice marine. În același timp consider că autorul volumului, dr. Alexandru Ș. Bologa, merită toate aprecierile și felicitările mele pentru efortul depus în prezentarea corectă a istoricului cercetărilor oceanologice românești de-a lungul timpului și a institutului național de specialitate.

MIHAIL-NICOLAE STANCA: MIHAIL EMINESCU ȘI ADEVĂRUL SFINTEI SCRIPTURI, VOL. I ȘI II

Valentin-Stelian BĂDESCU¹

valentinbadescu@yahoo.com

ABSTRACT: The main merit of the work entitled “Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi”/ “Mihail Eminescu and the truth of the Holy Bible” and the guarantee of success are ensured by the considerable volume of archival documents – most of them unpublished – which were the basis of the scientific endeavor. Then, it is necessary to highlight a certain specificity of the work determined by the particularities of the canonical approach of Eminescu’s message, disseminated especially during the last almost three decades, since the rise of knowledge through reception is associated with the catalytic rooting and assimilation of the work in national literatures. By recognizing and consecrating it as a universal value, becoming implicitly a Romanian component of the world cultural heritage. The fundamental merit of engineer Mihail-Nicolae Stanca is to give us a unique work, in which he identifies, processes and thoroughly evaluates in a modern vision the Eminescu sources and to offer us the statistical statement – “science of past events”- according to Leonardo da Vinci’s precept: “Any truth is true only if it is proved, mathematically” together with certain historical-literary and sociological explanations. The meticulousness, the erudition, the intellectual pleasure of “browsing” the internet, but also of going directly to sources (dictionaries, translation volumes, monographs, projects, presentations, public actions, etc.) are noteworthy. The engineer-researcher does not hide his joy when he finds superlative appreciations, commenting with enthusiasm and exaltation (it is a way to defy detractors) and thus overcoming the aridity of the numerological exposition. An Eminescu rises before our eyes, whose universal value is absolutely indisputable, comparable to that of all the representative poets of the world.

¹ Cercetător științific asociat al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române și membru al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

KEYWORDS: Romanian national poet Mihai Eminescu, the Holly Bible, world cultural heritage.

La poalele celui mai înalt deal din România – Mățău se întinde un promontoriu de toată frumusețea, cu o amplă deschidere spre orizontul muscelan, unde strălucesc culmile Subcarpaților. Salba localităților rurale de-a lungul Argeșelului, care udă dealurile pline cu livezi bogate crescute din pământul lor deosebit de fertile este binecuvântată. Una din renumitele comune, prin tot ceea ce a dat de-a lungul istoriei de peste 600 de ani de atestare documentară, ca fapte și evenimente politico-sociale, rămase repere în istoria neamului nostru, dar și roadele bogate rezultate, de-a lungul veacurilor, din hărnicia fără seamăn a locuitorilor plugari, este Boteni din județul Argeș. Din rândul acestora s-au ivit un Petre Țuțea – Socrate al Românilor, un Ion Chelcea – etnograf, sociolog folclorist și muzeolog român, întemeietor al Muzeului Etnografic al Moldovei (Iași), șef de secție la Muzeului Satului din București, dar și mulți alți mari slujitori ai neamului, precum inginerul (care a urmat și studii de Teologie) Mihail-Nicolae Stanca, autorul altei lucrări fundamentale privind credința lui Eminescu – *Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi*, Editura Pim, Iași, 2020, vol. I – 660 p., vol. II – 762 p.

Despre această inegalabilă contribuție a lui Mihail-Nicolae Stanca la demonstrarea credinței ortodoxe a lui Eminescu vom citi în paginile acestei veritabile monografii.

Stanca Mihail-Nicolae s-a născut pe 10 noiembrie 1943 în comuna Hârtiești, aproape de Botenii de Muscel, județul Argeș, din părinții Sisoe – preot și Zefirina – casnică. A fost crescut în spiritul dragostei pentru adevărul și frumosul divin; în ciuda faptului că de mic s-a dovedit un caracter puternic, voluntar și cu o personalitate greu de suportat, înțelepciunea pedagogică a tatălui și simțul deosebit al mamei de a-l deconspira în orice acțiune nefastă s-a transformat treptat, astfel încât la vârsta când colegii săi erau interesați să savureze clipa colorată a vieții, el petrecea ore în șir meditănd la problemele majore ale omului: de unde venim, ce rost are viața noastră, care sunt responsabilitățile adevăratului bărbat, care sunt libertățile și limitele omului etc. Tatăl său, Preotul Sisoe, a fost bun prieten cu Nenea Petrică Țuțea, așa cum îi plăcea marelui senior să-i spunem. Desele și densele preocupări ale vieții cotidiene, l-au ținut departe de Nenea Petrică cu toate că tatăl său îl interoga adesea dacă a trecut pe la el pentru

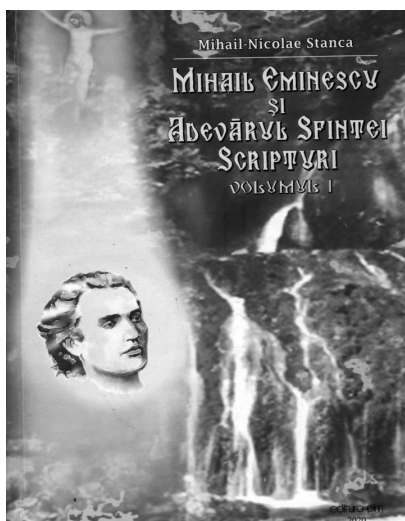

Foto nr. 1 – Coperta cărții:
Mihail-Nicolae Stanca, *Mihail
Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi*
Editura Pim, Iași, 2020, vol. I, 660 p.,
ISBN 978-606-13-5794-9.

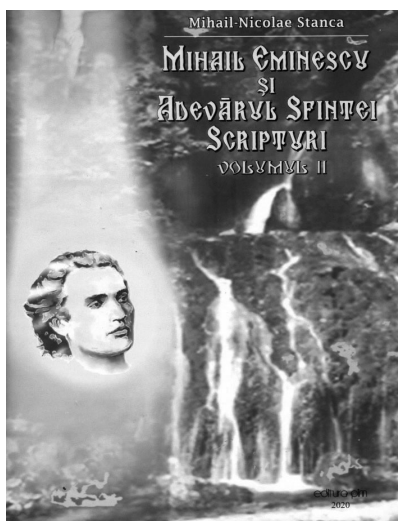

Foto nr. 2 – Coperta cărții:
Mihail-Nicolae Stanca, *Mihail
Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi*,
Editura Pim, Iași, 2020, vol. II, 762 p.,
ISBN 978-606-13-5795-6.

a se împărtăși de duhul lui. A facut-o rar zicând mereu că mai are timp. Când a aflat că este la Cristiana internat s-a dus să-l revadă și să-și ceară iertare. După spusele Domniei sale, Petre Țuțea l-a primit cu luciditatea și jovialitatea-i proverbiale. Domnul Mihail-Nicolae Stanca este președintele Fundației care poartă numele său și al lui Ion Chelcea – etnologul de faimă națională.

Orice lucrare referitoare la Mihail Eminescu, indiferent de perioada istorică și în oricare regim politic parcurs de societatea umană ar fi, prezintă un interes cu totul special. Spiritul eminescian ne obligă la trezvie, mai ales în contextul globalist de astăzi bântuit de noile „pocituri” cu „ochi bulbucăți de broască”, precum și de alți „cocoșați” cu „privirea-mpăroșată” dar cu mult mai lacomi decât cei de odinioară – cu toții „izvoare de veninoase nimicuri” și de „șiretlicuri” aducătoare de profituri uriașe pentru ei și pentru neamurile lor, dar manifestând concomitent o ură satanică pentru restul omenirii. Mi se par nimerite frazele lui Mihail-Nicolae Stanca: *Prin gazetărie și prin nemuritoarea sa operă poetică, Eminescu a demonstrat*

ca nimeni altul că omul care urăște, vorbește urât, este urât, face fapte urâte, se urăște pe sine, îl cuprinde urâtul – uriciunea pustiirii. În acest sens, cu țintă directă oculta vremii care desfășura acțiuni urâte. De când datează exportul nostru de grâne, de atunci importul de fraze. S-ar putea zice că România a preschimbat păturile adânci și binecuvântate de Dumnezeu ale țărânei sale pe vorbe deșerte, pe teorii de gazetă, pe subțiri apucături advocățești ș.a.m.d., căci spiritele cele bune, ce mai sînt în viață, le datorim unei epoce cu mult anterioare celei actuale. Mai departe, autorul afirmă că în cercetarea și aprofundarea operei eminesciene va trebui să intrăm, așadar, cu pași mărunți, în duh smerit și nădejde tare că vom fi luminați ca să putem înțelege toate subtilitățile, sau măcar în cât mai multe dintre ele, date fiind nespuse de marile profunzimi ființiale, ale versului și scrierilor poetului. Eminescu a avut o sete de cunoaștere permanentă, a acelor locuri tainice ale ființei, cu precădere a acelor locuri, greu de sesizat, ale întâlnirii omului cu Creatorul său. Această cunoaștere a profunzimilor, așa cum mărturisește Ion Slavici, și-o ostoya cercetând zilnic anticariatele cu toate că nu frecventa bibliotecile publice. Cu acest fundament cultural, de mare erudit enciclopedic și „spirit tutelar al culturii române”, așa cum este caracterizat poetul de către Dan Dulciu, putem afirma că „Eminescu intră în iubire cu o evlavie adâncă, cu o credință care nu suferă ironie și ușurătate”, întrucât iubirea lui, cu foarte mici excepții, nu este o iubire pământească, ci una sacră, este iubirea creștinească față de Maica Domnului, motiv pentru care nici credința sa și deci nici opera sa nu suferă nici ironie, nici ușurătate. Deci poezia de iubire a lui Eminescu nu se referă la iubirea carnală, îi lipsește sentimentul emoției trupești, datorat păcatului maladiv al neascultării strămoșilor Adam și Eva.

După cum se va vedea, în continuare, Eminescu nu numai că nu s-a jucat cu sufletul său, sau al altuia, ci a făcut din el, prin grijire de virtuți, cu adevărat *casă a oaspeților divini*. Prin credință nedezmințită și dor nemărginit după înduhovnicire și îndumnezeire, pentru a accede la cunoștiința de Dumnezeu. Cei care l-au cunoscut și iubit real pe Eminescu dau mărturie de toate aceste virtuți la poetul atât de hulit de dușmani, astăzi parcă mai mult ca oricând. Poetul, încă de foarte de tânăr, a trudit pentru ca să se deprindă cu dragostea curată, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrânarea, cu smerenia și cu cele asemenea acestora, numai ca să dobândească cunoștiința de Dumnezeu. Poetul a dobândit, luându-și crucea și urmând cu credință și sfințenie nedezmințită Domnului nostru Iisus Hristos, până la odiosul martiriu pe care și l-a asumat, fără să renunțe la nici unul din nespuse de marile sale idealuri, *limba română, credința creștin-ortodoxă, neamul românesc și*

Țara Sfântă-România. Oricine citește cu *duh smerit* și *responsabilitate creștină* opera eminesciană constată că poetul, de copil a purtat în sufletul și în *mintea* și *inima sa smerită* cuvântul care ne cere: «Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre»². În viziunea autorului muscelean, receptarea Sfintei Scripturi de către Eminescu se situează între filologie, hermeneutică și universaliate.

Meritul principal al lucrării și garanția reușitei sunt asigurate de volumul considerabil al documentelor de arhivă – cele mai multe, inedite – care au constituit temeiul demersului științific. Apoi, se impune a scoate în relief o anume specificitate a lucrării determinată de particularitățile abordării canonice a mesajului eminescian, diseminat îndeosebi pe parcursul ultimilor aproape trei decenii, de când ascensiunea cunoașterii prin receptare se asociază cu înrâurirea catalitică și asimilarea operei în literaturile naționale, iar prin recunoașterea și consacrarea ei ca valoare universală, devenind implicit o componentă românească a patrimoniului cultural mondial.

Meritul fundamental al inginerului Mihail-Nicolae Stanca este acela de a ne da o lucrare inedită, în care identifică, prelucrează și evaluează cu metode și într-o viziune modernă sursele eminesciene și de a ne oferi enunțul statistic – „știința faptelor petrecute” – conform preceptului lui Leonardo da Vinci: „Orice adevăr este adevăr numai dacă este demonstrat, matematic” împreună cu anumite explicitări de ordin istorico-literar și sociologic. Sunt de remarcat acribia, erudiția, plăcerea intelectuală de „a naviga” pe internet, dar și de a merge direct la surse (dicționare, volume de traduceri, monografii, proiecte, comunicate, acțiuni publice etc.). Inginerul-cercetător nu-și ascunde bucuria când găsește aprecieri superlative, comentând cu însuflețire și exaltare (e un mod de a sfida detractorii) și depășind astfel ariditatea expunerii numerologice. Sub ochii noștri se ridică piramidal un Eminescu, al cărui valoare universală e absolut indiscutabilă, comparabilă cu cea a tuturor poeților reprezentativi ai lumii.

Sub aspect structural, cele două volume, care însumează aproape 1.500 de pagini, lucrarea fiind concepută în trei părți distincte, dar care asigură un tot unitar cu privire la vastitatea operei eminesciene. Astfel, regăsim: *Partea I – Eminescu – Teme simbolice majore, tutelare*, *Partea a II-a – Revelația dumnezeiască, Maica Domnului și Mântuitorul*, *Partea a III-a*

² Matei 11:29.

– *Sfânta scriptură și Filocalia în opera eminesciană*, toate așezate la temelia unei construcții care se zidește de către urmași.

În bogata literatură consacrată lui Eminescu, nu știu să se mai fi înălțat o asemenea construcție monumental cu atâtea abordări temerare, precum a autorului Mihail-Nicolae Stanca, animat de dragostea față de Steaua ce a răsărit pe bolta cerească a mândrei României. Iată o lucrare unicat, spre vrednica laudă a autorului! Nădăjduiesc că această lucrare va fi de folos celor care iubesc istoria Bisericii noastre, cu precădere celor care vor cerceta opera eminesciană.

Scrisul lui Mihail-Nicolae Stanca este echilibrat, sobru, contextualizant, punând în balanță meritele și slăbiciunile protagoniștilor, autorul excelând în portretizări adese amemorable. Contextualizarea istorică este radiografiată cu maximă atenție reportericească. Datorită acestor calități, cele două volume ale lucrării *Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi*, reprezintă un material de referință esențial oricărei biblioteci și, nu mai puțin, un instrument util oricui dorește să-și lărgască și să-și aprofundeze înțelegerea omului deplin al culturii române, sumă lirică de voievozi români.

În toate lucrările sale, și sunt multe, autorul aduce mulțumiri neprețuitei sale soții, profesoara de română-franceză, Stanca Magdalena-Elena, „care cu timp și fără timp, cu duh de rugăciune smerită și neconținută, s-a jertfit în toți acești ani de lucru la carte, că să-mi asigure climatul propice muncii deosebite depuse”.

TIBERIU TĂNASE (COORD.): OVIDIU BOUREANU, PETRU ȘTEȚCU – DEMOCRAȚIE VS. TOTALITARISM (MANUAL)

Alexandru Ș. BOLOGA¹

bologa1813@yahoo.ro

ABSTRACT: This book presents Romania's political doctrines and history of the last 100 years in the social, geopolitical and economic context. The main concepts analysed in this book refer to political philosophies, doctrines, ideologies and policies, describing in a contrasting, comparative manner their specific characteristics from one period to another. The fundamental contrast is made between democracy and totalitarianism (fascism, communism), between capitalism and command economy. The authors emphasise the capital importance of political parties in the social and political leadership mechanism.

KEYWORDS: communism, liberalism, civic society, political pluralism, iron curtain, Containment Policy.

1. *Scurtă prezentare a cărții*

Printr-o manieră contrastantă, dihotomică de tratare a celor două filosofii/doctrine/ideologii/sisteme politice antagonice autorii au încercat prezentarea lor cât mai clară, pentru o bună înțelegere ca bază și o alegere informată între ele.

În primul rând, tematica este duală și de aceea bogată, generoasă, incitantă, permițând abordări complexe și corelative în plan diacronic și sincron.

În al doilea rând, abordarea este contrastantă, comparativă și de aceea lămuritoare, arătând pe epoci, zone geografice largi și pe țări contextul apariției, tipologia, evoluția și trăsăturile specifice detaliate ale celor două doctrine politice opuse.

¹ Doctor în biologie, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, Secția Științe biologice, București, președinte al Filialei C.R.I.F.S.T. Constanța a Academiei Române.

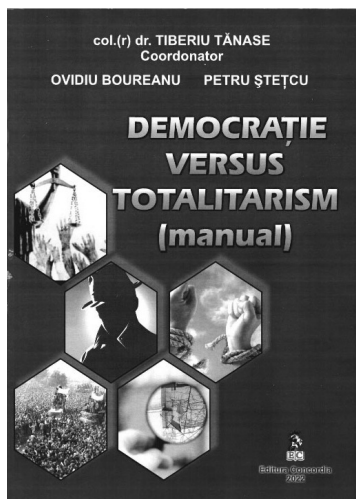

Foto – Coperta cărții:
DEMOCRAȚIE VERSUS
TOTALITARISM (manual).
 Autori: col. (r) dr. Tiberiu Tănase
 (coordonator), Boureanu Ovidiu,
 Petru Ștețcu. Editura Concordia,
 2022, Arad. Număr pagini: 313.
 ISBN: 978-606-627-188-2.

În *al treilea rând*, autorii au încercat ca abordarea să fie echilibrată și tonul moderat, specifice unei lucrări științifice, evitând stridențele emoționale și exagerările irațional-extremiste.

În *al patrulea rând*, remarcăm ținuta, spiritul și terminologia lucrării, specifice unei lucrări științifice, dar care poate să fie citită alert, cu sufletul la gură, ca un roman de aventuri.

Cartea are o manieră consecventă de tratare și un conținut omogen, dar pentru mine, în mod subiectiv, v-aș recomanda câteva (sub)capitole, cum ar fi cele privitoare la: *Cultul personalității conducătorului*, *Demagogia și Propaganda*, *Totalitarismul conține logica propriei distrugerii*. *Planul de sovietizare a României prin instaurarea poliției politice cu „ajutorul” consilierilor sovietici* ș.a.

Se cunoaște faptul că Totalitarismul și Democrația, ca oricare regimuri politice și sisteme de guvernare, sunt

organic legate de doctrina și sistemul de organizare a economiei, precum și de regimul proprietății.

Iar în mod special, aceste două doctrine politice au devenit de mare actualitate, și par a influența în mod decisiv viitorul Omenirii, un viitor tot mai complicat, incert și volatil în ceea ce privește doctrina politică (neo-confucianism, marxism) și modul de organizare a economiei. De exemplu, sistemul capitalist al Chinei, ca mare putere mondială în expansiune, este atât de paradoxal!

2. Scurtă prezentare a capitolelor

Lucrarea cuprinde o Prefață, 5 capitole, o Postfață și o Bibliografie, din care spicuim după cum urmează:

Capitolul I: Totalitarismul

În acest capitol sunt descrise cronologic, istoric (în evoluția și

interdependența lor) și pe zone principale (țări și continente) ideologiile totalitariste (definiție, conținut, caracteristici, clasificare, politici și consecințe). Dictatura și autoritarismul de orice fel (comunismul, fascismul și nazismul cu variantele lor), care au marcat sângeros istoria lumii în sec. XX, sunt denumite în context *forme oficiale de organizare a urii* (Gabriel Liiceanu, *Despre ură*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 11). Aceste sisteme au încercat să construiască o lume fictivă („Dictatorul e Dumnezeu”, „Paradisul este terestru”), utopică, deci imposibilă, și care nu ar fi putut fi impusă în realitate decât prin minciună, crimă și genocid.

Capitolul II: Democrația

În acest capitol sunt descrise în dinamica și interdependența lor și pe zone principale (țări și continente) doctrinele, regimurile și ideologiile paradigmei democratice (definiție, conținut, caracteristici, clasificare, politici și consecințe), cum ar fi conservatorismul și liberalismul. Sunt descrise caracteristicile lor principale: egalitate, participare socială, pluripartitism, suveranitatea poporului, votul universal, supremația legii (statul de drept), valorile naționale, etc. până la nivelul Uniunii Europene.

Capitolul III: România în perioada interbelică

În acest capitol sunt tratate marile evenimente și evoluții care au marcat istoria și politica

României în Primul Război Mondial (1914–1918), după Marea Unire (1918–1940) în perioada interbelică, Liga (Societatea) Națiunilor etc.

Capitolul IV: România sub totalitarismul comunist (1945–1989)

Al Doilea Război Mondial (1939–1945) a avut drept consecință principală divizarea Europei de către o implacabilă Cortină de Fier în Vestul (democratic și capitalist) și Estul (totalitar, comunist de sorginte bolșevică, cu economie etatistă, centralizată) continentului, parte geopolitică în care a fost cuprinsă și România. Trăsăturile principale ale comunismului au fost dictatura partidului comunist în numele clasei muncitoare, represiunea politică, spolierea și sărăcirea populației (confiscarea proprietăților, naționalizare fără despăgubire, cooperativizare, reforme monetare), cultul personalității, instituirea poliției politice. Dictatura comunistă în România cunoaște două perioade distincte: 1945–1965, dominată de liderul Gheorghe Gheorghiu-Dej, caracterizată prin represiune politică, spoliere, internaționalism proletar cu tendințe de independență și suveranism, și perioada 1965–1989, a lui Nicolae Ceaușescu, caracterizată prin naționalism, dezvoltare economică accelerată (și de aceea reevaluată și denumită

în prezent „dictatură de dezvoltare” de către experții străini) și o largă deschidere în planul relațiilor internaționale.

Capitolul V: România în perioada postrevoluționară

Această perioadă (1989–2022) se caracterizează prin schimbarea regimului politic, de la comunism la democrație, de la economia centralizată la economia socială de piață, de la dictatură la libertate, statul de drept și drepturile omului, ceea ce a presupus o rapidă dereglementare și reconstrucție statală. În această perioadă România a schimbat orientarea sa geopolitică și geostrategică, prin intrarea în Uniunea Europeană, respectiv în Alianța Nord-Atlantică (NATO).

O nouă ediție a cărții, va fi completată în special cu mai multe aspecte filosofice, ideologice, doctrinare și economice specifice celor două doctrine politice, atât pentru trecut și prezent, cât, mai ales, pentru viitorul previzibil (3–20 de ani).

Aceste completări, privind în special Economia, sunt propuse deoarece se cunoaște faptul că Totalitarismul și Democrația, ca doctrine politice generice și ca regimuri politice și sisteme de guvernare, sunt intrinsec legate de doctrina și sistemul de organizare a Economiei, de regimul proprietății și de progresul Cunoașterii și Tehnologiei.

Având în vedere toate cele arătate, considerăm că această carte poate fi o lectură plăcută și folositoare pentru un larg segment de cititori, atât pentru specialiștii sau studenții în științe politice și istorie, cât și pentru toți cei interesați să înțeleagă și să descifreze realitățile politice care le influențează viața.

IN MEMORIAM

DR. VALENTIN MARIN – O VIAȚĂ DEDICATĂ PROFESIEI ȘI COMITETULUI ROMÂN DE ISTORIA ȘI FILOSOFIA ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII

Viorel BĂDESCU¹
viorel.badescu@acad.ro

ABSTRACT: In this article we present several details about the life, work and achievements of dr. Valentin Marin, historian and remarkable member of the *Romanian Committee of History and Philosophy of Science and Technology*. A list of published works is also attached.

KEYWORDS: Valentin Marin, Romanian Committee for History and Philosophy of Science and Technology, History, military career.

Din 10 iunie 2022, Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române este mai sărac cu un spirit. A decedat dl. col. (r) Valentin Marin (foto), doctor în istorie, o personalitate cu o excepțională capacitate organizatorică, cu remarcabile aporturi științifice și cu o contribuție valoroasă în conducerea CRIFST. În acest material vom face o scurtă evocare a personalității, vieții și activității acestui coleg și prieten.

Foto – Dl. Dr. Valentin Marin

Educație și activitate profesională

Născut pe 8 noiembrie 1954 în comuna Mălureni, județul Argeș, pe valea râului Vâlsan, dl. dr. Valentin Marin a urmat școala elementară și apoi cursurile liceului teoretic din Lupeni, jud. Hunedoara (în perioada 1969–1973), obținând diploma de bacalaureat în 1973. Studiile ulterioare

¹ Prof. dr. ing., Institutul Candida Oancea, Universitatea Politehnica din București, membru titular al Academiei Române, Președinte al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

au fost orientate către cariera militară. Astfel, între 1974–1975 este încadrat ca militar în termen într-o unitate operativă a Ministerului Apărării Naționale, având grad de soldat (1974–1975). Apoi, după decizia de a continua activitatea militară, dl. dr. Valentin Marin urmează între 1975–1978 cursurile Școlii militare de ofițeri activi de tancuri și auto „Mihai Viteazul” din Pitești, în specializarea tancuri (echivalată cu studii universitare de scurtă durată), având succesiv grad de elev (1975), de elev-fruntaș (1976) de elev-caporal (1977) și de elev-sergent (1978), obținând diploma de ofițer în 1978. A urcat treptat în ierarhia militară, având grad de locotenent (1978–1982), de locotenent-major (1982–1986), de căpitan (1986–1991), de maior (1991–1996), de locotenent-colonel (1996–2005) și de colonel (din 2005). A activat în subunități și unități operative ale Ministerului Apărării Naționale, de tip companie, batalion, regiment și divizie, având diverse funcții pe linie de comandă și stat major în cadrul Statul Major al Forțelor Terestre (1978–1987) și funcții pe linie de personal în cadrul Serviciului Arhive și Documentare Militară (1987–1997). Între 1997–1998 ocupă o funcție pe linie de asistență juridică în cadrul Ministerul Apărării și Statului Major General.

Între 1997 și 1999 este redactor la revista Trupelor de Uscat, în cadrul Ministerul Apărării și Statului Major General. În mai 1998 devine membru al Comisiei Române de Istorie Militară.

Între 1999 și 2004 este șef de birou, șef al Secției de metodologie și control și redactor al revistei „Document” iar între 2005 și 2007 este ofițer specialist principal, apoi șeful Secției Tradiții și Cultură Militară în cadrul Ministerului Apărării și Statului Major General, până la dată de 1 noiembrie 2007 când a trecut în rezervă.

Activitate ca istoric

În paralel cu activitatea profesională, dl. dr. Valentin Marin a continuat studiile. Astfel, în perioada 1991–1996 a urmat cursuri universitare în profilul Istorie, specializarea Istorie Veche Universală, la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București. A susținut lucrarea de licență: „Iconografia funerară în Dacia și Schytia Minor” (coordonator dl. prof. dr. Radu Florescu) la Universitatea din București, Facultatea de Istorie. În perioada 1998–2010 a fost doctorand în specializarea Istorie sub coordonarea domnului prof. dr. Alexandru Suceveanu, la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, până în 2008, iar apoi la

Universitatea din București, Facultatea de Istorie. În final a susținut teza „Politică și strategie la Dunărea de Jos în secolele VI a. Chr. – II p. Chr”, obținând calificativul maxim (foarte bine). Teza de doctorat a constituit baza unei cărți de referință din domeniul artei și istoriei militare, având același titlu, publicată la editura Mega din Cluj-Napoca, în 2015.

În perioada februarie – aprilie 2002 a participat la Cursul de inițiere în istoria și filosofia științei și tehnicii, organizat de CRIFST. Activitatea a fost finalizată cu lucrarea susținută în fața comisiei de examinare: „Elite militare sub cupola Academiei Române”. În ultimii ani strângea materiale pentru o lucrare de anvergură, rămasă din păcate în stadiu incipient, asupra marilor bătălii ale antichității.

Lista completă a lucrărilor publicate de dl. dr. Valentin Marin se găsește în Anexă.

Activitate în cadrul Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii

Timp de peste douăzeci de ani, domnul dr. Valentin Marin și-a dedicat activitatea Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române. A fost membru asociat din 2000, apoi membru titular, din octombrie 2004.

A avut funcții de conducere, la început ca secretar al Diviziei de Istoria Științei (DIS/CRIFST), funcție eligibilă, în perioada 2007–2013, iar apoi ca secretar științific al CRIFST, funcție eligibilă, (din octombrie 2013 până în 2021); în perioada 2011–2013 a deținut aceeași funcție, ca interimar.

În această perioadă, a desfășurat o intensă activitate organizatorică, în conformitate cu Regulamentul de organizare și funcționare (ROF/CRIFST) și cu alte acte normative de uz intern care reglementează activitatea acestei structuri a Academiei Române. Domnul dr. Valentin Marin a avut contribuții decisive la punerea în funcțiune a portalului CRIFST și la organizarea și desfășurarea cursului anual de inițiere în istoria și filosofia științei și tehnicii al CRIFST. Mai putem remarca organizarea evidenței membrilor CRIFST, lucrare deosebit de complexă și laborioasă, și elaborarea regulamentelor CRIFST. Trebuie menționate și alte contribuții meritorii, cum ar fi participarea la activitatea Diviziei de Istoria Științei, participarea ca membru în comitetele de redacție ale revistelor CRIFST, intermediere între revistele CRIFST și edituri, contacte cu organizații europene pentru afilierea revistelor CRIFST, obținere de sponsorizări

pentru publicarea revistelor CRIFST, organizarea de sesiuni științifice de profil, atragerea de noi membri CRIFST. De asemenea, a publicat articole de referință în revistele CRIFST. A acționat pentru menținerea coeziunii organizației, prin deplasări frecvente la Filiale ale CRIFST din toate regiunile țării. În iulie 2012 a devenit membru al Asociației Cultural – Științifice „Fiii și prietenii Caracalului”.

Domnul dr. Valentin Marin a fost implicat în mod activ în viața celor patru reviste publicate de CRIFST. A fost secretar de redacție al revistei NOEMA (2007–2014) și secretar de redacție al revistei NOESIS (2012–2013).

Remarcabilă este contribuția adusă de dl. dr. Valentin Marin în cursul inițierii de către regretatul acad. Gleb Drăgan a revistei Diviziei de Istorie a Științei a CRIFST: „Studii și Comunicări/DIS” și a revistei Asociației Cultural-Științifice „Dimitrie Ghika – Comănești”, supliment al revistei Studii și Comunicări/DIS. A fost redactor-șef al revistei Studii și Comunicări/DIS, începând cu anul 2008 iar din 31 mai 2018 a fost consilier editorial al revistei. De asemenea, a fost redactor-șef al revistei Columna iar din 2016 a fost consilier editorial al acestei reviste.

Nu lipsit de importanță a fost rolul domnului dr. Valentin Marin în reluarea activității revistei NOESIS (serie nouă). Această revista fanion, cea mai veche publicație a CRIFST, își încetase activitatea în anul 2015. Domnul dr. Valentin Marin a fost cel care a insistat pentru reluarea activității revistei și a determinat formarea unui grup de inițiativă condus de dl. acad. Bogdan C. Simionescu, vice-președinte al Academiei Române și președinte al CRIFST, care a reușit ca în anul 2021 să repornească publicarea revistei.

Contribuția la elaborarea Istoriei Domeniului Tehnic în România

Ideea elaborării unei Istorii a Domeniului Tehnic în România îi aparține dlui acad. Gleb Drăgan. Am aflat despre acest lucru la întâlnirea cu dansul din 18 noiembrie 2011 când mi-a prezentat ca model o Istorie a Medicinii în România. Domnul academician, care pe atunci era Președintele Secției de Științe Tehnice a Academiei Române, îmi solicita un plan de lucru, care în primul rând implica stabilirea principalelor subdomenii tehnice. Prima listă pe care mi-a propus-o includea subdomeniile mecanic, metalurgic, energetic, chimic, electric și textil, dar urma ca lista să fie mai bine elaborată. Descrierea fiecărui subdomeniu urma să includă

apariția și dezvoltarea sa, inclusiv prezentarea personalităților marcante. Un efect important asupra structurării prezentării domeniului tehnic a avut-o discuția cu dl. prof. dr. ing. Nicolae Leonăchescu (22 aprilie 2012), care a propus o schemă redusă de sub-domenii. Pe baza acestor structuri, am stabilit (28 aprilie 2012) lista redusă de subdomenii în care urma să se structureze Istoria Domeniului Tehnic în România. Programatic, ne propuneam să acoperim trei aspecte distincte și complementare ale fenomenului tehnic în România, sintetizate de dl. prof. Nicolae Leonăchescu astfel: (1) Patrimoniul de personalități; (2) Patrimoniul de creație; (3) Patrimoniul de idei. Planul era ca prezentarea personalităților să se facă într-o formă restrânsă, în cadrul dicționarilor, sau sub forma unor monografii, prezentarea patrimoniului de creație să se facă sub forma unor monografii dedicate unor subdomenii sau unor ramuri de subdomenii iar prezentarea patrimoniului de idei să se facă sub forma unor monografii sau a unor plachete. De asemeni, abordarea acestor aspecte, referitoare atât la personalități cât și la subdomenii, urma să se facă în măsura în care vor fi identificate voci capabile să contureze la un nivel academic trăsăturile esențiale. Istoria Domeniului Tehnic în România urma să fie structurată în tomuri, numerotate consecutiv, un gen de lucrare (de exemplu, dicționar, istorie de subdomeniu) putând fi constituită din mai multe volume. Prin urmare, se estima că elaborarea Istoriei Domeniului Tehnic în România va fi un proces deschis, care era de așteptat că se va întinde pe o lungă perioadă de timp.

Aplicarea în practică a acestor idei a fost însă dificilă. Domnul dr. Valentin Marin, cooptat în colectiv datorită calităților demonstrate anterior, a fost cel care a sugerat să ne orientăm în primul rând către prezentarea patrimoniului de personalități, prin inițierea Dicționarului de Ingineri Români. Este greu de crezut că fără aportul dlui dr Valentin Marin s-ar fi reușit publicarea celor patru volume apărute din acest Dicționar până în 2020.

Contribuția dlui dr. Valentin Marin a fost decisivă și diversă, începând cu elaborarea schemei de prezentare a personalităților, cu contactarea principalilor potențiali contributori și cu dialogul permanent cu autorii, cu activitatea de tehnoredactare, cu obținerea de sponsorizări, cu menținerea legăturii cu editura la care am apelat pentru publicarea seriei.

Activitate în cadrul Simpozionului Științific Național „Dimitrie Ghika-Comănești”

Domnul dr. Valentin Marin este cetățean de onoare al orașului Comănești, județul Bacău, și membru fondator al Asociației Cultural – Științifice „Dimitrie Ghika-Comănești”, înființată în 2011.

Simpozionul Științific Național „Dimitrie Ghika-Comănești – în memoriam”, a reprezentat o continuare a colaborării dintre Divizia de Istoria Științei a CRIFST, Asociația cultural științifică „Dimitrie Ghika-Comănești”, Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika-Comănești”, Centrul de Informare Europeană „Europe Direct Comănești”, și Primăria Orașului Comănești, încadrându-se în programul manifestărilor organizate cu prilejul Zilelor Orașului Comănești. Simpozionul sa desfășurat anual la Muzeul de Etnografie și Artă „Dimitrie Ghika” din Comănești, începând din 2011 și până în momentul scrierii acestor rânduri, iar această longevitate este datorată în bună măsură dlui dr. Valentin Marin.

Simpozionul a permis în fiecare an informarea participanților despre apariția numărului curent al revistei Columna, dl. dr. Valentin Marin evidențiind faptul că revista este disponibilă și online pe portalul CRIFST la adresa: <http://columna.crifst.ro>, revista fiind accesată nu numai pe plan național, dar și pe plan internațional, în zeci de țări, constituindu-se într-un veritabil vector de imagine pentru Societatea Comăneșteană și pentru CRIFST. Din anul 2019, revista a fost acceptată în baza internațională de date a Central and Eastern European online Library (CEEOL), <https://www.ceeol.com/>, dovedind succesul acestui îndrăzneț proiect editorial.

Recompense

Valoarea activității domnului dr Valentin Marin a fost recunoscută de către diferite organizații naționale, domnia sa fiind recompensat cu medali, ordine și însemne onorifice.

Astfel, în domeniul profesional remarcăm Medalia „Meritul Militar” cl. a II-a (1984), Medalia „Meritul Militar” cl. I (1989), Ordinul „Meritul Militar” cl. a III-a (1994), Ordinul „Meritul Militar” cl. a II-a (1999), Semnul onorific „În Serviciul Patriei” pentru ofițeri, pentru 25 de ani de activitate în domeniul apărării (2004), Ordinul „Virtutea Militară” în gradul de Cavaler cu însemn pentru militari (2004); Emblena de Onoare a Statului Major General (2007). De asemenea, dl. dr. Valentin Marin a fost premiat de către Revista de Istorie Militară pentru rubrica „Mari confruntări militare”.

Domnul dr. Valentin Marin a primit premiul național „Revoluția Română din Decembrie 1989” pentru lucrarea „Dicționar general al Revoluției Române din Decembrie 1989”, elaborată în colaborare cu dl. prof. univ. dr. Gheorghe Sbârnă (2010).

Pentru realizările meritorii, care singularizează activitatea de peste două zeci de ani a dlui dr. Valentin Marin în cadrul CRIFST, domnia sa a primit pe data de 3 decembrie 2020, în cadrul Adunării Generale a Academiei Române, Distincția Culturală.

În încheiere

Slujba religioasă de înhumare și ceremonialul militar au avut loc luni 13 iunie 2022, la Cimitirul Militar Ghencea III din București. Au fost alături de familia îndoliată, rude și prieteni, reprezentanți ai CRIFST și ai Academiei Române.

Domnul dr. Valentin Marin va rămâne în sufletele noastre ca fiind un om înzestrat cu profunzime, talent, profesionalism, rigurozitate, generozitate și modestie, prețuit, iubit și apreciat de către colegi și prieteni, un exemplu demn de urmat.

Mulțumiri

Mulțumim doamnei profesoare Lavinia Misăilă și dlui Mihai Marin, fiul dlui Valentin Marin, pentru ajutorul acordat în ceea ce privește obținerea unor informații privind viața și activitatea dlui dr. Valentin Marin.

Bibliografie:

- [1] Bădescu Viorel, Istoria Domeniului Tehnic în România, Ingineri Români. Dicționar Enciclopedic, vol. I, Introducere, pp. 9–19, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2016.
- [2] „Bibliographia Historica Romaniae”, vol. VIII, IX și X.
- [3] Cristoceca Spiridon I., „Argeș – Dicționar de istorici”, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2003, pp. 163–164 (ISBN: 973 – 8029 – 82–1).
- [4] Misăilă Lavinia, Manifestări Culturale, Columna, nr. 2, 2013, pp. 419–421.
- [5] Misăilă Lavinia, Manifestări Culturale, Columna, nr. 4, 2015 pp. 575–578.
- [6] Misăilă Lavinia, Manifestări Culturale, Columna, nr. 5, 2016 pp. 489–496.
- [7] Misăilă Lavinia, Manifestări Cultural-Științifice, Columna, nr. 6, 2017 pp. 583–592.

- [8] Mișăilă Lavinia, Manifestări Culturale, Columna, nr. 7, 2018 pp. 401 – 411.
- [9] Mișăilă Lavinia, Manifestări Cultural-Științifice, Columna, nr. 8, 2019 pp. 411–426.
- [10] Mișăilă Lavinia, Manifestări Culturale, Columna, nr. 9, 2020 pp. 283–291.
- [11] Mișăilă Lavinia, Manifestări Cultural-Științifice, Columna, nr. 10, 2021 pp. 254–259.
- [12] ***, CV-ul dlui dr. Valentin Marin, elaborat de domnia sa.

ANEXĂ

Lista de lucrări a dlui dr. Valentin Marin

A. volume de autor

1. „Mari confruntări militare ale antichității”, cuvânt înainte de prof. dr. Alexandru Suceveanu, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2003, 94 p. (ISBN 973-86505-8-5, în cadrul colecției “Historia de rebus antiquis”, coordonator Valentin Marin).
2. „Statistica Revoluției–Revoluția Română din Decembrie 1989 în date statistice”, Editura IRRD, București, 2010, 14 p. (broșură postată pe site-ul IRRD la capitolul „Publicații”).
3. „Dicționar general al Revoluției Române din Decembrie 1989”, Editura Militară, București, 2010, 750 p. (ISBN 978-973-32-0852-5), în colaborare cu prof. univ. dr. Gheorghe Sbârnă, lucrare distinsă cu premiul național „Revoluția Română din Decembrie 1989”.
4. „Martirii Revoluției în date statistice”, Editura IRRD, București, 2010, 52 p.
5. „Politică și strategie la Dunărea de Jos în secolele VI a. Chr.–II p. Chr., (ediție bilingvă română-engleză; traducere, note, glosar în limba engleză de Viorela-Valentina Dima), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, 345 p. (ISBN-978-606-543-687-9); Recenzie în Elena-Mihaela Prisacariu, Columna, nr 6, 2017, pp. 605-607.

B. traduceri

1. „Diodor din Sicilia–Biblioteca istorică”, Cartea a XI-a și Cartea a XII-a, Argument, note, comentarii și tabel cronologic de Valentin Marin, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2004, 200 p. (ISBN 973-86505-8-X, în cadrul colecției “Historia de rebus antiquis”, coordonator Valentin Marin).
2. „Diodor din Sicilia–Biblioteca istorică”, Cartea a XIII-a și Cartea a XIV-a, Note și tabel cronologic de Valentin Marin, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2005, 257 p. (ISBN 973-7867-12-2, în cadrul colecției “Historia de rebus antiquis”, coordonator Valentin Marin).
3. „Diodor din Sicilia–Biblioteca istorică”, Cartea a XV-a și Cartea a XVI-a, Note și tabel cronologic de Valentin Marin, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2005, 213 p. (ISBN 973-7867-12-2, în cadrul colecției “Historia de rebus antiquis”, coordonator Valentin Marin).

C. lucrări publicate în volume

1. „Scurte considerații de ordin istorico-militar privind rezultatul campaniei lui Darius împotriva scitilor”, în vol. „Știință militară, management, istorie”, editat de Academia Trupelor de Uscat, Sibiu, 1998 + 5 extrase;

2. „Expansiunea macedoneană la Dunărea de Jos în viziunea lui Diodor din Sicilia” și
3. „Scurte considerații privind fundarea cetății Thurioi din Magna Graecia”, ambele în vol. „Management, Istorie”, editat de Academia Tehnică Militară, București, 1999, cu câte 3 extrase fiecare;
4. „Historia de rebus antiquis, quo vadis?”, în vol. „Geopolitics and History at the Crossroad Between Millennia”, editat de Editura Militară, 2000, (cel de-al IV-lea Colocviu Internațional de Istorie Militară, București, 1999—au participat 10 țări);
5. „Campania lui Alexandru cel Mare la Dunărea de Jos”, în vol. „Omagiu istoricului militar Rotaru Jipa”, Editura Comandor, Constanța, 2001;
6. „Coroana sechestrată—un aspect mai puțin cunoscut al domniei lui Ladislau Kan”, în vol. dedicat sărbătoririi a „80 de ani de la înființarea Arhivelor Militare Române”;
7. *Un aspect al „Cronicii pictate de la Viena” cu privire la bătălia de la Posada*, în vol. „Restituiri—studii și comunicări” al C.S.P.A.M.I., sesiunea de comunicări științifice—26 iulie 2002, Pitești, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, (I.S.B.N. 973-663-038-2) pp. 25-28;
8. „Concepția forurilor decizionale privind apărarea graniței de est în perioada 1934-iunie 1940” (în colaborare cu mr. Petrișor Florea), în vol. „Restituiri—studii și comunicări” al C.S.P.A.M.I., sesiunea de comunicări științifice—26 iulie 2002, Pitești, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, (I.S.B.N. 973-663-038-2) pp. 73-88;
9. „Un aspect mai puțin cunoscut din activitatea lui Jean Bart” (în colaborare cu mr. Petrișor Florea), în vol. „Restituiri—studii și comunicări” al C.S.P.A.M.I., sesiunea de comunicări științifice—26 iulie 2002, Pitești, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, (I.S.B.N. 973-663-038-2) pp. 141-142.
10. „Posibilități de reducere a volumului de documente supuse arhivării”, în vol. „Restituiri—studii și comunicări” al C.S.P.A.M.I., sesiunea de comunicări științifice—26 iulie 2002, Pitești, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, (I.S.B.N. 973-663-038-2) pp. 215-222;
11. „Emisari ai mișcării național-patriotice a prizonierilor români din U.R.S.S. pe frontul din Crimeea” (în colaborare cu drd. Cornel Țucă), în vol. „România în contextul internațional la sfârșitul celui de-al doilea război mondial—studii și comunicări”, sesiunea de comunicări științifice—29-30 iulie 2005, Pitești, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2005, (I.S.B.N. 973-7601-17-3) pp. 215-222;
12. „Strategie romană la Dunărea de Jos (sec. I a. Chr.—sec. I p. Chr)” în vol. „Istoricul Liviu Mărghitan la a 70-a aniversare”, Complexul Muzeal Arad, Editura Ramira, Arad, 2007, (I.S.B.N. 978-973-88582-8-2) pp.131-142;

13. „Din nou despre Cultul Cavalerilor Danubieni. Scurte considerații”, în vol. „Armata română și unitatea națională–studii și comunicări”, sesiunea de comunicări științifice–25–26 iunie 2008, Pitești, Editura Delta Cart Educațional, Pitești 2008, (I.S.B.N. 978–973–7816–65–8) pp. 169–171 (format A 4);
14. „Politică și strategie la Dunărea de Jos în secolele IV–II a. Chr” în volumul Statul Major General în arhitectura organismului militar românesc 1859–2009, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2009, pp. 297–313;
15. „Presa militară”, în Enciclopedia Armatei României, volum coordonat de amiral dr. Gheorghe Marin, Editura CTEPTA, București, 2009;
16. „Strategia ofensivei în viziunea lui Burebista”, în volumul Sesiunii de comunicări științifice organizată de Serviciul Istoric al Armatei și Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice, Pitești, 2010.

D. lucrări înregistrate pe CD-ROM

1. „Campania lui Alexandru cel Mare la Dunărea de Jos (335 î. Hr.). Încercare de etapizare” și
2. „Campania lui Alexandru cel Mare la Dunărea de Jos (335 î. Hr.). O nouă interpretare”, ambele cu câte două extrase, apărute în anul 2001, la Editura Academiei Tehnice Militare, București.

E. volume redactate și/sau coordonate

1. Alesandru Duțu, Lenuța Nicolescu, Alexandru Oșca, Andrei Nicolescu, „Atașații militari transmit... (1938–1939)” (ISBN: 973–8158–35–4), vol. III, Editor: Fundația „General Ștefan Gușă”, Editura Europa Nova, București, 2003, 352 p.
2. Dr. Alexandru Oșca (coordonator), „1989–An decisiv în istoria Europei”, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2008, 260 p.
3. Dr. Mihail M. Andreescu, „Instituții medievale în statele românești: voievodatul și principatul”, (indice general de Valentin Marin), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2008, 275 p.
4. Dr. Mihail M. Andreescu, „Civilizația medievală românească. Țara Românească în secolele XIV–XVIII”, (indice general de Valentin Marin), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2008, 285 p.
5. Acad. Gleb Drăgan, dr. Alexandru Marinescu și col (r) Valentin Marin (coordonatori), „Studii și comunicări”, vol I/2008, al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2008, 200 p.
6. Acad. Gleb Drăgan, dr. Alexandru Marinescu și col (r) Valentin Marin (coordonatori), „Studii și comunicări”, vol II/2009, al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, 200 p.
7. Mihai Andreescu, Valentin Marin (secretar), Gheorghe Sbârnă (coordonator

- științific), Dumitru Tomoni, „Revoluția Română din Decembrie 1989–Locuri. Date. Fapte–Mic dicționar”, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, 642 p.
8. Maria–Elena Osiceanu–„Personalitate și personaj”, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, 432 p.
 9. Ștefan Iancu–„O incursiune în istoria științei și tehnologiei informației”, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2010, 516 p.
 10. Alexandru Geanoglu–Lesviodax–„Istorie bisericească pre scurt”, ediție de conf. univ. dr. Mihail M. Andreescu (studiu introductiv de Mihail M. Andreescu, redactor de carte și indice general–dr. Valentin Marin), editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, 670 p.
 11. Silvia-Maria Munteanu și Lavinia Misăilă–„De la bunici la strănepoți. Tradiții și obiceiuri de pe Valea Troțușului”. Culegere de texte populare, redactor de carte Valentin Marin, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013.
 12. Acad. Gleb Drăgan (coord.)–„Ingineri români. Dicționar enciclopedic”, (comisia de coordonare. Prof. dr. ing. Viorel Bădescu, m.c. al Academiei Române; prof. dr. ing. Nicolae Leonăchescu; dr. Valentin Marin, indice general Valentin Marin) Editura Mega, Cluj-Napoca, vol. I, editia I (2013); ediția a II-a (2016),
- F. în „**NOEMA**”–Revista Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române (ISSN 1841–9852).
1. „Un aspect mai puțin cunoscut din cariera militară a generalului de divizie medic Longhin Scarlat”, vol. VI/2007, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 130–141;
 2. „Strategie romană la Dunărea de Jos (secolul I a. Chr.–secolul I p. Chr.)”, vol. VIII/2009, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, pp. 535–548;
 3. „Dunărea de Jos în concepția strategică a lui Burebista”, vol. IX/2010, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2010, pp. 457–496;
 4. „Flota rusă în prima jumătate a secolului al XX-lea în Marea Neagră. În jurul unui document inedit” (în colaborare cu dr. Mihail Zahariade), vol. X/2011, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, pp. 607–615;
 5. „Gleb Drăgan–Reflecții sumare”, la rubrica SEMNAL EDITORIAL, RECENZII, vol. X/2011, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, pp. 633–635.
 6. „Nicolae P. Leonăchescu–Premise istorice ale tehnicii moderne românești”, la rubrica SEMNAL EDITORIAL, RECENZII, vol. X/2011, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, pp. 637–639.
- G. în **STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS**–Revista Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române
1. „Nicolae Caranfil la Ministerul Aerului și Marinei”, (în colaborare cu cdor. dr. Marian Moșneagu) vol. II/2009, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, pp. 141–162;

2. „Expansiunea macedoneană la Dunărea de Jos în viziunea lui Diodor din Sicilia–scurte considerații de ordin politico-militar”, vol. II/2009, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, pp. 387–394;
3. „Gleb Drăgan–Exerciții de memorie–o paranteză tristă a istoriei”, la rubrica SEMNAL EDITORIAL, RECENZII, vol. III/2010, Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 419–421.
4. „Ștefan Iancu–O incursiune în istoria științei și tehnologiei informației”, la rubrica SEMNAL EDITORIAL, RECENZII, vol. III/2010, Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 422–426.
5. „Dare de seamă privind activitatea Diviziei de Istoria Științei a CRIFST în perioada: octombrie 2006–mai 2010”, la rubrica CRONICA DIS, vol. III/2010, Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 457–465.
6. „Mariana Nicolae, Mara Magda Maftai (ed.)–Istoria limbilor moderne în ASE: o perspectivă centenară”–la rubrica SEMNAL EDITORIAL, RECENZII, vol. VI/2013, Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 487–491.
7. „Dare de seamă privind activitatea diviziei de istoria științei a CRIFST în perioada: iunie 2011–iunie 2014”–la rubrica CRONICA DIS, vol. VII/2014, Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 457–474.
8. „Omagiu Academicianului Gleb Drăgan”,–vol. VIII/2015, Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 27–30.

H. în ZARGIDAVA (Revistă de Istorie a Fundației cultural-științifice «Iulian Antonescu» Bacău)

1. „Expansiunea persană la Dunărea de Jos“, V (2006), pp.172–187.
2. „Din nou despre campania lui Alexandru cel Mare la Dunărea de Jos (335 a. Chr. Scurte considerații de ordin militar–Omagiu prof. univ. dr. Al. Suceveanu)“, X (2011), pp. 236–256.

I. în ORIZONT XXI (Revistă a Fundației Valeriu Florin Dobrinescu, Pitești),

- 1 „Hegesagoras–un amiral mai puțin cunoscut“, nr. 2 (2006), pp. 20–21.

J. în ARGESSIS Studii și comunicări, Muzeul Județean Argeș, Istorie”

- 1 „Campania lui Alexandru Macedon la Dunărea de Jos” (335 î. Hr.). O nouă interpretare, X (2001), pp. 25–40.

K. în revista ANALELE DOBROGEI

- 1 „Scurte considerații privind arta funerară din Dobrogea romană (secolele I–III d. Hr.)”, Serie nouă, anul VII (2002), pp. 9–19.

L. la REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ

1. „Cheroneea” (338 î.d.Hr.)—nr. 5(16)/1992,
2. „Arbela (Arabela?) sau... Gaugamela?”—nr. 1(18)/1993,
3. „O danie insolită”—nr.6 (28)/1994,
4. „Cunaxa” (40 î.d.Hr.)—nr.4–5 (32–33)/1995,
5. „Valens, un împărat fără mormânt”—nr. 1 (35)/1996,
6. „Cultul Cavalerilor Danubieni”—nr. 5 (39)/1996,
7. „Kadeş (1275 î.d.Hr.)/1”—nr. 2 (42)/1997,
8. „Kadeş (1275 î.d.Hr.)/2”—nr. 3 (43)/1997,
9. „Thymbrara”—nr. 5–6 (45–46)/1997,
10. „Trei gladiatori din Scythia Minor”—nr. 1 (47)/1998,
11. „Statui şi plastică funerară în Dobrogea romană (secolele I–III)”—nr. 5(51)/1998,
12. „Bătălia de la Himera (480 î.Hr.)”—nr.1 (53)/1999,
13. „Legislatorul Charondas”—nr. 4 (53)/1999,
14. „Continuitate prin credinţă”—nr. 3/2000,
15. „Ultima bătălie de la Thermopyle în viziunea lui Diodor din Sicilia”—nr. 6/2000.

M. în ANUARUL MUZEULUI MARINEI ROMÂNE

1. „Monumente funerare epigrafice monolite din Dobrogea romană (secolele I–III p. Chr.)—încercare de abordare statistică”, tomul III/2, 2001, pp. 17–35.
2. „Teme şi motive iconografice pe monumentele funerare epigrafice monolite din Dobrogea romană (secolele I–III p. Chr.)”—partea I, tomul IV, 2002, pp. 133–140.
3. „Teme şi motive iconografice pe monumentele funerare epigrafice monolite din Dobrogea romană (secolele I–III p. Chr.)”—partea a II–a, tomul V, 2003, Editura Companiei Naţionale Administraţia Porturilor Maritime Constanţa, pp. 195–209 (11 anexe din care şase cu câte trei ilustraţii).
4. „Din nou despre retragerea lui Darius din campania împotriva sciţilor—tomul VI, 2003, Editura Companiei Naţionale Administraţia Porturilor Maritime Constanţa, pp. 197–202.
5. „335 B.C. A few comments upon the naval component of the army of Alexander the Great”, în „Romanian Naval Museum Yearbook” volume VII, 2004, (în colaborare cu Viorela-Valentina Marin), Editura Companiei Naţionale Administraţia Porturilor Maritime Constanţa, pp. 20–29 (2 anexe).

N. în CLIO (supliment de istorie militară, geopolitică şi relaţii internaţionale al săptămânalului OBSERVATORUL MILITAR, editat de Ministerul Apărării Naţionale)

1. „Recitindu-l pe Arrianus...” la rubrica „Historia de rebus antiquis”, p. 24, format A 3, anul I, nr. 2, nov. 2003 („Obs. Milit.”—nr. 47/2003).
2. „Recitindu-l pe Herodot...” p. 17, format A 3, anul II, nr. 1(3), ian. 2004 („Obs. Milit.”—nr. 4/2004).

O. la „REVISTA TRUPELOR DE USCAT”

1. „Biblioteca istorică” de Diodor din Sicilia, Cartea a XI-a, (traducere din limba franceză, adaptare, comentarii, note și tabel cronologic)–partea I–nr.1/1998;
2. partea a II-a–nr. 2/1998;
3. partea a III-a–nr. 3/1998;
4. partea a IV-a–nr. 4/1998
5. partea a V-a–nr. 5/1998;
6. partea a VI-a–nr. 6/1998;
7. „Sumarul sumarelor pe anul 1998”–nr. 1/1999;
8. „Martiriul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe–Purtătorul de Biruință”–nr.2/1999;
9. „Sumarul sumarelor pe anul 1999”–nr. 1/2000;
10. „Componenta militară a revoluției de la 1848 în Țara Românească”–nr. 3/2003 (în colaborare cu prof. Victor Martin), p. 102–104.

P. la revista DOCUMENT (a Serviciului Arhivistic Militar)

1. „Ofițerul ... un nou look”–nr. 11/2000;
2. „Ofițerul și... școala bunelor maniere”–nr. 12/2001;
3. „Ofițerul și... școala bunelor maniere” (partea a III -a)–nr. 14–16/2001;
4. „Elite militare sub cupola Academiei Române”–nr. 16/2002;
5. „Planul de campanie din 1937” (în colaborare cu mr. Petrișor Florea)–nr. 2 (18)/2002;
6. „Un destin în furtuna istoriei–generalul adjutant în rezervă Paul Teodorescu”–nr.1 (19)/2003;
7. „Presa militară românească în timp de război”–nr. 2 (20)/2003;
8. „Jean Bart și Comisiunea Europeană a Dunării–trei documente mai puțin cunoscute”–nr. 3–4/(21–22)/2003, p. 49–52;
9. „Reuniunea Comitetului Internațional al Arhivelor Militare–cronică arhivistică și două interviuri cu prof. dr. Rudolf Jaun (Elveția) și prof. dr. Cemalettin Taşkıran (Turcia)”–nr. 3–4/(21–22)/2003, p. 73–74;
10. „Escadra de Dunăre în acțiune”–nr. 1/(23)/2004;
11. „Convocarea arhiviștilor militari”–nr. 4/(26)/2004, p. 47.

Q. la revista PROTECȚIA CIVILĂ (a Comandamentului Protecției Civile)

1. „Răsplata” (la rubrica „Restitutio... Remember”)–nr. 3 (25)/2000;
2. „Viața de ostaș... grea și nerăsplătită”–nr. 4 (26)/2000.

R. la revista „OASTEA ȘI ȚARA” (Brașov)

1. „Coroana Ungariei confiscată în Transilvania” nr.10/1995 (titlul original: „Coroana sechestrată”);
2. „Regele milog” și... „victorioasa lui înfrângere”, nr. 11–12/1995.

S. în BULETINUL MUZEULUI MILITAR NAȚIONAL

1. „Skyrtos Dakesis—un gladiator din Scythia Minor”, Editura Alpha, București, 2008, pp. 20–22.

Ș. în ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS, anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui.

1. „Scurte considerații privind arta funerară din Dobrogea romană (secolele I–III d. Hr.)”, XXVIII–XXIX, 2008, vol. I, pp. 140–170.
2. „Campania lui Burebista din anul 60 a. Chr. împotriva celților. Scurte considerații de ordin militar”, XXXI, 2010, vol. I, pp. 23–31.

VALENTIN MARIN – UN MILITAR DE CARIERĂ ȘI ISTORIC ÎN SLUJBA COMITETULUI ROMÂN DE ISTORIA ȘI FILOSOFIA ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII AL ACADEMIEI ROMÂNE

Alin M. OLĂRESCU¹

a.olarescu@unitbv.ro

ABSTRACT: This work presents several aspects of the life and work of Col. (r) PhD in History Valentin Marin, a prominent member of the *Romanian Committee of the History and Philosophy of Science and Technology* of the Romanian Academy.

KEYWORDS: Romanian Committee of History and Philosophy of Science and Technology, Valentin Marin, Romanian history of science and technology.

Introducere

Domnul col. (r) dr. în istorie Valentin Marin (foto) a fost și este cunoscut drept un membru marcant al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române. Dumnealui a ocupat diferite funcții de conducere în cadrul acestei structuri, având contribuție decisivă la reorganizarea și revitalizarea acesteia în perioada 2013–2021. Militar de carieră, istoric prin vocație și specializare, dl. Valentin Marin a înțeles profund importanța domeniului tehnic în istoria universală și cea națională. A înțeles foarte bine cerințele impuse de această poziție: *un cercetător al acestor fenomene trebuie să aibă dublă pregătire profesională: aceea de istoric pentru a identifica, analiza și încadra cronologic în texte scrise subsistemul menționat în istoria generală și, apoi, să fie pregătit „inginereste” spre a înțelege: limbajul cifrelor tehnice, al proiectelor și devizelor; proprietăților fizico-chimice ale materialelor, apariția noului în zona spațio-temporală*

¹ Conf. univ. dr. ing., Universitatea Transilvania din Brașov; membru titular al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române; președinte al Societății Cultural – Științifice „Stroiești – Argeș”.

analizată... așa cum au fost formulate de către Nicolae Năndrașu în prefața volumului I din *Ingineri Români* [1]. Militar de carieră, cu pregătire teoretică și tehnică solidă (specializarea tancuri), dumnealui a fost atras în mod firesc, către istoria, tehnică și tactică, veche în care s-a specializat în decursul studiilor universitare de licență și doctorat.

De pe aceste coordonate și-a început colaborarea și activitatea în cadrul CRIFST al Academiei Române, unde a găsit un teren propice și o atmosferă corespunzătoare punerii în valoare a cunoștințelor și deprinderilor sale. Permanent critic cu sine însuși, atent și sobru în conduită și în acțiunile sale, a activat mai bine de douăzeci de ani, în cadrul CRIFST, având contribuții valoroase în conducerea și organizarea acestuia.

Modest și discret, ca fire și educație, Valentin Marin, rămâne un subiect incitant pentru cercetătorii domeniul tehnic din România, care vor trebui să înregistreze și să valorizeze contribuțiile acestuia în domeniul istoriei și filosofiei științei și tehnicii, mai ales în organizarea structurilor și publicațiilor CRIFST.

I. Valentin Marin – formare profesională

S-a născut la 8 noiembrie 1954, Zgarioești, com. Mălureni, jud. Argeș. După absolvirea școlii gimnaziale a urmat cursurile Liceului Teoretic din Lupeni, jud. Hunedoara (1969–1973). În anul 1974 a fost încadrat ca militar în termen și a optat pentru o carieră militară, urmând cursurile Școlii Militare de Ofițeri Activi de Tancuri și Auto „Mihai Viteazul” din Pitești (1975–1978), în specializarea tancuri. În acest domeniu, a parcurs treptele ierarhiei militare și a deținut funcții de conducere în Statul Major al Armatei, ajungând la gradul de colonel și fiind Șef Secție Tradiții și Cultură Militară [11].

La 30 iulie 1972 se înființa, la Stroești – Argeș, prin eforturile prof. univ. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu, Societatea Cultural – Științifică „Stroești – Argeș”. Dl. Valentin Marin, tânăr fiind, a participat la Sesiunile Cultural – Științifice de la Stroești – Argeș și la balurile care finalizau această manifestare, implicându-se activ în alegerea

Foto – Col. (r) dr. ist. Valentin Marin
(n. 8 noiembrie 1954, Zgarioești, com. Mălureni, jud. Argeș – d. 10 iunie 2022, București)

Reginei Balului. Regina Balului Societății Cultural Științifice „Stroești – Argeș” se făcea pe baza numărului de ilustrate (cărți poștale) puse în vânzare de către organizatorii balului: fata care primea cele mai multe ilustrate devenea Regina Balului. Ilustratele se cumpărau de la organizatori, se scriau și completeau cu numele destinatarului și (eventual) cu al expeditorului și apoi se depuneau la prezidiul balului. Către sfârșitul balului, aceste ilustrate se citeau public și se înmânau destinatarilor, multe dintre ele satirizau și sancționau obiceiuri, fapte sau persoane cunoscute de întreaga comunitate [5]. Întreg procedeul reprezenta o reluare, în cheie modernă, a *Strigării peste sat*, obicei arhaic care avea loc înainte de de Al Doilea Război Mondial, în duminica *Lăsăturii Secului* pentru *Postul Paștelui* [10]. Aceste acțiuni au fost rememorate în anul 2015 și 2016, atât în plenul sesiunilor cât și în convorbirile cu prof. univ. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu DHC și subsemnatul. Emoționantă este mărturia domnului Valentin Marin, din anul 2016, când a relatat convorbirea cu mama sa după care i-a spus că merge la Stroești pentru a participa la sesiunea științifică: *Ține-te de Leonăchescu, e mare om. A plecat de jos și a făcut ce trebuie pentru satul său!*.

Doritor în a se perfecționa, domnul Valentin Marin, în paralel cu activitatea militară, și-a continuat studiile (1991–1996), specializându-se în *Istorie veche universală*, susținându-și lucrarea de licență intitulată *Iconografia funerară în Dacia și Schytia Minor*, sub coordonarea prof. dr. Radu Florescu, la Universitatea din București. Ulterior, 2015, dumnealui rememorează această perioadă și apreciază că *mulțumiri i se cuvin domnului prof. univ. dr. Vlad Nistor, fost decan al Facultății de Istorie a Universității din București, care mi-a călăuzit pașii în domeniul publicisticii, precum și domnului profesor univ. dr. Alexandru Barnea, pentru încurajările pe care le-am primit din partea domniei sale în perioada studenției mele tomnatice* [8].

În anul 1998 s-a înscris la doctorat sub conducerea științifică a prof. dr. Alexandru Suceveanu (11.03.1940, București – 24.05. 2013, București?) care i-a propus o temă inedită „modul în care Dunărea de Jos a intrat în sfera de influență a celor trei mari puteri ale antichității – Imperiul Persan, Macedonia și Imperiul Roman” [8]. Teza de doctorat elaborată de dl. Valentin Marin a fost intitulată *Politică și Strategie la Dunărea de Jos în secolele VI a. Chr. – II p. Chr.*, și a fost susținută, în anul 2010, la Universitatea din București, Facultatea de Istorie. Aceasta a fost publicată bilingv (română – engleză), cu același titlu, în anul 2015, la Editura Mega din Cluj-Napoca și dedicată memoriei Profesorului Alexandru Suceveanu. În *Cuvântul înainte*

al lucrării, dr. Mihail Zahariade remarcă: *între producțiile de istorie militară veche din ultimii 25 de ani, evoluția globală a politicii și a strategiei în largul și importantul areal de la Dunărea de Jos rămânea până la un moment dat un deziderat destul de îndepărtat. Este exact ceea ce Dr. Valentin Marin, istoric militar bine-cunoscut și de largă apreciere, a împlinit...lucrarea reprezintă o rară avis în peisajul lucrărilor de specialitate de istorie militară veche... marchează o contribuție notabilă la cunoașterea politicilor strategice ale formațiunilor statale geto-dace și în ultimă instanță a statului geto-dac sub conducerea lui Burebista și apoi Decebal în raport cu politica imperiilor emergente: persan, macedonean și roman. De aceea, lucrarea reușește să aducă contribuții semnificative la unele teme mult dezbătute în istoriografia românească...* [8].

II. Activitatea în cadrul CRIFST

Membru asociat, din anul 2000, al Comitetului Român de Istoria și Filozofia Științei și a Tehnicii al Academiei Române, dl. Valentin Marin a devenit membru titular în anul 2004. În acest organism a îndeplinit mai multe funcții de conducere atât la nivel de divizie cât și la nivelul întregii structuri. A fost secretar al Diviziei de Istoria Științei, vreme de două mandate 2006–2010 și 2010–2014 [6, 7]. În perioada 2011–2013 a deținut, ca interimar, funcția de Secretar Științific al CRIFST iar în octombrie 2013, în cadrul Adunării Generale, a fost ales Secretar Științific al CRIFST pentru un mandat de patru ani. În cadrul Adunării Generale a CRIFST din 8 noiembrie 2018, după prezentarea *Dării de Seamă* asupra activității din mandatul anterior, a anunțat că nu își mai depune candidatura pentru această poziție. La insistența adunării și ca urmare a propunerilor provenite din rândul membrilor, a acceptat, totuși candidatura și a fost ales, dintre cei trei candidați, cu majoritate de voturi. A slujit cu devotament în această funcție până în anul 2021, când, din motive de sănătate, s-a retras din funcția de secretar științific al CRIFST, poziție onorată până în prezent de dl. dr. mat. Lucian Spiridon. În funcția de Secretar Științific al CRIFST domnul Valentin Marin a desfășurat o prodigioasă activitate organizatorică, având contribuții decisive la: evidența membrilor CRIFST; coeziunea și organizarea filialelor din teritoriu ale CRIFST (dorința sa cea mare fiind organizarea unei filiale CRIFST la Chișinău; în prezent CRIFST are filiale în: Argeș, Brașov, Constanța, Cluj-Napoca, Craiova, Iași și Timișoara); participant fervent la evenimentele organizate de aceste filiale și foarte bun coagulator de resurse umane; organizarea *Cursului de Inițiere în Istoria și*

Filosofia Științei și Tehnicii – edițiile 2017 și 2019 au fost organizate de filiala CRIFST Brașov; punerea în funcțiune a portalului CRIFST; elaborarea regulamentelor CRIFST și a statutelor publicațiilor CRIFST – deosebit de importante în acest sens sunt dările de seamă și statutele publicate pentru a face cunoscută activitatea tuturor membrilor [6, 7, 9]; afilierea revistelor CRIFST la bazele de date internaționale; crearea și menținerea de contacte cu edituri de prestigiu (Mega din Cluj-Napoca) și cu organizații europene și mondiale de referință în domeniu (ICOHTECH); atragerea de noi membri și crearea de noi filiale ale CRIFST în țară (Argeș, 2014); inițierea revistei Studii și Comunicări, a Diviziei de Istorie a Științei, sub conducerea Acad. Gleb Drăgan și a suplimentului acesteia revista Columna editată de Asociația Cultural – Științifică „Dimitrie Ghika – Comănești”. Pe baza implicării, susținerii și rapoartelor sale, Simpozionul Național „Grigore Ghika – Comănești și Sesiunea Științifică Națională „Stroești – Argeș” (conform deciziei nr. 2536/17.07.2015) se desfășoară sub egida CRIFST al Academiei Române.

A contribuit decisiv la apariția celor patru volume (până în prezent) din Istoria Domeniului Tehnic din România (inițiator Acad. Gleb Drăgan): Ingineri Români: vol. I (Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2016 – ediție finală) – redactor responsabil alături de prof. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu – intrări Acad. Gleb Drăgan, pp. 111–113; Vol. II (Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2018), membru în colectivul de coordonare a seriei alături de Acad. Dorel Banabic, Acad. Viorel Bădescu și Prof. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu (redactor responsabil), responsabil cu indicele general, – intrări Vlad Ionel – Valentin pp. 431 – 435; Manea Pompiliu pp. 253–256; Vol. III (Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2019) membru în colectivul de coordonare a seriei alături de Acad. Dorel Banabic, Acad. Viorel Bădescu și Prof. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu (redactor responsabil), responsabil cu indicele general, – intrări Burzo T. Emil, pp. 54 – 58; Manolea T. Gheorghe, pp. 146–148; Vol. IV (Editura Mega, Cluj-Napoca, 2020) membru în colectivul de coordonare a seriei alături de Acad. Dorel Banabic, Acad. Mihail -Viorel Bădescu și dr. Dorina N. Rusu, responsabil cu indicele general. Contribuția sa la aceasta operă este remarcabilă, căci dincolo de alcătuirea indicelui general – lucrare remarcabilă și laborioasă în sine, s-a ocupat și de colectarea fișelor de intrări de la filialele și colaboratorii din țară precum și de elaborarea calendarului și realizarea cu contactului și legăturii fructuase cu editura Mega din Cluj-Napoca cu al cărui director, Cristian Sincovici,

a colaborat îndeaproape pentru realizarea în condiții grafice și tipografice excelente aceste volume de referință în istoria domeniului tehnic din România.

A fost membru în colectivul de redacție al revistelor CRIFST și publicate sub egida CRIFST, astfel: *Studii și Comunicări/DIS* – Divizia de Istoria Științei, CRIFST al Academiei Române – coordonator 2008, 2009, redactor șef 2010–2018, consilier editorial 2018–2021; *Noema* – CRIFST al Academiei Române, secretar de redacție 2006–2014; *Noesis* – CRIFST al Academiei Române, secretar de redacție 2012–2013, militant activ pentru reluarea, în serie nouă a acesteia, 2021; *Columna* – Revistă a Asociației Cultural – Științifice „Dimitrie Ghika – Comănești”, supliment al revistei Studii și Comunicări/DIS a Diviziei de Istoria Științei al CRIFST al Academiei Române, redactor-șef 2012–2015; consilier editorial 2016–2022.

În plan personal domnul Valentin Marin a fost un fiu devotat și responsabil. S-a îngrijit permanent de cele trebuitoare traiului mamei sale, decedate recent (2018), și de asigurarea lemnelor de foc pe care le cumpăra prin intermediul rudelor sale din Stroești – Argeș. A avut un frate, decedat, căsătorit cu Monica V. Sandu din Stroești – Argeș. Altruist și înțelegător din fire, în octombrie 2019, după finalizarea susținerilor lucrărilor de absolvire a Cursului de Inițiere în Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii, la Brașov, dumnealui povestea că în urma decesului mamei sale și a paras-tasului de un an, a lăsat partea lui din moștenirea părintească, nepoților – copiilor fratelui său.

A fost căsătorit iar soția sa, originară din Comănești, Bacău, l-a îngrijit și însoțit discret în toate acțiunile sale, sprijinindu-l permanent. Au împreună doi copii – un băiat Mihai și o fată Viorela-Valentina – și patru nepoți.

Concluzii

Spirit activ și creativ, aparent agitat, Valentin Marin a posedat calitatea rară de evaluare rapidă și obiectivă a situațiilor și contextelor. Această capacitate a fost dublată de cea de sesizare imediată a potențialului unui eveniment sau unei persoane și de căutarea unor căi optime de punere în valoare a acestora. Modest și discret, din fire și prin educație, a acționat întotdeauna în virtutea principiilor morale ale onoarei și datoriei. Și-a asumat, ca orice om de valoare, rolul de creator și organizator, lăsându-se pe sine în plan secund și aducând valoare semenilor săi. Ca orice bun organizator, a fost ținta a numeroase critici și atacuri, pe care le-a parat elegant

și profesional, cu argumente solide dar care au constituit sursa a tot atâtea procese interioare de interogare personală și de analiză a activității și tot atâtea puncte de plecare în perfecționarea activității sale. Pentru activitatea sa depusă în slujba CRIFST i-a fost acordată, pe data de 3 decembrie 2020, *Distincția Culturală* din partea Academiei Române. A decedat la data 10 iunie 2022 la București și a fost înhumat, în data de 13 iunie 2022, cu onoruri militare la Cimitirul Militar Ghencea III, București. La ceremonia funerară, domnul Academician Viorel Bădescu – vicepreședinte al CRIFST a ținut un discurs comemorativ care fost distribuit în rețeaua CRIFST iar cadrul Sesiunii Științifice a filialei CRIFST Brașov din 16 iunie 2022 a fost adus un omagiu personalității domnului col. (r) dr. istoric Valentin Marin de către conf. dr. ing. Alin M. Olărescu și participanții manifestării.

Activitatea domnului col.(r) dr. în istorie Valentin Marin trebuie cunoscută, investigată și valorificată. Rămâne în sarcina unor viitoare cercetări publicarea detaliată contribuțiilor sale în cadrul CRIFST precum și o listă completă a contribuțiilor sale științifice. În anexa lucrării sunt prezentate articolele sale în publicațiile CRIFST și o parte din cărțile al căror autor sau co-autor a fost.

Bibliografie:

- [1] Drăgan, G. (coord.), Bădescu, V., Cazacu, D. M., Dogaru, M., Fara, L., Gheorghe, G., Leonăchescu, N. P., Kumbetlian, G., Drăgulănescu, N., Millea, N., Manea, P., Marin, V., Oprea, C. și Stănescu, D., *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. I*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2016.
- [2] Drăgan, G. (coord.), Alămoreanu, Il., Bădescu, V., Ciontu, A., Leonăchescu, N. P., Drăgulănescu, N., Manolea, Gh., Marin, V., Millea, N., Moșneagu, M., Popescu, Hr., Rizea, M. și Rotar, N. *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. II*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2018.
- [3] Drăgan, G. (coord.), Baltag, O., Batistatu, M–V., Bădescu, V., Bellu, R., Dăescu, I., Fodor D. C., Herman, M., Leonăchescu, N. P., Manolea, Gh., Marin V., Millea, N., Moșneagu, M., Năstase, G.I., Oană, O., Olărescu, A. M., Paraschiv, N. I., Rizea, M., Rotar, N., Tulcan, A., Vatamanu, V–V. și Voiculescu, G–V., *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. III*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2019.
- [4] Drăgan, G. (coord.), Arghir, G., Bădescu M–V., Manolea, Gh., Marin, V., Minea, R., Muraru, A., Rotar, N., Rusu, D. N., Stoleriu, Șt., Ștefan, I., Trandafir,

- M., Vasilescu, A., Văireanu D-I. și Vătămanu, Victor-Viorel *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. IV.* Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2020.
- [5] Leonăchescu, N., *Dare de seamă 1972–1992.* Societatea Cultural Științifică–Stroești–Argeș, 1992.
- [6] Marin, V., *Dare de seamă privind activitatea Diviziei de Istoria Științei a CRIFST, în perioada: octombrie 2006–mai 2010.* În Studii și Comunicări, CRIFST al Academiei Române, Vol. III, pp. 457–465, București, 2010.
- [7] Marin, V., *Dare de seamă privind activitatea Diviziei de Istoria Științei a CRIFST în perioada: iunie 2011–iunie 2014.* În Studii și Comunicări / DIS, CRIFST al Academiei Române, Vol. VII, pp. 457–474, București, 2014.
- [8] Marin, V., *Politică și strategie la Dunărea de Jos în secolele VI a. Chr.–II p. Chr.* Editura Mega, Cluj-Napoca (ediție bilingvă română–engleză), 2015.
- [9] Marin, V., *Statutul publicațiilor DIS/CRIFST Studii și Comunicări / DIS și Columna–aprobat în Adunarea DIS/CRIFST din data de 31 mai 2018.* În Studii și Comunicări / DIS, CRIFST al Academiei Române, Vol. XI, pp. 417–428, București, 2018.
- [10] Robea, M. M., *Folclorul poetic din Stroești–Argeș.* Societatea Cultural–Științifică „Stroești–Argeș”, București, 1980.
- [11] ***, *Comunicat CRIFST–deces Valentin Marin.* Biroul executiv CRIFST, București, 11 iunie 2022.

ANEXA 1.

Listă parțială de lucrări publicate de către domnul col. (r) dr. Valentin Marin.

Cărți:

1. Marin, V., 2015. Politică și strategie la Dunărea de Jos în secolele VI a. Chr.–II p. Chr. Editura Mega, Cluj-Napoca (ediție bilingvă română–engleză)
2. Andreescu, M., Marin, V., Sbârnă, Gh., Tomoni, D., 2009. Revoluția Română din Decembrie 1989. Locuri, date, fapte. Mic dicționar. Editura Mega, Cluj-Napoca. <Valentin Marin a fost secretar și redactor al volumului>.
3. Drăgan, G. (coord.), Bădescu, V., Cazacu, D. M., Dogaru, M., Fara, L., Gheorghe, G., Leonăchescu, N. P., Kumbetlian, G., Drăgulănescu, N., Millea, N., Manea, P., Marin, V., Oprea, C. și Stănescu, D., *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. I*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2016.
4. Drăgan, G. (coord.), Alămoreanu, Il., Bădescu, V., Ciontu, A., Leonăchescu, N. P., Drăgulănescu, N., Manolea, Gh., Marin, V., Millea, N., Moșneagu, M., Popescu, Hr., Rizea, M. și Rotar, N. *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. II*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2018.
5. Drăgan, G. (coord.), Baltag, O., Batistatu, M–V., Bădescu, V., Bellu, R., Dăescu, I., Fodor D. C., Herman, M., Leonăchescu, N. P., Manolea, Gh., Marin V., Millea, N., Moșneagu, M., Năstase, G.I., Oană, O., Olărescu, A. M., Paraschiv, N. I., Rizea, M., Rotar, N., Tulcan, A., Vatamanu, V–V. și Voiculescu, G–V., *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. III*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2019.
6. Drăgan, G. (coord.), Arghir, G., Bădescu M–V., Manolea, Gh., Marin, V., Minea, R., Muraru, A., Rotar, N., Rusu, D. N., Stoleriu, Șt., Ștefan, I., Trandafir, M., Vasilescu, A., Văireanu D-I. și Vătămanu, Victor–Viorel *Ingineri Români. Dicționar enciclopedic. Vol. IV*. Editura Mega, Cluj-Napoca, România, 2020.

Articole:

1. Marin, V., 1997. Thymbrara (546 î. Hr.). în RIM, nr. 5–6, pp. 45–46.
2. Marin, V., 2001. Campania lui Alexandru Macedon la Dunărea de Jos (335 î. Hr.). O nouă interpretare. În Argessis, vol. X, pp. 25–40.
3. Marin, V., 2003. Din nou despre retragerea lui Darius din campania împotriva sciților. În Anuarul Muzeului Marinei Române, Tomul VI, pp. 197–202.
4. Marin, V., 2004. 335 B.C. A few coments upon the naval component of the army of Alexander the Great. In Romanian Naval Museum Yearbook, Vol. VII, pp. 20–29.

Articole în Noema:

1. Marin, V. 2007. Un aspect mai puțin cunoscut din cariera militară a generalului de divizie medic Longhin Scarlat (12 august 1899–13 martie 1979). În Noema, CRIFST al Academiei Române, Vol. VII, pp. 130–131.

2. Marin, V. 2009. Strategie romană la Dunărea de Jos (secolul I a Chr.–secolul I p. Chr.). În *Noema*, CRIFST al Academiei Române, Vol. VIII, pp. 535–548.
3. Marin, V. 2010. Dunărea de Jos în concepția strategică a lui Burebista. În *Noema*, CRIFST al Academiei Române, Vol. IX, pp. 457–496.
4. Zahariade, M., Marin, V., 2011. Flota rusă în prima jumătate a secolului al XX-lea în Marea Neagră. În jurul unui document inedit. În *Noema*, CRIFST al Academiei Române, Vol. X, pp. 607–615.
5. Marin, V. 2011. Gleb Drăgan: Reflecții sumare. În *Noema*, CRIFST al Academiei Române, Vol. X, pp. 633–635.
6. Marin, V. 2011. Nicolae P. Leonăchescu: Premise Istorice al Tehnicii Moderne Românești. În *Noema*, CRIFST al Academiei Române, Vol. X, pp. 637–639.

Articole în *Studii și Comunicări/DIS*:

1. Moșneagu, M., Marin V., 2009. Nicolae Caranfil la Ministerul Aerului și Marinei. În *Studii și Comunicări*, CRIFST al Academiei Române, Vol. II, pp. 141–161.
2. Marin V., 2009. Expansiunea macedoneană la Dunărea de Jos în viziunea lui Diodor din Sicilia—scurte considerații de ordin politico-militar. În *Studii și Comunicări*, CRIFST al Academiei Române, Vol. II, pp. 387–394.
3. Marin V., 2010. Gleb Drăgan, Exerciții de memorie – o paranteză tristă a istoriei. În *Studii și Comunicări*, CRIFST al Academiei Române, Vol. III, pp. 419–421.
4. Marin V., 2010. Ștefan Iancu, O incursiune în istoria științei și tehnologiei informației. În *Studii și Comunicări*, CRIFST al Academiei Române, Vol. III, pp. 422–426.
5. Marin V., 2010. Dare de seamă privind activitatea Diviziei de Istoria Științei a CRIFST, în perioada: octombrie 2006–mai 2010. În *Studii și Comunicări*, CRIFST al Academiei Române, Vol. III, pp. 457–465.
6. Marin V., 2013. Mariana Nicolae, Mara Magda Maftei (ed.) – Istoria limbilor moderne în ASE: o perspectivă centenară. În *Studii și Comunicări / DIS*, CRIFST al Academiei Române, Vol. VI, pp. 487–491.
7. Marin V., 2014. Dare de seamă privind activitatea Diviziei de Istoria Științei a CRIFST în perioada: iunie 2011–iunie 2014. În *Studii și Comunicări / DIS*, CRIFST al Academiei Române, Vol. VII, pp. 457–474.
8. Marin V., 2015. Omagiu Academicianului Gleb Drăgan – o posibilă fișă de dicționar. În *Studii și Comunicări / DIS*, CRIFST al Academiei Române, Vol. VIII, pp. 27–30.
9. Marin V., 2017. Mervyn King: Sfârșitul alchimiei. Banii, băncile și viitorul economiei mondiale. În *Studii și Comunicări / DIS*, CRIFST al Academiei Române, Vol. X, pp. 409–412.
10. Marin V., 2018. Statutul publicațiilor DIS/CRIFST Studii și Comunicări / DIS și Columna—aprobat în Adunarea DIS/CRIFST din data de 31 mai 2018. În *Studii și Comunicări / DIS*, CRIFST al Academiei Române, Vol. XI, pp. 417–428.

OMAGIU ADUS DOMNULUI DR. VALENTIN MARIN

Eugen SITEANU¹

esiteanu@yahoo.com

ABSTRACT: After June 10, 2022, the Romanian Committee of History and Philosophy of Science and Technology (CRIFST) of the Romanian Academy was left without a man, an intellectual, a spirit. Valentin MARIN, PhD in History, died at the age of 68. In his more than twenty years of service to CRIFST, PhD Valentin MARIN has held several management positions in both the Division of History of Science and CRIFST. The work of our distinguished colleague as Scientific Secretary of CRIFST has been laborious and full of remarkable achievements. Since December 1989 he has also worked at the Institute of the Romanian Revolution, where he participated in the fitting out of the Institute's library.

For all these achievements, which highlighted the activity of PhD Valentin Marin, he received on December 3, 2020, the Cultural Distinction from the Romanian Academy.

KEYWORDS: Valentin Marin, CRIFST, Romanian Academy, homage, achievements, intellectual spirit, scientific secretary.

Noi, membrii Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei (CRIFST), suntem cu toții profund îndurerați de dispariția după o îndelungată suferință a dragului nostru coleg și prieten dr. Valentin Marin. Îi aducem un pios omagiu în aceste câteva rânduri scrise din inimile noastre zdrobite de tristețe și durere.

După 10 iunie 2022, Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române a rămas fără un om, un camarad, un intelectual și un spirit.

Dr. Valentin MARIN, doctor în istorie, a decedat la vârsta de 68 de ani, lăsându-ne nouă o moștenire valoroasă în lucrările sale și în conducerea CRIFST.

¹ Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, secretar științific al Secției de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

S-a născut la Mălureni, în județul Argeș și în toate domeniile și activitățile sale a avut o comportare exemplară. În domeniul militar a fost un ofițer valoros cu funcții de conducere în Statul Major al Armatei, ajungând la gradul de colonel, șef Secție de Tradiții și Cultură Militară. Valentin Marin este autorul mai multor cărți. Una dintre acestea se referă la domeniul artei și istoriei militare: „Politică și Strategie la Dunărea de Jos în secolele 6 a.Cr. – 2 p. Cr”, publicată la editura Mega din Cluj-Napoca, în anul 2015.

Foto – Colonel (r.) dr.
Valentin MARIN

O altă carte de referință în domeniul istoriei militare este lucrarea „Expansiunea macedoneană la Dunărea de Jos în viziunea lui Diodor din Sicilia – scurte considerații de ordin politico-militar”, publicată în anul 2009.

Mai amintim aici și volumul „Flota rusă în prima jumătate a secolului al XX-lea în Marea Neagră. În jurul unui document inedit”, apărută în anul 2011.

În cei peste douăzeci de ani de activitate în serviciul CRIFST, dr. Valentin Marin a îndeplinit mai multe funcții de conducere, atât în cadrul Diviziei de Istoria Științei cât și în cadrul CRIFST. Activitatea distinsului nostru coleg ca secretar științific al CRIFST a fost laborioasă și plină de realizări remarcabile.

Dr. Valentin Marin a contribuit din plin la punerea în funcțiune a portalului CRIFST, la organizarea și desfășurarea cursurilor anuale ale CRIFST, la organizarea evidenței membrilor CRIFST, lucrare deosebit de complexă și laborioasă, la elaborarea regulamentelor CRIFST, precum și la menținerea coeziunii CRIFST, prin deplasări frecvente la filialele din toate zonele țării.

Nu putem uita nici contribuțiile remarcabile, de participare la activitatea Diviziei de Istoria Științei și de participare ca membru în comitetele de redacție ale revistelor CRIFST. Menționăm și intermedierea între revistele CRIFST și edituri, anumite contacte cu organizații europene pentru afilierea revistelor CRIFST, obținerea de sponsorizări pentru publicarea revistelor CRIFST. Remarcabilă este și organizarea de sesiuni științifice de profil și atragerea de noi membri CRIFST. Totodată, a publicat multe articole de referință în revistele CRIFST, printre care amintim

articolul „Omagiu academicianului Gleb Drăgan” apărut în revista Studii și Comunicări/DIS, Vol. VIII/2015.

Memorabilă mai este și contribuția adusă de dr. Valentin Marin la inițierea de către academician Gleb Drăgan a revistelor Diviziei de Istorie a Științei, a CRIFST: Studii și Comunicări/DIS și suplimentul acesteia, revista Columna. Totodată apreciem că simpozionul anual de la Comănești, județul Bacău, organizat de Asociația Cultural Științifică Dimitrie Ghika – Comănești, sub egida Academiei Române, s-a desfășurat și datorită strădaniiilor sale. Mai adăugăm că dr. Valentin Marin a contribuit din plin la realizarea celor patru volume din Istoria Domeniul Tehnic din România, inițiată de academician Gleb Drăgan.

Valentin Marin a avut o contribuție importantă la elaborarea și redactarea Statutului publicațiilor Diviziei de Istoria Științei a CRIFST.

A lucrat o perioadă și pentru Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989 unde a participat la amenajarea bibliotecii Institutului și a desfășurat și activitatea de cercetare științifică finalizată cu publicarea volumului „Martirii Revoluției în date statistice”, apărut în anul 2010. În această valoroasă lucrare el a evaluat cu acuratețe dimensiunea represiunii, numărul de morți și răniți, pierderi de bunuri materiale etc.

Pentru toate aceste realizări meritorii, care evidențiază activitatea doctorului Valentin Marin în cadrul CRIFST, domnia sa a primit pe data de 3 decembrie 2020, Distincția Culturală din partea Academiei Române.

Îl păstrăm cu sfințenie în sufletele noastre ca pe un exemplu demn de urmat pentru că a fost un OM integru, valoros, modest, înzestrat cu altruism, profunzime, talent, rigurozitate, generozitate și prețuit, îndrăgit și apreciat de către colegi și prieteni.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

MĂRTURII DESPRE DOMNUL DR. VALENTIN MARIN

Am cele mai frumoase cuvinte de prețuire și amintiri despre cel care a fost colonel (r) dr. ist. Valentin Marin, secretarul științific al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

L-am cunoscut după predecesorul său, farmacist dr. Constantin Iugulescu, căruia îi datorăm constituirea Filialei CRIFST/ Constanța, tot militar, având aceleași calități remarcabile de seriozitate, ordine și meticulozitate în arhivarea documentelor oficiale, punctualitate, parolist.

Personal și Filiala noastră îi datorăm lui Valentin Marin foarte mult. Nu a lipsit în nici un an la desfășurarea Simpozionului științific anual al Filialei, din ultima sâmbătă a lui florar. A apreciat permanent activitatea membrilor acesteia, deși în număr relativ mic, dar activi și inimoși.

Și-a dedicat cu maxim devotament și dăruire activitatea, aptitudinile organizatorice și timpul propriu propășirii CRIFST-ului sub numeroase aspecte, în țară și în străinătate.

A sprijinit pregătirea Adunărilor generale, altor manifestări de profil și apariția cât mai promptă a celor patru publicații NOESIS, NOEMA, Studii și comunicări/DIS și Columna.

Întâlnirile noastre frecvente, cu ocazia deplasărilor mele la București, care aveau loc la sediul Academiei în biroul său, sau la câte o terasă în centru, cu protocolul obișnuit, vizau întotdeauna materializarea unor proiecte, inițiative sau publicații de ordin profesional, la care adera întotdeauna cu creativitate și pasiune.

Era darnic în idei și sugestii, foarte conștiincios în demararea și îndeplinirea lor în măsura posibilităților și de o modestie rar întâlnită.

A susținut concret și cu convingere organizarea celei de a XIII-a ediții a Cursului de inițiere în istoria și filosofia științei și tehnicii la Constanța, în 2–13 martie 2020. La care a prezentat noțiunile de bază, scopul și modul de organizare ale cursului. A apreciat corespunzător publicarea volume-
lor aferente, cele 14 Prelegeri universitare susținute de lectorii invitați,

respectiv cele 21 de Lucrări de absolvire ale cursanților, apărute la editura Ex Ponto, Constanța, în același 2020.

Întreaga lui activitate dedicată CRIFST, cu numeroase realizări și împliniri, nu l-a scutit de unele suferințe abia mărturisite și cu totul neîndreptățite și nemeritate.

Vizita pe care mi-a făcut-o acasă, în cursul uneia dintre participările lui inimoase la Constanța, când am făcut și un schimb de cărți publicate de noi de-a lungul timpului, a fost un prilej de bucurie personală, culturală și spirituală, însoțit de o gustare tradițională și câteva licori apreciate reciproc în mod explicit; n-am presimțit nici pe departe că ne vedeam pentru ultima oară.

Ulterior am mai comunicat doar telefonic, destul de des, informându-l despre activitățile și realizările Filialei Constanța, exprimându-mi regretul că starea sănătății precare l-a împiedicat să-și continue activitatea prolifică în cadrul CRIFST.

Sănătatea sa, a cărei încercare de ameliorare a implicat și o intervenție chirurgicală, s-a degradat continuu, apropiindu-i sfârșitul neintuit de noi cei mai de la distanță geografică, dar nu sufletească.

Rămâne un model de altruism profesional, sacrificiu de sine și exemplu de urmat în toate privințele.

Sunt în asentimentul tuturor colegilor membrii titulari și asociați ai Filialei noastre în exprimarea sentimentelor de apreciere pentru toate realizările lui perene și de regret profund pentru pierderea lui prematură.

Dumnezeu să-l odihnească în pace pentru tot binele dorit și împlinit familiei, colegilor și prietenilor săi care i-au înțeles omenia deosebită și sufletul nobil.

Dr. Alexandru Ș. BOLOGA

Cu ani în urmă, în calitate de membru titular al Diviziei de Istoria Științei (DIS) a Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, am fost propusă inițial ca membru în colegiul de redacție și după un timp susținută pentru promovare în funcția de secretar de redacție al revistei diviziei „Studii și comunicări/DIS” de către domnul dr. Valentin Marin.

Nu știu dacă am demonstrat determinare și certe calități de la început, dar domnia sa n-a ezitat să-mi acorde un capital de încredere pe care în toți acești ani, vădit impresionată de gestul său, am încercat nu numai

să-l păstrez dar și să-l sporesc. Pur și simplu a avut încredere că pot face muncă de redacție în cadrul revistei „Studii și comunicări” în ciuda tuturor ezitărilor mele. Am învățat treptat ce presupune aceasta muncă, sub atenta și îngăduitoarea sa îndrumare, într-un parcurs de peste un deceniu ca membru și mai târziu ca secretar în colectivul de redacție. Domnia sa m-a susținut și învățat tot ce ține de demersurile întocmirii unei reviste academice.

Puțini oameni desfășoară activitate de mentorat fără ca să facă din aceasta o afacere. Atunci când nu am mai avut încredere în forțele mele și eram dezamăgită de activitatea profesională, domnul dr. Marin Valentin, întocmai ca un mentor, mi-a dat un scop nou, o disciplinare și mai ales mi-a validat abilități pe care nu știam că le am, legate de activitatea redacțională, restaurându-mi stima de sine. Un sprijin acordat necondiționat, din prea plinul spiritului său altruist. Caldă și respectuoasă recunoștință îi datorez acestui Om.

Rămas bun, domnule Marin Valentin, Mentorul meu, Omul care prin generozitatea, empatia și inteligența sa mi-a fost far călăuzitor atunci când eram debusolată și mi-a adăugat un sens atât de frumos vieții profesionale!

Mirela-Adriana ANGHELACHE

Secretar de redacție/revista „Studii și comunicări/DIS”

A disparut un OM!

Un OM cum rar poti să-ntâlnești ...

Un OM adevărat, înzestrat cu cele mai frumoase calități umane!

Un OM căruia îi mulțumim pentru tot ți care va rămâne mereu în amintirea noastră ...

Odihnească-se în pace!

Gabriela ANDREI & Mircea-Dragomir ANDREI

Vestea cumplită pe care am primit-o cu toții ne arată că Omul VALENTIN MARIN a fost darul lui Dumnezeu către noi! De aceea, la trecerea sa în nemurire va trebui să învățăm a-l prețui și a-l slăvi! Cu toții l-am cunoscut și am avut de câștigat din asta, de aceea nu ne rămâne decât să ne luăm rămas bun de la el și să-l pomenim cu respect ori de câte ne vom gândi sau vom vorbi despre activitatea CRIFST din cadrul Academiei Române!

Dumnezeu Să-L odihnească în pace, la Dreapta Lui, așezându-L cu grijă în Calea Luminii și a Adevărului!

Valentin MARIN – un om căruia îi voi păstra o frumoasă amintire!

Cu prețuire, **Laurențiu CHIRIAC** – Muzeul Județean Vaslui
poate ar fi bine să reținem pentru siteul CRIFST
amintirile, aprecierile despre Valentin Marin

„Am ars ca o flacăra”

În primavara anului 2020, am avut o discuție cu Dr. Valentin Marin pe tema responsabilităților funcției de Secretar științific al CRIFST, funcție pe care acesta o avea. Am gândit că vrea să mă sperie. Știa însă uneori să transforme o discuție serioasă într-o conversație plăcută și de obicei zâmbea. Mi-am amintit și de predecesorul dânsului, prof. dr. Ștefan Iancu, care îl admira – vezi cine mă urmează? – mi-a șoptit odată urmărind împreună un discurs captivant al domnului dr. Valentin Marin; avea darul de a atrage și menține atenția celor din jur.

A avut realizări durabile, a trăit eficient și apreciat, cu intensitate; așa cum mi-a spus:

„Am ars ca o flacăra”

Fiecare vrem să trăim, având satisfacții și bucurii prin tot ceea ce facem dar dânsul a trăit dedicat.

Mi-a fost mentor, a emanat bunătate, altruism, dăruire prin muncă pentru continuitatea și perfecționarea activităților asumate.

Spiritul lui va dăinui în amintirea noastră – amintirea unui OM înzestrat cu profunzime, talent, profesionalism, rigurozitate, generozitate și modestie, prețuit, iubit și apreciat de către colegi și prieteni, un exemplu demn de urmat.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Dr. mat. Lucian SPIRIDON,
Secretar științific interimar al CRIFST

D-zeu sa-l odihnească! Condoleanțe familiei! Plecarea dl. colonel dr. Valentin Marin este o mare pierdere! A fost un OM deosebit, care a

contribuit mult la buna desfășurare a activităților CRIFST și a simpoziunelor organizate la Comanesti.

Personal, îi voi purta recunoștință pentru implicarea și sprijinul pe care mi le-a acordat în editarea la Cluj a cărții scrise de Nicolae Ghika-Comănești „Cinci luni în Țara Somalilor”. Această carte am tradus-o pentru Asociația „Dimitrie Ghika-Comănești” la inițiativa regretatului acad. Gleb Drăgan, prieten bun cu dl. Valentin Marin.

Cu adânc regret,
ing. **Dorina ROGOBETE**

Omagiu unui Înger care a trăit printre noi

Ce multe bucurii am strâns în inimi alături de camaradul și prietenul meu colonelul dr. Valentin Marin! Ce lucrare minunată a înfăptuit Dumnezeu prin robul Său, Valentin Marin! Câte suflute au fost atinse de dragostea sa pentru Dumnezeu, țară și neam! Cititorii cărților sale l-au cunoscut doar parțial pe cel care în cursul celor două decenii de activitate în serviciul CRIFST, a îndeplinit mai multe funcții de conducere, atât la nivel de divizie cât și la nivelul întregii structuri. Colonelul dr. Valentin Marin a ținut sus făclia CRIFST. Și-a asumat. Făcând pe mulți alții să-și asume. Să creadă. Să conștientizeze că nu e chiar totul pierdut. Că trebuie luptat pentru un ideal în care crezi. Cu care te contopești. Pe care ți-l asumi. Activitatea sa de secretar științific al CRIFST ne este bine-cunoscută tuturor. „Douăzeci de ani CRIFST-ul a fost viața mea.”, îmi spunea înainte de cumplita boală care l-a răpus Valentin.

Am pierdut cu toți un om de o devoțiune neasemuită. Iar eu am pierdut un prieten drag. Un înger care a trăit printre noi.

Să ni-l amintim așa cum era. Să nu uităm pentru ce a trăit. Ce ne-a lăsat. Pentru ce a luptat. Făcând asta putem duce mai departe moștenirea pe care ne-a lăsat-o. Făcându-l mândru de noi.

Secretarul Valentin Marin a fost. Este. Și va fi. Ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute să ducem mai departe activitatea CRIFST. Sincere condoleanțe familiei îndurerate. Dumnezeu să-l odihnească împreună cu Dreptii Săi.

București, 10 iunie 2022

Valentin BĂDESCU

Amintirile despre Omul Marin Valentin sunt atât de actuale, încât nu putem vorbi de ele la timpul trecut.

Marin Valentin este încă viu pentru marea majoritate a celor care l-au cunoscut, dar mai ales pentru cei care l-au îndrăgit pentru ținuta sa etică și morală, pentru frumusețea sufletului său pus în slujba iubitorilor de știință și adevăr, a celor care s-au reunit sub sigla CRIFST al Academiei Române.

Pentru mine, el rămâne cel care m-a îndrumat să vin alături de membrii acestui for academic pentru a participa împreună la elaborarea unor lucrări de documentare istorică, și nu numai, de a fi alături de lumea științifică pentru afirmarea realităților istorice ale României.

Înainte de a ne cunoaște, Marin Valentin s-a documentat foarte bine și abia după aceea m-a contactat, știind aproape totul despre persoana mea. Am spus acest lucru pentru a scoate în evidență faptul că, înainte de a propune un nou membru, Marin Valentin se documenta, cunoștea și prezenta persoana respectivă, viitor candidat pentru CRIFST.

M-a impresionat în mod cu totul deosebit, blândețea sa, modul direct a a aborda persoana dorită de a deveni membru, frumusețea limbajului folosit în discuțiile de documentare, dar cu predilecție, prezentarea Academiei Române ca cel mai reprezentativ for științific al țării.

Eu cred ca Marin Valentin nu a avut dușmani. El nu a dorit să supere pe cineva, el nu a jignit pe cineva, dimpotrivă, a fost cel care a iubit prietenia dintre oameni, a știut sa aprecieze marile valori ale Academiei Române și nu a precupețit nici un moment din viața sa pentru îndeplinirea marilor idealuri ale adevărului, științei, culturii și iubirii de oameni.

A participat la nenumărate întâlniri, simpozioane și manifestări științifice. În absolut toate locurile unde a fost prezent, a lăsat o impresie deosebită, toți cei care l-au cunoscut păstrând imaginea unui om de mare ținută profesională, având mereu speranța de mai bine în viața cotidiană.

Activitatea depusă alături de academicianul Gleb Drăgan s-a concretizat în reușita unui proiect la nivel național, respectiv înființarea la Comănești a Asociației cultural-științifice „Dimitrie Ghika-Comănești”. În paralel, apare și revista Asociației fondată de academicianul Gleb Drăgan, denumită „Columna”, aceasta fiind un supliment cultural-științific al revistei „Studii și Comunicări/DIS” a Diviziei de Istoria Științei a CRFST al Academiei Române.

Va rămâne în amintirea tuturor inginerilor, celor care se regăsesc în volumele I–IV ale publicației „Ingineri români – Dicționar enciclopedic” sub egida „Istoria domeniului tehnic în România”, ca cel care a trudit și

și-a pus întreaga energie pentru ca și această colaborare cu academicianul Gleb Dragan să fie publicată în condiții de excepție.

Trebuie amintită aici și participarea sa, în calitate de membru al Asociației „Fiii și Prietenii Caracalului” la lansarea unor volume istorice, a unor adevărate monografii istorice („Caracal – File de istorie militară”), la diferite expoziții și evenimente culturale din viața municipiului Caracal.

Toate aceste evenimente le prezenta, cu rigoarea cazonă a militarului de carieră, în adunările generale și în comisiile aferente CRIFST-Academia Română. Materialele prezentate în cadrul fiecărei manifestari erau foarte bine documentate și foarte bine prezentate, oferind auditoriului date corecte, exacte și mereu actualizate.

Nu cunosc ca să existe un autor sau coautor al materialelor publicate în revista „Studii și Comunicări”, care să nu evoce direct, sau indirect, personalitatea lui Marin Valentin. Era de fiecare dată proiectul care îl preocupa mereu, trebuia ca revista să fie cunoscută la nivel național și internațional. Cu multă răbdare și cu minuțiozitate desăvârșită a reușit ca revista să aibă recunoaștere internațională.

Acum am rămas mai puțini... Marin Valentin nu mai este... a rămas un nume, ce pentru cei care l-am cunoscut, nu va fi uitat. Ne va lipsi zâmbetul său, echilibrul emoțional al său, stilul rafinat de prezentare a vieții academice românești.

Dr. ing. Victor Viorel VĂTĂMANU
membru titular CRIFST/DIS

Amintirea celui care a fost dr. ist. col. (r) Valentin MARIN îmi întărește convingerea că sunt oameni care lasă o impresie profundă, chiar dacă întâlnirile, interacțiunile nu au fost numeroase. Colaborarea în cadrul CRIFST a fost mediul nostru de comunicare și ea mi-a permis să descopăr în Valentin MARIN un istoric pasionat, un familist devotat și un organizator eficient și riguros. Îmi voi aduce aminte cu plăcere discursurile pe care le-a ținut la simpozioanele CRIFST ale Filialei Constanța, la care participa consecvent, dar și de discuțiile amicale care încheiau aceste evenimente științifice.

Conf. dr. ing. Anca Constantin,
Prodecan, Facultatea de Construcții, Universitatea Ovidius
din Constanța, Secretar CRIFST, Filiala Constanța

